

Norgga-Ruota Boazoguohtunkommišuvdna 1997
Norsk-Svensk Reinbeitekommissjon av 1997

Evttohus Innstilling

Gárvvistuvvon miessemánu 2001
Avgitt mai 2001

Sámegiel/Dárogíel gáhppálat
Samisk/Norsk versjon

ISBN 82-995957-0-3

Sámegillii jorgalan: Rávdná Turi Henriksen
Trykk: Bjørkmanns, Alta

Norgga ja Ruota ráđđehusaide

Kommišuvdna lea jagi 1997 cuoŋománu rájis bargan doaimmaiguin mat dasa ledje biddjon ja lea odne, čoahkkimis Helssegis, loahpahan barggu ovttajienalaš evttohusain. Evttohus lea čállojuvvon sámegillii, dárogillii ja ruotagillii.

Helsset, cuoŋománu 27.beaivvi 2001.

Pär Stenbäck

Kommišuvnna jodiheaddji

Ruota áirasat:

Kari Marklund
(delegašuvdnajodiheaddji)
Bengt Ekendahl
Birgitta Hansson
Britt Sparrock
Per Mikael Utsi

Ruotabeali áššedovdi:
Bror Saitton

Norgga áirasat:

Åsbild Hauan
(delegašuvdnajodiheaddji)
Olav Mathis Eira
Ing-Lill Pavall
Siri Vigmostad
Ansgar Kosmo

Norggabeali áššedovdi:
Ansgar Kosmo

Kenneth Broman
Váldočálli

Christer Ganelind
Ruota čálli

Ole K. Sara
Karstein Bye
Norgga čállit

Til regjeringene i Norge og Sverige

Kommisjonen har siden april 1997 arbeidet med de oppgaver som er pålagt den og har i dag, i et møte i Helsingfors, avsluttet sitt arbeid med en enstemmig innstilling. Innstillingen er trykket på samisk, norsk og svensk.

Helsingfors den 27. april 2001.

Pär Stenbäck
Kommisjonens leder

For Sverige:

Kari Marklund (delegasjonsleder)
Bengt Ekendahl
Birgitta Hansson
Britt Sparrock
Per Mikael Utsi

Sakkyndig for Sverige:
Bror Saitton

For Norge:

Åsbild Hauan (delegasjonsleder)
Olav Mathis Eira
Ing-Lill Pavall
Siri Vigmostad
Ansgar Kosmo

Sakkyndig for Norge:
Ansgar Kosmo

Kenneth Broman
Hovedsekretær

Christer Ganelind
Svensk sekretær

Ole K. Sara
Karstein Bye
Norske sekretærer

Sisdoallu

	OVDASÁTNÍ	8
1.	ÁLGU	10
1.1	KOMMIŠUVNNA MANDÁHTTA JA BARGOVUOGIT	10
1.1.1	Barggu vuodđu ja kommišuvnna namuheamit	10
1.1.2	Kommišuvnna bargovuogit	12
1.2	KOMMIŠUVDNABARGGU NJUOLGGADUSAT JA BOAZODOALU EAVTTUT	16
1.2.1	Vuodđoprinsihpat	16
1.2.2	Skandivania boazodoallu	18
2.	OBBALAŠ VUOĐDODIEĐUT	34
2.1	SÁMIT ČEARDDALAŠ ÁLBMOGIN	34
2.1.1	Sápmelaččat ja giella	34
2.1.2	Sápmelaččat ovdal stáhtaid ásaheami	34
2.1.3	Sápmelaččat Fennoskandias 1500–1900	34
2.1.4	Ruota ja Norgga sámit	38
2.1.5	Sámiid dili historjjálaš bajilgovva	38
2.1.6	Rádjerasttildeaddji boazodoalu historjá	42
2.2	SÁPMELAČČAT ÁLBMOTRIEVTTÁLAŠ GEAHČČANBEALIS	46
2.2.1	Álgu	46
2.2.2	Álbmotriekti	46
2.2.3	Riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat	48
2.3	NOROGGA JA RUOŦA BOAZODOALLOPOLITIHKKA, BOAZODOALLOLÁHKA JA BOAZODOALU HÁLDDAŠEAPMI	54
2.3.1	Dilálašvuodát Norggas	56
2.3.2	Dilálašvuodát Ruotas	60
2.3.3	Norgga ja Ruota boazodoalloláogat ja boazodoallohálddašeapmi – buohtastahttin	62
2.4	BOAZODOALU OVDÁNEAPMI	68
2.4.1	Olmmošlohku	68
2.4.2	Buvttadeapmi	70
2.4.4	Teknologiija	74
2.4.5	Oktiigeassu	76
3.	DOAIBMADILÁLAŠVUOĐAT JA GUOHTUMIID ATNU	78
3.1	DOAIBMADILÁLAŠVUOĐAT, GUOHTUMAT JA DAID ATNU	78
3.1.1	Álgu	78
3.1.2	Romssa guovlu ja davágeaži Norrbotten	78
3.1.3	Davit Nordlándda guovlu ja Norrbottena gaska ja lulit oasis	84

Innhold

FORORD	9
1. INNLEDNING	11
1.1 KOMMISJONENS MANDAT OG ARBEIDSFORMER	11
1.1.1 Oppdrag og kommisjonens kommentarer	11
1.1.2 Kommisjonens arbeidsformer	13
1.2 RETNINGSLINJER FOR KOMMISJONENS ARBEID OG REINDRIFTENS FORUTSETNINGER	17
1.2.1 Grunnleggende prinsipper	17
1.2.2 Reindriften i Skandinavia	19
2. GENERELT GRUNNLAGSMATERIALE	35
2.1 SAMENE SOM FOLKEGRUPPE	35
2.1.1 Samene og språket	35
2.1.2 Samene før statsdannelsene	35
2.1.3 Samene i Fennoskandia 1500–1900	35
2.1.4 Samene i Norge og Sverige	39
2.1.5 En oversikt over samisk historie	39
2.1.6 Den grenseoverskridende reindriftens historie	43
2.2 SAMENE UT I FRA ET FOLKERETTLIG PERSPEKTIV	47
2.2.1 Innledning	47
2.2.2 Folkeretten	47
2.2.3 Internasjonale konvensjoner	49
2.3 REINDRIFTSPOLITIKK, REINDRIFTSLOVGIVNING OG REINDRIFTSFORVALTNING I NORGE OG SVERIGE	55
2.3.1 Norske forhold	57
2.3.2 Svenske forhold	61
2.3.3 Norsk og svensk reindriftslovgivning og forvaltning – en sammenlikning	63
2.4 UTVIKLINGSTREKK I REINDRIFTEN	69
2.4.1 Befolkning	69
2.4.2 Produksjon	71
2.4.3 Økonomi	73
2.4.4 Teknologi	75
2.4.5 Oppsummering	77
3. DRIFTSFORHOLD, BEITER OG ERFARINGER MED GJELDENE KONVENSJON	79
3.1 DRIFTSFORHOLD OG BEITEBRUK	79
3.1.1 Innledning	79
3.1.2 Region Troms og nordlige Norrbotten	79

3.1.4	Helgelánda ja Västerbotten guovlu	88
3.1.5	Davvi-Trøndelága ja Jämtlánda davimus oasis	92
3.1.6	Lulli-Trøndelága ja Jämtlánda lulit guovllut	94
3.2	KONVENŠUVDNA GUOVVAMÁNU 9. BEAIVI 1972 NORRGA JA RUOŦA BOAZOGUOHTUMIID BIRRA JA EARÁ ŠIEHTADUSAT	96
3.3	VÁSÁHUSAT MAŦEMUS KONVENŠUVNAIN	96
3.3.1	Guohtuneatnamiid atnu ja boazolohku	96
3.3.2	Áiddit	98
3.3.3	Lobihis guođoheapmi ja guođohandivvadat	100
3.3.4	Sierralobit	100
3.3.5	Eananhálddašepmi	100
3.3.6	Ráfáidahtton guovllut.	100
3.3.7	Boraspirehálddašepmi	100
3.3.8	Bohcuid njuovvan ja vuovdin	102
3.3.9	Ovttasbargu RuoŦa ja Norgga boazodoallohálddašemiid gaskkas	102
3.3.10	“Det faste utvalg”	102
3.3.11	Loahppanamuheamit	102
4.	KOMMIŠUVNNA EVTTOHUSAT	104
4.1	KOMMIŠUVNNA EVTTOHUSAT RÁDJERASTTILDEADDJI BOAZODOALU VÁSTE	104
4.1.1	Romsa ja davit Norrbotten regiovdna	104
4.1.2	Davit Nordlánda ja gaska ja lulit Norrbotten regiovdna	108
4.1.3	Helgelánda ja Västerbottena regiovdna	114
4.1.4	Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regiovdna	120
4.1.5	Lulli – Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regiovdna	122
4.2	NORRGA JA RUOŦA BOAZODOALU OĐĐA KONVENŠUVDNA – KOMMIŠUVNNA EVTTOHUS	122
4.2.1	Konvenšuvdna – evttohus	124
4.2.2	Mearkkašumit konvenšuvdnatekstii	134
4.2.3	Evttohuvvon lávdegottiid mearrádušat	152
4.3	Kommišuvnna evttohus – konvenšuvdnaguovllušiehtadus	158
4.3.1	Romssa ja Norrbottena davágeaži regiovdna	158
4.3.2	Davágeaži Nordlánda ja gaska ja lulágeaži Norrbotten regiovdna	160
4.3.3	Helgelánda ja Västerbotten regiovdna	166
4.3.4	Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regiovdna	170
4.3.5	Lulli-Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regiovdna	172

MIELDDUS

1. Fágálávdegotti rapporta
2. Avtale mellom regjeringen i Kongeriket Norge og regjeringen i Kongeriket Sverige om opprettelse av og mandat for en blandet norsk-svensk reinbeitekommissjon
3. Oversikt over høringsinstanser
4. Samdriftsavtale mellom Hotagen sameby og Østre-Namdalen reinbeitedistrikt

3.1.3	Region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten	85
3.1.4	Region Helgeland og Västerbotten	89
3.1.5	Region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland	93
3.1.6	Region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland	95
3.2	KONVENSJONEN AV 9. FEBRUAR 1972 MELLOM NORGE OG SVERIGE OM REINBEITING OG ANDRE AVTALER	97
3.3	ERFARINGER MED GJELDENDE KONVENSJON	97
3.3.1	Beiteutnyttelse og reintall	97
3.3.2	Gjerder	99
3.3.3	Ulovlig beiting og bruk av beiteavgift	101
3.3.4	Dispensasjoner	101
3.3.5	Arealforvaltning	101
3.3.6	Fredningsområder	101
3.3.7	Rovviltforvaltning	101
3.3.8	Slakting og omsetning av rein	103
3.3.9	Samarbeid mellom norsk og svensk reindriftsforvaltning	103
3.3.10	Det faste utvalg	103
3.3.11	Sluttkommentar	103
4.	KOMMISJONENS FORSLAG	105
4.1	KOMMISJONENS FORSLAG TIL GRENSE-OVERSKRIDENDE REINDRIFT	105
4.1.1	Region Troms og nordlige Norrbotten	105
4.1.2	Region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten	109
4.1.3	Region Helgeland og Västerbotten	115
4.1.4	Region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland	121
4.1.5	Region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland	123
4.2	KOMMISJONENS FORSLAG TIL NY KONVENSJON MELLOM NORGE OG SVERIGE OM REINDRIFT	123
4.2.1	Forslag til konvensjon	125
4.2.2	Kommentarer til konvensjonstekst	135
4.2.3	Forslag til statutter for de foreslåtte nemnder	153
4.3	KOMMISJONENS FORSLAG TIL KONVENSJONSOMRÅDEPROTOKOLL	157
4.3.1	Region Troms og nordlige Norrbotten	157
4.3.2	Region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten	161
4.3.3	Region Helgeland og Västerbotten	167
4.3.4	Region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland	171
4.3.5	Region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland	173

VEDLEGG

1. Fagutvalgets rapport
2. Avtale mellom regjeringen i Kongeriket Norge og regjeringen i Kongeriket Sverige om opprettelse av og mandat for en blandet norsk-svensk reinbeitekommissjon
3. Oversikt over høringsinstanser
4. Samdriftsavtale mellom Hotagen sameby og Østre-Namdal reinbeitedistrikt

Ovdasátni

Norgga ja Ruota ráđđehusat mearridedje cuonomanánu 29.b 1997 áсахит октасаš norgga-ruota boazoguohtunkommišuvnna. Dán kommišuvnna bargun lei, nu movt ovddit kommišuvnnas 100 jagis, ovdandivvut ráđđehusaide dieđuid, mat bidjet vuoddu ođđa norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvdnii. Konvenšuvnnain galgá heivehit ja doarjut rádjeraštildeaddji boazodoalu. Kommišuvnna bargu sisttisoallá čielga njuolggadusaid dasa maid galgá vuhtiiváldit, vai sámi eamiálbmoga kultuvrralaš ja ekonomalaš dárbbut fuolahuvvojit, oktan nana guoddevaš boazodoalu ekologalaš gáibádusaiguin.

Kommišuvdna oaivvilda ulbmila deavdit buoremusat go evttoha ođastit ja rievdadit dálá rádjeraštildeaddji boazodoalu njuolggadusaid. Dasto evttohuvoege dán raporttas konvenšuvdna ja dasa gullevaš šiehtadus. Konvenšuvdna iešalddis eaktuda áсахuvvot *riikkaidgaskasaš ortnega*, man kommišuvdna atná leat heivvolaš ja doaibmevaš hálddašan- ja riidočoavdinmállen. Dasa lassin evttoha kommišuvdna atnigoahtit soames ođđa doahpágiid maiguin buorebut nagoda čilget boazodoalu dárbbuid. Doahpagat leat *oktasaš-doallu* (samdrift) ja *rádjeguohtunguovlu*. Šiehtadus sisttisoallá dárkilis evttohusa movt guoh-tuneatnamiid sáhtá atnit ávkin goabbatbealde riikaráji. Kommišuvnna evttohusaid vuodđun lea guohtundilálašvuodaid ja luonddudilálašvuodaid vuđolaš čielggadeapmi, man fágalávdegotti ášše-

dovdit dahke. Fágalávdegoddi lei kommišuvnnas nammaduvvon siskkáldas áššeráhkkanahtti gaskaoapmin. Lassin dása lea kommišuvdna gula-skuddan mánggain guoskevaš áššebeliin Norggas ja Ruotas, vuosttažettiin ságastallan daiguin sápmelaččaiguin geat dárbbášit dálvejagi ja geassejagi guohtuneatnamiid nuppi bealde riikaráji.

Kommišuvdna mañnánii bargguin, dannego kommišuvnna vuosttaš jodiheaddji, ambassadevra Kjeld Mortensen, Danmárkkus, surgadis láhkái vádjolii eret barggu álggahettiin. Ministtar Pär Stenbäck, Suomas, nammaduvvui ođđa jodiheaddjin miessemánu 16.b.1998. Norgga ja Ruota ráđđehusat mearridedje cuonomanánu 28. beaivvi 2000 guhkidit barggu loahpahanáigemeari cuonomanánu 30.beaivái 2001.

Dan gaskka go kommišuvdna barggai, lotnahuvai kommišuvnna čoahkaidupmi čuovvovaččat: Juovlamánu 1998 čovdojuvvui stádaráđđi Björn Rosengren dán doaimmas miellahtun ja jodiheaddjin boazoguohtunkommišuvnna ruota-beali áirrasgottis. Eananhearrá Kari Marklund nammaduvvui ođđa miellahtun ja áirrasgotti jodiheaddjin. Boazoguohtunkommišuvnna norggabeali áirrasgotti miellahtun nammaduvvui Siri Vigmostad miessemánu 1998 ja son bođii Ingrid Røstad sadjái. Miessemánu jagis 2000 nammaduvvui Ansgar Kosmo ođđa miellahtun norggabeali áirrasgoddái Ole K. Sara sadjái ja seammá áiggi nammaduvvui Karsten Bye čállin.

Forord

Den norske og den svenske regjering vedtok den 29. april 1997 å opprette en blandet norsk-svensk reinbeitekommissjon. Dens oppgave har vært, som for dens forgjengere i løpet av 100 år, å presentere for regjeringene et grunnlagsmateriale for en ny norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Konvensjonens oppgave skal være å regulere og støtte den grenseoverskridende reindrift. Kommisjonenens mandat inneholder klare retningslinjer for hvilke hensyn som skal tas, slik at den samiske urbefolkningens kulturelle og økonomiske interesser ivaretas sammen med de økologiske kravene til en bærekraftig reindrift.

Kommisjonen mener å ha fylt sin oppgave best gjennom å foreslå fornyelser og forandringer av de regler som hittil har vært gjeldende for den grenseoverskridende reindrift. Denne rapporten inneholder derfor et forslag til konvensjon og en tilhørende protokoll. Selve konvensjonen forutsetter innføringen av en *mellomstatlig ordning* som kommisjonen anser som en hensiktsmessig og effektiv forvaltnings- og tvisteløsningsmodell. I tillegg ønsker kommisjonen å innføre noen nye begreper for bedre å kunne beskrive reindriftens behov. Dette gjelder *samdrift* og *grensebeite*. Innstillingen inneholder et detaljert forslag til utnyttelse av beiteområdene på begge sider av grensen. Ved utarbeidelsen av dette forslaget har kommisjonen lagt til grunn den grundige utredningen

om beiteforholdene og naturforholdene som er utført av et fagutvalg med eksperter som kommisjonen oppnevnte som sitt interne, saksforberedende organ. I tillegg har kommisjonen hørt et stort antall berørte parter i Norge og Sverige, først og fremst de sameier som er avhengig av tilgang på vinter- eller sommerbeiter på den andre siden av riksgrensen.

Kommisjonens arbeid er blitt forlenget på grunn av at kommisjonens første leder, ambassadør Kjeld Mortensen, Danmark, på en tragisk måte gikk bort da arbeidet skulle begynne. Ny leder, minister Pär Stenbäck, Finland, ble utnevnt 16. mai 1998. Norges og Sveriges regjeringer ble den 28. april 2000 enige om å forlenge tiden for avslutning av oppdraget til den 30. april 2001.

I løpet av arbeidet er det foretatt følgende endringer i kommisjonens sammensetning: I desember 1998 ble statsråd Björn Rosengren fritatt som medlem og leder i reinbeitekommisjonens svenske delegasjon. Landshövding Kari Marklund ble utnevnt til nytt medlem og leder i delegasjonen. Siri Vigmostad erstattet Ingrid Røstad Fløtten som medlem i reinbeitekommisjonens norske delegasjon i mai 1998. I mai 2000 ble Ansgar Kosmo oppnevnt som nytt medlem i den norske delegasjonen etter Ole K. Sara. På samme tid ble Karstein Bye utnevnt til sekretær.

1. KAPIHTAL

Álgu

1.1 Kommišuvnna mandáhtta ja bargovuogit

1.1.1 Barggu vuodđu ja kommišuvnna namuheamit

Barggu vuodđu

Boazoguohtunkonvenšuvnna vuodul vuolláičáalle Norgga ja Ruota riikkat riikkaidgaskasaš šiehtadusa 29.04.1997 Oslos, ja áššiin lei áсахit ruotanorgga boazoguohtunkommišuvnna ja mearridit dasa mandáhta. Šiehtadus lea 2. mielddus. Šiehtadusa 2. artihkkala mielde galgá kommišuvdna čielggadit, iskkadit ja gávnnahit čuovvovaš beliid:

- a. čielggadat dárbbasit go dán guovtti riikka boazosápmelaččat, go dálá konvenšuvdna loahpahuvo, ain boahhteáiggis boazoguohtumiid dan nuppi riikkas, dain guohtuneatnamiin, dehe muhtin eanansiin dain guohtuneatnamiin, mat dál leat konvenšuvdnaguovllun.
- b. nu guhkás go dárbbasuvvo iskkadit guohtumiid valljodaga ja doaibmadilálašvuodaid dain fylkkain: Finnmárku, Romsa (ja dasa gullá maid Anjavuopmi) ja Nordlándá, ja maiddá Davvi-Trøndelága fylkka davimus oassi ja Norrbottena leanas, Västerbotten leana ja Jämtlándda davimus oassi.
- c. gávnnahit movt guohtunguovllut adnojit dain guovlluin b) namuhuvvon guovlluin ja movt eatnamiid sáhtá buoremusat atnit ávkin nu ahte guhkit áigái addá vuodđu doaimmahit nana guoddevaš boazodoalu ekologalaččat, ekonomalaččat ja kultuvrralaččat.
- d. namuhuvvon c) iskkadeamis galgá Boazoguohtunkommišuvdna vuhtii váldit rievdamá, mii boazodoalus lea dáhpáhuvvan konvenšuvnna doaibmaáigodagas. Boazoguohtunkommišuvdna galgá maiddá vuhtiiváldit servodaga eará beroštumiid ja eará ealáhusaid. Boazoguohtunkommišuvdna mearrida iea mainnaláigiin bargu dasto dahkkojuvvo.

Kommišuvnna namuheamit mandáhttii

A čuokkis

Mii čilget 4.1 kapihttalis makkár dárbbut dán nuppi riikka boazodoalus leat boahhteáiggis ain atnit guohtuneatnamiid nuppi riikkas. Kommišuvdna lea nu guhkás go lei vejolaš vuhtiiváldán čearuid ja boazoorohagaid guohtuneatnamiid, ja dasto movt eatnamiid lea vejolaš geavahit, doaibmamáliid, gokko dárbbasuvvojit lunddolaš rájit, ja maiddá čearuid ja orohagaid iežaset sávaldagaid, mat gusket guohtuneatnamiidda nuppi riikkas.

B čuokkis

Mii čilget guohtumiid iskkadeami ja doaibmadilálašvuodaid 3. oasis. Kommišuvdna lea iskkadan guohtumiid ja doaibmadilálašvuodaid čuovvovaš guovlluin: davil leat mii ráddjen nu ahte álgu lei Romssa fylkkas ja Norrbottena leanas, ja lulil fas ráddjiimet nu ahte iskkaimet Lulli-Trøndelága ja Hedmárkku fylkkain ja Dalarna leana davimus eanansiin. Kommišuvdna anii dárbbaslažžan iskkadit guohtumiid maiddá dakkár guovlluin mat eai lean mandáhtas. Dat mearkaša ahte iskkaduvvui miehtá Davvi-Trøndelága, Lulli-Trøndelága ja Hedmárkku fylkkain, ja dasto miehtá Jämtlándda ja Dalarna leana davimus eanansiin. Dáid guovlluin boazodoallit leat buktán ovdan ahte maiddá dain guovlluin lea dárbu guođohit rastá riikarájiid. Kommišuvdna lea Norggabeali Eanandoallodepartementtain ja Ruotabeali Eanandoallodepartementtain ságestallan eahpeformálalaččat dan birra ahte viiddidit mandáhttaguovllu, ja goappaš riikkat leat mieđihan dasa. Kommišuvdna lea maiddá bivdojuvvon geahčadit oktasaš siidadoalu Østre-Namdal boazoorohaga ja Jiingevarie čearu gaskka, mat leat olggobealde dan guovllu mii čilgejuvvo dán barggu b-čuooggá vuolde. Nu leage kommišuvdna iskkadan juohke rádjeguovllu gos boazodoallu sáhtášii guođohit rastá riikarájiid. Raporttas ii leat Finnmárkku fylka namuhuvvon, dannego kommišuvdna lea, mañnil go lea gulaskuddan eiseválddiiguin ja organisašuvnnaiguin, gávnnahan ahte dán guovllus ii leat rádjeraštildeaddji boazodoallomálla áigejuvvo.

KAPITTEL 1

Innledning

1.1 Kommisjonens mandat og arbeidsformer

1.1.1 Oppdrag og kommisjonens kommentarer

Oppdrag

I henhold til reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige ble det undertegnet en avtale mellom landene den 29.04. 1997 i Oslo om opprettelse av og mandat for en blandet norsk-svensk reinbeitekommisjon. Avtalen ligger ved som vedlegg 2. Ifølge avtalens artikkel 2 skal kommisjonen utrede, undersøke og klarlegge følgende:

- a. Utrede spørsmålet om det ene landets reindriftssamer etter utgangen av gjeldende konvensjon har behov for fortsatt reinbeite i det andre landet i de beiteområder, eller deler av disse, som omfattes av konvensjonen.
- b. I nødvendig utstrekning undersøke beiteområdene og driftsforholdene i fylkene Finnmark, Troms (inkludert Anjavassdalen) og Nordland, samt i den nordligste del av Nord-Trøndelag fylke, Norrbottens län, Västerbottens län og i den nordligste del av Jämtlands län.
- c. Klarlegge hvordan beiteområdene benyttes innen de under b) nevnte områder og hvordan de mest rasjonelt skal kunne utnyttes på en måte som gir et langsiktig grunnlag for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindriftsnæring.
- d. Ved den c) nevnte undersøkelsen skal Reinbeitekommisjonen ta hensyn til den utvikling som har skjedd i reindriftsnæringen under konvensjonens gyldighetstid. Reinbeitekommisjonen skal også ta hensyn til andre samfunns- og næringsinteresser. For øvrig bestemmer Reinbeitekommisjonen selv hvordan utredningsarbeidet skal gjennomføres.

Kommentarer til oppdraget

Punkt a

Utredningen om hvilke behov det ene landets reindriftssamer har for fortsatt reinbeiting i det andre landet fremstilles i kapittel 4.1. Kommisjonen har så langt som mulig tatt hensyn til samebyenes og reinbeitedistriktenes beitemuligheter, driftsmønstre, behovet for naturlige grenser, samt samebyenes og distriktenes egne ønsker om beiteområder i det andre landet.

Punkt b

Undersøkelsen av beiteområdene og driftsforholdene fremstilles i kapittel 3.1. Kommisjonen har undersøkt beiteområdene og driftsforholdene innenfor et område som avgrenses i nord av Troms fylke og Norrbottens län og i sør av fylkene Sør-Trøndelag og Hedmark og nordligste delen av Dalarnas län. Kommisjonen har sett det som nødvendig å undersøke beitene i områder utover det som nevnes i mandatet; i hele Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark fylke, samt hele Jämtlands og den nordligste delen av Dalarnes län. Reineiere i nevnte områder har gitt uttrykk for at det er behov for grenseoverskridende reinbeite også i disse områder. Kommisjonen har uformelt drøftet spørsmålet om utvidelse av mandatområdet med Landbruksdepartementet i Norge og Jordbruksdepartementet i Sverige og fått samtykke fra begge hold. Kommisjonen har også blitt bedt om å behandle spørsmålet om samdrift mellom Østre-Namdal reinbeitedistrikt og Jiingevarie sameby som ligger utenfor det området som beskrives i punkt b i oppdraget. Dermed har kommisjonen undersøkt hele grenseområdet der grenseoverskridende reindrift kan komme på tale. Finnmark fylke er ikke omtalt i denne rapport ettersom kommisjonen etter å ha hørt på berørte myndigheter og organisasjoner er kommet til at det her ikke er aktuelt med grenseoverskridende reindrift.

Punkt c

I kapittel 3.1 beskriver kommisjonen hvordan beiteområdene benyttes i de områder som er be-

C čuokkis

3. kapihttalis čilge kommišuvdna mainnaláigiin guohtuneatnamat adnojit dain guovlluin maid mii čilgiimet a ja b čuoggáin, ja mat leat dat eatnamat maid kommišuvdna lea iskkadan. Viidáseappot čielggasmahtá kommišuvdna kapihttalis 4.1 mainnaláigiin iskkaduvvon guovllut galget sáhttit adnot nu ahte guhkit áigái šattašii ekolo-galaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš nana guodde-vaš boazoealáhus. Kommišuvdna ovdandivvu evttohusa movt nuppi riikka guohtunguovlluid galgá guodohit.

D čuokkis

Kommišuvdna lea barggustis bivdán eará servodat- ja ealáhusberošteddjiid, geaid ođastuvvon konvenšuvdna sáhtá váikkuhit, cealkit áššái. Dáid beliid lea kommišuvdna iežas evttohusain vuhtiiváldán. Kapihttalis 3.3 válddáha kommišuvdna maiddá movt dálá konvenšuvdna lea váikkuhan Norgga ja Ruota boazoealáhusa. Dasto lea kommišuvdna maiddá bargan gávnna-hit boazoealáhusa ovdáneami dehe rievdamiid dálá konvenšuvdna áigodagas, dan bokte go doalai čoahkkimiid čearuiguin ja boazoorohagai-guin, ja organisašuvnnaiguin mat ovddastit boazodolliid ja boazoealáhusa.

Eará bealit

Kommišuvdna fuomášii dallego čielggadii, iskkadii ja gávnnašii dáid dilálašvuođaid maid birra čilgejuvvo ahte maiddá eará gažaldagat fertejit gávnnašuvvot ja iskkaduvvot, vai čielggadan-bohtosa vuodđodieđut leat dohkálaččat. Mii ovdandoallat vuodđodieđuid mearkkašumi dasa movt riikkain lea vejolašvuohta oažžut áigái dakkár konvenšuvdna mii ovddida ovttasbarggu rastá riikarájiid, ja ovddida rádjerasttildeaddji boazodoalu ovttasbarggu.

Kommišuvdna muitala kapihttalis 2.1 oanehaččat sápmelaččaid álbmogin ja muitala rádjerasttildeaddji boazodoalu historjjá. Kommišuvdna lea maiddá, ja dan birra gulat kapihttalis 2.2, iskkadan sámiid dili álbmotrievttálaš oaidninbealis. Norgga ja Ruota boazodoallolágit, boazodoalopolitihkka ja boazodoallohálldašeapmi váikkuhit rádjerasttildeaddji boazodoalu. Kapihttalis 2.3 válddáha kommišuvdna oanehaččat erohusain mat leat, ja dasto mainnaláigiin dát váikkuhit rádjerasttildeaddji boazodoalu. Kapihttalis 2.4 mii válddáhit boazoealáhusa ovdáneami jagiin 1972–1999, ja dan čájehit statestihkaiguin.

Kapihttalis 4.2 evttoha kommišuvdna ođđa konvenšuvdnateavstta, daid dárbbuid mielde maid kommišuvdna atná ahte rádjerasttildeaddji

boazodoallu dárbbáša nuppi riikkas. Kommišuvdna ovddida iežas oaivila das makkár mearrá-dusat berrejit leat mielde boahttevaš kommišuvn-nas, vai rádjerasttildeaddji boazodoallu oažžu ovdánanvejolašvuođa. Kommišuvdna evttoha ee. ásahtit guokte álbmogiidgaskasaš orgána; hállda-šanorgána ja duopmostuolloorgána. Dáid orgá-naid bokte sáhttet riikkat čoavdit eanas váttis-vuođaid mat dálá konvenšuvnnas leat leamaš. Seammás sáhttet riikkat nannet luohttámuša ođđa konvenšuvdnii ja nu hukset buori ovttas-barggu rastá riikarájiid.

1.1.2 Kommišuvnna bargovuogit

Vuodđudančoahkkinn ja vuollelávdegottit

Ruota-norgga boazoguohtunkommišuvdna doalai vuodđudančoahkkima 17.06.1998 Skåvsjö-holm:s Ruotas. Čoahkkimis mearridii kommišuvdna ásahtit guokte vuollelávdegotti; bargolávdegotti ja fágálávdegotti. Bargolávdegottis galge leat kommišuvnna jodiheaddji, delegašuvdna-jodiheaddjit (dárbbu mielde), goappáge riikka čoahkkincállit ja válđočállit. Bargolávdegotti bargun lei ráhkkanahttit čuovvovaš áššiid: kommišuvdnačoahkkimiid, čoahkkimiid guoski áššebe-liiguin ja dahkat meahciiskkademiid (feltunder-søkelsler), ja maiddá ráhkkanahttit kommišuvn-na barggu. Fágálávdegottis lei Kenneth Broman jodiheaddjin, ja ruotabeali áirasat ledje Karina Lövgren, Bror Saitton ja Per Mikael Utsi. Norg-gabeali áirasat ledje Olav Mathis Eira, Ansgar Kosmo ja Ing-Lill Pavall. Fágálávdegotti man-dáhtta lei:

“Ruota-norgga boazoguohtunkommišuvdna lea nammadan fágálávdegotti, man bargun lea guohtundilálašvuođaid čielggadit, iešalddis mandáhttaguovllus ja dasto dán guovllu lah-kosiin. Fágálávdegoddi galgá čielggadeami loahpalaš bohtosiid ovddidit raportahámis kommišuvdnii.

Evttohus galgá makrodásis addit bajilgova luonddudieđalaš dilálašvuođaid birra, mat váikkuhit guohtuneatnamiid. Guohtuneatna-mat galget čilgejuvvoat regiovnmaid mielde ja orohagaidlčearuid dásis, ja dasto movt guoh-tumat adnojit dálá dilis. Fágálávdegoddi galgá maiddá raporttastis čilget gos gávdnojit vejo-laš áigodatguohtumat ja árvvoštallat guohtu-miid optimála anu dan suktii ahte vuhtii váldá vásihusaid das movt guovlu lea ovdal adnon ja dálá duohtadieđuid vuodul.”

Fágálávdegoddi ovddidii raportta 28.03.2000, ja reporta čuovvu dán evttohusa miellodusin.

skrevet under punktene a og b og som kommisjonen har undersøkt. Videre klargjør kommisjonen i kapittel 4.1 hvordan de undersøkte områdene skal kunne utnyttes på en måte som gir langsiktig grunnlag for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindriftsnæring. Kommisjonen fremlegger et forslag om hvordan beiteområdene i det andre landet skal benyttes.

Punkt d

Kommisjonen har i sitt arbeid gitt andre samfunns- og næringsinteresser, som kan bli påvirket av en fornyet reinbeitekonvensjon, mulighet til å uttale seg. Kommisjonen har tatt hensyn til disse interesser i sine forslag. I kapittel 3.3 beskriver kommisjonen også hvilken virkning nåværende konvensjon har hatt på reindriftsnæringen i Norge og Sverige. Likeså har utviklingen i reindriftsnæringen under gjeldende konvensjon blitt klarlagt i møter med samebyene og reinbeitedistriktene og de organisasjoner som representerer reineierne og reindriftsnæringen.

Øvrige forhold

Kommisjonen har i arbeidet med utredningene, undersøkelsene og klargjøringen av forholdene som beskrives kommet frem til at også andre spørsmål måtte klarlegges og undersøkes for at grunnlagsmaterialet i betenkingen skulle bli tilfredsstillende. Grunnlagsmaterialet antas å ha betydning for landenes mulighet til å lage en konvensjon som fremmer samarbeidet over grensen og den grenseoverskridende reindrift.

I kapittel 2.1 gir kommisjonen en kortfattet beskrivelse av samene som folkegruppe og den grenseoverskridende reindriftens historie. Kommisjonen har også, hvilket fremstilles i kapittel 2.2, undersøkt samenes stilling i et folkerettslig perspektiv. Norges og Sveriges reindriftslovgivning, reindriftspolitik og reindriftsforvaltning påvirker den grenseoverskridende reindrift. I kapittel 2.3 beskriver kommisjonen de ulikheter som finnes i så måte og hvordan disse påvirker den grenseoverskridende reindrift. I kapittel 2.4 beskrives utviklingen i reindriftsnæringen i årene 1972–1999 ved hjelp av noen statistiske data.

I kapittel 4.2 legger kommisjonen frem et forslag til ny konvensjonstekst ut i fra de behov kommisjonen anser foreligger for grenseoverskridende reindrift. Her gir kommisjonen uttrykk for sitt syn på hvilke bestemmelser som bør finnes i en kommende konvensjon for å fremme den grenseoverskridende reindriften. Kommisjonen foreslår bl.a. at det opprettes to mellomfolkelige organer; et

forvaltningsorgan og et domstolsorgan. Gjennom disse to organer kan landene få i stand løsninger på de fleste av de problemer som har forekommet med nåværende konvensjon, og samtidig styrke tilliten til en ny konvensjon og muliggjøre et fruktbart samarbeid over riksgrensen.

1.1.2 Kommisjonens arbeidsformer

Konstituerende møte og underutvalg

Den norsk-svenske reinbeitekommisjon holdt sitt konstituerende møte den 17. juni 1998 i Skåvsjöholm i Sverige. På dette møtet besluttet kommisjonen å opprette to underutvalg; et arbeidsutvalg og et fagutvalg. Det første utvalget skulle bestå av kommisjonsleder, delegasjonslederne (ved behov), de nasjonale sekretærene og hovedsekretæren. Arbeidsutvalgets oppgaver har bestått i å forberede kommisjonsmøtene, møter med berørte parter og feltundersøkelser, samt å fungere som forberedende instans for kommisjonen. Fagutvalget besto av Kenneth Broman, leder, og de svenske representantene var Karina Lövgren, Bror Saitton og Per Mikael Utsi, mens de norske representantene var Olav Mathis Eira, Ansgar Kosmo og Ing-Lill Pavall. Fagutvalgets mandat var:

“Den norsk-svenske reinbeitekommisjon har opprettet et fagutvalg for å beskrive beiteforholdene i og i tilknytning til mandatområdet. Fagutvalget skal legge frem sine beskrivelser i en rapport til kommisjonen.

I rapporten gis en oversikt på makronivå av de naturvitenskapelige forholdene som påvirker beitegrunnlaget. Beiteressursene skal fremstilles regionalt og lokalt, likeså også hvordan ressursene utnyttes i dag. I rapporten skal fagutvalget også definere mulige sesongbeiteområder og bedømme beiteområdene ut i fra at en optimal beiteutnyttelse kan oppnås med hensyntagende til erfaringer om områdets tidligere anvendelse og eksisterende fakta-grunnlag.”

Fagutvalget la frem sin rapport til kommisjonen den 28. mars 2000, og rapporten finnes som vedlegg 1 til denne innstilling.

Under kommisjonsarbeidets gang har også andre arbeidsgrupper med rapporteringsansvar til kommisjonen vært opprettet. En arbeidsgruppe har utredet spørsmålene omkring samdrift mellom samebyer og reinbeitedistrikt. Denne arbeidsgruppen la frem sin rapport til kommi-

Dan gaskka go kommišuvdna lea bargan, leat ášahuvvon maiddái eará bargojoavkkut, mat leat buktán raporttaid kommišuvdnii. Okta bargojoavku lea čielggadan gažaldagaid ahte sáhtáshedje go čearut ja orohagat ášahit oktasašdoaluid. Dát bargojoavku buvtii kommišuvdnii raportta 05.06.2000. Dálveguohtunjoavku lea suokkardan dálveguohtunguovlluid Ruota bealde, ja dát bargojoavku buvtii raportta 27.10.2000. Eará bargojoavku čielggadii juridihkalaš gažaldagaid dan oktavuodas go kommišuvdna evttohii ášahit guokte álbmogiidgaskasaš orgána. Bargojoavkkuid evttohusat leat ollislaš raporttas oassin.

Čuvgehusaid viežžan

Ruota-norgga boazoguohtunkommišuvdna lea bargadettin doallan čoahkkimiid mas oassálaste čuovvovaš bealit: čearut, boazoorohagat ja sin beroštus-organisašuvnna. Ulbmil lei čohkket duogášdieđuid raporttii. Kommišuvdna lea maid-

dái seammá ulbmiliin bivdán dáid namuhuvvon áššebeliid, ja maiddái stáda eiseválddiid, suohkaniid dehe gielddaid, dutkanásahusaid, beroštus-organisašuvnnaid ja earáid, addit čálalaš cealkámuša. Mii oaidnit 3. mildosis bajilgova das guđet ášahusat leat vuhtiiváldojuvvon njálmmálaččat, ja guđet leat bivdojuvvon buktit čálalaš cealkámuša.

Meahciiskadeamit

Norgga-ruota boazoguohtunkommišuvdna ulbmilin lei maiddái addit nu buori bajilgova go vejolaš, ja nu buori dieđu go vejolaš mandáhttaguovllus, ja danne mii leat sihke fitnan geahčadeame guovlluid (befaring) ja suokkardan daid guohtunduovdagiid, mat leat mandáhttaguovllus. Dán leat mii bargan ovttas guoskevaš čearuid, boazoorohagaid ja eiseválddiid áirasiiguin. Čuovvovaš guovlluin lea kommišuvdna dahkan meahciiskkademiid:

Áigi	Guovlu	Fievru
13.–14.09.98	Gilbbesjávri-Riikarádji-Skievvá-Frostisen	Biila
08.06.99	Rádjeguovlu Jiingevaerie/Østre Namdal:s Plassje:i	Helikopter
21.–24.06.99	Rádjeguovlu Østre-Namdal/Frostviken norra gitta Sirgásii/Hápmir	Helikopter
08.–11.08.99	Rádjeguovlu Sirgás/Hápmir gitta Geaggámii/Basevuovdái	Helikopter
04.02.00	Guovlu lulábealde Boden	Biila
29.03.00	Skaitelandet davábealde Junossuando Luongaistunturi nuortalulábealde Gárasavvona	Muhtaskohter
16.08.00	Skaitelandet davábealde Junosuando Luongastunturi nuortalulábealde Gárasavvona	Helikopter

Earret meahciiskkademiid, leat maiddái kommišuvdna dálveguohtunjoavkkut iskkadan vejolaš dálveguohtumiid, sihke bievlejagis ja dálvejagis. Fágálávdegoddi lea dasa lassin ieš čadahan sierra meahciiskkademiid.

Seminárat ja eará diehtočohkkemat

Norgga-ruota boazoguohtunkommišuvdna lea doallan moanat semináraid ja diehtujuohkinčoahkkimiid guoskevaš eiseválddiiguin, organisašuvnnaiguin ja dutkiiguin.

Áigi	Báiki	Sáhkavuodđu ja oasseváldit
02.09.98	Luleju	Boazoguohtunseminára, mielde ledje Det faste utvalg, dutkkit ja Norgga ja Ruota virgeolbmot, sáhkavuodđu: bohcco dárbbut, ekologalaš guoddevašvuohta, ja guohtumiid geavaheapmi.
17.02.00	Upmeje	Muitalit vuovdesámit historjjá ja doaibmamálla. Siskkáldas diehtujuohkin.
20.-22-08.99	Svaldbárda	Boazoguohtunseminára, sáhkavuodđu: dutkanboadus: bohcco eallámušdárbu dálvejagis. Ovddasteaddjit ledje Romssa universitehta, Norges veterinærhøyskole ja Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS). Meahciiskcadeamit.

sjonen den 5. juni 2000. En vinterbeitegruppe har gransket de potensielle vinterbeiteområder i Sverige, og denne gruppe la frem sin rapport den 27. oktober 2000. En arbeidsgruppe har utredet de juridiske problemstillingene i anledning av kommisjonens forslag om opprettelse av to mellomfolkelige organ. Disse gruppernes rapporter er innarbeidet i innstillingen.

Innhenting av opplysninger

Den norsk-svenske reinbeitekommisjonen har under arbeidets gang hatt møter med samebyer, reinbeitedistrikter og deres interesseorganisasjoner for å samle inn bakgrunnsstoff til sin innstilling. Kommisjonen har også innbudt de forannevnte, men også statlige myndigheter, kommu-

ner, forskningsinstitusjoner, interesseorganisasjoner og andre å avgi skriftlige uttalelser. I vedlegg 3 finnes det en fortegnelse over hvem som er hørt muntlig og hvem som er bedt om å avgi skriftlige uttalelser.

Feltundersøkelser

Den norsk-svenske reinbeitekommisjonen har hatt som mål å skaffe seg best mulig oversikt og kunnskap om mandatområdet og har derfor befart og besiktiget de aktuelle beiteområdene. Dette er vanligvis blitt gjort sammen med representanter fra berørte samebyer, reinbeitedistrikter og myndigheter.

Kommisjonen har gjennomført feltundersøkelser i følgende områder:

Tid	Område	Befordring
13.–14.09.98	Kilpisjärvi–Riksgrensen–Skjomen–Frostisen	Bil
08.06.99	Grenseområdet Jiingevaerie/Østre-Namdal til Røros	Helikopter
21.–24.06.99	Grenseområdet fra Østre-Namdal/Frostvikens norra til Sirkas/Hábmer	Helikopter
08.–11.08.99	Grenseområdet Sirkas/Hábmer til Könkämä/Helligskogen	Helikopter
04.02.00	Området sør for Boden	Bil
29.03.00	Skaitelandet nord for Junosuando/Luongastunturi sørøst for Karesuando	Snøscooter
16.08.00	Skaitelandet nord for Junosuando Luongastunturi sørøst for Karesuando	Helikopter

Utover ovennevnte feltundersøkelser har kommisjonens vinterbeitegruppe inspisert potensielle vinterbeiteområder så vel på barmarks- og vintertid. Fagutvalget har dessuten foretatt egne feltundersøkelser.

Seminarer og øvrig informasjonsinnhenting

Den norsk-svenske reinbeitekommisjonen har arrangert en del seminarer og informasjonsmøter med berørte myndigheter, organisasjoner og forskere.

Tid	Sted	Tema og deltakere
02.09.98	Luleå	Reinbeiteseminar med Det faste utvalg, forskere og tjenestemenn fra Norge og Sverige. Seminaret omhandlet spørsmål om reinens behov, økologisk bærekraft og utnyttelsen av beiteressursene.
17.02.99	Umeå	Presentasjon av skogssamebyenes historie og driftsformer Internt informasjonsmøte.
20.–22.08.99	Svalbard	Reinbeiteseminar der forskningsresultat angående reinens næringsbehov i løpet av vinteren ble presentert av representanter fra Tromsø universitet, Norges veterinærhøgskole og Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS). Feltstudier.

28.–29.10.99	Stockholm	Seminára Rennäringenspolitiska kommité, Reindriftslovutvalget, Boazodoallohállddahas, Rennäringsadministrationen, Luonddugáht-tendoaimmahat, Direktoratet for naturforvaltning, Jordbruksdepartementet, Jordbruksverket, Rovdjursutredningen, Norrbotten ja Västerbotten leanastivrrat, Ruota sámiid riikkasearvi, Norgga boazosápmelaččaid riikkasearvi. Seminára sáhkavuoddu: láchkaaddin-gažaldagat, hállddašangažaldagat, boraspireválttisvuodát ja luonddugáht-tengažaldagat.
24.–26.04.00	Stora Sjöfallet	Sirgása čearuin gidđajohtin

1.2 Kommišuvdnabarggu njuolggadusat ja boazodoalu eavttut

1.2.1 Vuodđoprinsihpat

Ekologalaččat guoddevaš boazoealáhus

Ekologalaččat guoddevaš boazoealáhusain ipmir-da kommišuvdna ahte guohtunvalljodagat galget adnot dainnalágiin ahte guohtuneatnamat dáhki-duvvojit guhkit áiggi atnui. Vuosttažettiin lea deatalaš atnit jeageleatnamiid dainnalágiin ahte jeahkála odđasitšaddan dáhkiduvvo guhkit áigái. Dat mearkkaša ahte boazolahku galgá heivehuvvot jeagelguohtunvalljodagaide. Muhto deatalaš lea maiddá ahte boazoguođoheapmi eara jagi-áiggiid čuovvu guohtuneatnamiid šaddama mielde. Dasa lassin galgá bargat dan ala ahte bohccuid guođoha eatnamiid alde nu go eatnamat gir-det iešguđetge jagiáiggiid. Dat guoská sihke kvantitatiivvalaččat ja kvalitatiivvalaččat. Ekolo-galaš heiveheami dáfus ii leat prinsihpas deatalaš diehtit gii iešalddis lea eatnamiid geavaheaddji.

Ekonomalaččat guoddevaš boazoealáhus

Ekonomalaš guoddevašvuoda dáfus lea kommi-šuvnna vuodđun ahte boazoealáhusa ekonomalaš boadus galgá addit boazodolliide doarvái áigái boadtu. Boazoealáhusain ipmir-da kommi-šuvdna dán oktavuodas ealáhusdoalu viidát ád-dejumis, iige duššefal biergobuvttadeami. Kommišuvnna oaivila mielde addá dát buori ja bures-láigiduvvon boazodoalu, ja maiddá dan ahte boazobargu heivehuvvo bohcco ja guohtumiid mielde.

Kultuvrralaččat guoddevaš boazoealáhus

Boazodoalloguovlluin lea boazoealáhus sámi kul-tuvrra ja iešvuoda vuodđun. Danne atná kommi-šuvdna mávssolažžan oažžut áigái positiivvalaš rádjerasttildeaddji boazodoalu, man vuodul sámi álbmot dasto sáhtá ráđđálagaidda ovddidit iežas

iešvuoda. Vaikko boazoealáhus leage hui guovd-dázis olmmošlogu bisuheamis ja doalaheamis vai ealli sámi kultuvra seailu, de almmatge ferte boazoealáhusa olmmošlohku heivehuvvot ekolo-galaš ja ekonomalaš guoddevašvuoda mielde. Kultuvrralaš guoddevašvuoda lea gitta das movt našunála eiseválddiid ealáhuspolitihka doibme-juvvo, ee dain áššiin: gáhttet boazoguohtumiid, boraspirelogu ektui, ja ekonomalaš ruhtadoar-jagat.

Guohtunvalljodagaid atnit buoremus vugiin

Boazodoalu vuodđun lea johtit ealuin dehe fievr-ridit bohccuid iešguđetlágan duovdagiid gaskka. Duogázin leat guohtundilálašvuodát iešguđetge jagiáiggiid. Boazo lea sajáiduvvan jagiáiggiid rievddalmas guohtundillái. Geasset galgá bohccui leat proteiidnavallji guohtun (ruonasguohtun) ja dálvet energivallji guohtun (jeagil). Dat meark-kaša boazodollui ahte soames orohagain ja čea-ruin leat guhkes johtingaskkat geassejagi eatna-miin dálvejagi eatnamiidda.

Guohtunvalljodagaid geavaha buoremusat dainnalágiin go vuodđun bidjá bohccuid guoh-tundábiid ja johtalemiid. Dasa lassin galgá maid-dái boazobargis leat vejolašvuoda lágidit barggu vai iešnai oažžu buori ja dohkálaš bohtosa. Kommišuvnna mihtomearrin lea leamaš gávnna-hit guohtunrájiid, mat dahket vejolažžan bargat boazoealáhusain guhkit áigái juohke boazoguohtunguovllus. Dasa lassin galgá bargojuvvot nu ahte riikarájit eai gártta nu stuora hehttehussan boazodollui. Nubbi eará mávssolaš bealli lea velá ahte iešguđetge boazossiiddat galget nu guhkás go vejolaš, oažžut doarvái guohtuneatnamiid dárbbu mielde.

Guohtunguovlluid rájit ja guohtunáigodagat

Ruota ja Norgga riikarádji manná čađa boazo-dalloguovlluid. Nu juohká riikarádji boazodoalu mávssolaš ja viidámus bievlanjagi guohtuneatnamiid guovtti riikii, beroškeahtá das sáhtá go boazodoallu geavahit eatnamiid. Dalle go dálá

28.–29.10.99	Stockholm	Seminar med Rennæringspolitiska kommité, Reindriftslovutvalget, Reindriftsforvaltningen, Rennæringsadministrationen, Naturvårdsverket, Direktoratet for naturforvaltning, Jordbruksdepartementet, Jordbruksverket, Rovdjursutredningen, länstyrelsene i Norrbotten og Västerbotten, Svenska Samernas Riksförbund og Norske Reindriftsamers Landsforbund. Seminaret behandlet lovgivningsspørsmål, forvaltningsspørsmål, rovdyrproblematikk og naturvernsspørsmål.
24.–26.04.00	Stora Sjöfallet	Vårflytting med Sirkas sameby.

1.2 Retningslinjer for kommisjonens arbeid og reindriften forutsetninger

1.2.1 Grunnleggende prinsipper

En økologisk bærekraftig reindriftnæring

Med økologisk bærekraftig reindriftnæring forstår kommisjonen at utnyttelsen av beiteressursene skal skje slik at en langsiktig bruk av beiteområdene sikres. Først og fremst er det viktig at utnyttelsen av lavbeitene skjer i slikt omfang at best mulig gjenvekst på lang sikt sikres. Det betyr at antallet dyr må tilpasses lavbeiteressursene. Men det er også nødvendig at reinbeitene under øvrige sesonger harmonerer med beiteveksten. Videre bør det etterstrevs en best mulig balanse mellom beitene i de ulike beitesesonger. Dette gjelder både kvantitativt og kvalitativt. I forhold til økologisk tilpasning er det i prinsippet uinteressant hvem som utnytter ressursene.

En økonomisk bærekraftig reindriftnæring

Hva angår økonomisk bærekraft har kommisjonen det utgangspunkt at reindriftnæringens økonomiske resultat blir slik at reindriftsutøverne i nødvendig utstrekning får sitt levebrød av næringen. Med reindriftnæring forstår kommisjonen i denne sammenheng næringsutøvelse i vid betydning og ikke bare kjøttproduksjon. Kommisjonen har den oppfatningen at dette vil bidra til en god og velordnet reindrift samt at reindriftsarbeidet blir tilpasset reinen og beiteområdene.

En kulturelt bærekraftig reindriftnæring

Innenfor reindriftsområdene er reindriftnæringen av grunnleggende betydning for den samiske kulturen og særegenheten. Kommisjonen ser det derfor som viktig at den grenseoverskridende

reindrift utvikles i en positiv retning som gir forutsetninger for den samiske befolkningen til å utvikle sin særegenhet i fellesskap. Selv om reindriftnæringen er sentral når det gjelder å opprettholde tilstrekkelig befolkningsgrunnlag med tanke på en levende samekultur, må sysselsettingen i reindriftnæringen underordnes kravene til økologisk og økonomisk bærekraft. Den kulturelle bærekraften beror på de nasjonale myndigheters næringspolitikk, bl.a. vern av reinbeiter, rovdyrstammens omfang og økonomiske støtteordninger.

Rasjonell utnyttelse av beiteressursene

Reindriften bygger på at reinen vandrer, drives eller transporteres mellom ulike beiteområder. Dette har sammenheng med at tilgangen og kvaliteten på beitet varierer mellom de ulike årstider. Reinen har tilpasset seg til vegetasjonens årsvariasjoner. Beitet bør derfor være proteinrikt om sommeren (grønnbeite) og energirik om vinteren (lavbeite). For reindriften selv innebærer det i visse tilfeller lange flyttinger fra sommerbeitene til vinterbeitene.

En rasjonell utnyttelse av beiteressursene må bygge på reinens beitevaner og vandringer samt på reindriftsutøverens muligheter til, med en realistisk arbeidsinnsats, å få et effektivt og hensiktsmessig resultat. Målsettingen for kommisjonen har vært å finne avgrensninger av beitelandet som muliggjør en langsiktig holdbar næringsvirksomhet i alle reinbeiteområder, å minimalisere riksgrensens betydning for reindriften, samt at ulike gruppers behov for beiteområder skal oppfylles på best mulig måte.

Beitenes grenser og beitetider

Riksgrensen mellom Norge og Sverige skjærer tvers igjennom reindriftsområdene. Det innebærer at reindriften viktige og sammenhengende barmarksbeiter blir delt mellom landene uten at det tas hensyn til reindriften muligheter til å

konvenšuvdna álggahuvvui, lei ipmirdeamis ahte guohtuneananrájit mat dalle mearriduvvojedje, eai sáhttán dollojuvvot eambbo dan bokte go gaskaáiddiid huksii.

Manjit áiggis čájehuvvui stuora váttisvuohtan ja olggosgollun gaskaáiddiid doallat go alla várre-atnamiin galgá viggat áiddiin caggat bohccuid rasttideames ráji. Guohtuneatnamiid rájiid berre baicca heivehit nu ahte guohtunduovdagat ráddjuvvojit lunddolaš oziiguin. Dainna lágiin eai adno nu ollu gaskaáidit. Kommišuvdna lea evttohusaidisguin rahčan oččodit rájiid mat buoret heivejit bohccuid guohtundábiide ja johtalanmáliide.

Eanas sajiin lea jeagelguohtun dat mii ráddje dan, man bures guohtumiid sáhtá geavahit. Go guohtuneatnamiid galgá atnit buoremus vugiin, galgá ealuin orrut bievlanjagi eatnamis nu guhká go vejolaš, vai seastá jeageleatnamiid. Danne ii leat kommišuvdna oaivila mielde heivvolaš ráddjet guohtunáigodaga bievlanjagi eatnamiin.

Guovttegearddi guođoheapmi

Jus bohccot mannet bievlanjagis jeageleatnamiid-da, de dat heajuda dálvejagi guohtuma dán seammá guovlluin. Jeageleanan dulbmojuvvo ja guhtujuvvo, ja boazu láve dáhttut dálvet garvit guovlluid gos lea guhtujuvvo bievlanjagis. Kommišuvdna lea evttohusaidisguin geahččalan garvit dan ahte jeagelguohtumat adnojit sihke ruonasguohtun- ja jeagelguohtunáigodagas (guovttegeardán guođoheapmi). Kommišuvdna atná guovttegeardán guođoheami leat vuostálaga dainna áigumušain ahte guohtunvalljodagaid galgá atnit buoremus lágiin. Go garvá guovttegeardán guođoheami jeagelguohtuneatnamiin, de addet guohtuneatnamat guhkit áigái vuodu oážžut ekologalaš guoddevaš boazoealáhusa.

Oktasašdoallu

Ráddjerasttildeaddji boazodollui lea dávjá buoremus čoaiddus dat go čearut ja boazoorohagat eaktudáhtolaččat šiehtadit gaskaneaset dan hárrái ahte guođohit eatnamiid searválaga. Kommišuvdna lea barggustis aktiivalaččat bargan eatnamiid oktasášgeavaheami guvlui. Nu leage áigumuš maiddái dáiguin evttohusaiguin maid kommišuvdna ovdanbuktá dán evttohusas. Kommišuvdna evttoha ahte odđa konvenšuvnnas addo vejolašvuohta čearuide ja boazoorohagaide gaskaneaset šiehtadit oktasáččat guođohit guohtuneatnamiid rastá riikaráji. Ovttasbarggus sáhttet siiddat leat sihke ollislaččat ovttasiiddas ealuin, dehe siiddat guođohit ovttas muhtin jagiáiggiid. Ovdamearkan dánlágan ovttasbargui lea Østre-Namdal boazoorohaga ja Jiingevaerie čearu ovttasbargošiehtadus, geahča 4. mildosa.

Heivehanmunni

Odđa konvenšuvdna galgá doaibmat guhkit áiggi, ja berrege dasto ráhkaduvvot nu lášmmadin ahte lea sadji muhttet ja heivehit, vai dát doaibmá rievddalmasaid áiggi mat vuordimis dáhpáhuvvet boazoealáhusas ja servodagas. Kommišuvdna evttoha ásahit álbmogiidgaskasaš organisašuvdna. Organisašuvnnas galgá leat váldi gozihit ja dárkkistit ahte konvenšuvdna njuolggadusat dollojuvvojit, ja galgá maiddái sáhttit čájehit oaivila buot dakkáraš rievdadusaide mat váikkuhit ráddjerasttildeaddji boazodoalu.

1.2.2 Skandivania boazodoallu

Obbalaččat

Goddebivdu lea dálá boazodoalu vuodđun. Dađistaga go gávnnavuvvojedje odđa bivdovuogit, dápmagohte sápmelaččat bohccuid eallun. Dán máhtu duogážin ahte ipmirdit boazodoalu areáladárbbu, vuolgá dalá rájis go sápmelaččat ožžo áigái boadu goddebivddus. Dađistaga go olmmošlohku lassánii, dagahii dát bivdokultuvrii váddásit dili, ja nu lotnahuvai goddebivdu guhkes áigodagas boazodoallun. Go goddebivdu jorai boazodoallun, nuppástuvai sámiiid eallinvuohki sakka. Vuostazettiin gáibiduvvui stuora eallu, go birgejumi váldoassi ásahuvvui boazodoalu vuodul ja johtaleapmi guohtunguovlluid gaska gárttai bargovuohkin.

Bohccot leat miehtá Davvikalohta ollásii luonddudilálašvuodaid hálldus. Boazu galgá ealádaga gávdnat meahcis birrajagi. Bohcco guohtunmearri ja johtaleapmi duovdagiid gaska čuovvu šaddoáigodagaid duovdagis duovdagii. Dán kapihttalas čilgejuvvo bohcco guohtundárbu, guohtuma kvalitehta, johtalandábit, sisabáhkke-mat guohtuneatnamiid ja boraspiret. Dát bealit leat guovddázis go galgá oážžut ollislaš gova boazodoalu luondduvuođus. Dát kapihtal lea váldosaččat fágalávdegotti 1. kapihtala oktiigeassu (1. mielddus). Dievaslaš dieđuid ja mearkkašumiid gávnnat doppe.

Boazodoalu guohtuneanandárbu lea mángga-bealát ášši, ja bealit mat váikkuhit leat bohcco iešvuođat, boazobargu ja luonddugeográfalaš bealit. Boazobarggu deataleamos oasis leat guođoheapmi, čohkken ja johtin. Luonddugeográfalaš bealit leat vuostazettiin dálkkádaterohusat, arvi, borga, biekkat, šaddu, topografii, eatnama gollan ja dat ahte leat jeageeatnamat olamuttus, jávrrit ja čázadagat. Boazodoallu dárbbaha iešguđetšlájat eatnamiid, mat iešguđetládje leat ávkin jagiáiggiin, ja eaige nuppit eatnamat dohke nuppiid sadjái.

bruke dem. Ved opprettelsen av den nåværende konvensjon innså man at de grenser for beiteområdene som da ble trukket ikke vil bli overholdt uten at det blir bygget sperregjerder. Det har vist seg at det er forbundet med store vanskeligheter og kostnader å forhindre uønsket reintrekk i fjellandskapet ved hjelp av sperregjerder. Grensene for beiteområdene bør heller tilpasses slik at beiteområdene bli sammenhengende med naturlige avgrensninger. Dette reduserer behovet for sperregjerder. Kommisjonen har i sine forslag strebet etter å få til grenser som tar hensyn til reinens beitevaner og vandringer.

På de fleste steder er lavbeitet den begrensende faktor for maksimal utnyttelse av beitene. Ved en optimal utnyttelse av beiteressursene skal barmarksbeitet nyttes lengst mulig for å spare lavbeitene. En begrensning av beitetiden på barmarksbeitene er derfor som regel ikke hensiktsmessig etter kommisjonens mening.

Dobbelbeiting

Når reinen beveger seg barmarkstid på lavbeiteområder reduserer det utnyttelsen av samme områder om vinteren. Dels skades laven av tråkk og beiting, og dels har reinen om vinteren en tendens til å unngå de områder som er beitet på barmarkstid. Kommisjonen har i sine forslag forsøkt å unngå at lavbeiteområder utnyttes både i grønnbeite- og lavbeiteperioden (dobbelbeiting). Kommisjonen mener at dobbelbeiting i alminnelighet er uforenlig med en rasjonell utnyttelse av beiteressursene. Ved å unngå dobbelbeiting på lavbeitene vil utnyttelsen av beiteområdene bli slik at den bidrar til et langsiktig grunnlag for en økologisk bærekraftig reindriftsnæring.

Samdrift

Den optimale løsningen for den grenseoverskridende reindrift er i de fleste tilfeller at samebyer og reinbeitedistrikter inngår frivillige avtaler som leder til at beiteområdene utnyttes i fellesskap. Kommisjonen har i sitt arbeid aktivt lagt opp til et slikt samarbeid. De forslag kommisjonen kommer med i denne innstilling er tenkt å virke i samme retning. Kommisjonen foreslår at det i den nye konvensjonen åpnes muligheter for samebyer og reinbeitedistrikter til å inngå avtaler om felles utnyttelse av beiteområder over riksgrensen. Et slikt samarbeid kan variere alt fra fullstendig felles reindrift, til visse grupper, eller samarbeid i deler av året. Et eksempel på dette er samdriftsavtalen mellom Østre-Namdalen reinbeitedistrikt og Jiingevaerie sameby, se vedlegg 4.

Fleksibilitet

En ny konvensjon, som forutsettes å gjelde over en lengre periode, bør være så fleksibel og dynamisk at dens anvendelse kan tilpasses til de forandringer som skjer innen reindriftsnæringen og samfunnet for øvrig i denne konvensjonsperiode. Kommisjonen foreslår derfor at det etableres en mellomfolkelig organisasjon med kompetanse til å holde oppsyn og påse at konvensjonens regler overholdes, samt å ta stilling til forandringer som påvirker den grenseoverskridende reindrift.

1.2.2 Reindriften i Skandinavia

Generelt

Villreinfangst er grunnlaget for nåtidens reindrift. Etter som fangstmetodene ble mer avanserte begynte samene også med temming av hele reinhjorder. Kunnskapen om reindriften arealbehov har sin opprinnelse fra den tid da samene livnærte seg av villreinfangsten. I takt med befolkningsøkningen ble det vanskeligere forhold for jakt- og fangstkulturen og villreinfangsten utviklet seg suksessivt i løpet av en lang tidsperiode til å bli organisert reindrift. Overgangen til organisert reindrift innebar store endringer i samenes livsstil. Først og fremst krevde det relativt store reinhjorder når reindriften ble hovedsaken i næringsgrunnlaget og flyttingene mellom beiteområdene ble en del av livsstilen.

Reinen lever over hele Nordkalotten og er avhengig av utmarksbeite hele året. Ettersom plantedekket varierer gjennom året, veksler reinens beiteopptak og levevis. Dette kapitlet beskriver kort reinens behov for næring og beitenes kvalitet, samt flyttemønster, inngrep i beitene og rovvilt. Alle disse forholdene er viktige for å få et innblikk i reindriften naturgrunnlag. Dette kapitlet er i hovedsak et sammendrag av første kapittel i fagutvalgets rapport (vedlegg 1). Detaljer og utfyllende merknader finnes der.

Reindriften behov for beiteland styres av et mangesidig samspill mellom reinens egenskaper, reindriftsarbeidet og naturgeografiske faktorer. Reindriftsarbeidets viktigste faktorer er vokting, samling og flytting. De naturgeografiske faktorene består først og fremst av vekslinger i temperatur-, regn-, snø- og vindforhold, vegetasjon, topografi, slitasje, samt tilgang på myrområder, innsjøer/vann og vassdrag. De ulike beiteområdene har hver for seg viktige funksjoner under ulike perioder av reindriftsåret og kan derfor ikke erstatte hverandre.

Bohcco fisiologalaš dárbbut

Boazu lea smirezasti ja nagoda smoldet guoh-tunšattuid. Ruonasšattut smoaldanit buoremusat dalle go leat beallešattus, ja dađistaga go šattut šaddet ollesšaddui, de eai šat nagot smoaldanit nu bures. Maiddá biebmojohtin čoliid čađa manná njozebut dalle.

Boazu smolde jeahkála mihá buorebut go eará smirezasti eallit. Jeagil lea hui ovttageardánis fuodar. Jeagil addá bohccui nu ollu álšša/energi-ija (karbohydráhtaid) ahte ceavzá dainna dálvvi miehtá, muhto váilot proteiinnat, vitamiiinnat ja minerálat. Guomočoavjji mikrobat gáibidit ee. proteiinna, ja danne váikkuha biebmosmolden ahte boazu deahkehuvvá dálvvis. Deahkehuvva-ma vuostá lea bohcco gorut ásašuvvon sierralá-gan vugiin “nuppádassii” geavahit nitrogena, man eará eallit masset gáhkira/baikka mielde. Go jeahkális báhcet liigeálššat, bisánit dát buoidin gorudii.

Dábálaččat guoirá boazu dálvvis. Rávis njiñje-las geahppu giđđii 15 % čakčadeattu ektui. Rávis varrásat sáhttet geahpput 30 % čakčamánuš juovlamánnui. Dálvvis gehppot bohccot, ja hea-jos jagiin gehppot gitta 50 %.

Boares varrásat nelgot bahábut go njiñnelasat ja ovttagagáš bohccot. Lassin dasa ahte sarvát rávžet ragatáiggi, manahit nálatbohccot iežaset árvvu eará bohccuid suktii, go eai leat šat čoarvit. Nulpobohccot eai ráđđe suvnnjiid, danne njiñnelasat doroldahttet daid eret suvnnjiin. Smávva állduin šaddet gehppes miesit, ja dat fas dahaga stuorit miessejámu. Heajos guohtumat dálvet dagahit ahte álldut eai leat nu mielkasat dan čuovvovaš geasi, ja dat fas dahaga geahp-pasit misiid dan čavčča. Dákkár fiziologa-laččat váikkuhuvvon boazomassimat duvdásit dávjá duogábeallái, danne boraspiret lassánit dađistaga.

Heajos dálveguohtumiid sáhtá dustet dan bokte go biebma bohccuid. Doloža rájes lei dáhpin diktit ealu lávdat go hedjona guohtun ja jus heajos guohtun bistá guhkit áiggi. Boazu ieš gávdná guohtuma go eallu lávdá. Boazu lea sividniovvon buhttet sierralágan vugiin heajos guoh-tundilálašvuoda dálvet. Bohccos čoggo namalas-sii buoidi, proteiinnat, minerálat ja vitamiiinnat gorudii geasseguohtumis. Danne han boazu vál-ljestallamiin guohtu geasset ja vällje álbmámuš šattuid ja šaddoosiid, mat addet eanemus eallá-muša. Obbalaččat sáhtá dadjat ahte dálveguoh-tumat ealihit bohccuid dálvet, ja fas bievvlajagi guohtumat álššaiduhttet bohccuid nu ahte las-sánit.

Boazu gáibida iešguđetlágan guohtuma

Bohcco johtaleapmi duovdagiid gaskka lea sihke eananšattuid ja dálkkádagaid duohen. Boazo-barggus ferte diehtit movt guohtundilli, bohcco luondu, topografii, dálkkádagat ja biekkat váikkuhit boazodoalu obbalaččat.

Bievvlajagis guohtu boazu aiddoliđdon lasttaid, rásiid ja urttaid. Go giđdat leat árrat bievvladielk-kut, ábaida cuoŋománuš juo, de lea buorre giđ-đagohtun. Mañnigiđa ja árrageasi guohtu boazu lulábeali rámaid, čohkaid ja jekkiid. Das mañnil mannagohtá eambo soahkevuvddiide. Go geasi ain gollá, manná boazu várrái jassaguoraid guohtut, gos gávdná aiddoliđdon šattuid, mat geahppasit smoaldanit ja addet eallámuša. Dađis-taga go geassu, leat jasat buorit bohccui, ja boazu guohtuge jassaguoraid.

Dađistaga geasi guvlui váikkuhit dálkkádat ja divregiksi dan movt bohccot bállejit guohtut. Várreboazodoalus bálgalit bohccot jasaide várre-eatnamiidda, muhto vuovdeboazodoalus leat njuoska, boares guossavuovddit bálganbáikkid, muhto maiddá sáhtá hárhjit bohccuid suova vuollái. Go gáluda idjii, luoitá várreboazu fas jeki-kiide guohtut. Dat lea hui mávssolaš ahte leat guovttelágan eananoasit lálkhalaga, gos lea oane-his gaskka bálganbáikki ja guohtuma gaskka. Guohtuma kvalitehta ii leat duššefal das gitta maid oaidná eatnamis, muhto galgá vuhtiiváldit maiddá bohcco dárbbuid beassat earalágan eat-namiidda. Dán áigodagas dárbbáša boazu sihke vuolládagaid ja šattolaš vággeeatnamiid.

Mañničavčča ja árradálvvi galgá guohtumis gávdnat rássi, rissit ja jeagil, vai boazu dađistaga dagalduvva ruonasguohtumis jeagelguohtumii. Dábálaš dálveguohtun lea dušše jeagil dastogo muohta lea boahtán sullii 30 cm ja buolaštan gitta -10° C. Vai biebmosmolden doaimá doh-kálaččat, dárbbášuvvojit maiddá earalágan guohtunšattut go jeagil. Jeagil dahká lagabui 30 % rájes gitta 80 % rádjái bohcco ollislaš guohtumis dálvejagis.

Dálvejagis lea deatalaš maiddá dat ahte lea goaivvesguohtun. Go muohtagovččas lea dásset, lea buorre ealádat. Dađistaga go biekkat, arvi ja borga ja buolaš čeargadiid muohttaga, hedjona ealádat. Mañnidálvvi láve sáhttit njázudit ja galb-mit, ja dat dahká cugŋo. Leat ollu dákkár bealit mat heajudit guohtuma kvalitehta, vaikko vel guohtunšattut iešalldiset leatge buorit. Cugnuid áiggi cuoŋománuš, lea lahppojeagil vuvddiin ávkkálaš guohtunlassin dálvejagis.

Guohtun hedjona maiddá danne guohtujuv-vo liiggás garrasit. Jeagil lea mánggajagát, ja jeahkála jahkešaddu lea buoremus dallego dat jeagil, mii lea eatnamis, beassá orrut 6–7 jagi ja

Reinens fysiologiske behov

Reinen er drøvtygger og har stor evne til å fordøye beitevekster. Fordøyingen av grønnbeiteplantene er størst på et tidlig stadium av veksten og svekkes i takt med senere utvikling. Hastigheten gjennom magene og tarmkanalene er også lavere ved dårlig fordøying.

I forhold til andre drøvtyggere har reinen en særskilt god evne til å fordøye lav. Lavartene gir reinen så mye energi (karbohydrater) at den er i stand til å overleve vinteren, men mangler proteiner, vitaminer og mineraler. Siden mikrobene i vomma må ha tilførsler av bl.a. protein, medfører derfor fordøyelsesprosessen at rein på lavbeite bryter ned muskelmasse. For å minske behovet for slik nedbryting har reinen utviklet en egen evne til "resirkulering" av nitrogen som andre drøvtyggere skiller ut gjennom avføring. Et overskudd av energi fra lav lagres som fett.

Normalt vil reinen avmagres utover vinteren. En voksen simle taper gjerne 15 % av sin høstvekt frem til våren. Voksne bukker kan tape 30 % av sin kroppsvekt fra september til desember. Utover vinteren fortsetter vektnedgangen, i ekstreme tilfeller opp til 50 %.

Eldre okser og kalver er sterkere utsatt for sult enn simler og ett års dyr. I tillegg til avmagring under brunsten, taper oksene sosial posisjon etter felling av gevir. Beiteopptaket blir derfor lavt fordi simlene jager dem bort fra beitegroperne. Små simler gir gjerne lette kalver som igjen fører til stor dødelighet blant kalvene. En vinter med dårlige beiter fører videre til at simlene vil melke mindre enn normalt påfølgende sommer, noe som igjen vil føre til at flere kalver vil ha lavere vekt påfølgende høst. Slike fysiologisk betingede tap overskygges imidlertid i stadig økende grad av tap på grunn av rovilt.

Det er mulig å gripe inn mot dårlige vinterbeiter ved kunstig fôring. Fra gammelt av har strategien vært å la reinen spre seg når beitet blir dårlig over en lengre periode. Reinen kan da selv finne det lille beitet som eventuelt er tilgjengelig. Marginale levevilkår om vinteren kompenseres ved at reinen har en ekstrem evne til å legge opp reserver av fett, proteiner, mineraler og vitaminer på sommeren. Dette gjør de ved å velge de mest næringsrike planter og plantedeler. Generelt kan en si at vinterbeitet gir overlevelse og barmarksbeitet gir produksjon.

Reinens krav til beitet

I tillegg til vegetasjonen vil reinens bruk av terrenget være avhengig av været. En vesentlig del

av kunnskapen i praktisk reindrift ligger nettopp i å tolke samspillet mellom vegetasjon, reinens adferd, topografi, temperatur og vindforhold.

I barmarksperioden må beitet omfatte vegetasjonstyper som domineres av lauv, gras, halvgras og urter i et så tidlig utviklingsstadium som mulig. Et godt, tidlig vårbeite kjennetegnes av at en tidlig får flekker med bar mark, helst allerede i siste del av april. Sent på våren og forsommeren beiter reinen i sørhellinger, snauflater og på myr. Deretter benyttes bjørkeskogbeltet i sterkere grad. Senere er det viktig at dyrene får søke etter snøsmeltingen opp i høyden slik at den stadig får tilgang på "vår-beiteplanter" med lavt trevleinnhold og lett fordøyelig næring. Snøleiene får stadig større betydning utover sesongen.

Utover i barmarksesongen vil beiterytmen etter hvert bli mer og mer styrt av temperatur og insektplage. For fjellreindriften er høytliggende snøskavler det beste luftingslandet, mens skogsreindriften benytter fuktig, eldre granskog, gjerne i kombinasjon med røykild. Når temperaturen faller om kveldene, trekker fjellreinen ned i dalgangene eller på myrene for å beite. Det er viktig med kort avstand mellom avkjøling og beite. Beitekvaliteten bestemmes altså ikke bare av det en ser på bakken, men også av reinens andre behov. I denne perioden er reinen avhengig av landskap med både lavland, høgfjell og vegetasjonsrike daler.

Kravet til beite på sen høst og tidlig vinter er en kombinasjon av gras, ris og lav for å få en myk overgang fra grønnbeite til lavbeite. Det typiske vinterbeitet med en relativt ensidig lavdiett, får en når snødekket overstiger 30 cm og temperaturen synker til omkring -10°C . For å ha en tilfredsstillende fordøyelse er det nødvendig med en andel annen vegetasjon enn reinlav. På vinterbeitet kan andelen lav i reinens diett variere fra knapt 30 % till omkring 80 %.

Ved siden av beitetets sammensetning stilles det krav til tilgjengelighet. Under et jevnt, løst snølag er alt beite tilgjengelig. Etter hvert som snøen blir hardere på grunn av vind, nedbør og kulde, blir tilgjengeligheten redusert. På ettervinteren vil det oftest bli skare som følge av en kombinasjon av sol om dagen og frost om natten. Flere forhold av denne typen kan redusere kvaliteten på beitet selv om vegetasjonen kan være av god kvalitet. Under skareperioden i april, øker tilgangen på skog med trelav kvaliteten på vinterbeitet.

Beitene kan også være dårlige som følge av for sterk utnytting. Lav er flerårig og har størst årlig tilvekst når den har stått urørt i 6–7 år. Ideelt sett

šaddat. Buoremus livčcii jus boazu guohtu duššefal dan oasi mii lea jagis šaddan guohtunguovllus. Guohtuneanan, mii lea liggás garrasit guhtojuvvon, skárta/jiekŋu bahábut go buorre guohtuneanan.

Luonddugeográfalaš dilálašvuodát

Bohcco guohtuma váikkuhit sihke biologalaš ja ii-biologalaš bealit. Dás čilget oanehaččat soames ii-biologalaš beliid mat váikkuhit guohtumiid.

Geologijja ja eanavuodđu

Šattut ožžot buot eallámuša eatnamis, earret nitrogena. Eallámušvallji eanan šaddá go áibmu váikkuha (háddje) geahppadit mollaneaddji bákteslájaid, eandalii kálkaeatnama. Eará bákteslájat, omd. granihtta ja gneaisa, háddjanit njozet ja dakkár eana addá eallámušvátna ja suvrra eanavuoddu, mii ii atte buori rásse- ja urtašattu. Jeahkálát eai dárbbáš gilvalit rásiin ja urttain, danne go dat ožžot áimmus eallámuša. Danne šaddá jeagil earalágan eatnamis go rássi ja urta.

Mandáhhtaguovllu eanavuoddu sáhtta juohkit guovtti oassái. Ruota guovddášoasit ja nuorttabeali oasit leat boares eamibávtti bázahasat “álgoáiggis”. Loahppaoassi lea šaddan das go boares áhpebodni duvdásii čoahkkái ja máhccasii várreráidun ja hoigásii eamibávtti bajábeallái. Earret Sis-Romssa, gokčá várreráidu áigegeovdilis eanansiid Norggas, ja Ruotas fas oarjjabeali osiid.

Vuodđobákteguovlluid nannáma gokčet viiddis morene- ja deltáguovllut, mat eanas šadde maŋemus jiekŋaáiggis. Ruotas gokčet morenet ollislaččat 75 % areálas, ja Norrlándda siseatnamis sáhttet dát gearddit leat 60 m allosaččat. Morenešlája bajábeallái lea maŋŋil jiekŋaáiggi šaddan jeaggi (šaddu ii leat ollásii háddjanan).

Norgga eatnamis ii leat nu ollu morene go Ruotas. Norgga areálain gokčá dát 25–30 % nannáeatnamis. Mandáhhtaguovllus gávdnojit gal almmatge moreneguovllut alla várraatnamiin, siskkit guovlluin. Álddesjávri–Dievaiddvuoddi Romssa fylkkas ja Børgefjell Davvi-Trøndelága ja Nordlándda rájis leat guovllut gos gávdno morene.

Mii oaidnit 2. kártamildosis mandáhhtaguovllu geologijja ja eanavuoddu dilálašvuodaid. Várreráiddu báktevuoddu juohkit guovtti oassái, dan mielde movt háddjana, ja fas várreráiddu nuorttabealde lea eanan juhkkovuvvon dan eanašlája mielde mii lea vuodđobávtti bajábealde. Mihtut

čájehit dušše roavvagova, ja de eai boade ovdan buot smávit eananoasit kártamildosis.

Topografijja

Topografijja dehe eatnama hápmi lea deatlaš guohtumiid ávkki atnimii. Das lea njuolgut váikkuhus dainnalágiin ahte bohccot välljejit guohtut dihtolágan eatnamiid ovdalii go nuppiid iešguđetlágan dilálašvuodain. Eahpenjuolgut váikkuha topografijja danne go várit dustejit arvvi ja borgga, ja nu leat mielde “stivreme” dálkkiid.

Sihke Norgga ja Ruota eanan lea klassifiserjuvvon 11 iešguđetlágan eananšládji. Gáisáeatnamiin ja jihkiin leat sággečohkat ja ceakko hárrjít. Dákkár eanan lea ovddemusat Norggas (Romssas ja Nordlánddas). Sihke Romssas ja Nordlánddas leat maiddá jorbahámat várit, gos leat buorit ja viiddis vákkit ja ceakko rámat. Dákkár eanan lea maiddá Ruota bealde, dat rádjelagas eatnamat. Duoddarat gávdnojit Trøndelága siskkit guovlluin. Láarte orohat Davvi-Trøndelága ja miehtá Lulli-Trøndelága/Hedmárkku boazoorohagas. Várreguovlluid nuorttabealde leat jalges siseatnamat gos leat báktevárázat, doares vákkit ja ollu gorssat.

Dáid eananšlájaid čilget dárkileappot 4 eananprofiillas (geahča 3 kártamildosa). Mii oaidnit 4. kártamildosis topografijja golmmadimensunála kárttas.

Dálkkádat

Iešguđetlágan šattut šaddet dan mielde leatgo siseatnan- vai riddodálkkádagat. Riddodálkkádagaid mihtilmasvuolta lea dat ahte lea unnán erohus dálve- ja geassetemperatuvrras, ja maiddá arvá/borgá ollu. Siseatnandálkkádagas lea buolaš dálvet, liehmu geasset ja unnán arvi/borga.

Skandinavias leat eanas njuoska orješbiekkat. Arvi ja borgá lassána dábálaččat Norgga riddoguovllus várreráiddu guvlui, ja fas geahppána nuorttasguvlui. Ruotas leat guokte guovllu maidda orješdálkkádagat čuhcet. Dat leat Gálpe čearru, Duorbuna oarjjabeali eananoasit, Jáhkågasska ja Sirgása čearru. Ruotas minddar lea eanas arvi/borga dalle go leat lullebiekkat. Maiddá Ruotas váikkuha riddoguovlu dan ahte lea eambo arvi/borga go siseatnamis.

Riddoguovllus lea šaddu buorre iešalddis dušše dan dihte go arvá ja borgá ollu, vaikko vel eanavuoddu ja eanagiera ii leatge nu šattolaš.

bør reinens opptak av beite tilsvare bare den årlige tilveksten for beiteområdet. Et nedslitt beite vil være mer utsatt for is/skare enn et beite i god kondisjon.

Naturgeografiske forhold

Reinens valg av beite er et resultat av både biologiske og ikke-biologiske faktorer. I det følgende beskrives kort en del ikke-biologiske faktorer som har betydning for beiten.

Geologi og jordsmonn

Med unntak av nitrogen får plantene sine næringsstoffer fra jord. Næringsrik jord er et resultat av at lett oppløselige bergarter, gjerne kalkholdige, utsettes for påvirkning slik at de brytes ned (forvitrer). Andre bergarter, som f. eks. granitter og gneiser, forvitrer derimot tungt og danner et næringsfattig og surt jordsmonn som igjen gir dårligere vilkår for gras og urter. Lavartene på bakken slipper å konkurrere med gras og urter fordi de tar næringen fra luften og kan derfor klare seg på andre områder.

Berggrunnen i mandatområdet kan forenklet skilles i to. De sentrale og østlige delene av Sverige er rester av grunnfjell fra "urtiden". Resten er gammel havbunn som senere er foldet opp til en fjellkjede som delvis er skjøvet over grunnfjellet. Med unntak av indre deler av Troms dekker fjellkjeden de aktuelle delene av Norge, samt de vestlige delene av Sverige.

I områdene med grunnfjell er berggrunnen dekket av store morene- og deltaområder som hovedsakelig ble dannet under siste istid. I Sverige som helhet er 75 % av arealet dekket av slike morener som i Norrlands innland kan danne lag opp til 60 meter. Over morenene er det etter istiden dannet områder med myr (ufullstendig nedbrutt plantemateriale).

I Norge er landskapet mindre preget av morener enn i Sverige. I Norge dekker de 25–30 % av landarealet. I mandatområdet finnes imidlertid eksempler på slike morenelandskap i høyere, indre områder. Altevatn/Dividal-området i Troms, og Børgfjell på grensen mellom Nord-Trøndelag og Nordland er slike eksempler.

Kartvedlegg 2 gir en grov skisse av geologi og jordbunnsforhold i mandatområdet. Berggrunnen i fjellkjeden er delt i to grupper etter evnen til forvitring, mens områdene øst for fjellkjeden er delt inn etter jordarten som ligger over grunnfjellet. Siden målestokken er meget grov vil det

innenfor hvert område være mindre delområder som ikke fremgår av kartbilaget.

Topografi

Topografien (terrengets form) har betydning for beiteutnyttelsen. Den har en direkte betydning ved at dyrene i ulike situasjoner prioriterer bestemte typer landskap. Indirekte har topografien betydning ved at den "styrer" nedbøren.

Landskapet både i Norge og Sverige er klassifisert i 11 ulike landskapsformer. Alpine (høyfjell) og glasielle (formet av isbreene) fjellformer har skarpe egger og bratte fjell. Disse finnes i hovedsak i Norge (Troms og Nordland). Både Troms og Nordland preges for øvrig av avrundede fjellformer med velutviklede dalganger med flat dalbunn og bratte fjellsider. Områdene strekker seg videre inn i tilstøtende områder i Sverige. Vidder finner en i indre deler av Trøndelag, Låarte distrikt i Nord-Trøndelag og hele Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde. Øst for fjellområdene domineres landskapet av "*bergkullslätter*", "*bergkullterräng med oregelbundna dalstråk*" og "*storskaligt sprickdalslandskap*".

Disse terrenstypene er illustrert nærmere i 4 landskapsprofiler (Kartvedlegg 3). Kartvedlegg 4 viser topografien i et tredimensjonalt kart.

Klima

Fordelingen av ulike plantesamfunn er sterkt påvirket av om klimaet er oseanisk (kystklima) eller kontinentalt (innlandsklima). Oseanisk klima er karakterisert ved små temperaturforskjeller mellom vinter og sommer, samt store nedbørsmengder. Det kontinentale klimaet har lav vintertemperatur, høy sommertemperatur og lite nedbør.

Den fremherskende vindretningen i Skandinavia er vestlige luftstrømmer med høy fuktighet. Nedbørsmengdene øker vanligvis fra norskekysten inn mot fjellkjeden, for så å avta lengre øst. To områder i Sverige er i høy grad påvirket av det vestlige nedbørsområdet. Det er Kall sameby, vestre deler av Tuorpon, Jåhkågasska og Sirkas samebyer. I det øvrige Sverige vil den største andelen av nedbøren falle ved vind fra sør. Også i Sverige vil det være en kysteffekt som fører til relativt mer nedbør enn i områdene lengre inn i landet.

Den rike nedbøren på kysten kan ofte gi en frodig vegetasjon, selv om berggrunn og jordsmonn er ugunstig.

Muohtamearri lea erenoamáš deatalaš, danne go dat mearrida man buorre guohtun bistá. Mii oaidnit 5. kártamildosis mandáhttaguovllu muohtameari iešguđetláganvuoda. Válidosáččat lea várreráiddus ollu muohta (< 30 cm) ja seakkit muohta lea guovlluin mat leat nuortta- ja oarjja-bealde.

Dat manne lea mávssolaš diehtit man guhká muohta bistá, lea guovtti sivas: Lea deatalaš garvit jođanis muohtasuddama guottetbáikkis, ja lea deatalaš gávdnat jasaidd guovlluin gos bohccot guhtot geasseguovdil (bálganbáikkis). Mii oaidnit 6. kártamildosis muohttaga suddama.

Go bohccot guhtot buolašin, dehe go galbmá ja bivalda vurrolagaid, šaddá čearga. Goappaš dilálašvuodain hedjona ealádat dálkkádaga dihte. Geahča 7. kártamildosa, mas čájeha odđajagimánu gaskamearálaš temperatuvrra.

Obbalaččat sáhtta dadjat ahte riddoguovllus lea gaskamearálaččat bivval, ja áhpi dat váikkuha dálkki. Ovdamearkka dihte lea Nordlándda riddoguovllus gaskamearálaš dálvetemperatuvra badjel -2°C , ja dálvvi ja geasi gaskkas lea erohus duššefal $10\text{--}12^{\circ}\text{C}$. Vaikko vel dán guovllus nai sáhttet guohtumat lássahuvvat, de suddá muohta dakkaviđe go fas bivalda.

8. kártamielddus čájeha arvemeari odđajagimánus ja guovvamánus. Dat ahte ollu arvá, ii iešalddis heajudahte guohtuma, dat sáhtta suddadit visot muohttaga ja jienja. Váttisvuodat čuožžilit dalle go arvi ii nagot suddadit muohttaga. Ealádaga billista vuosttažettiin dat go lea ballu ahte arvá, ja dasa lassin lea gassa muohta ja galbma dálkkis.

Eanas dálvejagi eatnamiin Ruotabealde arvá gaskamearálaččat vuollet 0,5 cm, ja nu leage doppe oalle dássedis dálvedálkkádat, eaige guohtumat nu bahuid jienjo/skárto.

Lea galbmasit dálvi mađi siskkelii boahá eret rittus. Šaddá eambo sis-eatnandálkkádat ja

šaddá stuorit erohus geasse- ja dálvedálkkádaga gaskii. Dán oktavuodas lea stuorimus erohus Johkamohkis–Jielleváris mas erohus lea 40°C . Bađaluovtta guvlui riddogátti mielde ii leat seammá stuora earru temperatuvrra gaskka, muhto lea liikká su. 18°C , ja dat sulastahtta várreguovlluid temperatuvrra Norgga guvlui.

Mii oaidnit 9. kártamildosis muhtinlágan gova das movt šaddu álgá árabut lulleamos guovlluin ja meara lahkosiin. Lulde lea árrašaddu ovdamunnin, muhto doppe fas váilot varas šattut suoidnemánus. Nuorttabealde várreráiddu gávdnojit viiddis guovllut gos šaddu álgá oanehis áigodagas.

Suoidnemánu gaskamearálaš temperatuvra govvida muhtin muddui man bures šattut sáhttet lieđđugoahit, muhto temperatuvra muitala maiddái movt bohccuid birgeneavttut leat obbalaččat. Go fal dálkkis leat dan mađe bivvalat ahte šattut nagodit ihtit, de leat galbma dálkkis bohccuide buoremusat. Suoidnemánu gaskamearálaš temperatuvrra mii oaidnit 10. kártamildosis.

Obbalaš johtalanmállet

Ealuigun johtalit duovdagiid gaskka danne go bohccot dárbašit iešguđetlágan guohtuma ja šattuid. Vaikko vel gottitnai johtalitge iešguđetlágan guohtuneatnamiid gaskka, lea goit boazodoalu dovdomearkan ahte olbmot lágideit ealu buoremus guohtuneatnamiidda, mat ain leat gávdnamis iešguđetge jagiáiggi.

Obbalaččat sáhtta dadjat ahte Skandinavia boazodoalus lea iešguđetlágan doaibmamállet ja johtalanmállet, dan mielde movt guohtuneatnamat leat olamuttus. Stuorimus earru doaibmamálles lea daid doaluid gaskka mat johtet siseatnamiidda dálvá, ja daid doaluid mat guođohit dálvet riddoguovllus. Dát mearkkaša johtaleami nuorttas-oarjjás guvlui ja nuppeládje.

Den delen av nedbøren som faller som snø har en særlig interesse fordi den er avgjørende for vinterbeitenes tilgjengelighet. Kartvedlegg 5 viser hvordan snømengden varierer i mandatområdet. Hovedmønsteret er mye snø i fjellkjeden (>30 cm) og områder med mindre snø på øst- og vestsiden.

Hvor lenge snøen ligger i landskapet har betydning for to forhold: Det er viktig at en unngår den mest intense snøsmeltingen i kalvingsområdene og det er viktig at det finnes snøskavler i områdene der reinen skal beite på høysommeren (til "lufting"). Kartvedlegg 6 viser utviklingen i snøsmeltingen.

Snøkonsistensen kan endre seg på grunn av beiting ved lave temperaturer, eller på grunn av vekslings mellom mildvær og frost. I begge tilfeller blir tilgjengeligheten vanskeliggjort på grunn av temperaturen. Det vises til kartvedlegg 7 som viser middeltemperatur i januar.

I hovedsak kan en si at vintertemperaturen er høy i kystregionene der den påvirkes av temperaturen i havet. I de ytre kyststrøk i Nordland er for eksempel vintertemperaturen over -2°C i gjennomsnitt, og forskjellen mellom sommer og vinter er på bare $10\text{--}12^{\circ}\text{C}$. Selv om beitene kan låses også her, vil isen relativt raskt løses opp under neste periode med mildvær.

Vintertemperaturene blir lavere desto lengre man kommer bort fra kysten. Klimaet blir mer og mer kontinentalt med økende forskjell mellom sommer- og vintertemperatur. I denne sammenheng vil Jokkmokk–Gällivare-området være mest utpreget kontinentalt med en forskjell på 40°C . Kyststripen mot Bottenviken har en noe mindre temperaturforskjell, men den er likevel ca. 18°C , og tilsvarer forholdene i fjellområdene mot Norge.

På kartvedlegg 8 vises den nedbørmengden som faller som regn i januar og februar. Store mengder regn er i seg selv ingen risikofaktor, det

kan for eksempel smelte all snø og is. Problemene oppstår i de tilfeller da det ikke er tilstrekkelig regn til å smelte all snøen. Det er altså sannsynligheten for regn kombinert med store mengder snø og lav lufttemperatur som er farlig.

Det meste av vinterområdene i Sverige har en gjennomsnittlig regnmengde på under 5 mm, noe som i praksis gir et relativt stabilt vinterklima med liten risiko for ising/skaredannelse.

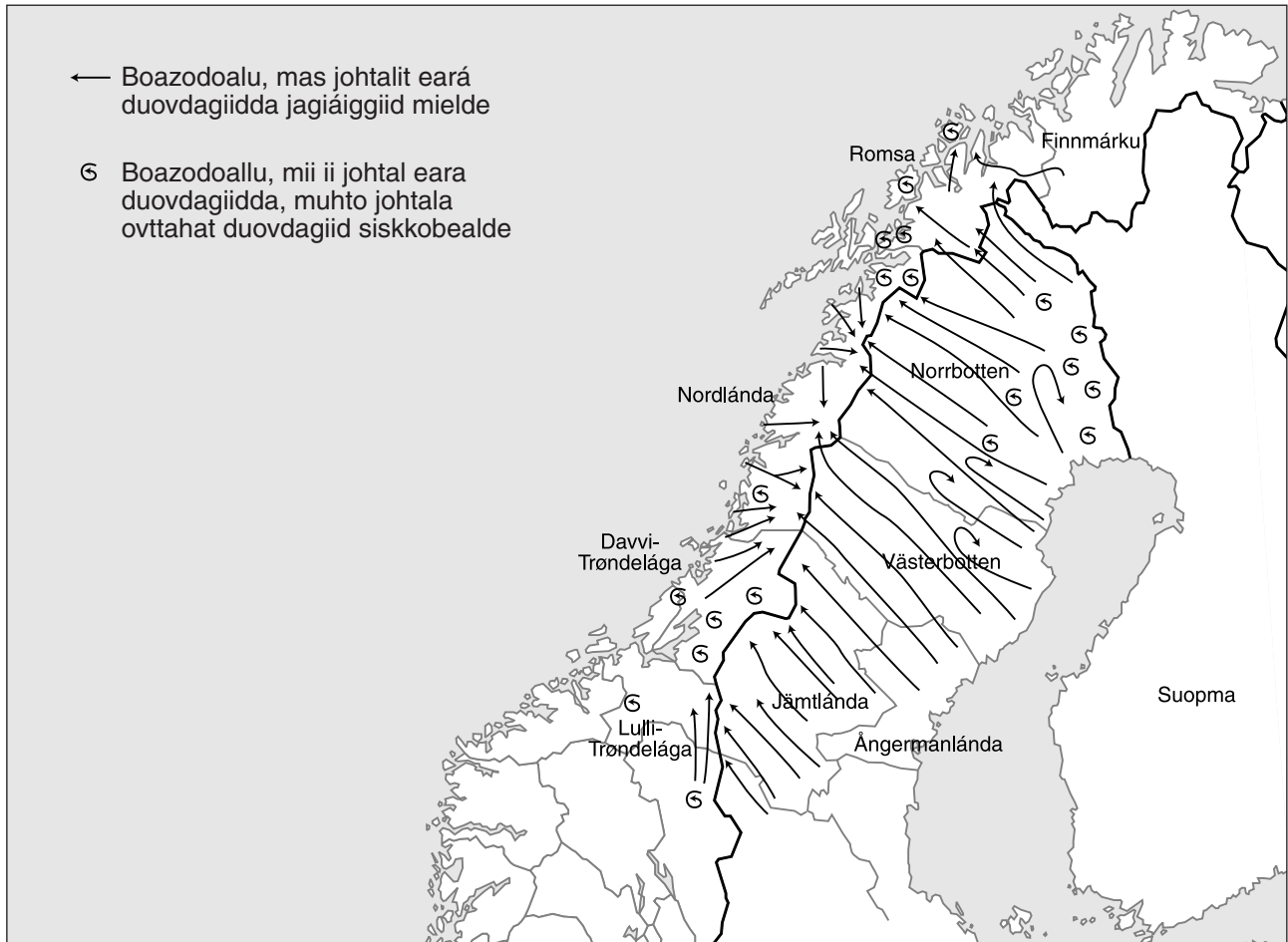
Kartvedlegg 9 viser i grove trekk hvordan vekstsesongen starter tidligst lengst sør og langs havet/sjøen. I sør har en fordelten med tidlig start på veksten, men til gjengjeld ulempen med mindre tilgang på friskt beite i juli. Øst om fjellkjeden er det store områder der vekstsesongen starter innenfor et kort tidsrom.

Middeltemperaturen i juli kan være et uttrykk for vekstbetingelsene, men den er også et uttrykk for reinens levevilkår rent allment. Under forutsetning av at temperaturen er høy nok til at karplanter vokser, er lav temperatur i seg selv en fordel for reinen. Kartvedlegg 10 gir en oversikt over middeltemperaturene i juli.

Flyttemønster generelt

Variasjonen i beiter og endringer av reinens behov er grunnlaget for flytting mellom ulike sesongbeiter. Selv om også villreinen trekker mellom ulike sesongbeiter, er et av de mest karakteristiske trekk ved en optimal tamreindrift at mennesket styrer reinen mot den best mulige av de foreliggende løsningene i beitetilbudet.

I hovedsak kan en si at reindriften i Skandinavia deles i ulike driftsformer avhengig av beitebruk og flyttemønster. Størst avstand er det mellom driftsformene som benytter kontinentale vinterbeiter og de som benytter vestlige vinterbeiter i ekstreme kystklima. Dette innebærer i hovedsak flytting i retningen øst–vest (og motsatt).

1.govva. Bohccuid johtaleapmi.

Ruotabeali johtalanmáallet

Ruota boazodoalu juohkit ná: várrečearut, vuovdečearut ja konsešuvdnačearut. Juohku dahkko iešguđetlágan riektevuodu mielde, ja čájeha iešguđetlágan johtalanmálliid.

Várrečearuid boazodoallu guođoha dábálaččat dálvet siseatnama goahccevuvddiin ja geassái johtet rádjeguovllu váriide. Giđđa- ja čakčajagi guohtumat leat gaskajohtolagas soahkevuvddiin, nappo eatnamiin mat leat geasse- ja dálvejagi eatnamiid gaskka. Davvi-Ruotas sáhttet ealut muhtin dálvviid guohtut soahkevuvddiin. Doloža rájes lea molssaeaktun leamaš ahte guođohit dálvet várreráiddus dan sadjái go johtit ealuin siseatnamii. Muhtin čearuin leat guohtuneatnamat ovttahat duovdagiin hui lahkálaga, muhto earát fas fertejit johtit eará čearuid guohtuneatnamiid bokte iežaset dálvejagi eatnamiidda ja fas doppe eret. Leat stuora erohusat johtingearinnu guhkkodagain, Västerbottenis lea 40–50 miilla johtit, ja fas Idre čearus lea 4–5 miilla johtingearidnu.

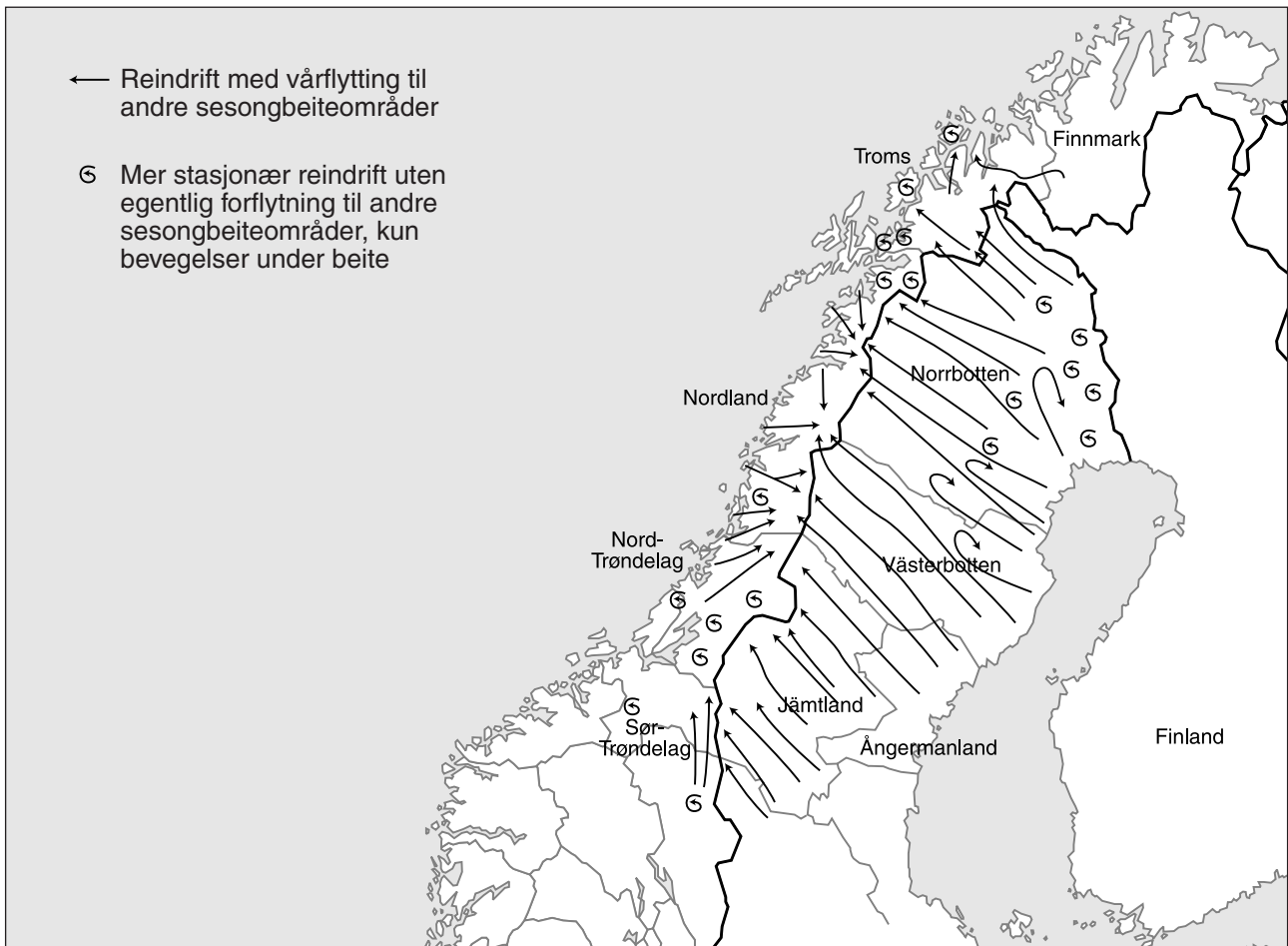
Ruotabeali vuovdečearuid vuovdeboazodoalus johtalit ealuiguin duššefal siskkáldasat ovttahat duovdagiin, ja dainnaláigiin earrána eará boazodoalus. Vuovdeboazodoalu mihtilmasvuolta lea

dat ahte eallu lea vuopmeeatnamiin birrajagi. Ja fas várrebohccuid dáhpin lea jeagelguohtumis johtalit ruonasguohtumiidda várreeatnamiin, muhto vuovdeboazu guohtu jeaggeeatnamiid ja ávžžiid mat leat čázadagaid lahkosiin. Jahkodatrytmas ii leat erohus vuovdeboazodoalus ja eará boazodoalus.

Dábálaččat lea ipmirduvvon nu ahte vuovdesámičearut eai jode ealuin, muhto baicca diktet ealu guođu mannat hilljážit dálvejagi eatnamiin giđđa- ja geasseguohtumiidda ja nuppeládje. Muhtin čearut, ee. Maškhaure, johtá lagabui 20 miilla. Dákkár vuohki lea vuovdesámičearuin vuosttažettiin Árjepluovi-guovllus.

Go lea guhkes johtolat, ádjána dábálaččat guhká johtit, ja guođoha ealu oanehaš giđđajagi guohtuneatnamiin. Dálvejagi eatnamiin johtet oanehis bottas giđđajagi eatnamiidda, ovdalgo jogat ja jávrrit luitet, ja seammás lea geahpas johtit, go leat idjacuņnot ja johtinsiivu.

Dál leat dāvjjibut ja dāvjjibut fievrredišgoahtán ealuid biillain. Nu earáhuvvá maiddái guohtumiid atnu. Ealuiguin orrot juogo manñidebbui geasse/árráčavčča eatnamiin, dehe juo guođohit guhkit dálvejagi eatnamiin.

Figur 1.1. Reindriftenes flyttemønstre.

Flyttemønstre i Sverige

Reindriften i Sverige deles inn i fjellsamebyer, skogssamebyer og konsesjonssamebyer. Inndelingen bygger på ulikt rettsgrunnlag og de representerer ulike driftsformer.

Hovedmønsteret i reindriften til fjellsamebyene bygger på kontinentale vinterbeiter i barskogsområdene og flytting mot grensefjellene på sommerbeiter. Vår- og høstbeitene foregår i det mellomliggende belte med bjørkeskog. I det nordlige Sverige kan reinen enkelte vintre beite i fjellbjørkeskogen. Fra gammelt av har vinterbeite i fjellkjeden vært en alternativ tilpasning for den østlige reindriften. Noen samebyer har sammenhengende beiteområder, mens andre må flytte gjennom andre byer til og fra vinterbeitene. Det er stor variasjon i flyttelengde, fra 40–50 mil i Västerbotten, til 4–5 mil for Idre Nya sameby.

Skogsreindriften som drives av skogssamebyene i Sverige er mer stasjonær i sin natur enn øvrig reindriften. Den karakteristiske forskjellen mellom skogsreindriften og øvrig reindriften er at skogsreinen ikke forlater skogslandet, men oppholder seg der hele året. Den vekslingen fra lav-

beite til grønnbeite, som fjellreinen får gjennom sine vandringer til fjellet, søker skogsreinen på myrmarker og i vassdragenes dalganger. Årstidsrytmen for skogsreindriften skiller seg ikke nevneverdig fra annen reindriften.

Det har vært en vanlig oppfatning at skogssamebyene ikke har regulære flyttinger, men at de i stedet har en langsom beiting fra vinterland til vår- og sommerland og omvendt. Enkelte samebyer, som f.eks. Maskaure, flytter opp mot 20 mil. Denne driftsformen er særlig utpreget i Arjeplog-området.

Lange flyttinger fra vår- til sommerbeitene foregår gjerne langsomt og i to etapper med en mellomliggende vårbeitesesong. Fra vinterlandet til vårbeitene skjer det en rask flytting slik at en kan benytte isen på elver og vann, samtidig som skare om natten gjør flyttingen lettere for dyrene.

En stadig større andel av flyttingen foregår med bil. Dette skaper igjen en forskyvning i beitebruken. Enten er man lengre i sommer/tidlige høstbeiter, eller så er beitetiden lengre i vinterbeiteområdene.

Norggabeali johtalanmállet

Muhtin oassi Norggabeali orohagain guođohit dálvejagis siseatnamiin ruotabeali goahccevuvddiin, ja johtet rádjeváriid guvlui geassái. Dáid orohagaid johtingeaidnu manná nuorttabeali čearuid geassejagi ja gidđa/čakčajagi eatnamiid čađa. Norggabeali orohagain lea earálágan dilli go čearuin, dannego orohagat johtet gidđat njuolga norggabeallái, eai bisán gaskii gidđa-guođohanbáikái soahkevuvddiide.

Norggabeali orohagat, main dálvejagi guohtumat leat siseatnamiin, omd. Finnmárkkuduoddaris johtet riddoatnamiidda geassejahkái, dan sadjái go várreráiddu guvlui. Muhtin orohagaide mearkkaša dat ahte sii fertejit jođidettiin rasttidit eará orohagaid geassejagieatnamiid. Muhtimat suvdet ealu fatnasiin, vai garvet dákkár váttisvuođaid.

Maiddá Norgga boazodoalus leat guhkes johtolagat gaskal geassejagi- ja dálvejagieatnamiid. Byrkiijes lea guhkimus johtingeaidnu (50 miilla), muhto eatnasiin lea 10–15 miilla johtit (eandalii Davvi-Trøndelága davimus osiin ja Nordlándas). Muhtin orohagain guođohit ealu birrajagi. Dalle sirdet ealu duššefal oanehis gaska ovttahat duovdagiin dehe diktet ealu guođu sirdásit orohaga rájiid siskkobealde.

Guohtuneatnamiid gáržžideapmi

Guohtuneatnamiid duohtadeapmi sáhhtá gáržžidit guohtunareála, muosehuhttit bohccuid guohtunráfi, dehe gaskkalduhttit bohccuid johtaleami ja boazobarggu. Das sáhhtet bohciidit juogo bistevaš dehe gaskaboddosaš vaháгат ja goarádusat. Čázádatdolvadeapmi ja ruvkedoaimma leat bistevaš vaháгат. Astoáiggedoaimmat dagahit gaskaboddosaš muosehuhttimiid. Vuovdedoallu ja sávzádoallu leat gáržžideamit mat rievddadit áiggi mielde.

Lešgudetlágan duohtadeamit

Čázádatdolvadeapmi váldá guohtuneatnamiid buođđudeapmái, rusttegiidda ja geainnuide. Olmmošeatnatvuohhta buođu huksetettiin sáhhtá dagahit ahte guohtuneatnamiid, mat leat dakko lahkosiin, ii sáhte atnit ávkin. Go huksemat leat loahpahuovvon, de váikkuhit eatnamiid vahágahttimat boazodoalu guhkit áigái. Šattolaš jalges guohtuneatnamat, gos lea unnán muohta, leat manahuovvon. Čázádatbuođđudeapmi dagaha maiddá rašis jienaid ja goikaduvvon jogaid, ja dat mielddisbuktá ahte ii sáhte čuovvut ovdaláš johtingeainnuid. Čáhcebuođđudemiid sivas juohkásit guohtuneatnamat ja muhtin guohtunbáikkiide ii beasa šat ealuin.

Ruvkedoaimmat ja sáttovieččahagat leat gárž-

židan guohtuneatnamiid. Sáttovieččahagat leat dávjá doppe gos leat jeageleatnamat, dannego jeagil ceavzá goike eatnamis buorebut go eará šaddu. Sáttovieččahagain jorildit olbmot ja bohccuid guohtunráfi muosehuvvá dainnaláigiin. Dát buktet váikkuhusaid guhkit áigái.

Báhčinguovllut atnet viiddis eatnamiid, ja dagahit viiddis váikkuhusaid boazodollui, ere-noamážit go báhčinguovlu adno dalle go boazodoalus leat barggut seammá guovllus. Goarádus-san leat sihke njuolgo vaháгат, go manahuovvo guohtuneanan duolmmástuvvama geažil, ja maiddá go huksejit geainnuid ja rusttegiid. Bohccot eai bálle ráfis guohtut, ja olmmolaš doaimmat gaskkalduhttet boazobargguid go gildet vánddardeami muhtin áigodahkii. Váikkuhusat duddjojot vahágiid guhkit áigái.

Go vuovdedoallu “boltu” eatnama, ii anit šat eanan guohtuneanamin 15–20 jahkái (guoská Ruttii). Stuorimus vaháгат šaddet go boltu ja jorgu eatnama, muhto báikkuid boltumiin ráddjejuvvojot vaháгат. Meahccebiilageainnut gáržžidit guohtuneatnamiid, ja geainnut botkejot ja dagahit gaskkaid guohtuneatnamiidda. Go čuohppá ja jalge vuvddiid, ii anit eanan šat guohtumin dálveguovdil ja gidasgeasi, dannego muohta garra ja šadda ceavvi, ja jeagil dulbmjuovvo muorračuohpahagas. Guohtumat vaháguvvet gitta 15 jahkái, dassážiigo lánját fas šaddet 3 mehtara alladin. Go vuovdedoalu mihttomearrin lea doalahit vuvddiid nuorabun go 100 jagi, de eai bálle lahppojeahkátat šaddat dan mađe ahte livčče ealá dahkan bohccuide.

Jus vuovdedoallu galgá boazodoalu vuhtiiváldit guhkit áigái, ii berre vuovddis, gos lea jeagil, goassege leat eambbogo 10 % čuhppojuvvon nu ahte ii anit guohtumin. Vuovderavda jekkiid guvlui galgá leat dan mađe suohkat ahte suddje lahppojeahkála biekkaid ja goikama vuostá, ja galgá leat dan mađe vuovdi ahte lahppojeagil ceavzá.

Guosaidgilvin báikkiide gos ii leat lunddolaš guossašaddu, earáhuhtta eananšattuid ja jávkada jeahkála. Vieris muorrašlájaid gilvin, nu movt contorta-beazi (davvi-amerihkkálaš muora) vahágahtta boazodoalu njuolgut, dakko bokte go eai šatta lahppojeahkátat eai jeahkátat eatnamii, ja dat goahcá boazobarggu. Ođđa muorrašlájat ja geainnut dagahit bistevaš vahágiid, muhto eatnama “bargan” dagaha oallemuddui guhkilmas vahágiid.

Go meahcceatnamiid gilvigoahat, vahágahtta dat oalát boazoguohtuma. Iešalddis eatnama bargan vahágahtta unnán, muhto viiddis eatnamat dakko birraiin eai sáhte šat adnot ávkin. Danne leage stuora mearkkašupmi das gokko leat dat eatnamat, maid áigu gilvit. Boazodollui heajuda

Flyttemønster i Norge

En del distrikter i Norge har kontinentale vinterbeiter i svenske barskogsområder og flytter mot grensefjellene på sommerbeite. Disse distriktene må flytte gjennom sommer- og vår/høstbeite for samebyene lenger øst. I motsetning til fjellsamebyene må vårflyttingen foregå rett til de norske distriktene, og ikke i to etapper med en mellomliggende vårperiode i bjørkeskogbeltet.

Distrikter i Norge som har kontinentale vinterbeiter, for eksempel på Finnmarksvidda, flytter til sommerbeiter mot kysten i stedet for mot fjellkjeden. For noen medfører dette at flyttingen må foregå gjennom andre sommerbeitedistrikter. Noen flytter første delen med båt for å unngå slike problemer.

Også i Norge kan det være lange avstander mellom sommer- og vinterbeiter. Byrkije flytter lengst (50 mil), men de fleste flytter 10–15 mil (særlig i de nordre deler av Nord-Trøndelag og i Nordland). En rekke distrikter fungerer som helårsbeiter. Flokkene flyttes da over kortere avstander eller de foretar naturlige trekk innen distriktet.

Inngrep i reinbeitene

Inngrep i reinbeitene kan innebære reduksjon av beiteareal, forstyrrelser i beitingen, eller være til hinder for reinens vandring og for praktisk reindriftsarbeid. Skadene og ulempene kan være varige eller tidsbegrenset. Vannkraftutbygging og gruvedrift er eksempler på det første. Tidsbegrensete forstyrrelser er vanligvis forårsaket av fritidsaktiviteter. Inngrep som skyldes skogsbruk og sauebeite vil variere i tid.

Typer av inngrep

Vannkraftutbygging medfører at beiteland neddemmes og at arealer benyttes til selve stasjonen, til dammen og til veier. Menneskelig aktivitet, særlig i byggeperioden, kan medføre at nærliggende beiteområder ikke kan benyttes. Etter at utbyggingsperioden stort sett er over, er det langsiktige skader som nå har betydning for reindriften. Frodige reinbeiter med lite snø i flatt terreng er som regel gått tapt. Dårlige isforhold på reguleringsmagasinene og tørrlagte elver gjør at tidligere flytteleier ikke kan benyttes. Oppdemming har også skilt ut og gjort viktige sesongbeiter utilgjengelige.

Gruvedrift og uttak av løsmasser/grus har redusert beitearealene. Grustak er ofte å finne på lavområder ettersom dette er tørre områder hvor laven kan konkurrere med andre vekster. Disse

virksomhetene er intensive og ødelegger beiteroen i området. Effektene på reindriften er langsiktige.

Skytefelt legger vanligvis beslag på store arealer og har omfattende konsekvenser for reindriften, spesielt når feltet benyttes i perioder som er viktig for reindriften. Ulempene er både direkte tap av beiteområder gjennom markslitasje, men også på grunn av veier og anlegg. Beiteroen blir forstyrret og aktivitetene fører til avbrudd i arbeidet med rein på grunn av midlertidige ferdselsforbud. Effektene er langsiktige.

Etter "*markberedning*" på grunn av skogsdriften er områdene ubrukelig som beiter i 15–20 år (gjelder i Sverige). De største skadene er etter pløying og harving, mens flekkvis oppgraving gir mer begrensede skader. Skogsbilveier reduserer beitearealene og splitter opp beitelandet. Etter flatehogst er området gjort ubrukelig for reinbeite på høy- og sen vinteren på grunn av vindpakket snø, og laven er slitt ned under hogsten. Denne situasjonen vil vedvare i 15 år inntil ungslogen har vokst til omkring 3 meter. Skogbrukets ambisjon om å oppnå en omløpstad på under 100 år innebærer at trelav ikke rekker å vokse til beitebare mengder.

Dersom skogsbruket skal ta hensyn til reindriften på lengre sikt, må ikke mer enn 10 % av skogsområdene med lavforekomst være uegnet for beiting til enhver tid. Kantskogen mot myrene må være så bred at den verner hengelaven mot vind og uttørking og gir den et akseptabelt miljø for å overleve.

Planting av gran i områder hvor den ikke forekommer naturlig medfører forandringer i vegetasjonen på bakken slik at reinbeitet forsvinner. Introduksjon av fremmede treslag som contortafuru (nordamerikansk) er til direkte ulempe for reindriften ved at det verken blir hengelav eller marklav, og er til hinder for reindriftsarbeidet. Nye tresorter og skogsbilveier gir varige effekter, mens "*markberedning*" gir relativt langvarige skader.

Nydyrking av naturområder medfører total ødeleggelse av reinbeitet. Selve inngrepet medfører marginale tap av reinbeiter, men betydelige arealer omkring blir praktisk umulig å benytte. Plasseringen av nydyrkingen har derfor stor betydning. Innmark innenfor reinbeiteområder som benyttes på barmark og på forvinteren er svært uheldig fordi det er umulig å forhindre at reinen kommer inn på områdene. Innmark i tilknytning til reinbeiter må derfor gjerdes inn. Slike inngrep er varige.

Sauebeiting er i konkurranse med rein i bar-

dat dili sakka go gilvojuvvon eatnamat leat dak-kár guovlluin, mat adnojit bievlanjagis ja árra-dálvvi, dannego bohccuid ii nagot caggat manna-mis gilvojuvvon eatnamiidda. Lea deatálaš áidut gilvojuvvon eatnamiid dalle go guohtuneatnamat leat dakko lahkosiin. Dákkár eanangilvin dahká bistevas vahágiid.

Sávzzát ja bohccot gilvalit seammá guohtumiid alde geassejagis. Sávzá guohtu mihá máddugeap-pot daid seammá šattuid, ja nu guorbá eanan bahábut. Bohcco guohtunmálle dahká ahte boazu ii sáhte guohtut daid seammá guohtuneat-namiid go sávza. Gilvu guohtumiid alde bistá nu guhká go doppe leat sihke sávzzat ja bohccot.

Turismmodoaimmat gáržžidit guohtuneatna-miid huksemiid geažil. Leat dattege dat olmmoš-láš doaimmat, maid turismmodoaimmat dagahit, mat váikkuhit mihá viidábut ja muosehuhttet guohtu bohccuid. Dasa lassin sáhttet bartačohk-kemat, čuigiid várráigeassinrusttegat ja lášmmo-hallanrusttegat, mat hehttejit bohccuid lunddolaš johtalemiid ja guohtumiin ávkki oazžuma. Vahá-gat bistet nu guhká go doppe leat doaimmat ja rusttegat.

Bivdu boazoguohtunbáikkiin ja boazobarg-guid oktavuodas sáhtta dagahit dohkemeahtun muosehuhttimiid. Bohcco dáhpi lea vázzit viidát guođudettiin bievlanjagis, ja danne sáhttet muose-huhttimat, mat leat bievlanjagis, dagahit garra roassodili čuovvovaš dálvái. Jus boazu ii beasa guohtu válljestallamiin, nu movt bohcco luondu lea, de ii álššaiduva boazu, iige oáččo nu ollu pro-teiinnaid guohtumis. Dasa lassin heajudit muo-sehuhttimat bohcco álššaiduvvama dálvái. Nu mielddisbuktáge muosehuhttin stuorát vára ahte bohccot jápmet nealgái dálvet, ja álddudet šaddet mieseheamit. Bivdu, eandálii beatnagiin bivdin, sáhtta hehttet boazobarggu čohkken- ja johtin-áiggi. Nu eai beasa boazosiiddat olles ealuin rátk-kasit ja oazžut njuovvanbohccuid, ja dasa lassin sáhtta eallu biedganit ja nu bázadit bohccot heajos guohtumiidda. Muosehisvuodát, mat čuvvot bivddu, sáhttet boazodoalu váikkuhit nu duođalaččat ja unohasat, ahte dánlágan doaim-maid galgá heivehit boazodoalu guohtunráfi ja bargoráfi gáibádussii.

Ástoáiggeguolásteapmi guovlluin gos suohka-deamos ruonasguohtun gávdno johka- ja jávre-gáttiin, baldá bohccuid eret dain buoremus guoh-tunbáikkiin. Váttisvuohtan ii leat iešalddis guo-lásteapmi, muhto muohtaskohteriin vuojašep-mi, mii dáhpáhuvvá giđa miehtá. Go bohccuid guohtunráfi gaskkalduvvá giđdat, váikkuha dát hui duođalaččat bohccuide mat giđaid leat heajos vuoimmi, ja dan seammás lea giđdat cuonun

váttis gávdnat guohtuma. Váttisvuohta lea ere-noamáš stuoris giđdat ovdal guotteha, ja dalle jus ealuin ii beasa guottetbáikái johtit. Váikkuhus lea gaskaboddosaš.

Lassin dasa maid mii ovdalis leat juo namuhan skohtervuodjima muosehuhttimis giđdat, de hea-juda guohtuma maiddá dat, go skohteriiguin vudjet almmá bearráigeahču haga dálvejagi eat-namiin. Bohccot dáhttot čuovvut skohterluottaidda ja nu bázadit guohtuneatnamis gaskkat gokko ii guhtujuvvo, ja nu ii adno buot guohtuneanan. Bohccot vázzet mihá eambbo go skohterat vuo-jašit, ja dainnaláigiin manahit eambbo álššaid. Muosehuhttin lea jagiáiggiid mielde.

Eará astoáiggedoaimmat, nu movt beanavuod-jimat, sáhttet muosehuhttit bohccuid, go vuodji-mat dáhpáhuvet unohas báikkiin ja soamehis áig-giid. Muosehuhttin lea jagiáiggiid mielde.

Gáržžideamit váikkuhit boazodoalu

Jus guohtuneatnamiid massin guoská áigodat-guohtumiidda ja šaddošlájaid, mat ráddjejit čearuid/orohagaid boazologu, lea vahát ereno-máš duođalaš. Obbalaččat sáhtta oaidnit dan ahte jus guovlluid, maid boazodoallu atná giđda-dálvvi ja giđdat, atná eará dárbbuide, de dát álo-hii buktet heittovuodaid.

Vuosttaš čalbmái eai soaitte viiddis guovllut dov-dome ahte dat váikkuhuvvojit moktege eará anu geažil, eaige doaimmaid geažil, dannego šattut eatnamis eai rievdda. Guovlu sáhtta liikká leat dohkketmeahtun guohtumin, dehe dohko ii sáhte ealuin johtit eará doaimmaid geažil. Boazo-doalu dárbbuid ferte vuhtiváldit ja dárkilit hut-kat movt guovllut adnojit, vai sáhtta muosehuht-timiid doalahit dohkkehahtti dásis.

Jođidettiin, čohkkedettiin ja guođohettiin lea baha muosehuhttojuvvot ja manjánit bargguin jus muosehuvvá go eatnamat adnojit eará doaim-maide seammá áigodagas. Verrámus lea jus dáhp-áhuvvá ahte čohkken dehe johtin headuštuvvo, ja ealu ribaha biedganit ja láhpada heajos guoh-tumiidda, iige beasa njuovadit ollásii.

Meahcceguovllut

Go boazodoallu galgá guhkit áigái doallat ja nanusin šaddat, lea áibbas dárbbaslaš bisuhit buriid guottetbáikkiid, johtingeainnuid ja báik-kiid gos eallu sáhtta guođustit, ja doarvá viiddis guohtumat ovttá olis juohke jagiáigái. Buot dát bealit leat boazodollui dárbbaslaččat, vaikko dáid ii leat vejolaš juohkit árvvu mielde ja dadjat duon ja duon deataleabbun go nuppi.

Álbmotmehciin ja eará gáhttejuvvon guovlluin sáhttet leat gáržžideaddji mearit boazodoalu doaimmaheapmái. Dat sáhttet guoskat mohtor-

marksperioden. Sau beiter en større del av vekstene og dette medfører et høyt beitetrykk. På grunn av sin beiteadferd kan ikke reinen utnytte beiter hvor det også er sau. Konkurransen er til stede så lenge begge virksomhetene pågår.

Turistanlegg legger beslag på beiteområder. Aktiviteter knyttet til anleggene er et enda større problem enn det direkte tapet av arealer som bebygges. De negative effektene på omgivelsene er vanligvis betydelig større i form av aktiviteter ved anleggene som forstyrrer beitingen. I tillegg kan hyttebyer, skitrekk og mosjonsanlegg være til hinder for reinens naturlige vandring og utnyttelse av beitene i området. Ulempene vedvarer så lenge virksomheten opprettholdes og anleggene blir stående.

Jaktutøvelse i områder der rein er på beite, eller der reindriftsarbeid pågår, kan medføre uakseptable forstyrrelser. Ettersom reinen beiter selektivt i barmarksperioden kan forstyrrelser under beitingen få katastrofale konsekvenser påfølgende vinter. Uten selektiv beiting blir tilveksten kraftig redusert med lavere proteininnhold i beiteopptaket som resultat. Videre medfører forstyrrelser reduserte muligheter til å bygge opp fettreserver. Forstyrrelsene medfører således økt risiko for sultedød påfølgende vinter og færre vellykkede kalvinger. Jakt, spesielt med hund, kan ødelegge for arbeidet med samling av rein og for reinflyttinger. Resultatet blir da ufullstendig skilling og slakteuttak, foruten at deler av reinflokken blir spredt og blir igjen på uegnede beiteområder. Forstyrrelsene kan føre til så omfattende negative effekter at denne virksomheten må tilpasses reindriften krav til beitero og arbeidsro.

Fritidsfiske i områder med frodige grønnebeiter er konsentrert til elve- og vannkanter medfører at reinen holder seg borte fra de beste beitene. Det store problemet er ofte ikke fisket i seg selv, men den sammenhengende snøscootertrafikken om våren. Forstyrrelse av beiteroen om våren får alvorlige konsekvenser fordi reinen normalt er i dårlig kondisjon. Beitets tilgjengelighet er på denne tiden også sterkt begrenset på grunn av snøforholdene. Problemene forsterkes ytterligere med at det er tiden før kalving og reinen utelukkes fra kalvingsplassene. Inngrepet er kortvarig.

Ut over det som tidligere er nevnt om snøscooterkjøring om våren, gir ukontrollert kjøring på vinterbeitene reduserte beitemuligheter da reinen har en tendens til å følge scootersporet og beitet blir dermed ufullstendig utnyttet. Dessuten for-

styrres reinen av scooterkjøringen, og dette medfører energitap for dyrene. Forstyrrelsen er sesongavhengig.

Andre fritidsaktiviteter, som hundekjøring, kan forstyrre reinen når disse skjer på uheldige steder og til uheldige tider. Forstyrrelsen er sesongavhengig.

Inngrepenes effekt på reindriften

Dersom tap av reinbeiter berører sesongbeiter og vegetasjonstyper som er begrensende for samebyens/distriktets reintall, er skaden spesielt alvorlig. Generelt kan en konstatere at annen bruk av områder som reindriften bruker på sen vinteren og våren, alltid resulterer i ulemper.

Betydelige arealer kan i første omgang synes å være upåvirket av annen bruk ettersom vegetasjonen på bakken ikke er påvirket. Området kan likevel være ubrukelig som beite eller til flytting av rein på grunn av aktiviteter i området. Nøye planlegging og hensyntagende til reindriften behov er en forutsetning for å holde forstyrrelsene på et akseptabelt nivå.

Flytting, samling og gjeting er slike typer arbeid som kan bli forstyrret, eller bli mer tidkrevende, som følge av annen bruk av arealene. I alvorlige tilfeller kan påbegynt samling eller flytting bli spolert, slik at rein blir igjen på uegnede beiteområder og at slaktingen blir ufullstendig.

Uberørte områder

Av sentral betydning for en godt fungerende og langsiktig holdbar reindrift, er egnet kalvingsland, flytteleier som fungerer med hvileområder, samt sentralt sammenhengende sesongbeiter for hver årstid. Alt dette er viktig for reindriften, uten at det er mulig å rangere disse faktorene.

Innenfor nasjonalparker og andre verneområder kan det være restriksjoner på selve utøvelsen av reindrift. Disse kan være knyttet til motorferdsel og tekniske innretninger som gjerder/anlegg og hytter. Verneområder kan også være med på å sikre arealer for reindriften, mot andre interesser (f.eks. kraftutbygging, gruvedrift, turisme).

Kalvingsland, flytteleier med hvileområder og sentrale sesongbeiteområder fremgår av tekst og kart under beskrivelsen av de respektive samebyer/reinbeitedistrikter i fagutvalgets rapport (vedlegg 1).

Både i Norge og i Sverige er arealene av uberørte beiteområder dramatisk redusert i løpet av andre halvdel av 1900-tallet.

johtolahkii ja eará teknihkalaš rusttegiidda, omd. áiddiide/gárddiide ja barttaide. Gáhttejuvvon guovllut sáhttet maiddá leat mielde sihkkarastime eatnamiid boazodollui, ja gáhtteme eará anu ektui (omd. čázádatbuođđudemiid, ruvkedoaimmaid, turismma).

Guottetbáikkít, johtingeainnut ja guohtunbáikkít ja válđo áigodatguohtumat čájehuvvojít fágalávdegotti raportta teavsttain ja kárttain mat gullet čearuide/orohagaide (1. mielddus).

Sihke Norggas ja Ruotas leat meahcceednamat garrasít gáržžiduvvon 1900-logu loahpas.

Boraspiret

Norgga boraspirepolitihka deatalaš ulbmilin lea doalahit boraspirehálddašemi dan dásis ahte dan seammás galgá leat vejolaš bargat boazodoaluin (St. dieđ.nr. 35, 1996–97). Dát mearkaša geavvadis ahte boazodoallu galgá nu unnán go vejolaš gillát ekonomalaš vahága boraspiriid geažil. Vuosttažettiin geahččalit dán čoavdit buhtadusaid máksimiin. Ruota Riikabeaivvit leat aidobáliid dahkan mearrádusa oktiiláš boraspirepolithka hárrái (prop. 2000/01:57). Dán mearrádusa vuodul lea áigumuššan šaddadit ceavzilis boraspirenáliid Skandinaviái. Mihttomearrin lea mearridit unnimus boraspirelogu, ja dan áigodagas go leat šaddadeame boraspirelogu, galget albma garrasít gáržžidit vejolašvuoda goddit boraspiriid. Dasto go boraspiriid mearriduvvon lohku lea dievvan, de sáhtta láchčít saji dasa ahte embbo vuhtiiváldit eará beroštumiid.

Ruotas lea Sámedikki ovddasvástáduš máksit buhtadusaid boazodollui, ja Norggas fas ovddas-

ta Direktoratet for naturforvaltning (DN) dáid buhtadusaid. Ortnegeat leat áibbas goabbatlágánat dán riikkain. Ruotas máksujuvvo buhtadus boraspirelogu mielde ja čearru dat vuostáiváldá buhtadusa. Norggas meroštallet buhtadusa duođastuvvon, dehe jáhkehahtti, massimiid vuodul, ja buhtadus manná doalloovttadaga oamasteaddjái, gii dasto juohká sidjiide geat leat massán bohccuideaset. Vaikko norggabeali ja ruotabeali eiseválddit ovttasbargetge ovttaiduhttit buhtadusortnegiid, lea jáhkehahtti ahte goabbatláganvuodát bisuhuvvojít. Norggas leat evttohan ođđa láchkaásahusaid dán dáfus, muhto seammá prinsihpat jotkojuvvojít. Ođđa láchkaásahusaid ulbmilin lea máksit rievttis ja vuoiggalaš buhtadusa, ja seammás galget dát leat veahkkin ovddideame boahtteáigái buori boazodoalu.

Sihke Norggas ja Ruotas leat mánga jági bárttidan go boazomassu lea lassánan boraspirevátisvuodaid geažil. Vaikko vel máksujuvvoege ekonomalaš buhtadus, lea dát boazodollui váttisvuhtan. Dát vahágeat leat vuostálaga ealáhusa ulbmiliin, ja šaddet dan seammás vuostálaga ekonomalaš beliiguin, boazodoalu doaibmabeliiguin ja elliidetihkalaš beliid vuhtiiváldimiin.

Ruotabeali boazodoallit, geat guođohit Norggas norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvnna olis, gullet ruotabeali buhtadusortnegii. Norggabeali boazodoallit, geat guođohit ruotabealde konvenšuvdnaguohtumiid, gullet norggabeali buhtadusortnegii. Vurdojuvvo ahte dát dáhpi jotkojuvvo, ja dasto ii leatge kommišuvdna bargan gažaldagaiguin mat gusket buhtadusaide maid boraspiret dagahit.

Rovvilt

Et viktig mål for den norske rovviltpolitikken er å kombinere rovviltforvaltningen med tiltak som gir grunnlag for en aktiv reindrift (St.meld. nr. 35, 1996–97). I praksis innebærer dette at reindriften i minst mulig grad skal påføres økonomiske ulemper på grunn av rovvilt. Først og fremst søkes dette løst gjennom erstatningsordninger. Riksdagen i Sverige har nylig gjort vedtak om en enhetlig rovdyrpolitikk (Prop. 2000/01:157). I samsvar med denne skal det etableres sammenhengende, livskraftige rovviltbestander i Skandinavia. Det er et mål å få fastsatt minimumstørrelser på bestandene og at det i oppbyggingsfasen skal være meget sterke begrensninger i mulighetene for felling. Etter at grensen for bestandstørrelse er passert, vil det være rom for å ta større hensyn til andre interesser.

I Sverige har Sametinget ansvaret for erstatningsordningene i forhold til reindriften, og i Norge har Direktoratet for naturforvaltning (DN) dette ansvaret. Ordningene er grunnleggende forskjellig i de to landene. I Sverige er erstatningens størrelse basert på størrelsen av rovviltbestandene og erstatningen går til samebyen. I Norge beregnes erstatningen ut fra dokumentert, eller sannsynliggjort, tap og erstatningen går til innehaver av driftsenheten som fordeler

videre til eierne av den tapte reinen. Selv om det pågår et løpende samarbeid mellom norske og svenske forvaltningsmyndigheter for å samordne erstatningsordningene, er det all grunn til å tro at disse ulikhetene vil bli opprettholdt. I Norge er det utarbeidet forslag til nye forskrifter på dette området, men tidligere prinsipper er videreført. De nye forskriftene har som mål å gi en korrekt og rettferdig erstatning, samtidig som de skal bidra til å fremme en god og fremtidsrettet reindrift.

Både i Norge og i Sverige har det over en god del år vært økende problemer med tap av rein på grunn av rovvilt. Selv om det gis økonomisk kompensasjon, er dette et stort problem. Disse tapene er i konflikt med bl.a. mål for næringen, samt økonomiske, driftsmessige og dyreetiske hensyn.

Reindrift som utøves av svenske reineiere i Norge i medhold av den norsk-svenske reinbeitekonvensjonen faller inn under den svenske erstatningsordningen. For norske reineiere som utøver konvensjonsbeite i Sverige gjelder den norske ordningen. Det forventes at denne praksisen videreføres, og kommisjonen har derfor ikke arbeidet videre med spørsmålet om erstatninger for skader og tap forvoldt av rovvilt.

2. KAPIHTAL

Obbalaš vuodđodieđut

2.1 Sámit čearddalaš álbmogin

2.1.1 Sápmelaččat ja giella

Sápmelaččat leat etnalaš, kultuvrralaš ja gielalaš unnitlohku Fennoskandias. Álgosaš sámi ássanguovlu (Sápmi) lea dálá áiggis Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Sámi guovlluide leat ollu olg-

gobeali olbmot fárredaddan, ja dagahan ahte sápmelaččat leat unnitlogus Sámis. Liikká leat sápmelaččat bisuhan kultuvrraset, gielaset ja ealáhusaideaset.

Sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusat leat bivdu, guolásteapmi ja boazodoallu. Eanas sápmelaččat birgejit dattege dálá áiggis earaládje.

Sámeigiella gullá suoma-ugralaš gielaide. Sámeigiela juohkit golmma giellajovkui.

*Tabealla 2.1. Sámeigiela giellajoavkkut, gos giella adno ja galle olbmo gullet guđege giellajovkui. Gáldu: Irja Seurjärvi, Steinar Pedersen ja Vuokko Hirvonen: *The Sámi, The Indigenous People of Northernmost Europe*, 1977.*

Lullisámeigiella	Gos geavahuvvu	Galle olbmo
Lullisámeigiella	Norggabealde, Ruotabealde	500
Ubmisámeigiella	Ruotabealde	<100
<u>Guovddášsámeigiella</u>		
Bitonsámeigiella	Ruotabealde	<100
Julevsámeigiella	Norggabealde, Ruotabealde	2.000
Davisámeigiella	Norggabealde, Ruotabealde, Suomabealde	30.000
<u>Nuortasámeigiella</u>		
Anársámeigiella	Suomabealde	500
Nuortalašsámeigiella	Suomabealde, Ruoššabealde	500
Áhkkilsámeigiella	Ruoššabealde	500
Darjjisámeigiella	Ruoššabealde	<100

2.1.2 Sápmelaččat ovdal stáhtaid ásaheami

Sápmelaččaid ovdahistorjjá lea váttis gokčat dan dihte go geađeáiggi bázáhusain dábálaččat ii sáhte oaidnit makkar etnalaš jovkui sii gulle. Dábálaš dohkkehuvvon teoriija lea ahte sápmelaččat leat álgosaččat orron maiddá Fennoskandia lulit guovlluin, ja leat áiggiid mielde gáržžáhallas ja duvdiluvvon davveli. Gávdnojit maiddá teoriijat mat sáhttet čájehit dan guvlui ahte dálá sápmelaččat soitet leat manisboahttit dakkar álbmogis mii elii FennoSkandinavias ovdal min áigerehkenastima (Johan Pálstig: *Myten om Lappland*, 1963).

Álgosaš sámi ássanguovllut álge guovddáš

Skandinavias davás gitta Jieknamearariddui, Guoládatnjárgii ja guovlluin Ladogaábi ja Vilgesábi gaska. Sápmelaččat ráđđejedje okto stuora osiin dán 600.000–700.00 kvadráhta kilomehtera viidosas guovllus (Rapport fra den nordiske arbeidsgruppen for en nordisk samekonvensjon, 1998).

2.1.3 Sápmelaččat Fennoskandias 1500–1900

1500-jagiid gaskkamuttus gávdnojit oalle ollu duodaštusat sámi servodaga ja ealáhusaid birra. Dan áiggi sápmelaččat elle nu movt lei dábálaš davvi bivdokultuvrrain. Olbmot ásaheedje siid-

KAPITTEL 2

Generelt grunnlagsmateriale

2.1 Samene som folkegruppe

2.1.1 Samene og språket

Samene er en etnisk, kulturell og språklig minoritet i Fennoskandia. Det opprinnelige samiske bosetningsområdet (Sápmi) finnes i dag i Finland, Norge, Russland og Sverige. En omfattende inn-

flytting til området har medført at samene er blitt et minoritetsfolk i Sápmi. Samene har tross dette bevart sin kultur, sitt språk og sine næringer.

De tradisjonelle samiske næringer er fangst, fiske og reindrift. I dag forsørger majoriteten av samene seg på annet vis.

Samisk hører til den finsk-ugriske språkstammen og består av tre språkgrupper og ni dialekter.

*Tabell 2.1. Oversikt over samiske språkgrupper, hvor de brukes og hvor mange som snakker de ulike dialektene. Kilde: Irja Seurjärvi, Steinar Pedersen og Vuokko Hirvonen: *The Sámi, The Indigenous People of Northernmost Europe*, 1977.*

Sørsamisk	Snakkes i	Antall personer
Sørsamisk	Norge, Sverige	500
Umesamisk	Sverige	< 100
<u>Sentralsamisk</u>		
Pitesamisk	Sverige	< 100
Lulesamisk	Norge, Sverige	2 000
Nordsamisk	Finland, Norge, Sverige	30 000
<u>Østsamisk</u>		
Enaresamisk	Finland	500
Skoltesamisk	Finland, Russland	500
Akkala-Kildinsamisk	Russland	500
Terasamisk	Russland	< 100

2.1.2 Samene før statsdannelsene

Samenes forhistorie er vanskelig å beskrive etter som steinalderfunn som regel savner karakteristika som kan henføres til en bestemt etnisk gruppe. En allmenn fastslått teori er at samene har vært urbefolkning også i Fennoskandias sørlige deler, og er etter hvert blitt fortrent nordover. Det finnes også teorier som antyder at dagens samer kan nedstamme fra et folk (komsakulturen) som fantes i Fennoskandia 8 000–5 000 før vår tidsregning begynte (Johan Pålstig: *Myten om Lapp-land*, 1963).

De opprinnelige samiske bosetningsområdene strekte seg fra sentrale deler av Skandinavias ishavskyst, Kolahalvøya og området mellom Ladogasjøen og Kvitsjøen. Samene var ene-

rådende i store deler av dette 600.000–700.000 kvadratkilometer store området (Rapport fra den nordiske arbeidsgruppen for en nordisk samekonvensjon, 1998).

2.1.3 Samene i Fennoskandia 1500–1900

Fra midten av 1500-tallet finnes det en forholdsvis god dokumentasjon av det samiske samfunnet og deres næringer. På den tiden var samene organisert på en måte som er typisk for nordlige fangstkulturer. Befolkningen var oppdelt i grupper med noen hundretalls medlemmer i hver gruppe. Gruppene rådde over store landområder som gruppens medlemmer disponerte til fangst

daid ja siiddain ledje moaddečuodi olbmo. Siiddat ráđđejedje viiddis eananguovlluid, ja siidda olbmot bivde ja guolástedje iežaset guovlluin. Siiddat juogadedje eatnamiid iešguđetge bearrašii. Dábálaččat ledje juohke bearrašis mánga eananguovllu maid gaskkas fárrerii. Boazodoallu gávdnu juo dalle. Sápmelaččat mákse vearuid, ja máksun ledje oarrináhkiiid, moršanáhkiiid ja earálágaš náhkiiid. Vearrogáibideaddjit oste maiddái náhkiiid gonagassii, ja dasa lassin lonuhedje biepmuiguin náhkiiid, ja dát bealit dagahedje ahte olmmošlohku lassánii. Dan dihte gáržo bivdoser-vodaga eavttut badjelmeriid juo álggugeahčen 1600-logu.

1600-jagiin vearuhedje sápmelaččaid garras-eappot, ja Sámi davimus guovlluin válde vearu golmma riikii. Vearru dettii liiggás garrasit mángasa, ja mángasii gárttai váttisvuohtan atnit ovdasmorraša bearrašis. Sápmelaččat oidne buoremussan lasihit ealuid, vai birgejumi sáhttá eambo hukset bohccobierggu vuovdimii. Ealut sturro, ja sápmelaččat johtigohte ealuiguin. Dattege lei bivdu ja guolásteapmi ain guovddázis birgejumis.

Boazodoaluin lei eambo bargu, muhto attii buoret bohtosa dan dilis go ii šat lean vejolaš bir-

get bivdduin ja guolástemiin nu movt ovdal. Gaskkamuttus 1600-logu lei ollásii vuoitán odđa birgenmálle. Sápmelaččaid birgejummi buorránii 1700-logu álggugeahčen, dannego eanas sápmelaččat bargagohte boazodoaluin ja lei buorre johtu gálvvuide mat bohte bohccos.

Sápmelaččat gárte unnitlohkui dađistaga 1700-logus, dannego fárrjedje olbmot lulde, geat asáiduvve sámi árbevirolaš ássanguovlluide. Nu bohciidedje dán guovllus riiddut eanandoalu ja eará ealáhusaid gaskii, ja nu čuožžila gažaldat sápmelaččaid vuoigatvuođas oamastit eatnamiid ja čáziid, dannego ealáhusat gilvališgohte gaskaneaset. Riikkaid odđa ráđjegeassimat dahke maid váttisin ealuiguin johtalit jagiáiggiid ja guohtumiid mielde. Go Ruota ja Danmárkku-Norgga ráđji biddjui jagis 1751, dáhkidedje riikkat lasáhusa (kodisilla) ráđješiehtadussii, mas sápmelaččat galge beassat johtalit duovdagiid gaskka jagiáiggiid mielde. Muhto mañit ráđjegiddemat váikkuhedje dan ahte ollu boazosápmelaččat masse deatalaš guohtuneatnamiid. Go giddejuvui Suoma ja Norgga ráđji jagis 1852, čuzii dát garrasit ollu boazodolliide, geat gárte sirdát eret árbevirolaš ássanguovlluin, go doppe eai lean šat doarvái guohtuneatnamat dálvejagis.

Govva 2.1. Rájit Sámis (Svenskt Fjäll- och Samemuseum 1993; Samerna, solens och vindes folk, 1993.)

og fiske. Innenfor hver gruppe var mindre områder utskilt til ulike familier. Hver familie hadde som regel flere områder som den flyttet imellom. På denne tid var tamreindriften allerede utviklet. Samene betalte skatt med ekornskinn, mårskind og annet pelsverk. Skatteinnkreverne kjøpte også pelsverk for Kronens regning, hvilket sammen med tilførsel av forsyninger førte til økning av folketallet i de samiske bosetningsområdene. Som følge av dette ble fangstsamfunnets rammer sprengt allerede ved inngangen til 1600-tallet.

På 1600-tallet ble skattebyrden skjerpet, og de nordre delene av Sápmi ble beskattet av tre stater. Skatten ble for besværlig for mange med forsørgelseskrise som resultat. Den mest rasjonelle strategi for samene var å utvide tamreinstammen for i større grad leve av reinkjøtt. Reinhjordene økte og samene ble i større grad reinnomader. Fangst og fiske spilte dog fortsatt en betydelig rolle i forsørgelsen.

Reinnomadismen var mer arbeidskrevende, men ga også større avkastning i en situasjon der man ikke lenger kunne, på samme vis som tidligere, forsørge seg med fangst og fiske. I midten av

1600-tallet hadde det nye forsørgelsessystemet slått igjennom. Siden nesten alle samer gikk over til reindrift samtidig som reindriftenes produkter var etterspurte varer oppnådde samene i første halvdel av 1700-tallet en betydelig velstand.

På 1700-tallet ble samene en stadig mindre del av befolkningen i takt med at nybyggere sørfra flyttet inn i de tradisjonelle samiske bosetningsområder. Dermed oppsto det konflikter med jordbruk og andre næringer i området, og same-nes rett til land og vann bringes på bane når konkurransen mellom næringene skjerpes. Reindriftenes sesongflyttinger vanskeliggjøres også av nye grensedragninger mellom landene. Når grensen mellom Sverige og Danmark-Norge ble fastlagt i 1751 garanteres samene i en kodusill til grense-traktaten rett til å fortsette med de årstidsbestemte flyttinger. Men senere grensestengninger førte til at mange reindriftssamer mistet viktige sesongbeiter. Når grensen mellom storfyrstedømmet Finland og Norge ble stengt i 1852 ble resultatet at mange reineiere ble tvunget til å flytte fra sine tradisjonelle bosetningsområder på grunn av utilstrekkelige vinterbeiteområder.

Figur 2.1. Grenser i Sápmi. (Svenskt Fjäll- och Samemuseum: Samerna, solens och vindens folk, 1993.)

2.1.4 Ruota ja Norgga sámít

Dálá sámi ássanguovllut Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Dat mearkkaša ahte sápmelaččain lea iešguđet riikii stádaboargárgullelaš-vuohta. Nu leat sis gártan iešguđetlágan eavttut seailluhit kultuvrraset ja bargat árbevirolaš sámi ealáhusaiguin.

Norga

Norggas leat jáhkkimis 50.–52.000 sápmelačča. Dás oainnát 2. tabeallas gos sápmelaččat orrot Norggas, (Gieldda- ja bargodepartemeanta ja Davviriikalaš Sámi instituhtta, *Samene, en håndbok*, 1990), ja man ollu olbmui lea boazodoallu ealáhussan (Reindriftsforvaltningen; *Ressursregnskap for reindriftsnæringen*, 1998, s. 83).

Tabealla 2.2.

Norgga sápmelaččaid geográfalaš ássan.

Guovlu	Olmmošlohku	Boazodolliid lohku
Finnmárku	25.000	2.100
Romsa	12.000	200
Nordlándá	5.000	170
Trøndelága	3.000	340
Oslo-guovlu	5.–7.000	0
Submi	50.–52.000	2.810

2.2 tabeallas mii oaidnit ahte Norgga sápmelaččat, geaid birgejupmin lea boazodoallu, leat unnitlogus. Lea duššefal 5 % sápmelaččain geat barget boazodoaluin. Boazodoalu mearkkašupmi lea dattege iešguđetládje guovlluid gaskka, Trøndelágas lea 11 % ja Finnmarkkus fas 8 %, Nordlánddas 3 % ja Romssa bealde 2 %.

Ruotta

Ruotas leat birrasiid 15–20.000 sápmelačča. Logu vuodđun leat álbmotiskadeamit, maid sámičielggadeapmi dagai 1970-loguin (SOU 1975:100). Dás vuollelis oainnát 2.3 tabeallas

gos sápmelaččat orrot, 1.kolonna, ja man ollu olbmui lea boazodoallu ealáhussan, 2.kolonna.

Tabealla 2.3.

Ruota sápmelaččaid geográfalaš ássan.

Guovlu	Olmmošlohku	Boazodolliid lohku
Norrbotten	7.900	1.800
Västerbotten	2.400	200
Jämtlándá/Härjedalen	1.300	400
Stockholm leana	1.200	0
Eará sajiin Ruotas	2.400	0
Submi	15.200	2.400

Ruotas gullá boazodoallovuoigatvuohta čearuide. Dat ahte leat čearu miellahtun, ii dárbbáš mearkkašit dan seammá ahte bargá boazodoalus beaivválaččat dehe ahte oazžu birgejumi ealáhussas. Danne leage váttis mearridit dárkilit man ollu sápmelaččat Ruotas ožžot birgejumi boazodoalus. Tabeallas 2.3 mii oaidnit ahte Ruota sápmelaččat, geaid birgejupmin lea boazodoallu, leat unnitlogus. Olles sámi álbmogis lea 16 % geaid birgejupmin lea boazodoallu. Boazodoalu mearkkašupmi lea dattege iešguđetládje guovlluid gaskka: Jämtlándda leanas lea 30 % ja fas Norrbottenana leanas lea 20 %, ja Västerbottenana leanas sullii 8 %. Boazodoallu mearkkaša arvát eanet sámi álbmogii go dat maid dát logut čájehit, dannege ealáhus dat lea mii doalaha sámi kultuvrra ja lea hui deatalaš identitehta nannemis.

2.1.5 Sámiid dili historjjálaš bajilgova

Kommišuvdna válljii dán oasis čájehit duššefal oanehis bajilgova historjjálaš dáhpáhusain mat guoskkahedje sámi álbmoga (Rapport fra den nordiske arbeidsgruppen for en nordisk samekonvensjon, 1998):

2.1.4 Samene i Norge og Sverige

De opprinnelige samiske bosettingsområder finnes i dag i Finland, Norge, Russland og Sverige, noe som har medført at samene har fått forskjellig statsborgerskap og derved fått ulike vilkår for å bevare sin kultur og utøve de tradisjonelle samiske næringer.

Norge

Det antas å være ca. 50 000 samer i Norge. I tabell 2.2 går det frem hvor samene er bosatt i Norge (Kommunal- og arbeidsdepartementet og Nordisk Samisk Institutt: *Samene, en håndbok*, 1990) og hvor mange av disse som har sitt utkomme fra reindriften (Reindriftsforvaltningen: *Ressursregnskap for reindriftnæringen*, 1998).

Tabell 2.2.

Geografisk fordeling av samer i Norge.

Region	Totalt antall samer	Antall samer i reindriften
Finnmark	25 000	2 100
Troms	12 000	200
Nordland	5 000	170
Trøndelag	3 000	340
Oslo-området	5–7 000	0
Sum	50–52 000	2 810

Av tabell 2.2 går det frem at det er en minoritet av samer i Norge som forsørger seg av reindrift, kun 6 % av hele den samiske befolkningen. Reindriftenes betydning varierer dog mellom regionene; fra 11 % i Trøndelag til 8 % i Finnmark, 3 % i Nordland og 2 % i Troms.

Sverige

Det finnes anslagsvis 15–20.000 samer i Sverige. Anslaget bygger på en befolkningsstudie gjort for sameutredningen på 1970-tallet (SOU 1975:100). I tabell 2.3 går det frem hvor samene er bosatt, og

hvor mange av disse samer som har sitt utkomme av reindriften.

Tabell 2.3.

Geografisk fordeling av samer i Sverige.

Region	Totalt antall samer	Antall samer i reindriften
Norrbottnen	7 900	1 800
Västerbottnen	2 400	200
Jämtland/Härjedalen	1 300	400
Stockholms län	1 200	0
Øvrige Sverige	2 400	0
Sum	15 200	2 400

I Sverige er det samebyene som er bærere av reindriften. Ettersom medlemskap i en sameby ikke nødvendigvis innebærer at man aktivt deltar i næringen, eller er økonomisk avhengig av den, er det vanskelig å fastslå eksakt hvor mange samer i Sverige som har sitt utkomme av reindriftnæringen. Av tabell 2.3 går det frem at det er en minoritet av samer i Sverige som forsørger seg av reindrift, kun 16 % av hele den samiske befolkningen. Reindriftenes betydning varierer dog mellom regionene; fra 30 % i Jämtlands län til ca. 20 % i Norrbottens län og ca. 8 % i Västerbottnens län. Reindriftenes betydning for samebefolkningen er større enn tallene tilsier ved at næringen ses som bærer av den samiske kultur og som en viktig identitetskapende faktor.

2.1.5 En oversikt over samisk historie

Kommisjonen har i denne delen valgt kun å gi en kort historisk oversikt over hendelser som har hatt betydning for den samiske befolkningen (Rapport fra den nordiske arbeidsgruppen for en nordisk samekonvensjon, 1998):

- 1000 o Kr Sámi kultuvra ovdáneami
- 0 Sápmelaččat orrot guovllus mii álgá Skandinavia guovddáš guovlluin mii manná miehtá Davvikalohta ja Guoládatnjárgii. Stuora oasis dáin guovlluin eai ássan eará álbmogat go sápmelaččat. Sápmelaččat adnojit leat eamiálbmogin.
- 800-lohku Stuoraboandda Ottara dieđuid mielde mitaluvvojit sámit orron gitta jieknameararittu rájis Vilgesábi rádjái. Sámit leat bivdoálbmot.
- 1323 Ruotta ja Novgorod dahket ráfišiehtadusa Nøteborg:s.Ruotta válldii Suoma riiddáskii Novgorod:in. Ráfišiehtadusain soabadit odđa ráji Ruota ja Novgorod gaskii.
- 1326 Norga ja Novgorod šiehtadit gaskaneaset vearuiduhttinšiehtadusa mii lea ávkin goappaš riikkaide. Riikkat dárbbasit sámiid gálvvuid ja dávviriid. Šiehtadusa olis bággehallet sámit máksit vearu goappaš riikii.
- 13–1500-lohku Sámit mákset vearu guovttegeardánit. Mánnggat olmmošcearddat fárrejit sámi ássanguovlluide. Ruottelaččat, suomelaččat, garjillaččat, ruoššat ja dážat gilvalit ráđdet sápmelaččaid.
- 1517 Ruošša stuorahearrá mearrida iežas galgat leat buot sápmelaččaid hearrán. Stuorahearrá vearuheaddjit ožžot dárkilis gohčosiid sámiid ektui ja seammás dovddastuvvo sápmelaččaid oamastanvuoigatvuohta eatnamiidda.
- 1551 Gustav Vasa almmuha ahte sápmelaččat leat su vuollásaččat. Ruotta dohkkeha sápmelaččaid oamastanvuoigatvuođa eatnamiidda ja birkkalaččaid vearuiduhttinriekti loahpahuvvo. Sápmelaččaid bivdoelliid náhkiid leat jearalmas gálvu Eurohpas, ja dahká sápmelaččaid vearu eanet ja eanet deatalažžan gonagassii.
- 1570 Danmárku-Norga ja Ruotta soabadit ráfišiehtadusa Stettin:s ja šiehtadit rádjegeassima riikkaid gaskka. Riikkat dohkkehit nuppi riika olbmuid vuoigatvuođaid iežaset riikkas, ja boazosápmelaččaide álkidahtta dat johtalemiid guohtumiid gaskka.
- 1595 Ruošša ja Ruotta juhket sámi guovlluid gaskaneaskka. Ruotta oazžu vearuhanlobi riddo- ja vuotnaguovlluin.
- 1611–1612 Kalmarsoahti. Ruotta ja Danmárku sohtet ee Davvikalohta vuoigatvuođaid očodemiin.
- 1613 Ráfi boahotá Knäred:i. Ruotas ii leat šat váldi jieknameararittus. Danmárku-Norga oazžu oktovuogitvuođa Davvi-Norgga riddo- ja vuotnaguovlluide. Dálá Finnmárkku lulit oasis ja Anár bissot Ruota lágaid vuollásažžan. Danmárkkus-Norggas lea ain vearuhanvuoigatvuohta Finnmárkkus ja Anáris.
- 1645 Ráfi boahotá Brömsebro:i. Jämtlánda ja Härjedalen šaddet Ruota riika oassin.
- 1751 Ruota ja Danmárkkus-Norgga rádji mearriduvvo. Anár bissu Ruota vuollásažžan, muhto Finnmárku šaddá danska-norgga oassin. Anár galgá ain máksit vearu Ruššii. Rádješiehtadussii boahotá lasáhus (kodisilla): Lappekodisilla (sámelasáhus). Sámelasáhusa váldosisdoallu lea ahte sápmelaččain lea vuoigatvuohta doaimmahit ealáhusa rastá riikkarájiid, ja maiddá sierra sámi riektesystema. Sápmelaččat dohkkehuvvojit bealatkeahhtájain.
- 1809 Ruotta massá Suoma Ruššii. Suopma šaddá autonomalaš stuorahearrá válldálažžan Ruošša vuollái. Ruota ja Suoma rádji mearriduvvui jagis 1810. Suoma rádji bissu Danmárkkus-Norgga guvlui nu movt lei. Rádjerasttildeaddji boazodoallu, mii johtá rastá riikkarájiid gaskal Suoma ja Norgga, joatká rievdatkeahhtá.
- 1814 Danmárku-Norga loahpahuvvo ja Norga šaddá uniovdnan Ruotain. Odđa uniovdna ii čuoze lappekodisillii ja rádjerasttildeaddji boazodollui.
- 1826 Norgga ja Ruošša rádji juohká daid mañemus sámi oktasašguovlluid, Nuortalašsámit Guoládatnjárggas biddjojat olggobeallái Lappekodisilla láhkavuodu.
- 1833 Suoma ja Ruošša rádji mearriduvvo. Boađusin lea ahte boazoealáhus earáhuvvá sakka, erenoamážit davágeaži guovlluin.

- 1000 f.kr. Samisk kultur under utvikling.
- 0 Samene bor i et område som strekker seg fra de sentrale deler av Skandinavia over Nordkalotten og Kolahalvøya. I store deler av dette området fantes det ingen andre folkeslag enn samer. Samene fremstår som en etnisk gruppe.
- 800-tallet I høvding Ottars beretninger går det frem at samene bor langs hele ishavskysten helt til Kvitsjøen. Samene er et fangstfolk.
- 1323 Sverige og Novgorod slutter en fredsavtale i Nøteborg. Sveriges annektering av Finland førte til konflikter med Novgorod. I fredsavtalen dras det opp en ny grense mellom Sverige og Novgorod.
- 1326 En bilateral beskatningsavtale sluttet mellom Norge og Novgorod. Landene er interessert i samiske varer og skattegods. Avtalen innebærer at samene tvinges til å betale skatt til begge stater.
- 13–1500-t. Samene utsettes for dobbel beskatning. Ulike folkeslag flytter inn på samenes områder. Svensker, finner, kareler, russere og nordmenn rivaliserer om herredømmet over samene.
- 1517 Den russiske storfyrsten utroper seg selv til alle samers overhode. Storfyrstens skattefogder får detaljerte instruksjoner om forholdet til samene samtidig som man erkjenner samene eiendomsrett til områdene.
- 1551 Gustav Vasa proklamerer at alle samer er hans undersåtter. Sverige anerkjenner samenes eiendomsrett til områdene og fogdenes rett til å inndrive skatt oppheves. Samiske pelsverk er meget etterspurt i Europa, hvilket gjør samenes skattegods stadig viktigere for kronen.
- 1570 Danmark-Norge og Sverige slutter en fredsavtale i Stettin og blir enige om grensedragningen mellom landene. Man aksepterer de rettigheter som det andre landets undersåtter har på eget territorium, hvilket forenkler reindriftssamenes sesongmessige flyttinger.
- 1595 Russland og Sverige deler opp de samiske områdene mellom seg. Sverige får beskatningsretten i kyst- og fjordområdene.
- 1611–1612 Kalkmarkkrigen. Sverige og Danmark kriger om bl.a. retten til Nordkalotten.
- 1613 Freden i Knäred. Sverige mister herredømmet over ishavskysten. Danmark–Norge får enerett til kyst- og fjordområdene i det nordligste Norge. De søndre delene av nåværende Finnmark og Enare forblir under svensk jurisdiksjon. Danmark-Norge har fortsatt skatterett i Finnmark og Enare.
- 1645 Freden i Brömsebro. Jämtland og Härjedalen blir en del av det svenske riket.
- 1751 Grensen mellom Sverige og Danmark-Norge fastsettes. Enare forblir under svensk jurisdiksjon, mens Finnmark blir dansk-norsk. Enare har fortsatt skatteplikt til Russland. Et tillegg til grensetraktaten (kodusill) tilføyes; Lappekodusillen. Det sentrale budskapet i Lappekodusillen er at samene har næringsrett over grensen, samt et eget samisk rettsystem. Samene tilstås nøytralitet.
- 1809 Sverige taper Finland til Russland. Finland blir et autonomt storfyrstedømme under Russland. Grensen mellom Sverige og Finland fastsettes i 1810. Finlands grensedragning mot Danmark-Norge forblir den samme. Den grenseoverskridende reindrift mellom Finland og Norge fortsetter uforandret.
- 1814 Danmark-Norge oppløses og Norge går i union med Sverige. Den nye unionen innvirker ikke på Lappekodusillen og den grenseoverskridende reindrift.
- 1826 Grensen mellom Norge og Russland deler opp det siste enhetlige sameområdet. Østsamene på Kolahalvøya stilles utenfor Lappekodusillens jurisdiksjon.
- 1833 Grensen mellom Finland og Russland fastsettes. Resultatet blir en omfattende omorganisering av reindriftsnæringen spesielt i de nordlige områdene.

- 1852 Suoma ja Norgga ráđji giddejuvvo. Norga (Ruotta) giel dá Suoma (Ruošša) guolástit vuonain ja mearain norggabelde ráji, ja dat mielddisbuktá ahte Suopma (Ruošša) gidde ráji Norgga guvlui. Suoma-ruošša eiseválddit čuočuhit ahte Lappokodisilla ii boađe fápmui dannege dasa ii čujuhuvvon ráfišiehtadusas mii dahkkui Fredrikshavn:s jagis 1809. Norga gidde ráji Suoma guvlui. Lappekodisilla ii duššindahkkon goassege. Dáhpáhusat dagahit stuora rievdadusaid dán guovllu sápmelaččaide. Váikkuhus das lea ahte Guovdageainnus Norggas fárrjeit oallugat Gárasavvonii Ruttii.
- 1883 Oktasaš lágat (Oktasašsámelačča) boahdá fápmui dán jagi. Ruota sápmelaččaide guođohanriekti Norgga bealde gáržžiduvvo.
- 1889 Ruota ja Suoma ráđji giddejuvvo. Ráđjegidden 1852 rájes Norgga guvlui gártá váttisvuohtan Supmii. Mánngaid šiehtadusevttohusaid manñil gidde Suopma (Ruošša) ráji Ruttii. Gárasavvonsápmelaččaide johtalepmi Supmii loahpahuvo fáhkka.
- 1905 Ruota ja Norgga uniovdna loahpahuvo. Karlstadkonvenšuvnnas gáržžiduvvo ruotabeali sámiiid vuoigatvuohta beassat guođohit Norggas. Norga dáhttu gáržžidit ráđjerasttildeaddji boazodoalu. Sihke Norga ja Ruotta dohkkehit ahte Lappekodisilla ii sáhte duššindahkat.
- 1917 Suopma šaddá iešstivrejeaddji riikan.
- 1919 Ruotta ja Norga vuolláičállet boazoguohtunkonvenšuvnna guovvamánu 5.beavvi. Konvenšuvdna doaibmagoahtá jagis 1923. Konvenšuvdna lea dárkil ja ruotabeali sámiiid guođohanvuoigatvuohta Norggas gáržžiduvvo velá eambbo. Nu bággehallet oallut ruotabeali sámiiid johtit lullelii.
- 1920 Ráfi boahdá Dorpat:i: Suopma oazžu njárgga Jieknamerrii nuortabeali norgga-ruošša ráji. Oallut nuortasámiin šaddet suoma vuollásážžan.
- 1944 Sovjetlihttu váldá ruovttoluotta suoma Jieknamearaluodda. Oallut nuortasámiin válljeit fárreret Supmii. Sovjetlihtu sámiiid ja Davviriikkaid sámiiid oktavuodát boatkanit badjel 40 jahkái.
- 1949 Jagi 1919 boazoguohtunkonvenšuvdna Ruota ja Norgga gaskkas ođastuvvo.
- 1972 Norgga ja Ruota gaskka boahdá fápmui ođđa boazoguohtunkonvenšuvdna. Ruotabeali sámiiid vuoigatvuohta guođohit Norggabelde geassejagis gáržžiduvvo sakka.

2.1.6 Ráđjerasttildeaddji boazodoalu historjá

Boazosápmelaččat leat dološ goddebivddu rájes leamaš johtti olbmot, geat johte ealuideasetguin iešguđetlágan eatnanmálliid gaska jagiáiggiid mielde. Go stáhtat beroštišgohte davimus guovlluin, jorai ášši dan guvlui ahte riikkaidrájiid juhke Sámi iešguđetge riikii. Sápmelaččaide árbevirolaš johtalemit áigodatguohtuneatnamiid gaskka gárttai váttisin, go riikkaid rájit mannet doarrás ja sirrejit boazoguohtunguovlluid. Historjjálaš dáhpáhusaid mii čilget dás čájehttiin šiehtadusaide maid Norga (Danmárku) ja Ruotta dahke vai Norgga ja Ruota sápmelaččaide dáhkuiduvvojede iešguđetlágan guohtuneatnamat geavaheapmái.

Lappekodisilla 1751

Ráđjerasttildeaddji boazodoalu stivregehte vuohččan dallego Ruota(Suoma) ja Danmárkkku (Norgga) ráđji mearriduvvui. Ráđji mielddisbuvttii ahte sámiiid fertejedje válljet juogo šaddat ruota dehe dánsska vuollásaš ássin. Ráđjemearrideamis biddjui maiddái ahte ii oktage galgga máksit vearu guovtti riikii. Oallugat fertejedje guođit guovlluid nuppi bealde ráji.

Lasáhus dehe kodisilla lasihuvvui rádjesoahpamuššii; Lappekodisilla. Kodisilla dáhkidiid sápmelaččaide ain ovddasguvlui vuoigatvuođa johtit rájiid rastá ealuin. Kodisillas lea vuoigatvuohta huksejuvvon vieruiduvvan árbevieru vuodul.

Vuoigatvuohta galggai leat fápmus maiddái soahteáiggi ja sápmelaččat galget dalle adnojuvot bealatkeahtájain. Lappekodisilla sáhtá adnot sámiiid geavahanrievtti dovddastussan guoskevaš guovlluin. Lappekodisilla ii leat goassege loahpahuvon. Kodisilla birra muitaluvo eambbo kapihttalas 2.2.3.

- 1852 Grensen mellom Finland og Norge stenges. Norge (Sverige) nekter Finland (Russland) retten til fiske i fjordene og i sjøene på norsk side, noe som fører til at Finland (Russland) stenger grensen mot Norge. De finsk-russiske myndighetene hevder at Lappekodisillen ikke gjelder fordi det ikke var henvist til den i fredsavtalen i Fredrikshamn i 1809. Norge stenger grensen mot Finland. Lappekodisillen blir aldri sagt opp. Hendelsene leder til store omveltninger for samene i området. Konsekvensen blir en omfattende forflytting av samer fra Kautokeino i Norge til Karesuando i Sverige.
- 1883 Den felles lovgivningen (felleslappeloven) trer i kraft. Svenske samers rett til beite i Norge begrenses.
- 1889 Grensen mellom Sverige og Finland stenges. Grensestengningen fra 1852 mot Norge ble problematisk for Finland. Etter mange forslag om avtale stenger Finland (Russland) grensen mot Sverige. Karesuandosamenes flytting til Finland fikk en brå slutt.
- 1905 Unionen mellom Norge og Sverige oppløses. I Karlstadkonvensjonen begrenses svenske samers rettigheter til beite i Norge. Norge vil redusere den grenseoverskridende reindrift. Både Norge og Sverige anerkjenner Lappekodisillens uoppsigelighet.
- 1917 Finland blir selvstendig.
- 1919 Norge og Sverige undertegner en reinbeitekonvensjon den 5. februar. Konvensjonen blir iverksatt i 1923. Konvensjonen er meget detaljert og svenske samers beiterettigheter i Norge begrenses ytterligere. Som en følge av dette tvinges mange svenske samer å flytte sørover.
- 1920 Freden i Dorpat. Finland får en landtunge til Ishavet øst for den norsk-russiske grense. Mange østsamer blir finske undersåtter.
- 1944 Sovjetunionen tar tilbake den finske ishavskorridoren. Mange østsamer velger å flytte til Finland. Kontakten mellom samene i Sovjetunionen og Norden brytes for mer enn 40 år.
- 1949 Reinbeitekonvensjonen fra 1919 mellom Norge og Sverige revideres.
- 1972 En ny reinbeitekonvensjon mellom Norge og Sverige trer i kraft. Svenske samers rettigheter til sommerbeite i Norge begrenses kraftig.

2.1.6 *Den grenseoverskridende reindriftens historie*

Reindriftssamene har levd et nomadisk liv og fulgt reinhjordenes sesongbetonte vandring mellom de ulike beiteområdene helt siden villreinfangstens tid. Når statene begynte å interessere seg for de nordlige områdene ledet det til at Sápmi ble delt opp av riksgrenser. Samenes tradisjonelle flyttinger mellom sesongbeitene ble komplisert ved at riksgrensene skar gjennom reindriftsområdene. Den historiske utviklingen av den grenseoverskridende reindrift beskrives her med de avtaler som Norge (Danmark) og Sverige har inngått for å sikre adgangen til de ulike beiteområdene for samene i Norge og Sverige.

Lappekodisillen av 1751

Den første omfattende regulering av den grenseoverskridende reindrift skjedde da riksgrensen mellom Sverige (Finland) og Danmark (Norge) ble fastlagt. Grensedragningen innebar at samene enten måtte bli svenske eller danske undersåtter. I sammenheng med grensedragningen ble det bestemt at ingen kunne ha skatteland i begge land. Dette medførte at mange ble tvunget til å forlate områdene på andre siden av grensen.

En kodisill ble tilføyd grensetrakten; Lappekodisillen. Kodisillen garanterte at samene også i fortsettelsen skulle ha rett til å flytte over grensen med sine reinhjorder. Denne rett bygger i kodisillen på gammel sedvane. Denne retten skulle gjelde også i krigstid og samene skulle da oppfat-

Oktasašsámelašháka 1883

Dađi mielde go odđáássit lulde ásaiduvve boazodoalloguovlluide ja dakko lahkosiin, šaddagođii nákkisvuohta eanandoalu ja boazodoalu beroštusaids gaskii. Nákkisvuođaid čoavdimii ásaiduvvui oktasaš sámeláshka mii doaimagođii jagis 1883. Lága mielde gáržžiduvvui ruotabeali sápmelaččaid riekti geavahit Norggabeali boazoguohtumiid áigodahkii miessemánus čakčamánnui. Nuppi bealis ožžo norggabeali sápmelaččat rievtti Ruota bealde guohtuneatnamiidda daid eará mánuid jagis. Guohtungáržžideamet guske duššefal guovlluide gos eanandoallu ja boazodoallu gilvaledje seamma eatnamiid alde. Oktasašsámelašháka ii rievddan maidege doppe gos ii lean gilvu eanandoalu ja boazodoalu gaskkas.

Karlstadkonvenšuvdna 1905

Go uniovdna heaittihuvvui ja Ruotas ja Norggas ledje gaskasaš šiehtadallamat Karlstadas, de deatuhii Norga man deatalaš lei oážžut dáčča eanandolliid ásaiduvvat davás. Norggas ledje garra našunálistalaš oainnut ja hálidedje gáržžidit sápmelaččaid rivttiid boazoguohtuneatnamiidda Norggas. Muhto Lappekodisilla ii lean vejolaš nu ovttabealálaččat heaittihit. Riikkat dárbbasedje sakka odđa konvenšuvdna. Jagi 1883 Oktasašsámelašháka guhkiduvvui logiin jagiin, dassážiigo odđa konvenšuvdna lei šiehtaduvvon.

Konvenšuvdna 1913

Šiehtadallamat, maid Karlstadkonvenšuvdna geatnegahtii, álge jagis 1913. Boađusin lei konvenšuvdna mas ledje njeallje artihkkala. Konvenšuvdna vuolláičálle cuoŋománus 8. b. 1913. Konvenšuvdna ánggirdii gávdnat bastevaš ortnega rádjerasttildeaddji boazodollui. Soabahanássi, man Ruotta ovdanbuvttii jagis 1909, mii guoskkai ruotabeali sápmelaččaid vuoigatvuođaide ahte johtit Norggabeallái ovdal geassemánu 15. b. guoskkai Garásávvona, Čohkkirasa, Wilhelmina, Suorssá ja Deardná gielddaid sápmelaččaide. Dát ássi biddjui veaháš duogábeallái dan botta go šiehtadallamat dahkkojedje. Konvenšuvdna 3. artihkkalis celkojuvvui, dakkár guovttebealát soahpamuššan, ahte Gárasávvona ja Čohkkirasa gielddain doibme ain jagi 1883 mearrádusat, mat adde vuoigatvuođa dáidda sápmelaččaide johtit Norgii áigodagas miessemánu 1. beaivvis gitta čakčamánu 30. beaivái.

Konvenšuvdna 1919

Šiehtadallamiid boađusin, mat álge jagis 1913, vuolláičállui boazodoallukonvenšuvdna guovvamánus 5. b. 1919 ja dohkkehuvvui riikkain miessemánus seammá jagis. Konvenšuvdna, mii lei

hirbmat dárkil ja mas ledje badjel 200 paragrafa, doaimagođii odđajagimánus 1. b. 1923. Konvenšuvdna gáržžidii ruotabeali sápmelaččaid boazodoalu Norgga bealde. Ruota sápmelaččaide juolludedje Norggas 37 geasseguohtunguovllu gos ruotabealde sápmelaččain lei oktovuoigatvuohta. Norggabealde sápmelaččat besse konvenšuvdna mielde geavahit dálveguohtumiid Ruotas ja ii mearriduvvon viidodat eaige čielga geografalaš ráddjejuvit. Konvenšuvdna rievddadii dili sakka Garásávvonguovllu sápmelaččaide. Boazolohku lei liiggás allat daidda sakka gáržžiduvvon geasseguohtumiidda. Nu fertejedje ollu sápmelaččat Garásávvonis bákkus fárret.

Konvenšuvdna 1949

Go ledje vel golbma jagi báhcán jagi 1919 konvenšuvdnas, de šiehtadallagohte odđasit boazojohdaleami rastá riikarájiid. Boađusin lei konvenšuvdna mii vuolláičállui juovlamánus 14. b. 1949. Eai dahkkon namuhanveara rievddadusat obbalaš dásis, lei baicca muhtinlágan ođasteapmi. Muhtin orohagaid heaittihede, muhtimiid bidje oktan orohahkan, earáid bisuhede nu movt ledje ovdal, ja muhtin guovlluide mearridedje odđa eananviidodagaid ja áigemiid.

Konvenšuvdna 1972

Guovvamánus jagis 1964 ráhkaduvvui boazoguohtunkommišuvdna mas ledje njeallje miellahttu goappáge riikkas. Dánka ambasadevra Niels Svenningsen jođihii kommišuvdna. Kommišuvdna dábaláš miellahtuin ii lean oktage boazoeaigádeaddji ja dušše okta miellahttu, Ruota beali delegašuvdnas lei sápmelaš. Kommišuvdna váldi lei viiddis, ja čuovvosaš sitáhtas oaidnit dan válddi:

“guorahallat ja čájehit oaivila duohtadili ollislaš váttisvuhtii, maid rádjerasttildeaddji boazoguođoheapmi dahká”

Kommišuvdnašiehtadallamiid vuodul vuolláičállojuvvui odđa boazoguohtunkonvenšuvdna guovvamánus 9. b. 1972. Konvenšuvdna gáržžidii mearkkašahtti láhkái ruotabeali sápmelaččaid geasseguohtumiid Norggas. Areála dáfus gáržo geasseeatnamat 9.820 km², eatnamat mat ovdal ledje 13.760 km² ja bázi duššefal 3.940 km² viidosaš areála. Norggabeali sápmelaččaid dálveguohtunmearrádusaid čavgejedje 1972 konvenšuvdnas. Guovlluide mearridedje čielga rájiid ja man viidat lea lohpi guođohit. Konvenšuvdna dagahii ahte boazosápmelaččat sihke Ruotas ja Norggas bákkus fertejedje nuppástuhtit ealahusa. Kommišuvdna maiddái evttohii riikkat galget ráhkadit ja čadahit našunála boazodoallopolitihka.

tes som nøytrale. Lappekodisillen kan betraktes som en anerkjennelse av samisk bruksrett til de berørte områder. Lappekodisillen er ikke sagt opp. Kodisillen omtales nærmere i kapittel 2.2.3.

Felleslappeloven av 1883

Etter hvert som nybyggere sørfra etablerte seg i, og i nærheten av, reindriftsområdene oppsto interessekonflikter mellom jordbruk og reindrift. For å råde bot på problemet ble felleslappeloven iverksatt i 1883. Loven medførte at svenske samers beiterett i Norge ble begrenset til tiden mai–september og norske samers rett til reinbeite i Sverige til årets øvrige måneder. Begrensningene gjaldt bare i de områder der jordbruket og reindriften konkurrerte om samme område. Der det ikke var konflikter mellom jordbruk og reindrift medførte felleslappeloven ingen endringer.

Karlstadkonvensjonen av 1905

Ved unionsoppløsningen, og i de påfølgende Karlstadforhandlingene mellom Norge og Sverige, betonet Norge hvor viktig det var med en koloniserende norsk jordbruksbefolkning i nord. Sterke nasjonalistiske holdninger var herskende i Norge og man ville begrense de svenske samers rett til reinbeite i Norge. Men Lappekodisillen kunne ikke ensidig sies opp. Landene hadde dog et påtakelig behov for en ny konvensjon. Felleslappeloven fra 1883 ble forlenget med 10 år til man hadde forhandlet seg til en ny konvensjon.

Konvensjonen av 1913

De forhandlinger som Karlstadkonvensjonen forpliktet til startet i 1913. Resultatet ble en konvensjon med fire artikler som ble undertegnet den 8. april 1913. Konvensjonens bestrebelse var å få fastsatt en permanent ordning for den grenseoverskridende reindrift. Voldgiftssaken som Sverige fremmet i 1909 om retten for svenske samer fra Karesuando, Jukkasjärvi, Wilhelmina, Sorsele og Tärna sogn til å flytte til Norge før den 15. juni ble lagt til side mens forhandlingene pågikk. I artikkel 3 i konvensjonen stipulertes det, som kompromiss, at for Karesuando og Jukkasjärvi sogn gjaldt bestemmelsene fra 1883, hvilket innebar at samene i disse sogn hadde rett til å flytte til Norge i tiden 1. mai – 30. september.

Konvensjonen av 1919

Som et resultat av de forhandlinger som ble innledet i 1913 ble det undertegnet en reinbeitekonvensjon den 5. februar 1919 og ble ratifisert av landene i mai samme år. Konvensjonen som var

meget detaljrik og besto av mer enn 200 paragrafer trådte i kraft den 1. januar 1923. Konvensjonen begrenset svenske samers reindrift i Norge. Svenske samer ble tildelt 37 sommerbeitedistrikter i Norge som de fikk enerett til. De norske samene kunne i henhold til konvensjonen utnytte vinterbeiteområder i Sverige uten kvantitetsbegrensninger og klare geografiske avgrensninger. Konvensjonen innebar store endringer for samene i Karesuando-området. Reintallet i området var for høyt i forhold til de kraftig reduserte sommerbeiteområdene. Følgen ble at mange samer fra Karesuando ble tvunget til å flytte.

Konvensjonen av 1949

Når tre år av konvensjonen fra 1919 gjensto ble det innledet forhandlinger om fortsatt reinbeite-trafikk over riksgrensen. Resultatet ble en konvensjon som ble undertegnet den 14. desember 1949. Endringene hadde ingen nevneverdig betydning med tanke på helheten, det var snarere spørsmål om en oppdatering av den faktiske situasjonen. En del distrikt ble tatt bort, andre ble slått sammen og øvrige forble uforandret. For visse områder ble det bestemt nye kvantitets- og tidsbegrensninger.

Konvensjonen av 1972

I februar 1964 ble det oppnevnt en reinbeitekommisjon med fire medlemmer fra hvert land. Kommisjonen ble ledet av den danske ambassadøren Niels Svenningsen. Blant kommisjonens ordinære medlemmer var det bare en same; i den svenske delegasjonen. Kommisjonens mandat var meget bredt, hvilket følgende sitat av mandatet befester:

“å undersøke og ta standpunkt til hele det faktiske problemkompleks, som det gjensidige reinbeitet utgjør”

Som resultat av kommisjonsforhandlingene ble det undertegnet en ny reinbeitekonvensjon den 9. februar 1972. Konvensjonen medførte en markant reduksjon av sommerbeiteområdene i Norge for svenske samer. Arealmessig ble sommerbeiteene redusert med 9.820 km², fra 13.760 km² til 3.940 km². De norske samenes vinterbeite fikk i 1972-konvensjonen fastere rammer. Klar avgrensning av områdene med såvel tids- som kvantitetsbegrensning ble angitt for hvert enkelt område. Konvensjonen fremtvang store omstillinger for reindriftssamer både i Norge og Sverige. Kommisjonen foreslo også at landene skulle utarbeide og realisere en nasjonal reindriftspolitik.

Revišuvdna 1984

Boazoeaiggádeaddjit Romssa fylkkas ja Norra Norrbottenis evttohedje rievdatit 1972 konvenšuvnna ja dat dahkkui jagis 1984. Rievdadusat guske ovttá konvenšuvdnaguovlui Romssas ja ovttá dálveguohtunguovlui Norrbottenis. Konvenšuvnna vuodđojurdda ii rievdaduvvon. Lei baicca jurdda juogadit boazoguohtumiid jierpmálaččabut ollislašvuoda ektui.

2.2 Sápmelaččat álbmot-rievttálaš geahččanbealis

2.2.1 *Álgu*

Kommišuvnna bargun lea maiddáai ee čielggadit man muddui ain lea dárbu nuppi riika boazodolliin atnit guohtuneatnamiid nuppi riikkas. Kommišuvdna galgá maiddáai čielggadit mainnaláigiin guohtumat buoremusat sáhttet adnot, vai guhkit áigái bissu vuodđu doaimmahit ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevaš boazodoalu. Kommišuvdna galgá barggustis vuhtiiváldit eará servodat- ja ealáhusberoštusaid. Danne leat kommišuvnna guovddáš gažaldagat dat mainnaláigiin mandáhttaguovllu luondduvalljodagat galget adnot ja geat galget daid atnit.

Go eamiálbmoga ealáhusdoaimma lea vuodđuduvvon luondduvalljodagaide – nu movt sámi álbmoga dáfus lea – de lea eallinvuogi ja kultuvrra seailun ja bisuheapmi dávjá čadnon dasa ahte ealáhus lea luondduvalljodagaid hálddus ja nu dovddastuvvo ja gáhttejuvvo. Dát lea erenoamáš áigequovdil dálá áiggis, go leat ollu beroštusat mat gilvalit seammá eatnamiid alde iešguđetlágan dárbbuide. Danne lea eananvuogitvuodaid mearrideapmi hui guovddázis ja deatalaš riikkaidgaskasaš konvenšuvnain, mat gusket sámiid ja eará eamiálbmogiid gáhttemii.

Kommišuvdna lea doallan čoahkkimiid mas čuovvovaš áššebealit oassálaste: boazoorohagat, čearut, boazodoallo-organisašuvnnat ja álbmotválljen olbmot, sámi ásašusat, ja dáin čoahkkimiin čujuhuvvui dávjá man deatalaš lea ahte kommišuvdna deattuha álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid mat Norggas ja Ruotas leat sámi álbmoga ektui. Kommišuvdna ii almmatge leat atnán iežas bargun árvoštallat dehe guorahallat álbmotrievttálaš dokumeantaid. Álbmotrievttálaš gažaldagain lea goittot mearkkašupmi nu mángga oktavuodas ahte kommišuvdna guorrasa dasa ahte lea vuogas oanehaččat ja obbalaččat

válddáhit álbmotrievtti ja daid beliid riikkaidgaskasaš konvenšuvnain, mat leat áigequovdil min oktavuodas. Čuovvovaš válddáhus ii leat dievaslaš.

2.2.2 *Álbmotriekti*

Álbmotriekti obbalaččat

Álbmotriekti lea definerejuvvon dego riektenjuolggadusaid čoahkkáigeassun mat dábálaččat gustojit stáhtaide, ja sin siskkáldas almmolašrievttálaš dilálašvuodaide. Álbmotriekti sisttidoallá guovttelágan njuolggadusaid; vieruiduvvan rievtti ja soahpamušrievtti (traktatrett). Vieruiduvvan riekti árbevieru mielde adnojuvvo leat dakkárin mii geatnegahtta stáhtaid beroškeahhtá leatgo sii dohkkehan dan vai eai. Soahpamušriekti geatnegahtta prinsihpas aivvefal daid stáhtaid mat leat áššebealit. Soahpamuš dehe traktáhtta sáhtta leat vieruiduvvan rievtti lánkanannen (kodifiseren), ja nu sáhttet soahpamuša mearrádušat dađistaga jorrat vieruiduvvan riektin, ja dainnaláigiin mannet dát guovttelágan njuolggadusat siskálaga.

Soahpamušat sáhttet dahkkojuvvo guovtti dehe eambo stáhtaid gaska ja stáhtaid ja riikkaidgaskasaš organisašuvnnaid gaska. Soahpamušaid dehe traktáhtaid sáhtta maiddáai dadjat konvenšuvdnan ja šiehtadussan. Riikkaidgaskasaš konferánsain dahkkojit mearrádušat dábálaččat konsensusiin dehe ovttamielálašvuodain. Go áššebealit eai leat vuosttildan, de adnojuvvo teaksta leat dohkkehuvvon. Váikkuhusat mat čuvvot, jus ii dohkket soahpamuša dehe traktáhta, dehe jus ii čuovo soahpamuša masa ii leat áššebeallin, sáhttet gártat nu stuorisin ahte dušše dandihte čuvvojuvvo dat.

Stáhtaide sáhttet maiddáai biddjot geatnegasvuodas dehe dáhkiduvvot vuogitvuodas dan vuodul go dahkko mearráduš stádaidgaskasaš organisašuvnnas. Dákkár čatnasupmi dáhpáhuvá almmatge duššefal dalle jus stáhta lea čielgasit dohkkehan dánlágan ášševuodjima. Sierralágan mearrideapmi lea duopmu mii celkojuvvo riikkaidgaskasaš duopmostuolus dehe sullasaš orgánas, mii lea vuodđuduvvon riikkaidgaskasaš soahpamušaid bokte, nu movt ovdamearkka dihte Riikkaidgaskasaš duopmostuollu Haag gávpogis (Den internasjonale domstol i Haag) ja Eurohpalaš duopmostuollu olmmošvuogitvuodaid váste (Den europeiske domstolen for menneskerettigheter).

Soahpamušain geatnegahttojat dat stáhtat mat leat áššebealit, oskkáldasat čuovvut geatnegasvuodaideaset soahpamuša mielde, dan bokte ahte

Revisjonen i 1984

Etter initiativ av reineiere i Troms og nordlige Norrbotten ble konvensjonen av 1972 revidert i 1984. Endringene gjaldt ett konvensjonsområde i Troms og ett vinterbeiteområde i Norrbotten. Revisjonen av konvensjonen innebar ingen endringer av prinsipiell karakter. Det var snarere spørsmål om å fordele reinbeitene i området mer fornuftig med tanke på helheten.

2.2 Samene ut i fra et folkerettslig perspektiv

2.2.1 Innledning

Det inngår bl.a. i kommisjonens arbeid å utrede hvilket fortsatt behov det ene landets reindrifts-utøvende samer har for reinbeiting i det andre landet, samt klarlegge hvordan beitene mest rasjonelt skal kunne utnyttes på en måte som gir et langsiktig grunnlag for en økologisk, økonomisk og kulturell bærekraftig reindriftsnæring. I sitt arbeid skal kommisjonen ta hensyn til andre samfunns- og næringsinteresser. Sentrale spørsmål for kommisjonen er således hvordan naturressursene innen mandatområdet skal benyttes, og av hvem.

Når en urbefolknings næringsutøvelse er knyttet til utnyttelse av naturressurser – slik tilfellet er for det samiske folket – er opprettholdelse av livsstil og kultur mange ganger avhengig av at tilgangen til naturressurser blir anerkjent og vernet. Dette gjelder særlig i dag når mange interesser konkurrerer om de samme områdene for ulike formål. I internasjonale konvensjoner om vern av samer og andre urbefolkninger inntar derfor bestemmelser om landrettigheter en viktig plass.

I møter som kommisjonen har hatt med representanter for reinbeitedistrikter, samebyer, reindriftsorganisasjoner og folkevalgte, samiske institusjoner har det ikke sjelden blitt pekt på viktigheten av at kommisjonen legger vekt på de folkerettslige forpliktelser Norge og Sverige har overfor samene som folkegruppe. Kommisjonen har dog ikke ansett det som sin oppgave å vurdere eller analysere folkerettslige dokumenter. De folkerettslige spørsmål har imidlertid betydning i så mange sammenhenger at kommisjonen tross alt anser det berettiget å gjøre en kortfattet og all-

menn beskrivelse av folkeretten og de i sakens sammenheng mest sentrale internasjonale konvensjoner. Følgende beskrivelse er ikke uttømmende.

2.2.2 Folkeretten

Allment om folkeretten

Folkeretten har tradisjonelt blitt definert som sammenfatning av de rettsregler som gjelder for statene i deres innbyrdes offentligrettslige forhold. Folkeretten består hovedsakelig av to regelkompleks; sedvanerett og traktatrett. Sedvaneretten anses å binde statene uavhengig av deres samtykke. Traktatretten binder derimot i prinsipp bare de stater som er parter. En traktat kan være en kodifisering av sedvanerett og bestemmelsene i en traktat kan så etter hvert gå over til å bli sedvanerett slik at de to regelkomplekser går over i hverandre.

Traktater kan inngås mellom to eller flere stater og mellom stater og internasjonale organisasjoner. Traktater kan også kalles konvensjoner og avtaler. På store internasjonale konferanser blir beslutninger som regel tatt gjennom konsensus. Teksten anses godkjent av partene hvis man ikke protesterer. Følgene av ikke å godkjenne en traktat, eventuelt av ikke å følge en traktat man ikke er part i, kan bli så store at den av denne grunn etterleves.

En stat kan også pådra seg forpliktelser eller sikres rettigheter som følge av beslutning som gjøres av en mellomstatlig organisasjon. En sådan binding oppstår dog bare om staten uttrykkelig har godtatt slike prosedyrer. En spesiell type beslutning er en avgjørelse som fattes av internasjonale domstoler eller lignende organ som er opprettet gjennom internasjonale overenskomster, for eks. den internasjonale domstolen i Haag og den europeiske domstolen for menneskerettigheter.

Gjennom en traktat forpliktet de stater som er parter seg til lojalt å oppfylle sine forpliktelser i samsvar med avtalen ved, på en eller annen måte, å inkorporere traktaten i den nasjonale lovgivningen. Unnlatelse er et folkerettsbrudd.

Norsk rett og folkeretten

I Norge anvender man et dualistisk prinsipp, dvs. at folkeretten ikke blir en del av den interne rett før den er godkjent av norske myndigheter. Fra dette finnes det mange unntak, for eksempel sed-

juogaládje ovttastahttit soahpamuša našunála lágaide. Dás beassadallan lea álbmotriekterihkkun.

Norgga riekti ja álbmotriekti

Norggas geavahuvvo duálistalaš prinsihppa, ja dat mearkkaša ahte álbmotriekti ii šatta oassin siskkáldas riektái ovdalگو norgga eiseválddit leat dan dohkkehan. Dás leat ollu spiehkasteamit, ovdamearkka dihte vieruiduvvan riekti, mii goit lea fámus vaikko stáhta ii leat addán mieđáhusa, ja maiddái dihto soahpamušat mat dahkkojit dainna ulbmilin ahte galget njuolgut doaibmat seammaládje dego norgga siskkáldas riektin.

Álbmotriekti lahttuduvvo norgga rivttiin goit guovtti vuogi mielde, transformašuvnnain ja dan prinsihpa mielde ahte norgga riekti presumerejuvvo (adnojuvvo) leat oktiisoahpevaš álbmotrivttiin. Transformašuvdna dáhpáhuvvá dan bokte ahte muhtin norgga láhkii ovttastahttojuvvo soahpamušteaksta sierra mearrádusa bokte, dehe ovttastahttojuvvo dakkár lágain mii čujuha soahpamuššii, dehe ahte norgga eiseválddit gávnahit ahte norgga njuolggadusat leat juo oktiisoahpevaččat soahpamušmearrádusaiguin. Dalle ii dárbbášuvvo odđa norgalaš láchka. Go lea presumšuvdna, oaivvilduvvo dainna ahte go dulko norgga riektenjuolggadusaid, dalle geahččala garvit dakkár láchkadulkonbohtosa mii šaddá vuostálaga álbmotrievttálaš njuolggadusaiguin, ja dasto bargojuvvo garrasit dan ala ahte garvit vuostálaga boahtima álbmotrievttálaš njuolggadusaiguin, mii livččii njuolgut álbmotriekterihkkun. Dát orru čielgasit daddjome Vuodđolága § 110 c.

Ruota riekti ja álbmotriekti

Ruotas váilot konstitušuvnnalaš njuolggadusat ruota našunála rievtti ja álbmotrievtti gaskka. Lea almmatge dábálaš ipmárdus ahte oktiisoahpamuš man Ruotta dohkkeha, muhtinládje galgá ovttastahttojuvvot ruota riektái vai doaibma-goahotá našunála duopmostuoluin ja eiseválddiin (Håkon Strömberg ja Göran Melander, *Folkrätt* 1989, *Regeringsrättens Årbok* 1974:121 ja *Nytt Juridisk Arkiv* 1981:1205).

Riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat eai adnojuvvo leat njuolgut heivvolaš riektin Ruotas. Duopmostuolut ja hálddašaneiseválddit sáhttet almmatge dallego heivehit našunála njuolggadusaid, vuordit ahte dát leat oktiisoahpevaččat áige-guovdilis soahpamušaiguin, ja dábálaččat dulkot našunála njuolggadusaid dan vuodul ahte dat leat oktiisoahpevaččat.

2.2.3 *Riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat*

Go dás válddáhít konvenšuvnnaid, álgit boarra-seamos konvenšuvnnain ja loahpahit dainna mii lea odđaseamos. Loahpas mii velá guoskkahit muhtin konvenšuvnnaid, mat sáhttet leat ávkkálaččat dán áššái, vaikko eat čilge daid dárkilit.

Lappekodusilla 1751

Kommišuvnna vuodđodokumenta lea dat konvenšuvdna mii gohčoduvvo Lappekodusillan.

Rádjesoahpamušain, mii šiehtaduvvui Strömstádas golggotmánu 2. b. jagis 1751, mearriduvvojedje čielga rájit Ruota (oktan Suomain mii gulai Ruttii) ja Danmárkku-Norgga gaskka. Stuora oasis dálá Davvi-Ruotas ja Davvi-Norggas ledje dán jági rádjái leamašan rájiid haga, eaige lean ollásii goappáge stáda duopmoválldi vuollásaččat. Norga ja Ruotta viiddidedje dalle rájiid dakkár guovlluide, mat ovdal eai lean ollásii leamašan goappáge riika duopmoválldi vuollásaččat. Dainna lágiin ásahedje riikkat mearridanválddi dán guovlluin dan seammás go rájit gessojedje (NÁČ 1997:5 s. 73).

Rádjegeassin čuzii sápmelaččaide viiddis oktilis guovllus Jämtlánddas/Femunddas gitta Davvi-Jieknamerrii. Siseatnamiin Finnmarkkuduoddara rájes lulás guvlui, goappaš beali Másealggi gitta Jämtlándii/Trøndelagii, ledje eanas ássit sápmelaččat. Sámi álbmot lei ássan ja geavahan dán guovllu áigá ovdalگو ásahedje davviriikalaš stáhtaid. Sámi álbmot ii ásahan goassege stáda, nu movt lea dihtosis. Sápmelaččain ledje siiddat, mat ledje iešguđetláganat guovllus guvlui dalle go ruottelaččat, norgalaččat ja ruoššat ráhkadedje ja guovdduštedje bistevaš stáhtaid. Dalle gárte sápmelaččaid guovllut oalle stuora gilvoguovlun koloniserejeaddji stáhtaide, mat áigo ávkkástallat guovllu (SOU 1986:36).

Dát lei vuosttaš geardi go gessui riikarádji čađa sámi ássan- ja geavahanguovlluide. Rádjegeassin mielddisbuvttii ahte sámi álbmoga dilálašvuoda fertii heivehit earaládje. Goappaš riikkaid mielas lei erenoamáš deatalaš addit johttisápmelaččaide stáhtaboargárvuoda nuppi riikkas, ja mearridit njuolggadusaid boazodoalujohttimii rastá riikarájiid. Dan gažaldaga vuodul ásahuvvui nu gohčoduvvon lappekodusilla.

Rádjesoahpamuša 3. artihkkalis dahkko spiehkastus sápmelaččaid erenoamáš dárbbuid sivas. Soahpamušas daddjo:

“... muhto maid goappaš beliid sápmelaččat dárbbášit goappaš riikkaid eatnamiid boazoguohtumii, de leat dán oktavuodas šiehtadan

vaneretten som gjelder uavhengig av samtykke, samt enkelte traktater som inngås med den hensikt at den skal være direkte gjeldende som intern norsk rett.

Folkeretten innlemmes med norsk rett hovedsakelig på to måter; gjennom transformasjon eller gjennom det prinsipp at norsk rett presumeres (formodes) å være i overensstemmelse med folkeretten. Transformasjon skjer på det vis at det vedtas en norsk lov som innlemmer traktatteksten eller gjennom en lov som henviser til traktaten eller at norske myndigheter konstaterer at norske regler allerede er overensstemmende med traktatbestemmelsene. I siste tilfelle kreves det ikke noen ny norsk lov. Med presumsjon menes at man ved tolkning av norske rettsregler forsøker å unngå et tolkningsresultat som leder til en konflikt med folkerettslige regler og at man vil strekke seg langt for å unngå en slik konflikt som automatisk leder til et folkerettsbrudd. Dette synes å gå klart frem av Grunnlovens § 110 c.

Svensk rett og folkeretten

I Sverige mangler det konstitusjonelle regler om forholdet mellom svensk nasjonal rett og folkerett. Det er imidlertid en allmenn oppfatning at en overenskomst som tiltredes av Sverige på ett eller annet vis må innlemmes med svensk rett for å bli gjeldende innenfor nasjonale domstoler og myndigheter (Håkan Strömberg og Göran Melander: *Folkrätt*, 1989; Regeringsrättens Årbok 1974:121; Nytt Juridisk Arkiv 1981:1205).

Internasjonale konvensjoner anses altså ikke å være direkte anvendelig rett i Sverige. Domstoler og forvaltningsmyndigheter kan imidlertid i sin tillempling av nasjonale regler formode at disse er i harmoni med de relevante traktatene og i alminnelighet tolke de nasjonale reglene ut i fra den forutsatte normharmonien.

2.2.3 Internasjonale konvensjoner

Nedenfor beskrives noen konvensjoner i den rekkefølge at man begynner med den eldste og avslutter med den yngste. Til slutt omtales noen konvensjoner som kan være nyttig i sakens sammenheng uten at disse beskrives utførlig.

Lappekodisillen av 1751

Lappekodisillen er den grunnleggende konvensjon for kommisjonen.

Gjennom den inngåtte grensetraktat i Strömstad den 2. oktober 1751 ble grensen mellom Sverige (med riksdelen Finland) og Danmark-Norge fastlagt i sin helhet. Store deler av området i nåværende Nord-Norge og Nord-Sverige var inntil dette år et grenseløst land som ikke fullt ut var underlagt noen stats jurisdiksjon. Norge og Sverige utvidet derved sine riksgrenser til områder som hadde vært utenfor noen av landenes fulle jurisdiksjon. Landene etablerte på dette vis suverenitet over områdene samtidig som grensene ble fastlagt (NOU 1997:5).

Grensedragningen berørte samene i et stort sammenhengende område fra Jämtland/Femunden til Nordishavet. Det indre landområdet fra Finnmarksvidda og sørover på begge sider av Kjølén til Jämtland/Trøndelag var nesten utelukkende bebodd av samer. Samefolket hadde i stor utstrekning bebodd og brukt dette området allerede før de nordiske stater ble dannet. Samefolket dannet som kjent aldri noen stat. De hadde sine siidaorganisasjoner med mange lokale varianter da nordmenn, svensker og russere utviklet og sentraliserte permanente statsdannelser. I denne tid ble samenes område i stor grad et konkurranseområde for de koloniserende stater (SOU 1986:36).

Dette var første gangen det ble trukket en riksgrense gjennom de samiske bosetnings- og bruksområder. Dette medførte at forholdene til den samiske befolkning måtte reguleres. Fra begge lands side anså man det for særskilt viktig at flytt-samene måtte gis statsborgerrett i det ene landet og at det ble gitt regler om reinflyttingen over riksgrensen. Dette var årsaken til opprettelsen av den såkalte Lappekodisillen.

I grensetraktatens artikkel 3 gjøres det unntak for samenes særskilte behov. Der sies det:

“... men som begge sidens Lapper behøve begge Rikers Land til deres Rehms-Dyrs ophold, saa har man i Henseende til dennem kommet overens om saadanne Indretninger, som ut i denne Grendse-Tractats første Codicil eller Tillæg indeholde.”

dakkár dilálašvuodaid, mat ovdanbohtet dán rádjesoahpamuša vuosttaš kodisilla dehe lasáhusa sisdoalus.”

Rádjesoahpamuš oktan lappekodisillain lea vuodđočálus Norgga ja Ruota sámerievttálaš soahpamušgaskavuodas. Kodisilla álgu čilge ulbmila leat lágideit *“sápmelaččaid dábálaš rádjerasttildeaddji johttima”* vai boahpteáiggis ii čuožžil *“makkárge vejolašvuotta nággui ja boasttoipmárdussii”* dasa mii guoská rádjerasttildeaddji johtimii dahje johttisápmelaččaid stáhtaboargárvuoda dáfus.

Lappekodisillas leat bienalaš njuolggadusat stáhtaboargárvuodas (§§ 3–9), vuoigatvuodát eatnamiidda ja čáziide (§§ 2, 10 ja 12–14), bealátkeahtesvuotta soađis (§§ 10 ja 11), siskkáldas hálddašeapmi (§§ 15–21) ja duopmováldi (§§ 22–27).

Makkár vuoigatvuodát sápmelaččain leat rájnáriikkas, lea vuosttažettiin miellagiddevaš dat mii ovdanbohtá §:s 10. Dán mearrádusas ákkastallojuvvo rádjerasttildeaddji guođoheapmi sámiid dárbbuid vuodul, muhtin muddui danne go johtimat dáhpáhuvvet boares vieruiduvvan vuogi mielde. Viidáseappot čilgejuvvo ahte váldosaččat lea vieris sápmelaččain seammá vuoigatvuotta go riikka iežas sámiin, dasa mii guoská eatnamiid ja mearragáttiid vuoigatvuhtii. Paragrafa čuodjá ná:

“Go sápmelaččat dárbbasit guktuid riikkaid eatnama, de sidjiide galgá leat suvvojuvvan boares vieru mielde (vieruiduvvan vuoigatvuotta), čavččaid ja giđaid, johtit ealuideasetguin ráji rastá nuppi riikii, ja dás ovddasguvlui nu movt ovdalge seammaláhkái go riikka iežas vuollásaččat, earret dakkár sajiin mat dás mannelis muitaluvojit, sii ožžot geavahit eatnama ja gáttiid elliideaset ja iežaset ealáhussii, sii galget dalle ustitalaččat vuostáiváldojuvvot, suodjaluvvot ja veahkehuvvot, nu maiddái soahpteáiggis, mii ii galgga mangeláhkái váikkuhit erohusa Sápmelaš doaimmaide; ja buot unnimusat galget vieris sápmelaččat šaddat rievdeami, bággema ja veahkaválddi oaffarin soahpteáiggis, muhto sii galget baicca álohii adnojuvvot dego iežaset vuollásažžan dan bealde gos sii ležžet dego vieris olmmožin ássame.”

Kommišuvdna válddáha oanehaččat maid lappekodisilla mearkkaša ja vuodđun bidjá dan maid álbmotrievttálaš áššedovdiid celke iežaset čielgadeamis NOU 1997:5.

Álbmotrievttálaš áššedovdit ovdandolle ahte sápmelaččain lei oamastan- ja geavahanvuoigat-

vuotta sámi ássanguovlluin dalle dan áiggis go rádjesoahpamuša ja lappekodisilla dohkkehedje. Rádjegeassima sivas gárte sápmelaččat juogo ruota dehe norgga rievtti vuollásažžan. Sámiin lei, seammaládjje go eará eamiálbmogiin ledje vuoigatvuodát, ovdalge sii gárte muhtin riikka mearridanválddi vuollásažžan, vuoigatvuotta vieruiduvvan geavaheami vuodul.

Lappekodisillas daddjo čielgasit ahte go sáme- guovlluid fátmastedje dán guovtti stáhtii, de ii lean oavilin rievdadit sápmelaččaid áshuvvon vuoigatvuodaid, earret dan mii lei áibbas dárbbaslaš dan mielde go viiddidedje sierra riikkaid mearridanválddi. Lappekodisilla nanne ahte sámiin leat vuoigatvuodát ain ovddasguvlui, muhto vuoigatvuodát doibmet dihto ráddjejumiiguin dan oktavuodas go geavaha vuoigatvuodaid. Kodisillas lea váldoáššin ee. ahte sámiin lea vuoigatvuotta ealuideasetguin johtalit guohtuneatnamiid mielde iešguđetge jagiáiggiid, vaikko vel leatge riikarájit mearriduvvon. Kodisilla nubbi váldoášši lea almmolašrievttálaš šlájjas, namalassii mearrádusat dasa ahte ovttaskas sápmelaččat galget leat stáhtaboargárat, ja gii galgá hálddašit áiggálaš ja vuoinjalaš duopmoválddi eatnamiin.

Lappekodisilla miellidibuktá ahte sápmelaččaid vuoigatvuodát galget bisuhuvvot, vaikko vel sámit leatge juogo ruota dehe norgga riikkaválddi vuollásaččat. Danne lea kodisilla dakkár duođastus, mii vuodđuda seammalágan vuodolaš riektiprinsihpaide nu movt ollu eará riikkain dahke dan áiggis, namalassii ahte stáhtalaš váldi guovlluin ii heaittihan priváhta, oktagaslaš olbmo dehe oktasaš vuoigatvuodaid mat ledje, vaikko vel dakkár vuoigatvuodát eai leange velá dan áiggis čálalaš dásis, eaige deattuhuvvon. Áibbas čielggas lea ahte Norga ja Ruotta stáhtaid áshemiin eai ožžon dat lappekodisilla bokte oamastanvuoigatvuoda priváhtarievttálaš mearkkašumis.

ON-konvenšuvnnat 1966

ON-konvenšuvnna artihkal 27 siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra, mearrida gáhttet čearddalaš, gielalaš ja oskkoldatlaš unnitloguid. Sis ii galgga biehttaluvvot vuoigatvuotta searvá- laga iežaset eará joavkomiellahtuiguin ovddidit kultuvrraset, dovddastit oskkuset ja geavahit gielaset.

Konvenšuvnna artihkal 1 nr. 4 dadjá galgat loahpahit juohkelágan nállevealaheami, ja dainnalágiin dahká vejolažžan meannudit unnitlogui- guin positiivvalaččat, vai duohtavuodas šaddá dásseárvosažžan eanetloguin.

Konvenšuvnna artihkal 13 ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid birra nannejuv- vo váhnemiid vuoigatvuotta válljet eará skuvl-

Grensetraktaten med Lappekodisillen er det grunnleggende dokument i det samerettslige traktatforholdet mellom Norge og Sverige. Kodisillens hensikt oppgis i dens innledning å være å ordne *“Lappernes sædvanlige Over-Flytninger”* slik at det i fremtiden ikke skal være *“nogen Anledning til Trette og Misforstaaelse”* hva gjelder flyttingene over grensen eller flyttsamenes statsborgerskap.

Lappekodisillens inneholder detaljerte regler om statsborgerskap (§§ 3–9), rett til land og vann (§§ 2, 10 og 12–14), nøytralitet i krig (§§ 10 og 11), intern forvaltning (§§ 15–21) og om en domsrett (§§ 22–27).

Når det gjelder samenes rettigheter i nabolandet er det først og fremst av interesse det som står i § 10. I denne bestemmelsen begrunnes grensebeitetraffikken dels med samenes behov, dels med at flyttingene skjer i overenstemmelse med gammel sedvane. Videre fremgår det at hovedregelen er at de innflyttete samene har samme rettigheter som landets egne samer hva gjelder bruken av land og strand. Paragrafen lyder som følger:

“Saasom Lapperne behøve begge Rikers Land, skal det efter gammel Sædvane være dennem tilladt, Høst og Vaar, at flytte med deres Rehn-Hiorder over Grensden ind i det andet Rige. Og herefter som tilforn, lige med Landets Undersaatter, undtagen paa saadanne Steder, som her neden meldes, at betiene sig av Land og Strand til Underholdning for deres Dyr og sig selv, da de venligen skal imodtages, beskyttes og hielpes til Rette, endogssaa udi Krigs-Tider, hvilke udi Lappe-Væsenet aldeles ingen Forandring skal gjøre; Og allermindst skulde de fremmede Lapper blive exponerede for Plyndring eller nogen Slags Tvang og Overvold, som Krigs-Tider medbringe, men altid blive som egne Undersaatter anseede og haandhævede paa hvilken Side de sig da som fremmede opholde.”

Nedenfor gis en kortfattet beskrivelse av den betydning Lappekodisillen har hatt, med utgangspunkt i den fremstillingen de folkerettssakkyndige ga i NOU 1997:5.

De folkerettssakkyndige anser at samene hadde eiendoms- og bruksrett i sameområdet på det tidspunkt grensetraktaten og Lappekodisillen ble vedtatt. På grunn av grensedragningen ble samene omfattet av enten norsk eller svensk rett.

På samme måte som andre urfolk hadde rettigheter innen de kom inn under ett lands suverenitet hadde samene skaffet seg rettigheter i kraft av sine sedvaner.

Gjennom Lappekodisillen fastslås det klart at man gjennom innlemmingen av sameområdet i de to statene ikke hadde til hensikt å gripe inn i samenes etablerte rettigheter utover det som var strengt nødvendig som følge av utvidelsen av den statlige suvereniteten. Lappekodisillen bekrefter at samenes rettigheter skal fortsette, men innenfor visse begrensninger i utøvelsen av rettighetene. En av kjernepunktene i kodisillen er at samene skal kunne foreta sine sesongflyttinger med reinen til tross for at det er kommet en riksgrense mellom beiteområdene. Det andre hovedelementet i kodisillen er av offentligrettslig art, nemlig regler om at den enkelte same skal være statsborger og hvem som skal utøve verdslig og åndelig jurisdiksjon over territoriet.

Lappekodisillen innebærer at samenes rettigheter skal bestå til tross for at samene faller under norsk eller svensk statsmakt. Kodisillen fremstår derfor som et dokument som baserer seg på samme grunnleggende rettsprinsipper som mange andre land på denne tid bekjente seg til, nemlig at ervervelse av statlig suverenitet over et område ikke opphevet de private – individuelle eller kollektive – rettigheter som allerede eksisterte selv om sådanne rettigheter ennå ikke var nedtegnet eller presisert. Det er helt klart at Norge og Sverige som stater ikke fikk eiendomsrett i privatrettslig betydning gjennom Lappekodisillen.

FN-konvensjoner i 1966

Artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter har en bestemmelse om vern av etniske, språklige og religiøse minoriteter. Disse skal ikke fratras retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å utøve sin kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion eller anvende sitt eget språk.

Artikkel 1 nr. 4 i Konvensjonen om avskaffelse av alle former for rasediskriminering gjør det mulig å gi minoriteter positiv særbehandling for å oppnå en reell jevnstilling med majoriteten.

Artikkel 13 i Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter slås det fast dels om foreldrenes rett til å velge andre skoler for sine barn enn de allmenne, dels rett å gi barna religiøs og moralsk undervisning i overensstemmelse med foreldrenes overbevisning.

Siden 1966 har det pågått arbeid med sikte på

laid mánáidasaset go daid dábálaš skuvllaid, belohakkii vuoigatvuohta oahpahit mánáid oskoldagas ja morálas váhneimiid oaivila mielde.

Jagi 1966 rájes lea bargojuvvon unnitloguid ja eamiálbmogiid vuoigatvuođaid nannemiin, dađi mielde go ovdánii áddejupmi ahte lea dárbu gáhttet sin. Norggas lea 1980-loguid rájes bargojuvvon sámiid vuoigatvuođaid čielggademiiguin mat gusket luondduvalljodagaide sámi árbevirolaš ássanguovlluin. Maiddá Ruotas lea bargojuvvon sullasaš čielggademiiguin. Earret eará lea sihke Norggas ja Ruotas mearriduvvon dán áigodagas ásaht sámi álbmotválljen orgána, Sámedikki. Jagis 1988 váldui vuodđoláhkii sierra mearrádus sámiid birra álbmogin.

ILO konvenšuvdna (nr 169) eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešbirgejeddji stáhtain (ILO-konvenšuvdna).

Konvenšuvdna eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešbirgejeddji stáhtain dohkkehuvvui Norggas jagis 1990, muhto dakkár dohkkeheapmi ii leat velá dahkkon Ruotas. Ruotas dahkan čielggadeapmi, man ráđdehus álggahii, garvánii jagis 1999, ja das daddjo ahte Ruotta sáhtta searvat ILO-konvenšuvdnii, muhto dat ii berre dahkkot ovdalgo leat čadahuvvon mearrádusat mat gusket sámiid eananrivttiide. Čielggadeamis lea dát bargu meroštallon ádjánit sullii vihtta jagi. Ášši lea gulaskuddamis.

Konvenšuvnnas leat 44 artihkkala. Vuosttaš oassi álggahuvvo obbalaš prinsihpaid válddáhe-miin, ja nuppi oasis mitaluvvo dan birra mii kommišuvdnii lea guoskevaš, nappo eatnamiid ja eananvuoigatvuođaid oassi. Goalmmát oasis lea bargosajiid ja bargoeallima eavttuid birra, njeal-ját oasis lea fidnoahpuid, giehtaduoji ja boaitto-beali báikkiid ealáhusaid birra, ja viđát oasis oajuid ja dearvvašvuođa birra, guđát oasis oahpuid ja kommunikašuvnnaid birra, čihččet oasis oktavuodaid ja ovttasbarggu rastá riikarájiid, gávccát oasis hálddašeami ja loahpas, ovccát ja logát osiin, obbalaš mearrádusat ja loahppamear-rádusat.

Konvenšuvnna artihkkalat 13–19 leat erenoamáš áigequovdilát, danne go gusket sámiid (eamiálbmogiid) eananvuoigatvuođaide, ja danne mii dás válddáhit daid dárkileappot. Min čilgehus huksejuvvo eanemusat norggabeali evttohusa vuodul, nu movt dat lea daddjon NOU 1997:5 oasis, ja ruotabeali evttohusas nu movt dat lea daddjon SOU 1999:25 oasis.

Sáhtta dadjat ahte konvenšuvnna váldomihtto-mearri lea ahte eamiálbmogiin galgá leat vuoigatvuohta seailuhit iežaset identitehta álbmogin, ja sis galgá leat vuoigatvuohta iežaset eavttuid miel-

de suodjalit ja ovdánahttit eallinvuogiset ja kultuvrraset. Eiseválddit galget doaibmevaš vugiin doarjut dán barggu.

Konvenšuvnna mearrádusat leat duššefal vuolimusmeari standárddat. ILO-konvenšuvnna gáibádusat ráđdehusaide leat vuodđun eamiálbmogiid vuoigatvuođaide, maid sis lea vuoigatvuohta oázžut dohkkehuvvot, eaige dat čilge man guhkás sáhttet dohkkehit. Artihkal 34 čilge vuogi ja viidodaga dain doaimmain mat galget dahkkot, ja mat galget leat lášmmadis vuohkin ásašuvvon vuhtiiválddidettiin juohke riikka erenoamášvuođaid. Dat mearkkaša ahte riikkat sáhttet iešguđetládje duohtandahkat konvenšuvnna ja nu lea dat dasto goabbatládje riikkain. Man muddui riikkat leat čuvvon konvenšuvnna, lea dasto dan vuodul leatgo riikkat ollašuttán vuolimus standárddaid vai eai.

Eananvuoigavuođaid mearrideapmi álggahuvvo konvenšuvnna 13. artihkkalis: Das leat obbalaš njuolggadusat dan birra ahte ráđdehusat galget dohkkehit eatnamiid ja guovlluid erenoamáš mearkkašumi guoskevaš álbmogiin (eatnamiin gos sii orrot dehe geavahit ávkin earaládje) ja maid dat mearkkašit sin kultuvrii ja vuoiñjalaš árvvuide ja erenoamážit dán gaskavuoda servodatlaš beliide.

Konvenšuvnna 14. artihkal stivre dan makkár priváhtarievttálaš (sihke oktagaslaš ja oktasaš) vuoigatvuođat eatnamiidda ja eará luondduvalljodagaide leat, mat ILO-konvenšuvnnas geatnegahttet stáhtaid dovddastit eamiálbmogiidda. Artihkkalis leat golbma oasis; vuosttaš čilge eamiálbmogiid vuoigatvuođa eatnamiidda, nubbi fas ahte dat eatnamat maidda eamiálbmogiin leat vuoigatvuođat, galget čilgejuvvo gos dat leat, ja goalmmát ahte galget leat heivvolaš, rievttálaš ortnegat dasa ahte mearridit eamiálbmogiid riektegáibádusa eananvuoigatvuhtii.

Mearrádus artihkkalis 14 fátmasta suodjalusa guovtti váldojovkui dasa mii guoská eatnamiid vuoigatvuođaide. Vuosttažis lea eamiálbmogiin “*riekti oamastit ja geavahit*” eatnamiid gos sii árbevirolaččat leat eallán (rights of ownership and possession). Nubbi fas meannuda eamiálbmogiid “*vuoigatvuođa geavahit eatnamiid*” (right to use) maid sii dábálaččat atnit ávkin oktasaččat. Goappaš vuoigatvuođat doalahit ovdan eamiálbmogiid árbevirolaš eanangeavaheami.

14. artihkal dadjá ahte guoskevaš álbmogiid oamastanvuoigatvuohta ja geavahanvuoigatvuohta eatnamiidda gos sii árbevirolaččat orrot, galget dovddastuvvot. Earret dán galget álggahuvvot heivvolaš doaimmat suodjalit guoskevaš álbmoga “*vuoigatvuođa geavahit eatnamiid*”, gos sii eai duššefal oro, muhto maid “*sii árbevie-*

å forsterke rettighetene for minoriteter og urbefolkninger ut fra en voksende innsikt i behovet for beskyttelse av disse. I Norge har det siden 1980-tallet pågått utredninger om samenes rettigheter til naturressurser innenfor de tradisjonelle samiske bosetningsområder. Lignende arbeid i samme tidsrom vært i gang i Sverige. Blant annet har man både i Norge og i Sverige vedtatt å innføre et samisk folkevalgt organ: Sametinget. I 1988 ble det i den norske grunnloven tatt inn en særskilt bestemmelse om samene som folkegruppe.

ILO's konvensjon (nr 169) om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater (ILO-konvensjonen)

Konvensjonen om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater ble ratifisert av Norge i 1990, mens tilsvarende ennå ikke er gjort i Sverige. I en svensk utredning satt i gang av regjeringen, som forelå i mars 1999, er vurderingen at Sverige kan slutte seg til ILO-konvensjonen, men at dette ikke bør skje før en del foranstaltninger som berører samenes rett til landområdene er gjennomført. I utredningen er denne prosessen beregnet å ta omkring fem år. Betenkningen er sendt på høring.

Konvensjonen inneholder 44 artikler. Den innledes i del en med en beskrivelse av alminnelige prinsipper og etterfølges deretter av del to, den delen som er mest interessant for kommisjonen, som behandler landområder og rettigheter til disse. Del tre behandler sysselsetting og arbeidsliv, del fire yrkesopplæring, håndverk og bygdenæringer, del fem trygd og helse, del seks utdanning og kommunikasjon, del sju kontakt og samarbeid over statsgrenser, del åtte forvaltning og til slutt i del ni og ti allmenne bestemmelser og sluttbestemmelser.

Artiklene 13–19 i konvensjonen er av særskilt interesse ettersom de berører samenes (urbefolkningens) rettigheter til landområder og blir derfor beskrevet her noe mer utførlig. Framstillingen nedenfor bygger i hovedsak på den norske innstillingen slik den fremstår i NOU 1997:5 og i den svenske innstillingen slik den fremstår i SOU 1999:25.

Konvensjonen kan sies å ha som hovedmålsetting at urbefolkningen skal ha rett til å bevare sin identitet som folkegruppe og at de skal ha rett til, på egne premisser, å bevare og videreutvikle sin livsform og kultur. Myndighetene skal ifølge konvensjonen aktivt støtte dette arbeidet.

Bestemmelsene i konvensjonen stiller opp kun

minimumsstandarder. De krav ILO-konvensjonen setter til regjeringene utgjør grunnlaget for de rettigheter urbefolkningen har krav på å få anerkjent og ikke hvor langt de kan gå. Av artikkel 34 fremgår det at arten og omfanget av de tiltak som skal besluttes skal være fleksibel med hensyn til hvert lands spesielle forhold for å ha virkning i forhold til denne konvensjonen. Det innebærer at måten konvensjonen følges opp på kan variere fra land til land. Avgjørende for om ett land har fulgt konvensjonen er dermed hvorvidt de minimumsstandarder konvensjonen stiller opp er oppfylt eller ikke.

Bestemmelsene om rettigheter til landområder i konvensjonen innledes i artikkel 13 med en generell regel om at regjeringene skal respektere den spesielle betydning som den berørte folkegruppens forhold til landområder (*“der de lever eller bruker på annen måte”*) har for deres kultur og åndelige verdier og særskilt de *“kollektive sidene”* av dette forhold.

Hvilke privatrettslige (inkludert så vel individuelle som kollektive) rettigheter til landområder og andre naturressurser som ILO-konvensjonen forplikter statene å anerkjenne for urbefolkningen reguleres i konvensjonens artikkel 14. Artikkelen inneholder tre punkter; den første angir hvilken type rettigheter urbefolkningen har til landområdene, den andre at de landområder som urbefolkningen har rettigheter til skal identifiseres, samt den tredje at det skal finnes hensiktsmessige, rettslige ordninger for å avgjøre urbefolkningens rettskrav til landområder.

Bestemmelsen i artikkel 14 innbefatter vern for to hovedgrupper av rettigheter til landområder. Den ene sikter til urbefolkningens *“rett til å eie og besitte”* de landområder der de tradisjonelt lever (*“the rights of ownership and possession”*). Den andre behandler urbefolkningens *“rett til å bruke”* landområder (*“right to use”*) som de tradisjonelt nytter i fellesskap med andre. Begge grupper av rettigheter sikter til urbefolkningens tradisjonelle bruk av landområdene.

I artikkel 14 sies det at de berørte folkegruppers eiendomsrett og besittelsesrett til det landområdet der de tradisjonelt lever skal anerkjennes. Utover det skal det iverksettes hensiktsmessige tiltak for å verne de berørte folkegruppers *“rett til å bruke landområder”* som ikke utelukkende bebos av dem, men hvilken de *“tradisjonelt har hatt tilgang til for sitt livsopphold og sin tradisjonelle virksomhet”*. Særskilt oppmerksomhet skal vises til nomadebefolkningens situasjon i

ru mielde leat geavahan borramušomardeapmái ja árbevirolaš doaimmaide.” Dán dáfus galgá ere-noamážit vuhtiiváldit johtti álbmoga dilálašvuođaid. Ráđdehusat galget álggahit dárbbášlaš doaimmat, maid bokte čielggada daid eatnamiid mat árbevieru mielde leat leamaš guoskevaš álbmoga ássanguovlun, ja dáhkidit beaktilis suodjaleami sin oamastan- ja geavahanvuoigatvuhtii. Heivvolaš ortnegat galget dahkkot našunála riektivuogádaga olis, vai sáhttá oaivila váldit guoskevaš álbmoga vuoigatvuođas eatnamiidda.

15. artihkkalis leat mearrádusat eamiálbmogiid vuoigatvuođaide mat gusket luondduvalljodagaide. Vuoigatvuođaide gullet dán álbmoga vuoigatvuohta leat osolažžan luondduvalljodagaide geavaheamis ja daid suodjaleamis. Artihkkalis leat maiddá mearrádusat mainnalágiin eiseválddit galget meannudit eamiálbmogiid vuostá áššiin, mat gusket namuhuvvon vuoigatvuođaide, dallego stáhta várre alccesis oamastanvuoigatvuođa luondduvalljodagaide.

16. artihkal čilge ahte guoskevaš álbmogat eai galgga iežaset dáhtu vuostá sirdiduvvot eret dain eatnamiin gos orrot, ja go lea dárbu sin sirdiduvvot eret, sáhttá sirdiheami doaimmahit duššefal dallego guoskevaš álbmot lea mieđihan dasa, dehe jus dákkár mieđáhusa ii leat vejolaš oázžut, sáhttá sirdiheami doaimmahit duššefal heivvolaš áššemeannudemiin maid riikka lágat mearridit. Artihkal čilge maiddá álbmoga vuoigatvuođa máhccat ruovttoluotta árbevirolaš eatnamiidda maida sis lea vuoigatvuohta, dakkaviđe go sirdihevve mearrádus ii leat šat fámus. Go eai sáhte máhccat ruovttoluotta, de galgá sidjiide addit dan sadjái, juogo dakkár eatnamiid mat leat seammalágáš hámis ja rievttálaččat leat seamma buorit, dehe galget oázžut buhtadusa.

17. artihkal sisttisoallá mearrádusaid movt eananvuoigatvuođaid galgá juogadit eamiálbmotjoavkkuid iežaset mieldehtuid gaskka. Artihkal 18 meannuda eahpeautoriseren sisabáhkemiid guoskevaš álbmotjoavkkuid eatnamiidda ja ahte dákkár sisabáhkemat galget lága bokte ránggáštuvvot.

Artihkal 19 vuođul galget guoskevaš álbmogat dáhkiduvvot dakkár áššemeannudeami mii lea dásseárvosaš eará álbmotjoavkkuiguin, dasa mii guoská lassieatnamiid fuolaheapmái dán álbmogi, dallego sin eatnamat, maida sis lea vuoigatvuohta, eai leat doarvá viidat sin dárbut.

Artihkal 32 mearrida ahte ráđdehusat galget álggahit heivvolaš doaimmaid ee. riikkaidgaskaš šiehtadusaiguin, vai eamiálbmogiidda lea álkit doallat oktavuodaid rastá riikarájiid.

EO ja šiehtadus 3 sámi álbmoga birra
Sápmelaččaid hárrái lea dahkkon šiehtadus, mii Eurohpa uniovnnas ja dasto logaldallamiid heiveheamis lea dan oassái biddjon vuođđun, man eavttuid čuoovvovaš riikkat dohkkehedje: Gonagasriika Norga, Østeriika Republikk, Suoma Republikk ja Gonagasriika Ruotta. Dán šiehtadusas daddjo ahte Ruotta, Norga ja Suopma ožžot lobi šiehtadusa vuođul sámiid árbevirolaš guovlluin addit sámiide várrejuvvon vuoigatvuođa boazodollui. Šiehtadus addá maiddá lobi addit sámiide várrejuvvon vuoigatvuođaid dasa mat gullet sin árbevirolaš eallimii.

EO njuolggadusaid vuođul ii sáhte Romatraktáhta geažil ja ovttalárganvuođa prinsihpaid vuođul addit oktovuogitvuođa boazodollui. Almatge lea šiehtadusa loahppaoasis Ruotta, Norga ja Suopma beassan spiehkastit dán prinsihpas. Danne sáhttet dát riikkat, čujuhettiin šiehtadussii 3, doalahit njuolggadusaid mat addet sámiide sierralárgan vuoigatvuođaid dáid riikkaid eará álbmoga ektui. Dasa lassin addojuvvo šiehtadusa artihkkalis 2 vejolašvuohta ain viiddidit dánlárgan várrejuvvon vuoigatvuođaid mat gullet sámiid árbevirolaš ealáhusaide.

Eará dettolaš konvenšuvnnat

Eará dettolaš konvenšuvnnat:

- Ovtastuvvon nášuvnnaid (ON) mearrádusat
- ON’ universealla olmmošvuoigatvuođa julggaštus
- konvenšuvdna heaittihit juohkelárgan nállevalahemiid
- konvenšuvdna suodjalit olmmošlaš vuoigatvuođaid ja vuođđo friddjavuođaid
- Eurohparáđi rámmakonvenšuvdna suodjalit našunála unnitloguid
- Riodeklarášuvdna ja Agenda 21

2.3 Norgga ja ruota boazodoallopoltihkka, boazodoaloláhka ja boazodoalu hálddašepmi

Dán kapihttalis čilget oanehaččat Norgga ja Ruota boazodoallopoltihkka ja boazodoalu hálddašepmi jagiin 1972–1999. Kapihttala loahpas buohtastahttit Norgga dálá lágaid Ruota lágaiiguin, ja deattuhit eanas ovttalárganvuođaid ja erohusaid.

så henseende. Regjeringene skal iverksette nødvendige tiltak for å identifisere det landområdet hvor vedkommende folkegruppe tradisjonelt lever og sikre effektivt vern av deres eiendomsrett og besittelsesrett. Hensiktsmessige ordninger skal etableres i det nasjonale rettssystemet for å avgjøre rettskrav knyttet til landområder fra vedkommende folk.

I artikkel 15 finnes det bestemmelser om urbefolkningens rettigheter til naturressurser. Rettighetene innbefatter bruk, styring og bevaring av disse ressursene. Artikkelen inneholder også bestemmelser om hvordan myndighetene skal forholde seg til urbefolkningen med hensyn til nevnte rettigheter når staten beholder eiendomsretten til naturressursene.

Artikkel 16 omtaler at berørte folkegrupper ikke skal forflyttes mot sin vilje fra det landområdet der de lever, og når flytting er nødvendig kan det først skje etter at den berørte folkegruppe har gitt sitt samtykke på fritt grunnlag, eller om slikt samtykke ikke lar seg oppnå, kan omplassering bare finne sted etter at hensiktsmessige ordninger er fastsatt i den nasjonale lovgivning. Artikkelen gir folket en rett til å vende tilbake til sine tradisjonelle landområder så snart årsaken til flyttingen ikke lenger er tilstede. Når en tilbakevending ikke er mulig skal de i stedet enten tildeles landområder, som i sin beskaffenhet og rettslige status er likeverdige, eller tilkjennes erstatning.

I artikkel 17 finnes det bestemmelser om fordeling av rettigheter til landområder mellom medlemmer av en urbefolkningsgruppe. Artikkel 18 behandler ikke-autorisert inntrengen på berørte befolkningsgruppers landområder og at slik inntrenging skal være straffebelagt ved lov.

Etter artikkel 19 skal berørte folkegrupper sikres en behandling som er likeverdig med andre grupper av befolkningen med hensyn til tildeling av ytterligere landområder til dette folket når det området de har rettigheter til ikke er tilstrekkelig.

Artikkel 32 angir at regjeringene skal iverksette hensiktsmessige tiltak, bl.a. gjennom internasjonale avtaler, for å lette kontakt og samarbeid mellom urbefolkninger over statsgrensene.

EU og protokoll 3 om det samiske folket

I delen om vilkårene for Kongeriket Norges, Republikken Østerrikes, Republikken Finlands og Kongeriket Sveriges tilslutning til de avtaler

som ligger til grunn for Den Europeiske union og tilpasningen av avtalene finnes det en protokoll om det samiske folket. Norge, Sverige og Finland tillates ifølge denne protokollen innen de tradisjonelle samiske områder å gi samene eksklusiv rett til reindrift. Protokollen tillater også at samene gis eksklusive rettigheter som hører til deres tradisjonelle livsstil.

På grunn av Roma-traktaten og likestillingsprinsippet er det ikke mulig, innenfor EU's regelverk, å gi enerett til reindrift. Norge, Sverige og Finland har fått unntak fra dette prinsippet i en protokoll til sluttokumentet. Med henvisning til protokoll nummer 3 kan landene derfor ha et regelverk som gir særskilte rettigheter til samene i forhold til den øvrige befolkningen. I protokollens artikkel 2 gis det dessuten muligheter for en fortsatt utvidelse av slike eksklusive rettigheter som er knyttet til samenes tradisjonelle næringer.

Øvrige konvensjoner av betydning

Andre konvensjoner og deklarasjoner av betydning:

- Forente nasjoners (FN's) bestemmelser,
- FN's universelle erklæring om menneskelige rettigheter,
- konvensjonen om avskaffelse av alle former for rasediskriminering,
- konvensjonen angående vern av de menneskelige rettigheter og de grunnleggende frihetene,
- Europarådets rammekonvensjon for vern av nasjonale minoriteter, samt
- Riodeklarasjonen og Agenda 21.

2.3 Reindriftspolitik, reindrifftslovgivning og reindrifftsforvaltning i Norge og Sverige

Dette kapittelet inneholder en kortfattet gjennomgang av reindriftspolitikken og reindrifftsforvaltningen i Norge og Sverige i perioden 1972–1999. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av gjeldende norsk og svensk lovgivning med fokus på likheter og ulikheter.

2.3.1 Dilálašvuodát Norggas

Norgga boazodoallopolitihkka, dán manemus 30 jagis, álggahuvvui álggugeahčen 1960-loguid. Vuodđun lei vuđolaš čielggadeapmi sápmelaččaid dilis sosiálaččat, kultuvrralaččat ja ekonomalaččat Norgga eará servodaga ektui. Dasto dohkkehuvvui ođđa boazodoalloláhka (1978), mas vuodđooaidnun lei ahte boazodoallu galgá gieđahallot ealáhusan, ja seammás vuhtiiváldá unnitlogu- ja kulturpolitihkalaš diliid. Stivrejumi bidjá sierra demokrátalaš orgánaide main boazodoallit leat govdadit fárus, ja áshuvvo boazodoallohálddahuš mas lea sierra fágalaš ja hálddahušlaš gelbbolašvuhta. Ruota ja Norgga ovddit boazoguohtunkonvenšuvnna (1968) raporttas čujuhuvvui stuora servodatrievdamiida mat dáhpáhušve goappašat riikkain, maiddái boazosámi servodagas. Raporttas ávžžuhedje riikkaid ráhkadit ealáhuspolitihkalaš prográmma ja doaibmaplána boazodollui. Čielggadeamit ledje sámi- ja boazodoallopolitihka hábmema vuodđun.

Láгат ja eará áige guovdilis áššebáhpirat St.dieđ. 13 (1974–1975), Sámi guovddáš ássanguovlluid doaibmaplána. Dása lea daddjon ee. ná:

“Boazodoallu lea leamaš ja lea ain sámi kultuvrra dehálaš oassin. Jus boazoealáhus galgá ain seailut ja leat gánnáhahtti ealáhusan, ferte rievdadit struktuvrra. Dálá stuorámuš váttisvuhta lea, ahte leat beare ollu geavaheaddjit luondduvalljodaga ektui... Dálá boazodoalloláhka miessemánu 12. beaivvi 1933, ii atte vejolašvuoda dan reguleret. Dát ášši galgá váldot ovdan boazodoallolága ođasteamis. Boazoealáhusa váste galget ráhkaduvvot čielga ja oktasaččat dohkkehuvvon mihttomearit. Váldoulbmilin galgá leat dáhkidit bargosajiid main lea jeavddalaš ja buorre ekonomiiija. Mihttomeriid galget boazodoalu ovddasteadjit ja stáhta hábmet searválaga. Daid mihttomeriid vuodul galgá láhka mannil sáhttit adnot muddet lassáneami boazodollui...”

Stuoradiggedieđáhusa olis addui fáladat mas lei sáhka ekonomalaš doarjagis boazodolliide, geat eaktodáhtolaččat áigo heaitit boazodoaluin. Fálaldahkii lei unnán beroštupmi.

Boazodoalu váldošiehtadus (1976). Dás daddjo ee.:

“Boazodoallu lea sámi kultuvrra vuodđu Norggas. Boaittobeal báikkiide lea boazoealáhus mávssolaš maiddái dan dáfus ahte bisuha olmmošlogu. Muhtin guovlluin lea boazoealáhus okta dain mávssolaččamus ealáhusain. Boazoealáhus lea luonddudilálašvuodaid ja dálkkádagaid hálddus, mihá eambbo go eará ealáhusat. Danne lea boazoealáhus hearke sisabáhkemiida. Go ii sáhte garvit sisabáhkkejumiid, de galget dat čađahuvvot aivvestassii nu ahte ii dárbašmeahttumit vahagahtte iige hehte boazodoalu. Galgá leat čielga servodatlaš ulbmil láchit dilálašvuodaid nu ahte luondduvalljodagat mat gávdnojit, geavahuvojit eanemus lágis biebmobuvttadeapmái almmá billiskeahtta luondduvuođu ... Boazoealáhusa ovdáneapmi ja ásaiduvvan boazosámiguovlluide lea dan duohken ahte boazodoallit ožžot oadjebas ekonomalaš ja sosiálalaš birgenlági. Dát eaktuda ahte boazodolliide sihkkarastojuvvo sisabohtu, ja ahte birgejuvvo ovdána dássálaga eará sullasaš fitnuiguin. Boazodoallu galgá maiddái dorjojuvot dutkamiin, fágaoahpahušain ja bagadallamiin.”

Dán váldošiehtadusa sohpe Stáhta Eanandoallodepartemeanttain nuppi bealis, ja dasto nubbin dásseárvosaš áššebeallin Norgga Boazosápmelaččaid riikasearvi (NBR). Áššebealit galget juohke jagi šiehtadallat ekonomalaš doaimmaid, fágalaš ja sosiála áššiid ja eará gažaldagaid ja doaimmaid mat buriin vugiin ovdánahttet boazodoalu. Šiehtadus dohkkehuvvo Stuoradikkis, ovdalgo doaibmagoahtá.

1978 boazodoalloláhka, oktan jagi 1996 rievdausaiguin. Lága ulbmilparagrafas lea seammá sisoallu go boazodoallošiehtadusa mihttomeriin, namalassii ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevaš ealáhusa. Dat láchá saji demokrátalaš, álbmotválljen stivrengánaide ja iešbirgejeaddji ja fágagelbbolaš hálddašuvuogádagaide. Láhka lea fápmudusláhka, mii addá Gonagassii viiddis fápmudusaid mearridit dievasmahtti láchkaásahusaid. Eará láchamearrádušat ja daidda gullevaš láchkaásahusat ja boazodoallolága njuolggadusat, dahket ovttas ollislašvuoda.

2.3.1 Norske forhold

Den norske reindriftpolitikken startet i begynnelsen av 1960-årene med utgangspunkt i en utredning om samenes stilling og situasjon, sosialt, kulturelt og økonomisk, i forhold til det øvrige norske samfunn. Dernest ble det vedtatt en ny reindriftslov (1978) med den grunnleggende holdningen at reindriften skal behandles som næring, samtidig som man vektlegger de minoritets- og kulturpolitiske forholdene. Styringen overlates til særskilte, demokratiske organer med sterkt innslag av reindriftsutøvere, og det opprettes en særskilt faglig og administrativt kvalifisert reindriftsforvaltning. Rapporten fra den forrige norsk-svenske reinbeitekommissjonen (1968) pekte på de store samfunnsmessige endringene som hadde skjedd i begge land, ikke minst innen de reindrifts-samiske samfunn, og anbefalte at landene skulle utarbeide et næringspolitisk program og en handlingsplan vedrørende reindrift. Disse utredningene og anbefalingene dannet grunnlaget for utforming av same- og reindriftpolitikken.

Lover og andre relevante dokumenter
St.meld. 13 (1974–75), En aksjonsplan for de sentrale samiske bosettingsområder. Her anføres det blant annet:

“Reindriften har vært og vil være et vesentlig element i den samiske kultur. Skal næringen leve videre og være en tilfredsstillende arbeidsplass, må det skje en strukturendring. Hovedproblemet er i dag at det er for mange bruksheter i forhold til de naturlige ressurser... Den gjeldende reindriftslov av 12. mai 1933 gir ikke hjemmel for slik regulering. Under den pågående revisjon av reindriftsloven vil spørsmålet bli tatt opp ... Det må utarbeides en klar og allment akseptert målsetting for reindriftnæringen. Hovedmålet må være å skape sikre arbeidsplasser med en jevn og god økonomi. Målsettingen må utformes mellom næringens representanter og staten. På grunnlag av målsettingen vil lovverket senere kunne brukes til regulering av tilgang til næringen ...”

Med bakgrunn i stortingsmeldingen ble det fremmet tilbud med økonomisk innhold til reindriftsutøvere som frivillig ville avvikle sin reindrift. Tilbudet fikk beskjedne respons.

Hovedavtale for reindriften (1976). Her anføres det blant annet:

“Reindriften må antas å være av avgjørende betydning for bevaringen av den samiske kultur i Norge. I de utkantområder der forholdene ligger til rette for reindrift, er denne næring av stor betydning for at en skal kunne opprettholde bosettingen. I enkelte områder er reindriften en av de vesentlige næringer. Reindriften er i større grad en annen næring avhengig av naturforholdene og klimatiske variasjoner. Den er derfor sårbar for naturinngrep og i den utstrekning slike inngrep ikke kan unngås, må de gjennomføres på en slik måte at unødig skade og ulempe for reindriften unngås. Det må være et klart samfunnsmessig mål å legge forholdene slik til rette at de naturressurser som foreligger, utnyttes til så stor matproduksjon som mulig uten at naturgrunnlaget angripes ... Reindriftnæringens utvikling og bosettingen i reindriftsområdene er avhengig av at utøverne får trygge og gode økonomiske og sosiale levekår. Dette forutsetter at reindriftsbefolkningen sikres inntekt og andel i velstandsutviklingen på linje med andre yrkesgrupper... Utviklingen av reindriften må også støttes gjennom forskning, fagopplæring og veiledning.”

Denne hovedavtalen ble inngått mellom staten v/Landbruksdepartementet og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL), som likeverdige parter. Partene skal føre årlige forhandlinger om økonomiske tiltak, faglige og sosiale spørsmål og andre spørsmål og tiltak som kan være av betydning for en rasjonell utvikling av næringen. Avtalen behandles av Stortinget før den er gyldig.

Lov om reindrift av 1978 med endringer i 1996. Loven har en formålsparagraf med samme innhold som formålet i reindriftsavtalen, nemlig en økologisk, økonomisk og kulturell bærekraftig næring. Den legger til rette for demokratisk folkevalgte styringsorganer og et selvstendig, og faglig kompetent, forvaltningssystem. Loven er en typisk fullmaktslov som gir Kongen vide fullmakter til å fastsette utfyllende forskrifter. Lovens øvrige bestemmelser, med tilhørende forskrifter, og reindriftsavtalens regelverk utfyller hverandre.

Vuodđolága § 110 a (1988).

“Lea stáhta eiseválddiid ovddasvástádus láhčit dili nu ahte sámi álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja sin servodateallima.”

Dát lea ILO-konvenšuvnna dohkkeheamiin čuovvoluvvon ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti bokte unnitloguálbmogiid birra.

St. dieđ. 28 (1991–92), Nana guoddevaš boazodoallu. Stuoradiggedieđáhusas čilgejuvvo boazodoallopoltihkka govdadit, ulbmiliid vuodul mat ovdalis leat čilgejuvvon, ja dát dieđáhus joatka ulbmiliid ja bidjá eavttuid, strategiijaid ja váikkuhangaskaomiid nana guoddevaš boazodoalu váste. Ráđdehus deattuha ahte boazodoallopoltihkka galgá oppalaččat biddjot oktavuhtii sámi politihkain, ja sámi álbmot galgá ieš hábmet mihttomeriid ja sisdoalu. Seammás lea čielggas ahte boazoealáhus lea hui mávssolaš servodahkii obbalaččat. Boazodoallopoltihkka doaimmat galget dán oktavuodas leat vuodđun ja dievasmahttit sámeopolitihkalaš mihttomeriid.

Nana guoddevaš ovdáneapmi lea ekonomalaš ja sosiálalaš ovdáneami politihkalaš badjedoban, mii duhtada boazodoalu dálá dárbbuid, iige billis mañit buolvaid vejolašvuodaid. Dat mearkkaša ahte ekonomalaš doaibma galgá dollojuvvo siskkobeaide daid rájiid maid luondu gierdá. Ráđdehusa oaivila mielde lea dákkár boazodoalloealáhus guovddáš vuodđun ovddidit sámi kultuvrra, sihke kvalitehta ja viidodaga dáfus. Sámi ealáhusárbevierru ja kultuvra lea historjjálaččat juo huksejuvvon dan ala ahte luondu ávkin atnin dehe ávkkástallan galgá leat aivvefal dan mielde maid luondu gierdá, amas goariduvvot.

Sámi vuoigatvuodálavdegotti čielggadeapmi *“Sámi kultuvrra luonduvuodus”* lea dál giedaallojuvome. Dat čielggada sámiid vuoigatvuodaid eatnamiidda ja čáziide. Leat maid bargame dálá boazodoallolága ođastemiin.

Ekonomalaš doarjja- ja buhtadusortnegat

Stáhta ekonomalaš doarjjaortnegat gávdnojit boazodoallošiehtadusas, mii doaibmá 2 jagi ain hávális ja árvoštallojuvvo juohke jagi. Stuoradiggi meannuda ja juolluda ruđa jahkásaččat. Rámmajuolludeamit boazodoallošiehtadusa bokte leat dábálaččat golmma hámis: njuolgo doarjagat, eahpenjuolgo doarjagat ja doarjagat erenoamáš doaibmabijuide.

Njuolgo doarjagat mannet njuolga doalloovttadagaide (driftsenhet). Dat galget mannat sisa-bohtun, ja galget ovddidit buvttadeami ja kvali-

tehta. Ruhtadoarjagat leat oaivvilduvvon galgat muddet boazologu, eavttuiguin maid boazodoalli galgá deavdit, vai oazžu doarjagiid.

Eahpenjuolgo doarjagat ruhtaduvvojit Boazodoalu ovddidanfoanddas, mii hálldaša várrejuvvon ruđaid. Sierra stivra giedahallá ja juohká ruđaid. Ruđat geavahuvvojit infrastruktuurii, rusttegiid háhkamii, dutkamii ja čielggademiide, iešguđetlágan ealáhus- ja kultuvrralaš doaimmaid jna. Ollu iešguđetlágan ulbmilat ja doaimmat sáhttet dorjojuvvo ruđalaččat.

Erenoamáš ruhtadoarjagat mannet iešguđetlágan vuoruhuvvon ulbmiliidda, ee. organisašuvdnabargguide. Muhtin jagiid dárbašuvvojit erenoamáš doaimmat (buhtadusat), jus boazodoallit masset ollu bohccuid dálkkádagaid geažil. Dát ruđat eai sáhte dábálaččat juolluduvvot eará ulbmiliidda.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) ruhtada boraspirevahágiid, ja dát ruhtadeamit eai leat Boazodoallošiehtadusa hálldus. Earalágan vahágiid gokčet dat ásahusat mat dagahit vahágiid (Jernbaneverket, johtolatvahágit jna.)

Hálldašeapmi

Loahpageahčen 1890-loguid rájes hálldašedje sámifálldit boazodoalu. Fylkkamánni hálldašii dáid virggiid, muhto virggiin lei dattetge hui iešheanalášvuolta. Jagi 1978 boazodoalloláhka demokratiserii boazodoalu stivrejumi ja ealáhus beasai eambo váikkuhit hálldašeami. Dan olis vuodđodedje politihkalaš válljen riikaviidosas boazodoallostivrra ja guovllustivrraid. Orohatstivrrat galge fas hálldašit orohaga siskkáldasat. Boazodoalu hálldašeapmi galgai nuppástuvvat ja bargat eambo fágalaš bargguiguin. Boazodutkamiin galgai bargojuvvot eambo. Boazodoallošiehtadus ásahuvvui dakkár doaibman mii ovdida ja doaimmaha boazodoallopoltihka. Mañnil lea maidái Sámediggi oassálastán boazodoallopoltihkalaš doaimmaide.

Dálá boazodoallohálldáhusa hovdejupmi ja bargoveahka lea Álttás, ja das leat guhtta guovlluláš hálldahusossodaga. Boazodoallohoavda jođiha etáhta, ja lea maid čállin riikaviidosas boazodoallostivrras. Boazodoallohoavda ráhkkanahhtá Boazodoalu ovddidanfoandda áššiid. Dát foanda hálldaša stuora oasi Boazodoallošiehtadusa ruđain. Guovlluossodagaide lea sirdojuvvon váldi hálldašit siskkobeaide iežaset guovllu, ja fas Guovllustivrrain lea politihkalaš ovddasvástádus guovllus. Go buohtastahtá Ruotain, leat Norggas buot bealit stáhta boazodoalu hálldašeamis čohkkejuvvon ovttá etáhtii. Duššefal okta spiehkastat lea, ja dat leat boraspirevahágiid buhtadusat, dannego dáid ruhtada Direktoratet for natur-

Grunnlovens § 110 a (1988):

“Det paaligger Statens myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.”

Denne er fulgt opp gjennom tilslutning til ILO-konvensjonen og internasjonal folkerett om minoriteter.

St.meld. 28 (1991–92), En bærekraftig reindrift. Denne stortingsmeldingen er en samlet og bred gjennomgang av reindriftspolitikken på grunnlag av de mål som er trukket opp tidligere og viderefører disse med premisser, strategier og virkemidler for en bærekraftig reindrift. Regjeringen understreker at reindriftspolitikken må sees i større samepolitisk sammenheng og målene må trekkes opp og gis et innhold av den samiske befolkningen selv. Samtidig er det klart at reindriftsnæringen spiller en rolle også i større samfunnsmessig sammenheng. De oppgaver reindriftspolitikken har i denne sammenheng skal underbygge og supplere de rent samepolitiske målene.

Bærekraftig utvikling defineres som et overordnet politisk begrep for økonomisk og sosial utvikling som tilfredsstiller dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter. Dette betyr at økonomisk virksomhet må skje innenfor de rammer som hensynet til naturen setter. En slik reindriftsnæring er etter regjeringens mening også en sentral forutsetning for en bærekraftig utvikling av samisk kultur, både kvantitativt og kvalitativt. Evne til å foreta tilpasninger som opprettholder balansen mellom utnytting og naturgrunnlag er historisk et av de klareste elementene i samisk næringsstradisjon og kultur.

For tiden er samerettsutvalgets utredning *“Naturgrunnlag for samisk kultur”* under behandling. Den handler om samenes rett til land og vann. Det er også i gang et arbeid med ny revisjon av gjeldende reindriftslov.

Økonomiske støtte- og erstatningsordninger

Statens økonomiske støtteordninger er i hovedsak samlet i reindriftsavtalen som er 2-årig, men som evalueres årlig. Stortinget behandler og foretar bevilgninger årlig. Den økonomiske rammebevilgningen over reindriftsavtalen er normalt delt i tre deler; direkte støtteordninger, indirekte støtteordninger og støtte til spesielle tiltak.

De direkte støtteordningene er rettet direkte

mot den enkelte driftsenhet. De skal være inntektsutjevnerende og fremme produktivitet og kvalitet, og er ment å virke reintallregulerende i form av de krav som stilles for å oppnå støtte.

De indirekte støtteordningene finansieres gjennom avsetninger til Reindriftens utviklingsfond som forvalter midlene. Midlene brukes til infrastrukturelle tiltak, investeringer i anlegg, forskning og utredning, tilskudd til forskjellige næringsmessige og kulturelle tiltak m.m. Det er et relativt vidt spekter av formål og tiltak som kan få støtte.

Støtte til spesielle tiltak går til forskjellige prioriterte formål, bl.a. støtte til organisasjonsvirksomhet. Enkelte år er det aktuelt med særskilte tiltak (erstatninger) for unormalt store tap på grunn av klimatiske forhold. Disse midlene kan normalt ikke omfordes til andre formål.

Erstatning for tap forårsaket av rovvilt dekkes av Direktoratet for naturforvaltning (DN) og omfattes ikke av reindriftsavtalen. Andre tap erstattes av de som har forårsaket tapet (Jernbaneverket, trafikkuhell o.l.).

Forvaltning

Fra slutten av 1890-årene ble forvaltningen utført av lappfogder. Disse stillingene var tilknyttet fylkesmannen, men hadde stor selvstendighet i sin virksomhet. I reindriftsloven av 1978 ble demokratisering av styringen og større innflytelse fra næringens side i forvaltningen fulgt opp. Det ble opprettet et politisk valgt, landsomfattende reindriftsstyre og regionvise områdestyrer. Den interne ledelse og forvaltning i det enkelte reinbeitedistrikt skulle utøves av et distriktsstyre. Det var en forutsetning at forvaltningen av reindriften skulle omorganiseres og tildeles mer faglig rettete oppgaver. Reinforskningen skulle intensiveres. Reindriftsavtalesystemet ble opprettet som et tiltak som skulle utvikle og aktivisere reindriftspolitikken. Sametinget er senere trukket med i den reindriftspolitiske prosessen.

Nåværende reindriftsforvaltning er organisert med en sentral ledelse og stab (Alta), og seks regionale forvaltningsenheter. Etaten ledes av en reindriftssjef som er ansvarlig sekretær for det nasjonale reindriftsstyret. Reindriftsjefen har også ansvar for saksforberedelsen til Reindriftens utviklingsfond som disponerer en betydelig del av midlene fra reindriftsavtalen. De regionale enhetene har delegert forvaltningsansvar innenfor de samme regionene hvor hvert områdestyre har det politiske ansvaret. Til forskjell fra Sverige, er nesten alle sider ved statens forvaltning av rein-

forvaltning (DN). Leat oktiibuot 46 jahkeberggu boazodoallohállddahas (departemeantta “olggut etáhtas”). Dasa lassin leat vel sullii 6 jahkeberggu Eanandoallodepartemeanttas. Boazodoalu ollislaš hálldašeamis leatge dasto oktiibuot sullii 52 jahkeberggu.

2.3.2 Dilálašvuodát Ruotas

Sápmelaččaid suodjalus dan olis go lea čearddalaš unnitlohku, vuodđuduvvo kap.1, § 2, njealját oasis ráđdehusa čállosa mielde. Riikabeaivi lea cealkán ahte sápmelaččat leat čearddalaš unnitlogus. Dat mearkkaša ahte go sii leat eamiálmot, lea sis sierranas árvu dan riikkas gos sii orrot. (prop. 1976/77:80, bet. 1976/77:KrU43, rskr. 1976/77:289).

Láгат ja eará mávssolaš áššebáhpirat

Boazodoallu lea badjel čuođi jagi suodjaluvvon lágaid bokte mat dađistaga leat šaddan bienalažžan. Dála boazodoalloláhka, mii gustogođii jagis 1971, sisttisoallá ollu njuolggadusaid, mas leat oktiibuot 100 paragrafa.

Vuoigatvuodát mat boazodoallolága mielde gullet sápmelaččaide, leat lágas gohčoduvvon “renskötselsrätt” (boazodoallovuoigatvuohtan). Vuoigatvuohta addá sápmelaččaide vuoigatvuođa eatnamiidda ja čáziide, olbmuid ja bohcuide buorin. Vuoigatvuodát gusket ee. boazoguohtumiidda, bivdui, guolásteapmái ja muhtin muddui maiddá boaldámušaide ja muoraide. Vuoigatvuodát gullet boazodollui vieruiduvvan geavaheami vuodul (boares árbevieu mielde). Boazodoalu vuoigatvuodát sáhttet leat ávkin sutnje, gii gullá muhtin čerrui. Boazodoalus lea lohpi guođohit eatnamiin gos leat birrajagiguhtumat, ja dálvejagi guohtuneatnamiin lea lohpi orrut golggotmánu 1. beavvi rájes cuoŋománu 30. beavái. Dasa lassin leat Boazodoallolágas njuolggadusat ee. čuoovvovaš beliide: boazodoalloguovvluid birra, čearuid ulbmilat, geat besset čearuid miellahtun, boazodoalu vuoigatvuodaid geavaheapmi, čearu hálldašeapmi, guođoheapmi, miessemerken ja konsešuvdnaboazodoalu birra.

Ráđdehus oaivvilda ahte boazodoalu dála njuolggadusaid galgá álkidahttit ođđaáigásaš hálldašanprinsihpaid mielde, ja mearridanváldi galgá sirdojuvvot vuolit áshusaide nu ollu go lea vejolaš. Dál ain dárbbášuvvojit mearrádusat mat gusket boazoealáhusa vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid, vai geahpeda riidduid boazodoalu ja eará luonddugeavaheddjiid gaskka boazodoalloguovlluin, ja dasa lassin adnojit njuolggadusat luonddugáhttemii ja eará álbmotberoštusaide,

iige galgga detáljareguleret dán. Ráđdehus oaivvilda maiddá ahte boazoealáhusa siskkáldas dilálašvuodaid regulerema berre rievdadit. Vuodđun galgá biddjot ahte sápmelaččat galget eambo beassat mearridit ealáhusa organiseremálla ja organisašuvvna doaimaviidodaga (dir. 1997:102).

Ráđdehus lea čállán ahte boazodoallu lea mávssolaš oasis sámi kulturárbbis, ja stáhtas lea bajimus ovddasvástádus sihkkarastit ahte boazoealáhus maid boahhte áiggis bissu sámi kulturárbbi oassin. Sápmelaččaide berre addojuvvot eambo iešmearrideapmi, dannego sámiálmot lea álgoálmot. Stáhta berre bidjat mihtuid ja čuoovvilit daid, ja seammás berre maiddá čavget lágaid, mat gáhttejit luonddu ja sihkkarastit ahte ealáhusas leat seammádássásaš geavahanvejolašvuodát luonddus go guovllu eará geavaheddjiin. Earret dán berre stáhta maiddá addit ealáhusa hálldui, nu guhkás go vejolaš, ieš hábmet ealáhusa. Boahttevaš boazodoallopoltiikka galgá addit buriid eavttuid jođihit ceavzilis ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš boazoealáhusa (dir.1997:102).

Ekonomalaš doarjja- ja buhtadusortnegat

Ággiid mielde leat ealáhusa nammii áshuvvon iešguđetlágán doarjagat ja buhtadusortnegat. Dáid sáhtta čuoldit čuoovvovaččat golmma sadjai: Doarjagat ealáhusa ovddidit (rašunáliseret), dietnasiid lasihit ja vahátbuhtadusat. Ráđdehus oaivvilda doarjjaortnegiid galgat ovttahttit, jus lea vejolaš, beavttalmahttit ja álkidahttit. Vuodđojurddan dás lea ahte ođđaáigásaš hálldašanprinsihpat, nu movt mihttomeriid ja bohtosiid olaheapmi, dereguleren ja váldesirdin galget leat doarjjaortnegiid juohkima vuodđun. Nubbi vuodđojurdda lea ahte doarjagat boazodolliide ja sápmelaččaide, eai galgga bidgejuvvot nu liiggás mángga bušeahtapostii, muhto čohkkejuvvot eanemus lágis. Danne sáhtášiige Sámediggi oážžut ovddasvástádusa doarjagiid juolludit, ja Sámediggái addit ovddasvástádusa geavahit ja hálldašit sámifoandda ruđaid (dir. 1997:102).

Hálldašeapmi

Riikabeaivvi revisoraid loguid mielde leat stáhtas 50 jahkeberggu boazodoalu hálldašeamis. Jahkebergguid rehkegis leat mielde stáhtaeatnamiid hálldaseapmi. Hálldašangolut leat sullii SEK 23 miljon jahkásaččat. Sullii 35 jahkeberggu dain gullet “leanastivraide”, ja sullii 5 jahkeberggu Jordbruksverket:i (försl. 1996/97:RR4).

Eanandoallodepartemeanta ovttahtte sámiássiid departemeantaid gaskka, ja das lea maiddá ovddasvástádus Sámediggái. Departemeanta

driften som næring samlet i en etat. Ett unntak er utbetaling av erstatninger for tap som er forårsaket av rovvilt, som forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Totalt er det 46 årsverk i reindriftsforvaltningen (departementets "ytre" etat). I tillegg kommer ca. seks årsverk i Landbruksdepartementet, slik at den samlede forvaltningen av reindriftnæringen er omkring 52 årsverk.

2.3.2 Svenske forhold

Samene har ifølge kap. 1, § 2, fjerde avsnitt i regjeringsformen et grunnleggende vern i egenkap av å være etnisk minoritet. Riksdagen har uttalt at samene i Sverige er en etnisk minoritet, som innebærer at de som urbefolkning i sitt eget land har en særskilt status (prop. 1976/77:80, bet. 1976/77:KrU43, rskr. 1976/77:289).

Lover og andre relevante dokumenter

I mer enn 100 år har reindriftnæringen blitt vernet av en lovgivning som er blitt stadig mer detaljert. Den nåværende reindriftsloven, som trådte i kraft i 1971, er et omfattende regelverk med i alt 100 paragrafer.

De rettigheter som ifølge reindriftsloven tilkommer samene har i loven fått betegnelsen "*renskötselsrätt*" (reindriftsrett), og er en rett for samer til å bruke land og vann til egen og reinens underhold. Denne rettigheten omfatter bl.a. reinbeite, jakt, fiske og noe trevirke. Rettighetene er knyttet til den samiske befolkningen på grunnlag av alderstids bruk. Reindriftsretten kan utøves av den som er medlem av en sameby. Reindrift kan utøves hele året på "*åretrundtmarkene*" og fra og med 1. oktober til og med 30. april på vinterbeitene. Reindriftslovgivningen inneholder videre regler om bl.a. reindriftsområdet, samebyens målsetting, hvem som kan være medlem av samebyen, reindriftsrettens utøvelse, samebyens forvaltning, skjøtsel av reinen, reinmerking og konsesjonsreindriften.

Regjeringen mener at nåværende bestemmelser om reindriftnæringen skal forenkles i samsvar med moderne forvaltningsprinsipper og at beslutningsmyndigheten skal delegeres så langt som mulig. Det vil fortsatt være behov for bestemmelser i spørsmål om reindriftnæringens rettigheter og forpliktelser for å minimalisere konflikten mellom reindriftnæringen og andre brukere av landområder i reindriftsområdene, samt bestemmelser til vern av miljø og andre allmenne

interesser. Detaljerte bestemmelser utover dette skal unngås. Regjeringen mener videre at regulering av reindriftnæringens indre forhold bør endres. Utgangspunktet skal være at samene i større utstrekning enn i dag gis mulighet til å bestemme organisasjonsformen for næringen og organisasjonens virksomhetsområde (dir. 1997:102).

Regjeringen har anført at reindriftnæringen er en viktig del av den samiske kulturarven og at staten har et overordnet ansvar for at reindriftnæringen i fortsettelsen kan være en del av denne arven. Samene som urbefolkning bør imidlertid sikres en større selvbestemmelse. Staten bør formulere og følge opp mål for virksomheten, samt utforme restriksjonene som kreves for å verne miljøet og for at næringen skal kunne ha jevnbyrdighet med andre brukere i området. Utover dette bør staten så langt som mulig overlate til næringen selv å utforme virksomheten. Den fremtidige reindriftpolitikken skal gi forutsetninger for en økologisk, økonomisk og kulturell holdbar reindriftnæring (dir.1997:102).

Økonomiske støtte- og erstatningsordninger

Ulike former av støtte og erstatninger er opp gjennom årene blitt opprettet for næringen. Man kan klassifisere dem grovt etter tre hovedprinsipper; støtte til næringens rasjonalisering, økt inntjening og erstatninger som kompensasjon for skader. Regjeringen mener at støttesystemet om mulig skal samordnes, effektiviseres og forenkles. Et utgangspunkt er at moderne forvaltningsprinsipper med mål- og resultatstyring, deregulering og delegering skal anvendes i støtteordningene. Et annet utgangspunkt er at bidragene til reindriftnæringen og samene skal anvises over færrest mulig budsjettposter. Derved er det tenkelig at ansvaret for støtteordningene kan overlates til Sametinget og at anvendelsen og forvaltningen av samefondets midler overlates til Sametinget (dir. 1997:102).

Forvaltning

Ifølge beregninger fra Riksdagens revisorer går det med ca. 50 årsverk til den statlige administrasjonen av reindriften. I disse årsverk er forvaltning av statens landområder tatt med. De årlige kostnadene for denne administrasjonen er beregnet til ca. 23 mill. SEK. Av disse er ca. 35 årsverk på "*länstyrelsene*" og ca. 5 på Jordbruksverket (försl. 1996/97:RR4).

"*Jordbruksdepartementet*" samordner alle samiske spørsmål mellom departementene og har

giedahallá boazoealáhusa áššiid, mat galget mearriduvvot ráđdehusas. Departemeanttas lea sullii 1/2 jahkebargu boazodoalloáššiide.

Sámediggi lea álbmotválljen orgána sápmelaččaide, mas maiddá lea stáhta bealis hálldašanovddasvástádus. Sámediggi galgá bargat sámi kultuvrra buorrin ja álggahit ja bisuhit doaimmaid, mat ovddidit sámi kultuvrra. Sámediggi galgá maiddá leat mielde váikkuheami servodatplánema, ja fuolahit sápmelaččaid dárbbuid. Sámedikkis lea áššemeannudeaddji geas lea sieranas ovddasvástádus ealáhusáššiide. Bušehttagis 2000 hálldašii Sámediggi SEK 15 miljon rámmajuolludeami.

Jordbruksverket Jönköping:s lea boazodoalu guovddáš hálldašaneiseváldi. Ásahus galgá nannet guoddevaš boazoealáhusa. Boazodollui adno áiggi geavaheami mielde oktiibuot sullii 5 jahkebarggu. Bargu lea eanas áššemeannudeapmi, čielggadeamit ja hálldašit vassis stáhtalaš doarjjaortnegiid.

Leanastivrrat ovttastahttet boazodoalloáššiid leanain, hálldašit stáhta eatnamiid gilvinrájiid badjelis ja guohtuneatnamiid váriin. Sii maiddá bagadallet, juolludit muhtin oasi boazoealáhusa stáhtadoarjagiin ja stivrejit huksemiid ja dollet ortnegis tekniikalaš rusttegiid. Jämtlandda, Västerbottena ja Norrbottena leanastivrrain galgá leat okta áššedovdi, geas lea erenoamáš máhttu boazoealáhusas, ja galgá maiddá leat boazodoalu *hálldašandelegašuvdna* (rennäringsdelegation). Leanastivra nammada delegašuvnna ja mearrida masa das galgá leat ovddasvástádus. Delegašuvnnas leat čieža áirasa. Golmmas sis galget leat boazodoallit. Leanain doaibmá *leanahoavda* maiddá boazoealáhusa *delegašuvdna-jođiheaddjin*. Doaibmamihtut mat gusket leanastivrra boazodoalloáššiid giedahallamiidda, mearriduvvojit Finansadepartementta jahkásaš regulerenreivves.

Skogsstyrelsen lea vuovdeáššiid eiseváldi. Vuovdegáhttenhálldašeaddjit (“vuovdegáhttenstivrrat”) gozihit čuvvojuvvogo vuovdegáhttenláhka. Jagis 1971 nammaduvvui boazodoalu vuovdedoalu guovddáš ovttasbargojoavku. Vuovdegáhttenstivrraid ja vuovdestivrra barggut, mat njuolgut gusket boazodollui, dahket measta ovttá jahkebarggu.

Statens livsmedelverk (biebmogálvvuid doaimmahat) lea biebmoáššiid guovddáš hálldašaneiseváldi. Ásahus lea maiddá dárkkistanšibitdoavttir-organisašuvnna bajimus eiseváldi. *“Biebmogálvvuiddoaimmahaga”* barggut ášši-

guin, mat gusket bohccuide, dahket árvvu mielde gaskkal vihtta ja guhtta jahkebarggu.

“Naturvårdsverket” (luonddugáhttendoaimmahat) lea guovddáš hálldašaneiseváldi, mii ee. bargá čuovvovaš áššiiguin: luonddugáhtten, áibmonuoskkideapmi, olgun vánddardeapmi ja gáhttet meahci ja bivddu. Doaimmahat bargá omd. luonddugoaridemiin ja skohtervuodjináššiiguin. Sii maiddá giedahallet váiddaáššiid, omd dakkár áššiid mat gullet álbmotmeahciid areála-hálldašeapmái, ja barget maiddá boraspirevahágiid buhtadusaiguin. Luonddugáhttendoaimmahaga bargu boazoealáhusa áššiiguin dahká váile ovttá jahkebarggu.

Boahtteáiggi boazodoallopoltiikkas lea vuodđojurddan ahte boazodoalu hálldašeapmi stáhta bealis galgá álkidahttojuvvot, vai geahpeda goluid. Eiseválddit oaivvildit čuovvovaš áššiid ain galgat leat eiseválddit hálldus: Boazoealáhusa ja eará luonddugeavaheddjiid gaskavuodát, áššit mat gusket stáhta eatnamiidda gilvinrájiid badjelis ja boazoguođoheapmi ja guohtumat váriin. Okta dain leanastivrrain gos lea boazodoallu leanas, sáhttet váldit badjelasaset dálá guovlluláš bargguid. Ráđdehus oaivvilda ahte eará hálldašanbargguid sáhtáši sirdit Sámediggái. Muhto boazoealáhusa bagadallamiid sáhtáši vaikko ealáhus ieš váldit badjelasas (dir.1997:102).

2.3.3 *Norgga ja Ruota boazodoallogáht ja boazodoallohálldašeapmi – buohtastahttin*

Oktasašraportta 3. čuoggás, Norgga ja Ruota šiehtadallamiin hábmejuvvui ođđa boazodoallokonvenšuvdna jagis 1972, ja delegašuvnnat dadje ee. ná:

“Go lea sáhka dábálaš lágain dán guovtti riikkas, navdet delegašuvnnat ahte go konvenšuvdna doaibmagoahatá siskkáldas riektin, galgá dat sisttisoallat dievasmahhti regulermiid áššiin, mat gusket boazoguođoheapmái nuppi riikkas. Earret konvenšuvnna geavahuvvojit našunála boazodoallogáht duššefal dan muddui go dat boahatá čielgasit ovdan konvenšuvdnateavsttas dahje go ášši lunddolaččat gullá dasa. Muđui gal gustojit eará našunála lágat nuppi riikka sápmelaččaide ja boazodollui. Dat doibmet nu viidat go heivejit, jus fal eará ii boade ovdan konvenšuvnna njuolggadusain dahje konvenšuvnna ulbmi-

ansvaret for Sametinget. Departementet behandler videre de spørsmål om reindriftsnæringen som skal avgjøres på regjeringsnivå. Arbeidet med reindriftsspørsmål i departementet tilsvarer omtrent et halvt årsverk.

Sametinget er et folkevalgt organ for samene, og har i tillegg et statlig forvaltningsansvar. Det har til oppgave å virke for en levende samisk kultur og derved ta initiativ til virksomheter og foreslå tiltak som fremmer denne kulturen. Videre skal Sametinget medvirke i samfunnsplanleggingen og påse at samiske behov ivaretas. Sametinget har en saksbehandler som har et særskilt ansvar for næringssspørsmål. Sametinget disponerte i budsjettåret 2000 en rammebevilgning på drøyt 15 mill. SEK.

Jordbruksverket i Jönköping er en sentral forvaltningsmyndighet for reindriften og skal arbeide for en bærekraftig næring. Det totale tidsforbruket med reindriftsspørsmål er beregnet å tilsvare fem årsverk. Arbeidet består hovedsakelig av saksbehandling, utredninger og administrasjon av visse statlige støtteordninger.

Länsstyrelsen samordner reindriftsspørsmål på länsnivå, forvalter statens landområder ovenfor odlingsgrensen og reinbeitene i fjellene, driver med rådgivning og administrerer deler av de økonomiske støtteordningene til reindriftsnæringen, samt administrerer utbygging og vedlikehold av tekniske anlegg. I länsstyrelsen for Jämtland, Västerbotten og Norrbotten skal de ha en ekspert på reindriftsnæring og en *rennäringsdelegation* (delegasjon/styre) for reindriften administrasjon. *Rennäringsdelegationen* velges av styret for länsstyrelsen som også fastsetter dens ansvarsområde. Delegationen består av sju medlemmer hvorav tre skal være reindriftsutøvere. I samtlige läner er *landshövdingen* leder for *rennäringsdelegationen*. I Finansdepartementets årlige reguleringsbrev fastsettes de særskilte virksomhetsmålene som gjelder for *länsstyrelsens* arbeid med reindriftsspørsmål.

Skogsstyrelsen er sentral myndighet når det gjelder skog. *Skogvårdsstyrelsene* (skogpleieforvaltningene) påser at skogpleieloven etterleves. En sentral samarbeidsgruppe for reindriftsnæring-skogbruk ble utnevnt i 1971. I *Skogsstyrelsen* og *Skogvårdsstyrelsene* er arbeidsoppgavens omfang, med spørsmål som direkte berører reindriftsnæringen, drøyt ett årsverk.

Statens livsmedelsverk (næringsmiddelverk) er en sentral forvaltningsmyndighet for spørsmål som gjelder næringsmidler. Denne instansen er

også øverste myndighet for kontrollveterinærorganisasjonen. *Livsmedelsverkets* arbeid med spørsmål som angår rein kan meget grovt anslås til mellom fem og seks årsverk.

Naturvårdsverket (naturvernforvaltningen) er en sentral forvaltningsmyndighet for bl.a. naturvern, luftforurensning, aktiv friluftsliv, vern av fauna og jakt. Forvaltningen deltar i arbeid med spørsmål vedrørende for eksempel vegetasjonsslitasje og scooterkjøring. De behandler også klagesaker vedrørende for eksempel arealforvaltning i nasjonalparker og systemet med erstatning av rein drept av rovvilt. Forvaltningens arbeid med spørsmål som har med reindriftsnæringen å gjøre beregnes til knapt ett årsverk.

Et utgangspunkt for den fremtidige reindriftspolitikken er at den statlige reindriftsadministrasjonen forenkles og at kostnadene reduseres. De oppgavene myndighetene har i forholdet mellom reindriftsnæringen og andre brukere av utmark, samt forvaltningen av statens arealer ovenfor *odlingsgrensen* og på reinbeitene i fjellene, bør ifølge regjeringen fortsatt være en oppgave for myndighetene. En av de länsstyrelsene som har reindrift i länet kan ta hånd om de nåværende regionale oppgavene. Øvrige myndighetsoppgaver burde, ifølge regjeringen, kunne tas hånd om av Sametinget, mens rådgivningen i reindriftsspørsmål eventuelt kan bli en oppgave som næringen selv tar ansvar for (dir. 1997:102).

2.3.3 Norsk og svensk reindriftslovgivning og forvaltning – en sammenlikning

I fellesrapportens pkt. 3 om forhandlingene mellom Norge og Sverige om ny reinbeitekonvensjon fra 1972 uttalte delegasjonene bl.a. følgende:

“Når det gjelder forholdet til den alminnelige lovgivning i de to land, har delegasjonene gått ut i fra at konvensjonen så langt denne rekker, når den blir omsatt til intern rett, skal innebære en uttømmende regulering av spørsmål som gjelder reinbeiting i det annet land. Utover konvensjonen kommer nasjonal reindriftslovgivning til anvendelse bare i den utstrekning dette fremgår klart av konvensjonstekst eller for øvrig følger av sakens natur. Annen nasjonal lovgivning får derimot anvendelse på samer og rein fra det annet land så langt denne

liin. Ovdamearkan sáhhtá namuhit ahte dábálaš mearrádušat ránggáštusa ja buhtadusaidda hárrái bohtet prinsihpalaččat atnui go dahkkojit dagut mat eai leat gullevaččat boazodollui. Delegašuvnnat leat navdán ahte dábálaš lágaid mielde ja daid geavaheami bokte, ii galgga nuppi riikka sápmelaččaiguin meannudit earáládje go riikka iežas sápmelaččaiguin, dan botta go sii leat nuppi riikkas. Mañnil go boazoguohtunkonvenšuvdna biddjui fápmui jagis 1919, lea boazodoallu oalát nuppástuvvan. Konvenšuvdnaevttohus mielddisbuktá ahte mearrádušat mat gusket riikkarájiid rasttildeaddji boazodollui, rievdaduvvojit ođđaáigásažžan. Konvenšuvdnaevttohusa ráhkadettiin leat delegašuvnnat váldán vuhtii Ruota ođđa boazodoallolága, ja boazodoallolágaid maiguin barget dál Norggas.”

Ruota ođđa boazodoalloláhka masa čujuhit, bođii jagis 1971, ja Norggas bođii jagis 1978. Lágat leat ain fápmus, muhto goappaš lágat leat rievdaduvvon ja lasihuvvon jagis 1996. Goappaš riikkat dárkkistit dál boazodoallolágaid. Dán oktavuodas berre geavahit vejolašvuoda ja váldit ovdan ovttalágan láhkavuoduid dan guovtti riikkas. Berre maid váldit ovdan goappaš riikkaid boazodoalloláhka-mearrádušaid, ja bidjat heivehanmuni mii ovddida ja suodjala ovttasbarggu rájiid gaska.

Čuovvovaččat mii čájehit Ruota ja Norgga boazodoallolágaid váldeorohusaidda, mat sáhhtet váikkuhit rádjerasttildeaddji boazodoalu. Dán oktavuodas lea ávkkálaš geahčestit ovdalaš lágaid.

1751 Lappekodisilla lei Norgga ja Ruota rádjesoahpamušii lasáhussan. Dat adnojuvvui dego álbmotrievttálaš dokumeantan, eambbogo dat adnui boazodoalu sierraláhkkan. Lappekodisilla dattege gárttai vuodđun mañit áiggiid boazodoallolágaide, sihke Norggas ja Ruotas. Erenoamážit guoskkai dat boazodoalu vuoigatvuodaáššiide, ja maid muhtin muddui boazodoalu geatnegasvuodaide.

Jagis 1843 álggahedje barggu bidjat lassilága Lappekodisillii. Oktasaš sámelága dohkkehedje ja lasihedje jagis 1883: “Gonagasriikkaid Norgga ja Ruota sápmelaččaide” dat gohčoduvvui “Oktasaš sámeláhkkan” (Felleslappeloven). Dan mañnil ásahedje orohagaid, ja bidje almmolaš virggiid (sámifálddiid) hálldašit ja gozihit boazodoalu. Vuosttažettiin deattuhuvvui boazodolliid ovddasvástáduš ja geatnegasvuoha dasa go bohccot dahket vaháigiid. Orohatjuohkin lei guovddáš bargu dán oktavuodas. Oktasaš sámeláhka ii

biddjon goassege fápmui Finnmárkku boazodollui.

Láhka mearriduvvui álggos galgat doaibmat 15 jagi, muhto láhka guhkiduvvui mañnil mañgii, ja doaimmai gitta jagi 1923 rádjai, dasságo ođđa boazoguohtunkonvenšuvdna bođii fápmui. Ruotas ilbme almmatge jagis 1886 guokte eará lága: “Ruota boazosápmelaččaidda vuoigatvuoha guođohit Ruotas ja mearkaláhka”. Lágat ledje gearduhusat ja vuđolit čilgehusat oktasaš Sámelága mearrádušaid, muhto lassin dasa ledje maiddái váldán ovdan stivrejeaddji mearrádušaid boazoealáhusa siskkáldas áššiide. Norggas ilmmái dán sullasaš láhka jagis 1888: “Láhka Finnmárkku boazosápmelaččaidda iešguđetlágán diliide; (Lov om forskjellige forhold vedkommende Fjeldfinerne i Finnmarkes Amt).” Lága sisdoallu lei hui seammalágan go Ruotabeali lágat, earret oktasaš Sámelága mearrádušat, mat doibmet rádjerasttildeaddji boazodollui.

1919 konvenšuvdna lei hirbmat viiddis, ja das ledje 204 paragrafa, ja 133 paragrafa sisttisdoalle Ruotabeali sápmelaččaidda boazobarggu birra Norggas. 19 paragrafa gulle Norggabeali sápmelaččaidda boazobargui Ruotas, ja 51 paragrafa ges goappaš riikkaid boazodoaluid bargui nuppi riikkas. Dasa lassin galge riikkaid eará lágat ja mearrádušat doaibmat riikkarájiid siskkobealde. 1972-konvenšuvdna, mas leat rievdadusat ja lasáhusat jagis 1984, ii leat nu viiddis ja bienalaš go ovddit konvenšuvdna.

Boazodoallolágaid dárkkisteapmi mii bođii mañnil, dahkkui Ruotas jagis 1928, ja Norggas ges jagis 1933. Dárkkisteami mañnil gárte dan guovtti riikka boazodoallolágat measta áibbas ovttaláganat viidodaga ja sisdoalu dáfus. Almmatge gánnáha giddet fuomášumi muhtin prinsihpalaš beliide:

- Goappaš riikkain čadnui riekti bargat bohccuiguin sidjiide, geat ledje sápmelaš sogas. Norgga lágain lei vel liigegáibáduš ahte galgai leat Norgga stádaboargár. Norrbotten leanas ja Finnmárkku fylkkas besse maiddái eará stádaboargárat doallat bohccuid. Norggas addui velá dasa lassin lohpi doaimmahit boazodoalu iežas eatnamiin dahje láigoeatnamiin orohagaid olggobealde, bearoškeahhtá čearddalaš duogázis.
- Ruota láhka lei juo dalle eambo heivehuvvon oktasaš doalu (čearuid) guvlui, eambbogo Norgga láhka, mii heivehuvvui ovttaskas olbmui. Čearuid hálldašangeatnegasvuoha lei viidát go Norgga bealde. Norgga lágas lei láhkavuodđu ásahit sierra orgánaidda ja addit die-

passer, dersom annet ikke fremgår av konvensjonens bestemmelser eller følger av dens formål. Som eksempel kan nevnes at de alminnelige bestemmelser om straff og erstatning i prinsippet kommer til anvendelse på handlinger som ikke har forbindelse med reindriften. Delegasjonene har gått ut fra at de fremmede samer under oppholdet i det annet land av den alminnelige lovgivning og ved anvendelse av denne ikke skal behandles på annen måte enn landets egne samer ... I tiden etter inngåelsen av reinbeitekonvensjonen av 1919 har reindriften gjennomgått store forandringer. Konvensjonsforslaget innebærer en modernisering av de bestemmelser som gjelder for reindriften over riksgrensen. Ved utarbeidelsen av konvensjonsforslaget har delegasjonene hatt for øye den nye svenske reindriftslov og den lovgivning som på dette område forberedes i Norge.”

Den nye svenske reindriftsloven som det vises til kom i 1971, og den norske i 1978. Begge disse gjelder fortsatt, men for begge lovers del er det gjort endringer og tillegg i 1996. Det pågår for tiden et forberedende arbeid for revisjon av reindriftslovene i begge land. Denne anledningen bør benyttes til å ta inn likelydende hjemler og fleksible bestemmelser i begge reindriftslovene som fremmer og beskytter samarbeidet over grensen.

I det følgende vil man peke på det innhold i gjeldende norsk og svensk reindriftslov som er grunnleggende forskjellig og således kan påvirke den grenseoverskridende reindrift. I denne sammenhengen vil det være nyttig å ta et tilbakeblikk på den eldre lovgivningen.

Lappekodisillen fra 1751 var et tillegg i grensetraktaten mellom Norge og Sverige og er således mer ansett som et folkerettslig dokument enn som særlov om reindrift. Men den ble grunnleggende for den senere lovgivningen om reindrift i begge land, særlig i forhold til reindriften rettigheter, men i noen grad også i forhold til reindriften forpliktelser.

I 1843 startet arbeidet med å utfylle Lappekodisillen med en tilleggslov. I 1883 ble det vedtatt en likelydende lov *“Angaaende lapperne i kongerikene Norge og Sverige”* som fikk navnet Felleslappeloven. Etter dette begynte inndelingen i reinbeitedistrikter og det ble opprettet offentlige stillinger (lappfogd) til forvaltning og oppsyn av reindriften særlig med tanke på reindriftsutøvernes ansvar og forpliktelser i forhold til skader for-

voldt av rein. Inndeling i reinbeitedistrikter var et vesentlig tiltak i denne sammenheng. Felleslappeloven ble aldri gjort gjeldende for reindriften i Finnmark.

Loven ble i utgangspunktet gjort gjeldende for 15 år, men den ble forlenget flere ganger, slik at den gjaldt frem til 1923 da den nye reinbeitekonvensjonen ble iverksatt. I Sverige ble det imidlertid i 1886 utgitt to andre lover; *“Lag, angående de svenska Lapparnes rätt till renbete i Sverige”* og *“Lag, angående renmärken”*. Innholdet i lovene var en gjentakelse og utdypning av bestemmelsene i felleslappeloven, men i tillegg var det tatt med regulerende bestemmelser om innbyrdes driftsmessige forhold i næringen. Tilsvarende ble utgitt i Norge i 1888 *“Lov om forskjellige forhold vedkommende Fjeldfinnerne i Finnmarkens Amt”*. Innholdsmessig var denne tilnærmet lik de svenske lovene, bortsett fra bestemmelsene i felleslappeloven som gjaldt for den grenseoverskridende reindrift.

1919-konvensjonen var svært omfattende og inneholdt 204 paragrafer, hvorav 133 omhandlet den svenske reindriften i Norge, 19 om norsk reindrift i Sverige og 51 om begge lands reindrift i det annet land. I tillegg skulle landenes øvrige lover og bestemmelser gjelde. Dette innebar at de forvaltningsmessige reglene om reindriften ble temmelig like i begge land. 1972-konvensjonen, med endringer og tillegg i 1984, er ikke så omfangsrik og detaljert som den foregående konvensjonen.

Den neste revisjonen av reindriftslovene skjedde i Sverige i 1928 og i Norge i 1933. Resultatet av revisjonen ble at reindriftsloven i de to land ble nærmest identiske i form, omfang og innhold. Det er likevel verdt å rette oppmerksomheten mot noen prinsipielle forhold:

- I begge land var retten til reindrift knyttet til personer med samisk herkomst, men i den norske loven var det et tilleggskrav om norsk statsborgerskap. I Norrbottens län og Finnmark fylke ble det gitt adgang for andre borgere å ha rein. I Norge var det i tillegg gitt adgang til å drive reindrift på egen eller leid grunn utenfor reinbeitedistrikt uavhengig av etnisk bakgrunn (hovedsaklig i sørnorske fjell).
- Allerede den gang var den svenske loven mer kollektivrettet (samebyen) enn den norske loven som var individrettet. Samebyens styringsplikt gikk lenger enn tilsvarende i Norge.

vasmahtti njuolggadusaid, muhto dát vejo-
lašvuohta ii váldon geavahussii goassege.

- Boazodolliid bivdin- ja guolástanvuoigat-
vuođat ledje ovttaláganat dán guovtti riikkas,
muhto Ruotabealde ledje sápmelaččain stuorit
vuoigatvuođat go Norggas boaldámušaide ja
muoraide.
- Obbalaččat lei goappaš riikkaid lágain dat
vuoigŋa ahte geatnegahttit, ovdaliigo suodjalit
boazodoalu.
- Ruota láhka čállojuvvui ruotagillii ja suoma-
gilli, ja Norgga láhka dárögilli ja sámegillii.

Norgga ja Ruota boazodolloláгат jagi 1971 rád-
jái ledje oalle ovttaláganat sisdoalu ja hámi dáfus.
Erohusat leat dain áššiin gokko luonddu bealis
juo leat earut, ja dan geažil leat bargovuogit
iešguđetládje, ja muhtin erohusat maiddái goab-
batlágan servodatdilálášvuođaid dihte. Konven-
šuvnna njuolggadusat measta eanas muddui dego
geardduhedje našunála boazodoallolágaid ja dalá
áiggi eará gaskaneas šiehtadusaid, mii dasto
mearkaša unnán rievdadusaid lágain ja háld-
dašeamis. Ovddit kommišuvnna buorit fágalaš ja
politihkalaš ávžžuhusat, mat fátmastedje ealá-
husa ovddidandoaimmaid ja ortnegiid dán guovt-
ti riikkas, eai bohtán ovdan dán konvenšuvnnas.
Dálá Ruotabeali boazodoalloláhka 1971 rájes,
čuoovu ovddit lága (jagi 1928 lága) hámi dáfus.
Almmatge heaittihuvvui stáhta badjeliigeahčči
vuoigŋa mii ovdal lei ruotabeali boazodoallolá-
gas. Láhka lea viiddis ja dárkil, erenoamáš
vuđolaččat leat čuoovvaš bealit: boazodoalu
vuoigatvuođat ja geatnegasvuođat, čearuid sear-
vestivren ja hálddašeapmi. Sierra almmolaš orgá-
nat ásahuvvojede leanadásis. Dasa lassin ása-
huvvojede ekonomalaš doarjjaortnegat, main
leat sierra njuolggadusat.

Norggabeali boazodoalloláhka jagis 1978 lea
sakka earáhuvvan sihke hámi ja sisdoalu dáfus
ovddit boazodoallolága (jagis 1933) ektui. Láhka
lea fápmudusláhka, ja ráddje paragrafaid logu
lágas, ja addá Gonagasa háldui ráhkadit detálj-
jaid láhkaásahusaid bokte. Sisdoalu dáfus riev-
dai láhka nu ahte giedahallagohte boazodoallu
ealáhussan, mas ulbmilparagrafa čujuha Vuod-
đolága § 110 A ja álbmotrievtti unnitlogu- ja
eamiálbmotnjuolggadusaide. Dasto vuodđudedje
politihkalaš välljen orgánaid sihke riika- ja guovl-
ludásis, ja dáidda orgánaide sirdojuvvo ealáhusa
stivren ja hálddašeapmi. Galge ráhkadit almmo-
laš hálddáhusergána ja boazodoallošiehtadusa.

Ođđa lágaid erohusat gárte mángga dettolaš
áššis mihá stuoribun ja bohte eambo oidnosii go
ovdal. Boazodolliid siskkáldas reguleren ja ealá-

husa praktihkalaš barggaid hálddáhuserjuolggad-
dusat leat ain oalle ovttaláganat. Čuoovvovaččat
čájehit prinsihpalaš erohusaid mat gávdnojit:

- Norgga lága ulbmil lea čállojuvvo §:s 1 (ulb-
milparagrafa). Ruota lágas leat ulbmilat gođ-
đojuvvo iešguđet paragrafaide.
- Vuoigatvuohta boazodollui lea čadnon sámi
duogázii goappaš riikkain. Ruotas lea vel lii-
gegáibádus ahte galgá leat muhtin čearu miel-
lahttun. Čearu oaivámušat mearridit gii beas-
sá miellahttun. Norgga lágain leat eambo las-
sigáibádusat, namalassii galgá ožžon virggá-
laččat lobi (doalloovttadaga), ovdalgo beassá
ásahit doalu. Guovllustivra addá doalloovtta-
daga lobi(nudaddjon driftsenhet). Dát meark-
kaša ahte boazodoalloeiseválddit sáhttet mud-
det doalloovttadagaid logu, ja maiddái mud-
dejit ja heivehit bealljemearkkaid oamasteami.
- Norgga láhka ásaha boazodollui almmolaš
stivren- ja hálddáhuserjuogádaga, namalassii
riikaviidosas boazodoallostivrra, ja guovllu-
stivrraid ásaha guovlludásái. Stivrraid vällje-
jit politihkalaččat daid njuolggadusaid mielde
maid Stuoradiggi, Fylkkadiggi ja Sámediggi
mearridit. Norgga boazosápmelaččaid riikka-
searvvis (NBR) lea evttohanriekti. Stivrrain
galget leat hálddátlaš čállingottit. Čállingottit
leat dasto ovttasráđiid boazodoalu almmolaš
hálddašeaddjit, man jođiheaddjin lea boazo-
doallohoavda, gii fas lea Eanandoalodeparte-
meantta vuollásaš. Juohke orohagas galgá leat
orohatstivra. Orohatstivrras leat orohaga olb-
mot maid orohaga eará olbmot leat välljen.
Orohatstivrrat giedahallet orohaga siskkáldas
áššiid dihto njuolggadusaid mielde.
- Ruota lága mielde lea boazodoalu almmolaš
stivren ja hálddašeapmi biddjon leanastivrrai-
de. Iešguhtege leanastivra nammada su Boazoealá-
husdelegašuvnna (Renäringsdelegatio-
nen). Čearut ja gielddat leat mielde namma-
deame áirasiid. Leanastivrraide leat ásahan
boazoealáhusossodagaid, mat fuolahit háld-
dašeami ja gárvvistit áššiid Boazoealáhusdele-
gašuvdnii. Guovddáš hálddašeapmi lea bidd-
jon Jordbruksverket ja Eanandoalodeparte-
mentii. Čearuid stivrrain leat čearu iežaset olb-
mot, ja sin leat čearu olbmot välljen dihto
njuolggadusaid mielde. Čearu stivra giedahal-
lá njuolggadusaid mielde siskkáldas áššiid.
Stivrras lea ollu vuoibmi čearu olbmuid ektui.
- Norgga láhka lea stivreaddji ja gáibida oroh-
hagain dárkilis plánaid. Sullasaš mearrádusat
eai gávdno Ruota lágas.

Hjemmel til opprettelse av særskilte organer og til å gi utfyllende regler var tilstede i den norske loven, men ble aldri tatt i bruk.

- Reindriftsutøvernes rett til jakt og fiske var identisk, mens retten til trevirke var større i Sverige.
- Ånden i begge lovene var i større grad forpliktende enn beskyttende for reindriften.
- Den svenske loven ble utgitt på svensk og finsk, mens den norske var på norsk og samisk.

Norsk og svensk reindrifftslovgivning frem til 1971 var ensartet i form og innhold. Forskjellene fremstår i forhold som er naturgitte og den driftsform i reindriften som følger derav, og i noen grad av ulike samfunnsforhold. Når bestemmelsene i konvensjonen i store trekk ble en gjentakelse av det som stod i de nasjonale reindrifftslovene, og andre bilaterale avtaler på den tid, betydde det i realiteten beskjedne endringer i forhold til lovgivning og forvaltning. De faglig og politisk velbegrunnede anbefalingene om tiltak og ordninger for utvikling av næringen i de to land, som den foregående kommisjon hadde lagt frem, kom ikke til uttrykk i konvensjonen.

Den gjeldende svenske reindrifftsloven fra 1971 er i form en videreføring av den foregående loven fra 1928. Dog ble den statlige formynderinnstillingen i forhold til samene, som tidligere preget svensk reindrifftslovgivning, avvirket. Innholdsmessig er den gjennomgående mer omfattende og presis, særlig når det gjelder reindrifftsrettigheter og forpliktelser og samebyenes kollektive styring og forvaltning. I denne loven opprettes særskilte offentlige organer på länsnivå som deltar i forvaltning av næringen. Dessuten ble det innført økonomiske støtteordninger som innebar særskilte regelverk.

Den norske reindrifftsloven av 1978 ble i form og innhold vesentlig annerledes enn den foregående loven fra 1933. I form består endringen i at loven er en typisk fullmaktslov som begrenser antallet paragrafer i selve loven og overlater til Kongen å gi detaljer gjennom forskrifter. Innholdsmessig består endringen i at reindriften blir behandlet som næring med en formålsparagraf med henvisning til Grunnlovens § 110a og folkerettens regler om urbefolkninger og minoriteter. Det ble opprettet politisk valgte organer både på riks- og regionplan som ble tillagt styring og forvaltning av næringen ved hjelp av et selvstendig, offentlig forvaltningsapparat og et reindrifftsavtaleverk.

Forskjellen mellom de nye lovene ble større og mer synlig enn tidligere i flere vesentlige forhold.

Den innbyrdes regulering av forholdet mellom reindrifftsutøverne og reglene om forvaltning av den praktiske siden av næringen er relativt like. Ulikhetene som er av prinsipiell karakter oppsummeres til:

- Formålet i den norske loven er uttrykt i § 1 (formålsparagrafen), mens formålet er innarbeidet i forskjellige paragrafer i den svenske loven.
- Retten til reindrift er knyttet til samisk herkomst i begge land. I Sverige er det et tilleggskrav at vedkommende er medlem av en sameby. Medlemskap i sameby tildeles av samebyens ledelse. Den norske loven har et mer omfattende tilleggskrav; at rettighetshaveren tildeles konsesjon (driftsenhet) før etablering kan finne sted. Konsesjon tildeles av områdestyret. Dette innebærer at antallet driftsenheter kan reguleres av reindrifftsmyndighetene, likeledes også retten til å inneha reinmerke.
- Den norske loven etablerer et offentlig styrings- og forvaltningssystem for reindriffts-næringen med et reindrifftsstyre på riksplan og områdestyret i aktuelle regioner. Styrene utnevnes politisk etter nærmere regler av regjering, sameting og fylkesting. Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) har forslagsrett. Alle styrene skal ha et administrativt sekretariat, som til sammen utgjør den offentlige reindrifftsforvaltningen som ledes av reindrifftsjefen og er underlagt Landbruksdepartementet. I hvert reinbeitedistrikt skal det være et distriktsstyre valgt av og blant de aktive utøvere i distriktet. Distriktsstyret forvalter distriktets indre anliggender etter et nærmere fastsatt regelverk.
- I den svenske loven er den offentlige styringen og forvaltningen av reindriffts-næringen lagt til "*länsstyrelsen*". Länsstyrelsene utnevner hver sin "*rennäringsdelegation*". I utnevnelsen deltar samebyene og kommunene. I länsstyrelsene er det en "*rennäringsenhet*" som forstår den administrative forvaltningen, og forberedelse av saker til "*rennäringsdelegationen*". Den sentrale forvaltningen er lagt til "*Jordbruksverket*" og "*Jordbruksdepartementet*". Samebyene har hvert sitt styre valgt av og blant samebyens medlemmer etter nærmere regler. Samebyens styre forvalter samebyens indre anliggender etter nærmere fastsatte regler, og har stor myndighet på vegne av samebyens medlemmer.
- I den norske loven er plankravet til reinbeitedistriktene både omfattende og regulerende.

- Boazodoalu guohtuneatnamiid geavaheapmi lea goabbatládje, muhtin muddui dannego leat vieruiduvvan vuoigatvuođat ja erohusat boazodoalu organiseremis, muhtin dáfus leat luonddudilálašvuođat goabbatláganat ja eananoamastanstruktuvra ii leat seammáládje riikkain. Dasto velá dannego Ruotas lea boazodolliin viidát vuoigatvuohta bivdit ja guolástit, ja álkit oazžut rivttiid boaldámušaide ja muoraide.
- Norgga láhka lea gáržžit dasa mii guoská boazodoalu vuoigatvuhtii cegget rusttegiid ja atnit mohtorfievrruid.
- Ruota boazodoalloláhka lea historjjálaččat álohii leamaš oktasašvuođa vuodul, eambbogo Norgga boazodoalloláhka. Norgga láhka, oktan láhkaásahusaiguin, sáhtá dán bealis leat liiggas detáljastivrejeaddji.
- Norgga boazodoallošiehtadus lea sihke ealáhuspolitihkalaš ja ekonomalaš ášahus, seammágo eanandoalu ja guolásteami šiehtadusat. Politihkalaš beali vuodul šiehtadallá ealáhusorganisašuvdna stáhtain juohke jagi šiehtadusa sisdoalu. Ekonomalaš bealis galgá šiehttat movt geavahit váikkuhangaskaomiid, sihke sisdoalu ja viidodaga dáfus. Ekonomalaš doaibmabijuid oktavuodas, addojit iešguđetlágan stivrejeaddji láhkaásahusat boazodoallopolitihka ulbmiliid vuodul. Stuoradiggi gieđahallá ja dohkkeha šiehtadallama bohtosiid. Sámediggi lea máiddái mielde dán proseassas.
- Ruotabeali ekonomalaš doarjagat leat lági-duvvon earaládje. Ruotas várrejit juohke jagi ruđa bušeahhtapoasttain “för näringsens främjande” (boazodoalu ovddideapmái). Ruhtajuolludeami hálddaša Jordbruksverket ja doarjagat leat bohccobierggu haddelasáhus, buhtadusat Tsjernobyl-lihkuhisvuoda dihte, riikarádjeáiddiid divodeapmi, bohccuid heah-

tebiebman dálvejagis jna. Jordbruksverket ja Sámediggi digaštallet juohke jagi masa ruhta galgá adnot.

Norgga ja Ruota stivren- ja hálddašanmálliin leat stuora erohusat. Norgga boazodoalloláhka stivre mihá dárkileappot, ja dasa gullá maid stivrenvuoški. Erohusat leat maiddái doarjjaortnegiid huksemis ja hálddašeamis. Dáid goabbatláganvuođaid galgá vuhtiiváldit viidásit ovttasbargus.

2.4 Boazodoalu ovdáneapmi

Ruotabeali duogášdieđuid vieččaimet mii girjjis “Svensk rennäring”. Ruota sámiid riikasearvi/ Jordbruksverket/Sveriges Lantbruksuniversitet/ Statistiska centralbyrån 1999 ja njuolga dieđuid *Jordbruksvearkkas*. Norggabealde leat fas viežžan dieđuid Boazodoallohálldahusa iešguđet jagiid gihppagis *Ressursregnskap for reindriftsnæringen* ja *Totalregnskap for reindriftsnæringen*. Goappaš riikkain leat statestihkalaš dieđut rievddadan áiggiid mielde. Mii välljimet dása dakkár dieđuid ja áiggiid, mat čájehit muhtin muddui ealáhusa ovdáneami, ja mat addet vuodu buhtastahttit.

Vaikko Finnmárku ii guoskkage konvenšuvdnii, lea guovlu deatalaš Norgga obbalaš boazodoalu čilgemii. Danne leat mii earuhan tabeallain 2.4 ja 2.5 Finnmárkku boazodoalu Norgga earaguovllu boazodoaluin, mat leat konvenšuvdnaguovlluid siskkobeaide. (Romsa, Nordlándá, Davvi-Trøndelaga, ja Lulli-Trøndelága/Hedmark).

2.4.1 Olmmošlohku

2.4. *tabealla*. Doalloovttadagaid lohku, olbmuid lohku sámi boazodoalus, ja “rennärinsföretak” lohku 1975–1997.

NORGA	1975	1980		1990		1997	
		Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.
Doalloovttadagat*	598	437	170	508	167	384	163
Olbmot	1 500	1 556	484	2 139	546	2 067	707
RUOTTA		1979				1997	
Doalloovttadagat		786				928	

* 1978 boazodoallolágas adno doaba doalloovttadat (driftsenhet).

Tilsvarende bestemmelse finnes ikke i den svenske loven.

- Reindriften bruk av beiteområder er forskjellig, dels på grunn av sedvane og organisering av reindriften, dels på grunn av naturgitte forhold og forskjellig grunneierstruktur. Reindriftsutøvernes rett til jakt, fiske og trevirke er betydelig større i Sverige enn i Norge.
- Den norske loven er mer restriktiv når det gjelder reindriften rett til oppføring av anlegg og bruk av motoriserte kjøretøyer.
- Den svenske reindriftslovgivning har historisk sett vært mer kollektivrettet enn den norske. Den norske loven med tilhørende forskrifter kan ut fra dette oppfattes unødig detaljregulerende.
- Reindriftsavtalesystemet i Norge er både en næringspolitisk og økonomisk institusjon i likhet med tilsvarende for landbruk og fiskeri. Den politiske siden innebærer at næringsorganisasjonen og staten forhandler årlig om innholdet i reindriftpolitikken. Den økonomiske siden innebærer at forhandlingspartene enes om virkemiddelbruken, både i omfang og innhold. I forbindelse med de økonomiske tiltakene utgis det ulike regulerende forskrifter i forhold til målene i reindriftpolitikken. Forhandlingsresultatet behandles og godkjennes av Stortinget. Sametinget deltar i denne prosessen.
- De økonomiske støtteordningene i Sverige er organisert på en annen måte. I Sverige avsettes hvert år penger under budsjettposten “*för rennäringens främjande*”. Tildelingen disponeres av Jordbruksverket og benyttes til pristillegg for reinkjøtt, erstatninger som følge av Tsjernobyl-ulykken, vedlikehold av riksgrensegjerder, tilskudd til krisefôring av rein om vinteren m.m. Hvert år drøfter *Jordbruksver-*

ket og Sametinget bruken av deler av tildelingen.

Det er betydelige forskjeller mellom den norske og svenske styrings- og forvaltningsmodellen. Den norske reindriftsloven regulerer mer detaljert noe som også gjelder styringsmodellen. Det er også klare forskjeller i oppbygging og forvaltning av økonomiske støtteordninger. Disse ulikheter må tas i betraktning i det videre samarbeidet.

2.4 Utviklingstrekk i reindriften

For Sverige er bakgrunns materialet hentet fra boken “*Svensk rennäring*” (Svenska Samers Riksförbund/Jordbruksverket/Sveriges Lantbruksuniversitet/Statistiska centralbyrån, 1999) og direkte opplysninger fra *Jordbruksverket*. For Norge er materialet fra *Ressursregnskap for reindriftnæringen* og *Totalregnskap for reindriftnæringen* (begge utgitt av Reindriftsadministrasjonen/Reindriftsforvaltningen ulike år). I begge land har det statistiske grunnlagsmaterialet endret seg over tid, men det er valgt type data og tidspunkter som illustrerer noe av utviklingen i næringen, og samtidig gir grunnlag for sammenlikninger.

Selv om Finnmark ikke berøres av konvensjonen er disse områdene viktige for å beskrive hovedtrekkene i den totale utviklingen i reindriftnæringen i Norge. I tabell 2.4 og 2.5 er det derfor skilt mellom reindriften i Finnmark og reindriften i de øvrige samiske reindriftsområdene som berøres av konvensjonen (Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark).

2.4.1 Befolkning

Tabell 2.4. Antall driftsenheter, personer og “rennäringsföretak” i samisk reindrift, 1975–1997.

	1975	1980		1990		1997	
		Finnmark	Øvrige o.	Finnmark	Øvrige o.	Finnmark	Øvrige o.
NORGE							
Driftsenheter/bruk*	598	437	170	508	167	384	163
Personer	1 500	1 556	484	2 139	546	2 067	707
SVERIGE		1979				1997	
Rennäringsföretak		786				928	

* Driftsenhet ble definert i reindriftsloven av 1978.

Norggas lea doalloovttadagaid lohku bisson sullii seammá dásis, earret Finnmárkkus. Finnmárkkus lea lohku rievddadan veahá, muhto manai garrasit manás manjil 1990 (25 %). Lohku lea manásmannan eanas nuppástuhttinbargguid geažil, man ulbmilin lei geahpedit boazologu. Ruotas fas lassánedje doalut jagiin 1979–1997 (18 %). Doallun (*renskötselsföretag*) lohkkovit dat mat *Jordbruksverket* “*Foretaksregisterii*” dieđihuvvojit, ja dakkár doalus lea okta dahje eambo čearromiellahtut.

Olbmuid lohku, geat gullet boazodollui, lassánii goappaš riikkain 1975/80 rájes, ja Norggas ledje boazodoalus eanemus olbmot jagis 1990. Finnmárkkus manai manás boazodolliid lohku, geain váldoealáhussan lei boazodoallu, muhto olmmošlohku ii almmatge mannan manás nu ollu go doalut (leat eambo olbmot juohke doalu nammii).

2.4.2 Buvttadeapmi

2.5. tabealla. Boazolohku, njuovvanlohku ja njuovvamat (%), jagiin 1975–1998.

NORGA	1975		1981		1989		1998	
	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.	Finnmárku	Eará guovl.
Boazolohku*	86 800	37 200	129 900	41 400	200 400	48 000	129 600	47 400
Njuovvan lohku	22 564	10 142	35 520	13 020	78 592	20 848	33 550	13 800
Njuovva mat (%)	26	27	27	31	39	43	26	29
RUOŦŦA	1976		1981		1989		1998	
Boazolohku	182 000		227 000		296 000		239 150	
Njuovvan lohku	–		51 200		84 915		47 362	
Njuovva mat (%)	–		23		29		20	

* gidđaealu boazolohku

Norggas lei alimus boazolohku jagis 1989. Finnmárkku boazolohku lei oalle vuollin 1970-loguid gaskkamuttos, go ledje heajos jagit ja dalle massojedje erenoamáš ollu bohccot. Vaikko boazolohku lea ovdalnai rievddadan, ii goittotge leat lassánan nu ollu go áigodagas 1975–1989, go dalle lassánii Finnmárkku boazolohku beliin. Sámi boazodoalu boazolohku lassánii 29 % dán áigodagas. Jagi 1989 rájis 1998 rádjái manai boazolohku sakka ollu manás Finnmárkkus (35 %), muhto eará govlluin áibbas unnán (1 %). Ruotas lassánii boazolohku 63 % jagiin 1976 rájis ja lohku lei buot bajimusas jagis 1989. Das rájis manai boazolohku 19 % manás jagi 1997 rádjai. Maiddái Ruotas lea boazolohku rievddadan, ja alimus boazolohku lei jagiin 1910, 1930 ja 1955 goas lohku lei gaskkal 275 000 ja 280 000 bohcco. Muhto ii goassege leat leamaš nu alla boazolohku go jagis 1989.

2.5 tabeallas mii oaidnit ahte leat eanemus njuovvanbohccot gidđaealus (%) dallego boazolohku lea badjin. Dát čájeha ahte boazodoallu geahččala muddemiid bokte heivehit boazodoalu guohtumiid mielde. Okta sivva dasa manne njuovvanproseanta lea mannan manás, leat lassáneaddji boazomassimat. Ja massimiid duogážin muhtin govlluin leat boraspiret, mat dahket vátisvuodaid.

Muhtin govlluin Norggas, earret Finnmárkku, lassánii biergobuvttadeapmi 1980-loguin, vaikko boazolohku ii lassánan (2.5 ja 2.6 tabeallat). Dás oaidnit ahte go boazolohku 16 % lassánii 1981rájis gitta 1989 rádjái, de dan áigodagas lassánii biergobuvttadeapmi 60 % tonnaid mielde. Biergobuvttadeapmi lassánii dannego rievddai ollislaš ealus njiñnelasaid lohku varrásiid ektui (dahje nuppeládje) ja bohccuid ahki ealus rievddai.

I Norge har antall driftsenheter utenom Finnmark vært relativt stabilt. I Finnmark har antallet variert en del, men det er kraftig redusert etter 1990 (25 %). Denne reduksjonen skyldes særlige omstillingstiltak som grunnlag for reduksjon i reintallet. I Sverige har det vært en økning i antall reindriftsenheter fra 1979 til 1997 (18%). Et "renskötselsföretag" (reindriftsenhet) er et foretak som er registrert i *Jordbruksverkets "Företagsregister"*, og i et slikt foretak inngår en eller flere medlemmer i samebyen.

Antall personer knyttet til reindriften har økt i begge land med utgangspunkt i 1975/1980, med en topp i Norge omkring 1990. I Finnmark er antall personer med reindrift som hovednæring blitt noe redusert i de senere årene, men nedgangen har ikke vært like stor som reduksjonen i antall driftsenheter (flere samlet under færre enheter).

2.4.2 Produksjon

Tabell 2.5. Antall rein og antall slakt med uttak i %, 1975–1998.

	1975		1981		1989		1998	
	Finnmark	Øvrige o.	Finnmark	Øvrige o.	Finnmark	Øvrige o.	Finnmark	Øvrige o.
NORGE								
Antall rein *	86 800	37 200	129 900	41 400	200 400	48 000	129 600	47 400
Antall slakt	22 564	10 142	35 520	13 020	78 592	20 848	33 550	13 800
Uttak i %	26	27	27	31	39	43	26	29
SVERIGE								
	1976		1981		1989		1998	
Antall rein*	182 000		227 000		296 000		239 150	
Antall slakt	–		51 200		84 915		47 362	
Uttak i %	–		23		29		20	

* Antall rein i vårflokk

I Norge som helhet var reintallet størst i 1989. Reintallet i Finnmark var lavt i midten av 1970-årene på grunn av flere år med ekstraordinære store tap. Selv om det tidligere hadde vært svingninger i reintallet, har økningen aldri vært så stor som fra 1975 til 1989 da reintallet i Finnmark ble mer enn fordoblet. I den samiske reindriften for øvrig økte reintallet med 29 % i denne perioden. Fra 1989 til 1998 ble reintallet kraftig redusert i Finnmark (35%), men ubetydelig i de øvrige områdene (1%). I Sverige økte reintallet med 63 % fra 1976 og frem til toppåret 1989. Deretter har reintallet avtatt med 19 % frem til 1997. I Sverige har det også tidligere vært store svingninger med topper i 1910, 1930 og 1955 da antallet rein var mellom 275 000 og 280 000,

men det er aldri tidligere registrert et så høyt antall som i 1989.

Tabell 2.5 viser at slakteuttaket i % av vårflokken er størst når reintallet er høyt. Dette illustrerer at reindriften, gjennom varierende uttak, til en viss grad søker å tilpasse reintallet til beiteressursene. En av årsakene til lavere slakteuttak de senere årene er økte tap, i enkelte områder, som følge av problemer med rovvilt.

I Norge var det i områdene utenfor Finnmark en økning i produksjonen i 1980-årene som var større en økningen i reintallet skulle tilsi (tabell 2.5 og 2.6). Mens reintallet økte med 16 % fra 1981 til 1989 økte produksjonen i tonn med 60 %. Produktivitetsveksten skyltes endringer i kjønns- og aldersstruktur i reinflokk.

2.4.3 Ekonomiija

2.6. tabealla. Boazodoalu ekonomalaš dilli jagiin 1975–1997. Árvvut leat 1 000 NOK/SEK.

	1975	1980	1990	1997
NORGA				
Buvttadeapmi (tonn)	1 083	1 428	2 004	1 268
Kilo haddi. * NOK*	77,61	66,87	38,06	44,15
Buvttadanárvu **	84 052	95 490	76 272	55 982
Njuolgggo doarjagat ***	2 168	11 229	26 340	17 355
Boraspire vahátbuhtadusat	2 604	4 371	3 493	18 498
Submi sisaboađut	88 902	111 157	106 144	91 879
RUOTTA				
Buvttadeapmi (tonn)	-	1 200	3 580	1 306
Kilo haddi. SEK	-	38,50	27,34	41,30
Buvttadanárvu**	-	46 200	97 877	53 938
Haddedoarjja	4 310	12 262	26 403	21 330
Boraspire vahátbuhtadusat	7 446	-	27 314	29 311
Submi sisaboađut			151 594	104 578

* hattit/golut čuvvot konsumhadde-indeaksa biddjon 1978-kr našunála kruvnnuide.

*** doallodoarjja ja miessenjuovvan doarjja.

Ollislaš biergobuvttadeami árvu lea mannan manás mearkkašahti láhkái. Mii oaidnit loguin man sakka buvttadeapmi mannagođii manás erenoamážit manñil 1990 goappaš riikkain. Hattit leat ollu rievddadan goappaš riikkain. Norggas gahčai haddi lagabui beliin áigodagas 1975–1990. Hattit ledje sihke Norggas ja Ruotas vuolimusas jagis 1990 (sihke tonnat ja %), ja dan jagi buvttadedje maiddái eanemus bierggu. Manñil manai biergobuvttadeapmi sakka manás ja biergobuvttadeami árvu hedjonii, vaikko haddi goargñui. Hedjonan sisaboađuid sadjái leat muhtin muddui lasihan doarjagiid (erenomážit jagis 1990), ja lasihan buhtadusaid (1997).

Norggas lassánedje boraspire-vahátbuhtadusat viđa geardánit jagiin 1990–1997 (fásta kr-mihtuin). Seammalágan vahátbuhtadusat lassánedje

16 % Ruotas 1990–1997 áigodagas, muhto lei juo oalle badjin jagis 1990. Lassin dása bohtet vel buhtadusat “*stuora boazojámu*” dihte Ruotas (erenomáš stuora, duodaštuvvon massimat). Jagis 1997 ledje dát buhtadusat 728 039 SEK. Buhtaduslogut eai dáidde goittotge čájehit man ollu duodas leat massán bohccuid, muhto vahátmáksimat (buhtaduslogut) čájehit ahte boraspiret leat giksin boazoealáhussii.

Norggas eai leat lassánan boraspire-vahátbuhtadusat dan mielde movt massimat dáhpáhuvet, ja nu leage njiedjan dat man gohčoda “buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas (vederlag for arbeid og egenkapital)”. Dát čájehuvvo 2.2 govvas mas bohtá ovdan ovdáneapmi Nordlánddas áigodagas 1985–1999.

2.4.3 Økonomi

Tabell 2.6. Økonomiske forhold i reindriften, 1975–1997. Verdier i 1 000 NOK/SEK.

	1975	1980	1990	1997
NORGE				
Produksjon i tonn	1 083	1 428	2 004	1 268
Pris pr. kg. NOK*	77,61	66,87	38,06	44,15
Verdi av produksjonen	84 052	95 490	76 272	55 982
Direkte tilskudd**	2 168	11 229	26 340	17 355
Erstatning p.g.a. rovvilt	2 604	4 371	3 493	18 498
Totale inntekter	88 902	111 157	106 144	91 879
SVERIGE				
Produksjon i tonn	–	1 200	3 580	1 306
Pris pr. kg. SEK*	–	38,50	27,34	41,30
Verdi av produksjonen	–	46 200	97 877	53 938
Pristilskudd	4 310	12 262	26 403	21 330
Erstatning p.g.a. rovvilt	7 446	–	27 314	29 311
Totale inntekter			151 594	104 578

* Alle priser/kostnader er regnet om etter konsumprisindeksen til faste 1998-kroner i nasjonale kroner.

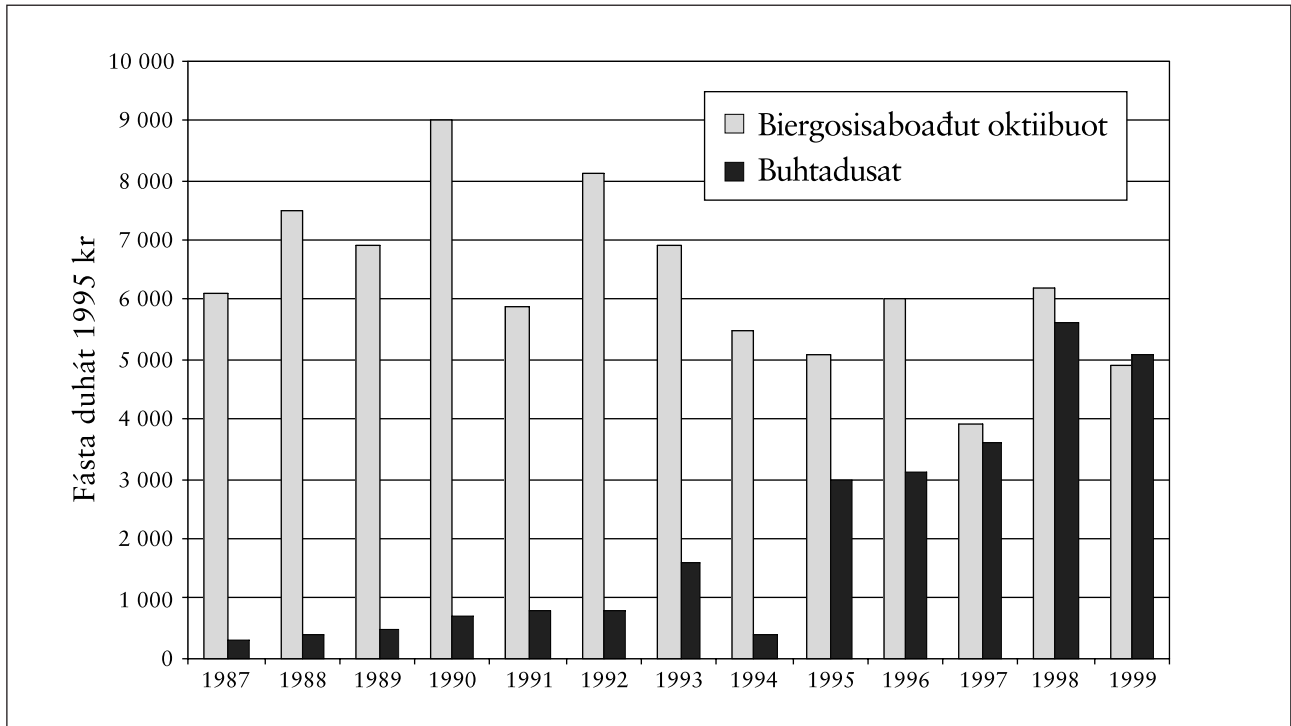
** Driftstilskudd til driftsenheten og kalveslakttilskudd.

Verdien av den totale kjøttproduksjonen har sunket betydelig. Underliggende tallmateriale viser at nedgangen kom særlig etter ca. 1990 i begge land. I begge land har prisene variert sterkt, og i Norge sank prisen til omkring halvparten fra 1975 til 1990. I begge land var prisen lavest i 1990 da produksjonen var høyest (både i tonn og prosent). Senere er produksjonen betydelig redusert og verdien av kjøttproduksjonen er lavere til tross for en prisøkning. Inntektsreduksjonen er i noen grad kompensert med økte tilskudd (spesielt i 1990) og økte erstatninger (1997).

I Norge økte erstatninger på grunn av rovvilt omkring fem ganger fra 1990 til 1997 (målt i faste kroner). I Sverige økte tilsvarende erstatning

med 16 % i perioden 1990 til 1997, men var på et relativt høyt nivå allerede i 1990. I tillegg kommer erstatning for “*massdöd*” i Sverige (ekstraordinære, dokumenterte tap) som i 1997 var på SEK 728 039. Selv om erstatningsomfanget nødvendigvis ikke har en direkte sammenheng med størrelsen på de reelle tapene, er det et uttrykk for den økende belastningen av rovvilt på reindriftnæringen.

I Norge har erstatningene for tapt rein på grunn av rovvilt ikke økt i samme takt som tapene, og dette har bidratt til at “vederlag for arbeid og egenkapital” er blitt redusert. Dette illustreres av figur 2.2 som viser utviklingen i Nordland i perioden 1985 til og med 1999.

2.2 govva. Dás oaidnit ollislaš biergobuvttadeami sisaboaduid ja boraspire-vahátbuhtadusaid Nordlándda boazorohagas áigodagas 1987–1999.

Jagis 1997 ožžo sámi boazodoalu doallovttagat Norggas 95 000 kr oktiibuot dan oassái man gohčoda “vederlag for arbeid og egenkapital” (buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas) (nettosisaboahu oktiibuot). Jagis 1998 lassánii ruhtasubmi ja lei dasto 166 000 kr. Ruotas lei jagis 1998 dát sisaboahu 132 000 kr juohke bearraša nammii (sáhtta buhtastahttit doallovttagain). Válidosivvan manne Norggas lei dássi nu erenoamáš vuollin jagis 1997, čilgejuvvo vuosttažettiin dainna ahte ealuid árvu hedjonii ja boazodoallit ožžo unnit doarjagiid. Vahátbuhtadusat ja lassidietnasat lassánedje jagis 1998. Nordlánddas ledje buhtadusat badjelis go biergobuvttadeami árvu jagis 1999 (govva 2.1). Guovlluin, mat leat Ruota ráji lahkosiin, ledje stuora erohusat dain sisaboaduin jagis 1998 ja ledje gaskkal 81 000 kr (Romssas) ja 400 000 kr (Davvi-Trøndelágas). Manne ledje erohusat, sáhtta čilgejuvvo das go Davvi-Trøndelágas lei goluidmearri vuollelis. (sullii 40 000 kr vuollelis go eará guovlluid gaskamearri).

2.4.4 Teknologiija

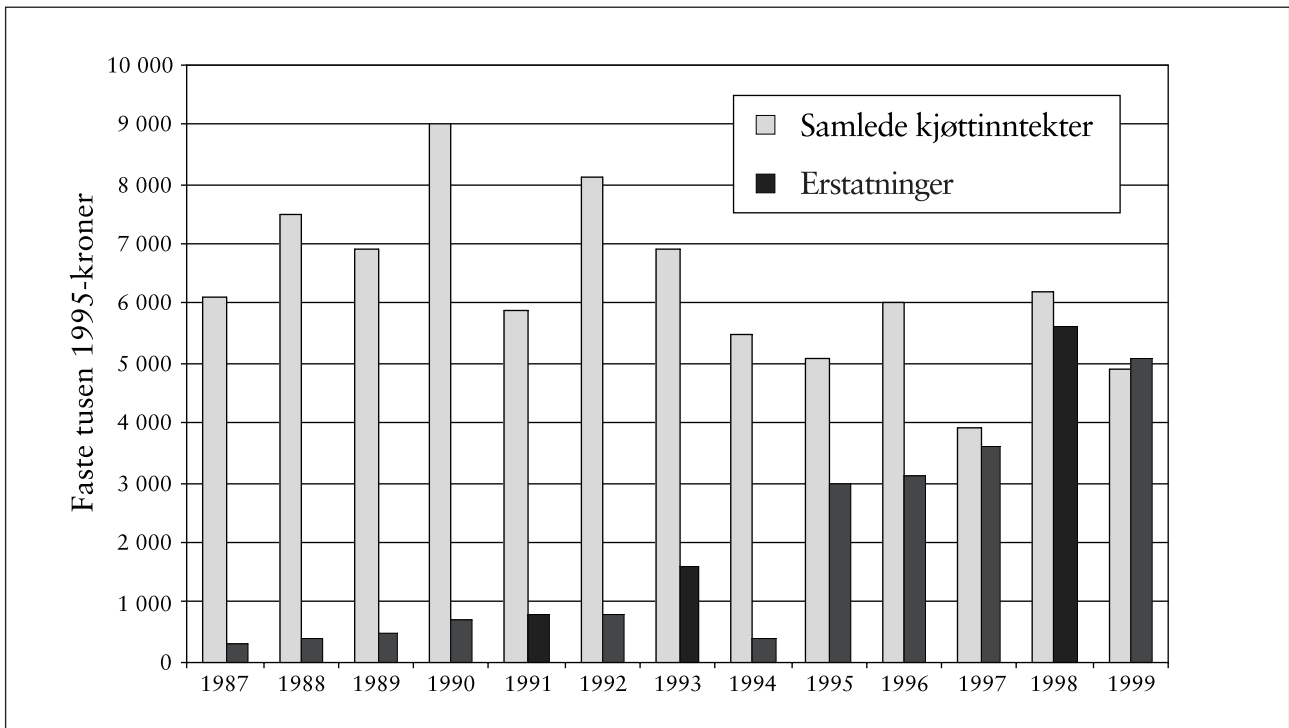
Boazodoallu lea 1960-jagiid rájis ja dássáži mihá eambo geavahišgoahtán teknologalaš veahkneavvuid. Mis leat goittotge unnán gáldut, mat čájehit loguiguin ovdáneami. Eaige gávdno ovtt-

lágán dieđut Norggas ja Ruotas. Go bidjá vuoddu ahte 1960-jagiin ledje áibbas unnán teknologalaš veahkneavvut boazodoalus, sáhttet goittotge soames logut 1990-jagiid loahpas govvidit ovdáneami.

Jagis 1998 fievrredje 78 % ruotabeale boazodolliin olles ealu, dahje muhtin ráji ealus, guorbmebiillain čakčaorohakkii. Giđdat lei lohku 34 %. Čakčat lei eatnasiin gaskkal 20 ja 40 miilla guhku johtolat, muhto giđdat johte eatnasat vuollel 10 miilla. Norggas maiddái fievrredit ealu guorbmebiillain muhtin muddui, muhto eai nu ollugat daga dan (váilot logut).

Ruota doaluin lei badjel bealli geat bibme bohccuid 1997/98 dálvvi. Ain dál dárbbášuvvo biebmat bohccuid radioaktivitehta geažil (maiddái Norggas), muhto nealgi lea váldoággan manne bibmet bohccuid dálvet (sullii 37 %). Dálvet dat leage go bibmet bohccuid guhkimus áiggi ain hávális (88 beavvi gaskamearálaččat). Stuurimus doalut bibmet eanemusat.

Norgga boazodoalus lea muohtaskohteriid almmolaš lohku dál vuollel 1 000. Lohku lea veahá vuollelis go jagis 1982 (1 144). Mañemus 30 jagis leat maid atnigoahtán mohtorsihkkeliid ja njealljejuvllat vuojániid, ja dat leat váikkuhan dasa ahte boazodoalu bargovuogit leat sakka rievdan. Beatnagiid atnet boazobarggus, omd čohkkedettiin ja guođohettiin (badjel 50 % Ruota doaluin). Vaikko adnoge teknologiiija, de

Figur 2.2. Samlede inntekter fra kjøttproduksjon sammenholdt med erstatninger på grunn av rovvilttap i Nordland reinbeiteområde for perioden 1987–1999.

I 1997 var “vederlag for arbeid og egenkapital” (samlet nettoinntekt) pr.driftsenhet for den samiske reindriften i Norge sett under ett på 95 000 kroner. Dette beløpet økte til 166 000 kroner i 1998. I Sverige var denne inntekten i 1998 132.000 pr. familie (sammenlignbart med driftsenhet). Det spesielt lave nivået i Norge i 1997 skyldes i hovedsak en reduksjon av reinhjordverdien og betydelig mindre tilskudd. Erstatninger og biinntekter økte i 1998. I Nordland var erstatningene høyere enn verdien av kjøttproduksjonen i 1999 (figur 2.2). For de områdene som grenser mot Sverige varierte disse inntektene i 1998 mellom 81 000 kroner (Troms) og 400 000 kroner (Nord-Trøndelag). En del av forskjellene skyldes et lavere kostnadsnivå i Nord-Trøndelag (ca. 40 000 kroner lavere enn gjennomsnittet for de øvrige).

2.4.4 Teknologi

Det har vært en dramatisk utvikling i bruk av teknologiske hjelpemidler i reindriften fra 1960-årene og frem til i dag. Det foreligger imidlertid svært lite materiale som illustrerer denne utvik-

lingen med tall. Det foreligger heller ikke samme type data i Norge og i Sverige. Med utgangspunkt i at bruk av teknologi var på et minimum i 1960-årene, kan noen tall fra slutten av 1990-årene likevel gi et inntrykk av utviklingen.

I 1998 flyttet 78 % av reindriftsforetakene i Sverige hele eller deler av sin reinflokk til høstbeitene med lastebil. Om våren var denne andelen 34 %. Om høsten flyttet de fleste mellom 20 og 40 mil, men om våren flyttet de fleste kortere enn 10 mil. Flytting med bil brukes også en del i Norge, men omfanget er betydelig mindre (tall foreligger ikke).

I 1997/98 var det over halvparten av foretakene i Sverige som føret reinen. Fortsatt er det behov for en del føring på grunn av radioaktivitet (også i Norge), men det meste skyldes ren nødføring om vinteren (ca. 37 %). Varigheten av føringen er lengst om vinteren (88 dager i gjennomsnitt). Det er mest føring i de største reindriftsforetakene.

I Norge er det offisielle tallet på snøscootere i reindriften for tiden noe under 1 000. Dette er noe lavere enn i 1982 (1 144). Motorsykler og “4-hjulinger” er også tatt i bruk de seneste 30 årene og har bidratt til dramatiske endringer i

goittotge oallugat maiddái čuiget ja vázzet jodi-dettiin. Heasttaid leat maid muhtin muddui geavahišgoahtán bievlajagis.

Ruotas ja lulli Norggas atnet helikopteriid oalle ollu, erenoamážit dallego čohkkejit ealu gárdái go galget geassit gávpečorra.

2.4.5 *Oktiigeassu*

Obbalaččat sáhtta Ruotabeali boazodoalu dadjat leat viidábun go Norggas, doppe leat eambbo boazobargit, olbmot geat gullet boazodollui, ja sturorit boazolohku. Obbalaš govas oaidnit ahte sihke doalut ja olbmot geat gullet boazodollui leat lassánan goappaš riikkain 1975/80 rájes 1997 rádjai (earret Finnmárkkus).

Sihke Norggas ja Ruotas lei alimus boazolohku jagis 1989. 1980-loguid rájes lea leamaš čielga politihkalaš ulbmilin geahpedit boazologu sierra doaimmaiguin. Seammasullasaš ovdáneapmi boazologus Ruotas ja Norggas čájeha dan guvlui ahte boazolohku rievddai olmmošlogu ja guoh-tumiid mielde, ii ge boazodoalopolitihkalaš doaibmabijuid geažil. Norggas ja Ruotas han

eai lean seammalágan boazodoallo-politihkalaš doaibmabijut. Tsjernobyl atomlihkohisvuođa maŋŋil unniduvvui njuovvan, ja dát lihkohisvuohta dagahii boazologu lassáneami muhtin muddui.

Árvolassáneapmi, man mihtidit biergobuvttade-miin, lei jagis 1997 sullii seamma dásis goappaš riikkain, ledje seammá hattit ja buvttaduvvui ovttá mađe. 1989/90 ektui lea haddedoarjja veahá lassánan Ruotas, muhto Norggas geahpedeje njuolggo doarjagiid doalloovttadagaide. Boraspiret leat áibbas vissasit guovddáš sivvan dasa go boazodoalu buvttadeapmi ja dienas lea maŋás mannan, ja maiddá leat boraspirevát-tisvuodat dađistaga lassánan boazodoalus ja šad-dan váttisvuhtan.

Boazodoalu eavttut leat ollásii earáhuvvan dan rájis go mohtorfievrrut lassánedje maŋemus 30 jagis, sihke guođoheami, čohkkema ja johtima dáfus. Stuora ealuid lea dál mihá geahppasit guođohit, ja dát várra váikkuhiige dasa go boazolohku lassánii 1980-loguin. Hedjonan ja gár-žon guohtumiid ovdii leat eambbo biebmagoah-tán ealuid, sihke lunddolaš rásiiguin ja fuođđarii-guin.

driftsmetodene. Hund brukes fortsatt svært mye under samling/gjeting (over 50 % av foretakene i Sverige). Til tross for den tekniske utviklingen foretas en stor del av flyttingen til fots eller på ski. Hest er også i noen grad tatt i bruk på barmarksføre.

Helikopter brukes ganske mye i Sverige og i de sørlige områdene i Norge, spesielt til samling av rein før slakting.

2.4.5 Oppsummering

Generelt kan en si at reindriften i Sverige har et noe større omfang enn i Norge, både når det gjelder antall utøvere, antall personer knyttet til næringen og antall rein. Det generelle bildet er at både antall enheter og personer har økt i begge land fra 1975/80 til 1997 (med unntak av Finnmark).

Både i Norge og i Sverige var reintallet på det høyeste i 1989. Siden 1980-årene har det vært et klart politisk mål å redusere reintallet gjennom særskilte tiltak. Sammenfallende utvikling når det

gjelder økningen i antall rein tyder på at økningen hadde større sammenheng med befolkningsutvikling og beiteforhold enn med reindriftpolitiske tiltak. Etter atomulykken i Tsjernobyl i 1986 ble slakteuttaket i en periode redusert betydelig, og denne ulykken bidro derfor til økningen i reintallet i visse områder.

Med omkring samme pris og produksjonsmengde i 1997 er verdiskapningen, målt i kjøttproduksjon, omtrent den samme i de to landene. I forhold til 1989/90 er prisstøtten økt noe i Sverige, men i Norge er de direkte tilskuddene til driftsenhetene redusert.

Det er åpenbart at rovvilt er en viktig årsak til redusert produksjon og økonomisk utbytte fra næringen, og at dette er et økende problem for reindriften.

Økt bruk av kjøretøyer, både til gjeting/samling og transport, har gitt helt nye betingelser for utøvelsen av reindrift i løpet av de siste 30 årene. Dette har gitt større muligheter til å kunne kontrollere store flokker, og var åpenbart en medvirkende årsak til økningen i reintallet på 1980-tallet. Redusert kvalitet og omfang av reinbeitene er delvis kompensert med økt bruk av fôring, både med naturlige vekster og fabrikkfôr.

3. KAPIHTAL

Doaimmadilálašvuodát ja guohtumiid atnu

3.1 Doaimmadilálašvuodát, guohtumat ja daid atnu

3.1.1 Álgu

Dán kapihtalis ovdanbuktá kommišuvdna čearuid ja boazoorohagaid doaimmadilálašvuodaid, guohtumiid ja guhtumiid anu čuovvovaš guovlluin: Davil álgit Romssa fylkkas ja Norrbottena leanas ja Hedmark fylka davimus osiin ja Dalar-na leana. Mii juohkit guovllu viđa guovllulaš oas-sái (regiovdnii): Romsa ja davágeaži Norrbotten, Davit Nordlánda ja gaska ja lulimus Norrbotten, Helgelánda ja Västerbotten, Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda. Don gávnnat dárkilis čilgehusa čearuid ja boazoorohagaid birra fágalávde-gotti raporttas (mielddus 1), mii čuovvu dán raportta. Čearuid čilgehusat ja boazoorohagaid čilgehusat eai leat jur ovttaláganat juohke saji. Vuosttažettiin leat geográfalaš erohusat ja iešguđetlágan doaimmavuogit, muhto maiddái barggu duogášdieđut, leat goabbatláganat.

3.1.2 Romssa guovlu ja davágeaži Norrbotten

Obbalaččat

Guovlu fátmasta buot Romssa fylkka oroha-gaid ja Ruotas dan njeallje davimus várrečearu. Dasa lassin lea davágeaži Norrbottena nuortta-mus eananosiin maiddái vuovdečearru ja dasto mánga konsešuvdnačearu, mat váikkuhit várre-čearuid doaimmadilálašvuodaid ja areálageava-heami dálvejagi eatnamiin. Buot čearuin ja nealji boazoorohagas lea oarjjabeali, ja nuppis fas nuorttabeali, orohatrádji nuppi riikka guvlui. Dasto leat velá njeallje boazoorohaga main oro-hatrádji lea ruotabeali konvenšuvdnaguovlluide Norggas.

Romssa boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 14 000 bohcco oktiibuot. Čearuid alimus lobálaš boazolohku lea 36 500 bohcco, ja vuovdečearuid ja konsešuvdnačearuid alimus lobálaš boazolohku lea fas 10 300 bohcco (SOU 1966:12).

Geahča mat mielddus 1, kap. 2. Das čilge kommišuvdna doaimmadilálašvuodaid ja guohtumiid, ja movt čearut ja orohagat atnet guohtu-

KAPITTEL 3

Driftsforhold, beiter og erfaringer med gjeldende konvensjon

3.1 Driftsforhold og beitebruk

3.1.1 Innledning

I dette kapitlet redegjør kommisjonen for samebyenes og reinbeitedistriktenes driftsforhold, beiter og beitebruk i et område som i nord er avgrenset av Troms fylke og Norrbottens län og i sør de nordligste delene av Hedmark fylke og Dalarna län. Området er delt opp i fem regioner: Troms og nordlige Norrbotten, nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten, Helgeland og Västerbotten, Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland, samt Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland. Detaljerte beskrivelser av samebyer og reinbeitedistrikter er å finne i fagutvalgets rapport som er vedlegg 1 til denne innstillingen. Beskrivelsen av samebyer og reinbeitedistrikter følger ikke samme mønster hele tiden. Dette skyldes først og fremst ulike geografiske forutsetninger og driftsformer, men også ulikt bakgrunnsmateriale som ligger til grunn for beskrivelsene.

3.1.2 Region Troms og nordlige Norrbotten

Generelt

Regionen omfatter samtlige reinbeitedistrikter i Troms fylke og de fire nordligste fjellsamebyene i Sverige. I den østlige delen av nordlige Norrbotten er det dessuten en skogssameby og flere konsesjonssamebyer hvor driftsmønsteret påvirker fjellsamebyenes driftsforhold og arealbruk i vinterbeiteområdene. Samtlige fjellsamebyer og fire reinbeitedistrikter har sin vestlige, respektive østlige, grense mot det andre landet. Ytterligere fire reinbeitedistrikter grenser mot svenske konvensjonsområder i Norge.

Det høyeste tillatte antall rein for reinbeitedistriktene i Troms er totalt 14 000 dyr. For fjellsamebyene er det høyeste tillatte antall rein 36 500 dyr, og for skogs- og konsesjonssamebyene 10 300 dyr (SOU 1966:12).

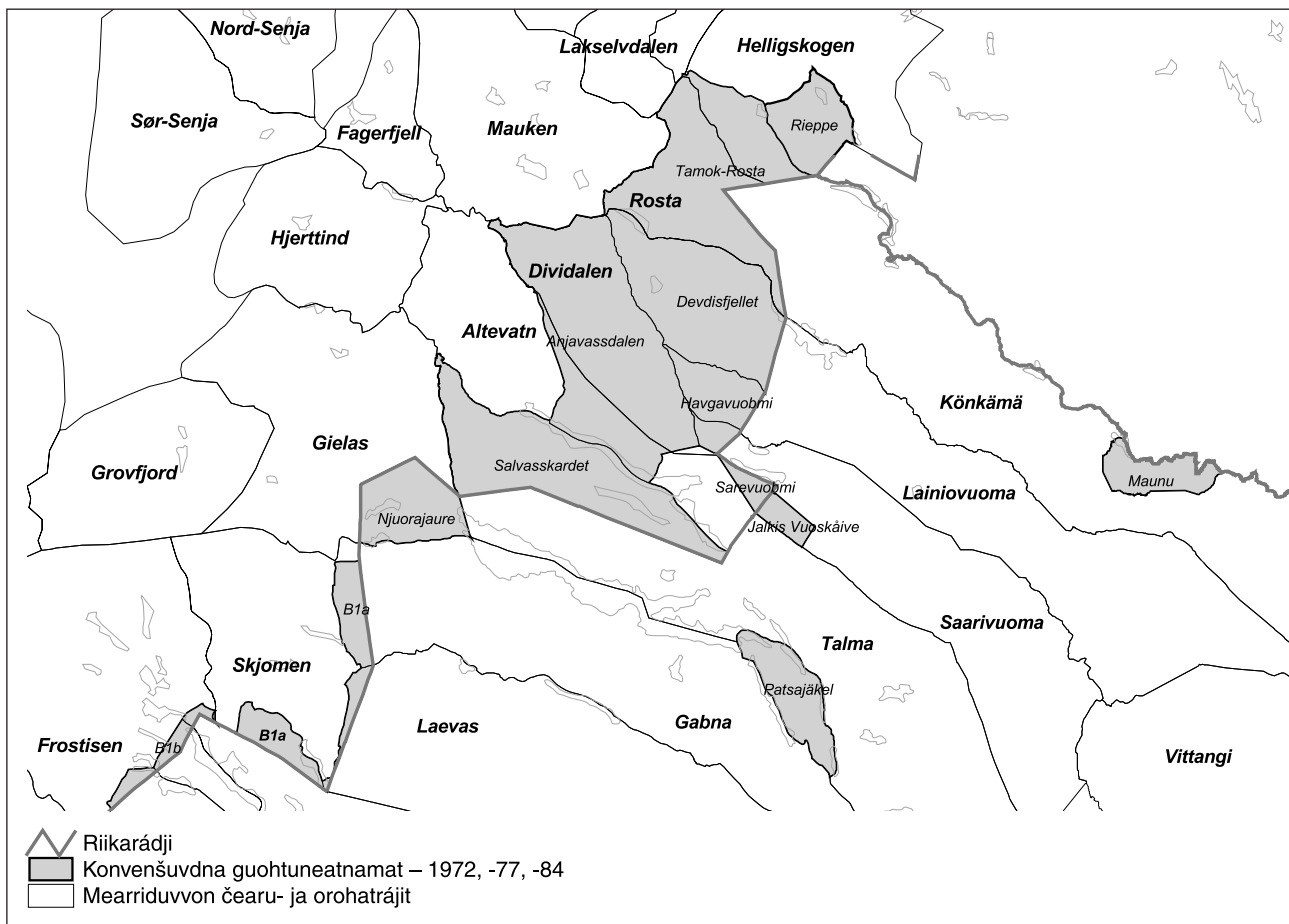
I vedlegg 1, kap. 2, redegjør kommisjonen for driftsforholdene og beitene, samt hvordan samebyene og distriktene benytter sine beiter, for samebyene Könkämä, Saarivuoma, Lainiovuoma

miid. Dát guoská čuovvovaš čearuide ja oroha-
gaide: Čearut leat Geaggán, Sárevuopmi, Lavn-
njetvuopmi ja Dálbma, ja orohagat leat: Láhku/
Guhkesvággi, Basevuovdi, Meavki, Stuoranjárga,
Rostu, Dievaidvuovdi, Stálonjárga, Álddesjávri
ja Gielas.

Geassejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat guhta ráddjejuvvon guohtun-
guovllu gos ruotabeali ealut besset guođohit:
Dápmot-Rostu, Devddesvárri, Hávgavuopmi,
Anjavuopmi (alimus lobálaš boazolohku lea 9

000), Sárevuopmi, ja Láirevággi. Rieppe guoht-
unguovlu lei vihtta jagi das rájis go konvenšuvd-
na bođii fápmui (1972–1977). Ruotabeali boh-
cuin lea lohpi guohtut norggabealde eatnamiin
áigodagas miessemánu 1.b. – čakčamánu 14.
beaivái, ja dán seammá áigodagas ii leat norgga-
beali bohccuin lohpi guohtut dán guovlluin.
Čuovvovaš čearuin lea lohpi guođohit norggabe-
alde: Geaggan (Dápmot-Rostu), Lavnnjetvuopmi
(Devddesvári ja Hávgavuomi davábeali oasis),
Sárevuopmi (Anjavuopmi), Sárevuopmi ja Hávg-
avuomi lulábeali oasis ja Dálbma (Láirevággi).

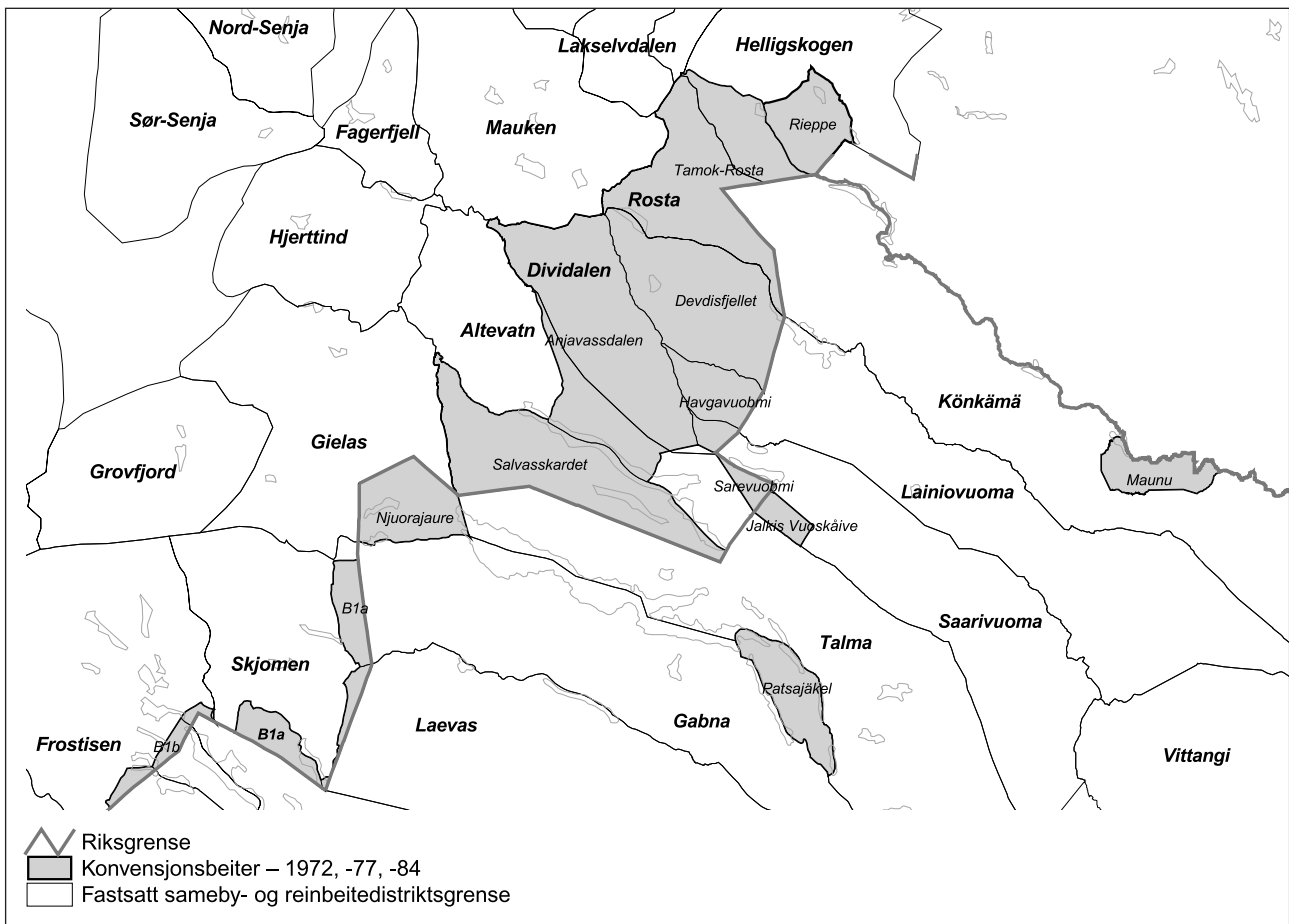
3.1 kártagovva. Romssa ja davágeaži Norrbottena boazoorohagat ja čearut riikaráji guoras ja kon-
venšuvdnaguovlluin.

og Talma, samt reinbeitedistriktene Lakselvdal/Lyngsdal, Helligskogen, Mauken, Tromsdalen/Andersdalen, Rosta, Dividalen, Hjerttind, Altevattn og Gielas.

Sommerbeiteområdene

I regionen er det seks avgrensede områder for svensk reinbeiting: Tamok-Rosta, Devdisfjellet, Havgavuopmi, Anjavassdalen (høyeste tillatte antall rein er 9 000), Sarevuopmi, samt Salvasskaret. Beiteområdet Rieppe eksisterte i fem år

fra konvensjonens ikrafttredelse (1972–1977). Den tillatte beitetiden for svensk reinbeiting i disse områdene er perioden 1. mai – 14. september og områdene kan ikke benyttes for norsk reinbeiting i denne perioden. Det er Könkämä (Tamok-Rosta), Lainiovuoma (Devdisfjellet og nordlige delen av Havgavuopmi), Saarivuoma (Anjavassdalen, Sarevuopmi og sørlige delen av Havgavuopmi) og Talma (Salvasskaret) samebyer som kan benytte beiteområdene.

Figur 3.1. Reinbeitedistrikter og samebyer langs riksgrensen og konvensjonsområder i region Troms og nordlige Norrbotten.

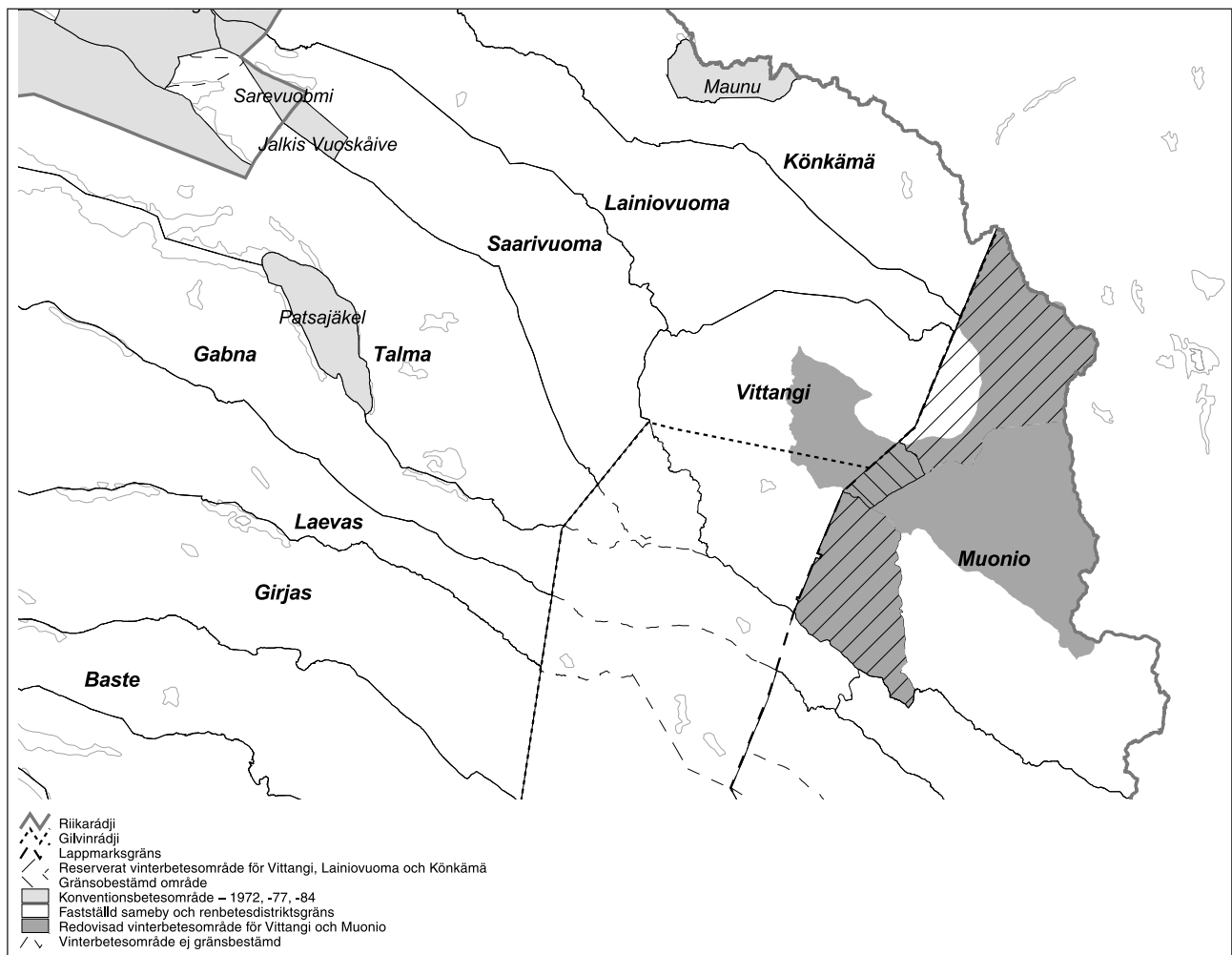
Konvenšuvdnaguovllut leat Basevuovddis, Rosttus, Dievaidvuovddis ja Álddesjávri boazoorohagain. Dan áigodagas go ruotabeali čearuin ii leat lohpi guođohit dán guovlluin, leat čuovvoaš boazoorohagat guovlluin: Stálonjarga, Meavki, Davvi-Sázzá, Láhku/Guhkesvággi ja Basevuovdi.

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat njeallje ráddjejuvvon guohtunguovllu gos norggabeali ealut besset guođohit: Maunu, Jalkis Vuoskáive, Njuorajávri, ja Báhcceajegil (Patsajäkel). Norggabeali bohccuid guođohanáigodagat, ja norggabeali alimus lobálaš boazolohku iešguđege orohagas dán guohtuneatnamiin ruotabealde lea ná: Maunu áigodagas golggotmánu 1.b – cuoŋománu 30.b. (1 100), Jalkis Vuoskáive ođđajagimánu 1.b – njukčamá-

nu 31. b. (1 500), Njuorajávri golggotmánu 1.b – cuoŋománu 30.b. (1 500 ja dás lea Báhcceajegil mielde), Báhcceajegil juovlamánu 1. b. – cuoŋománu 30. b. (1 500 ja dás lea Njuorajávri mielde). Ruotabeali čearut eai beasa guođohit, earret Njuorajávri, mii lea dat guovlu gos ruotabeali ealut sáhttet guođohit dan áiggis jagis go norggabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dán guovllus. Dáid guohtuneatnamiid sáhttet čuovvovaš boazoorohagat guođohit: Gielas (Njuorajávri ja Báhcceajegil), Stálonjarga (Jalkis Vuoskáive) ja Basevuovdi (Maunu).

Konvenšuvdnaguovllut leat Geaggáma, Sárevuomi ja Dálmma čearuin Ruotas. Dálmmas lea lohpi guođohit Njuorajávri birrasiin daid áigodagaid go norggabeali ealuin ii leat lohpi guođohit doppe.

3.2 Kártagovva. Čearuid ja konvenšuvdnaguovlluid dálveguohtuneatnamat Romssa ja davageaži Norrbottena guovlluin.

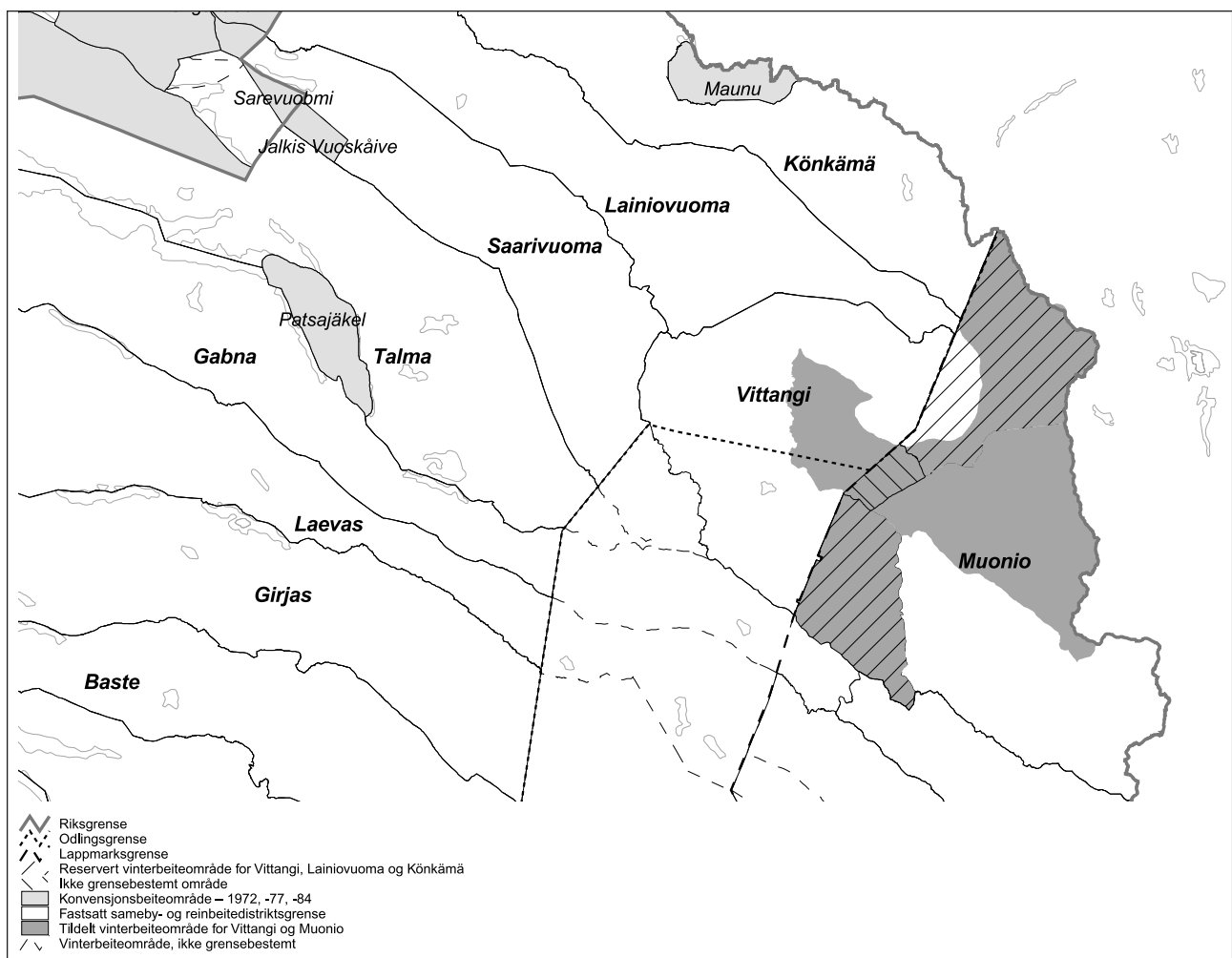
Konvensjonsområdene ligger i Helligskogen, Rosta, Dividalen og Altevattn reinbeitedistrikter. I den perioden svensk reinbeiting ikke er tillatt i beiteområdene har Hjerttind, Mauken, Nord-Senja, Lakselvdal/Lyngsdal og Helligskogen reinbeitedistrikter til tider benyttet beiteområdene.

Vinterbeiteområdene

I regionen er det fire avgrensede beiteområdene for norsk reinbeiting: Maunu, Jalkis Vuoskäive, Njuorajaure, samt Patsajäkel. Den tillatte beitetiden for norsk reinbeiting i disse områdene, og det høyeste tillatte antall rein er: Maunu i perioden 1. oktober – 30. april (1 100), Jalkis Vuoskäive i perioden 1. januar – 31. mars (1 500), Njuora-

jaure i perioden 1. oktober – 30. april (1 500 inkludert Patsajäkel) og Patsajäkel i perioden 1. desember – 30. april (1 500 inkludert Njuorajaure). Beiteområdene kan ikke benyttes for svensk reinbeiting, unntatt i Njuorajaure hvor svensk reinbeiting er tillatt i den del av året norsk reinbeiting ikke er tillatt der. Det er Gielas (Njuorajaure og Patsajäkel), Hjerttind (Jalkis Vuoskäive) og Helligskogen (Maunu) reinbeitedistrikter som kan benytte disse beiteområdene.

Konvensjonsområdene er å finne i Könkämä, Saarivuoma og Talma samebyer i Sverige. Talma har rett til å bruke området Njuorajaure når norsk reinbeiting ikke er tillatt der.

Figur 3.2. Samebyer og konvensjonsområder i vinterbeiteområdene i region Troms og nordlige Nordbotten.

3.1.3 Davit Nordlándda guovlu ja Norrbottena gaska ja lulit oasis

Obbalaččat

Guovllus leat guhitta boazoorohaga ja 11 várrečearu. Buot orohagain ja čearuin, earret Jáhká-gasska, lea riikarádji orohagaid nuorttabeali rádjin, ja nuppiin fas oarjjabeali rádjin. Dán guovllu nuorttabeali eanansiin leat vuovde- ja konsešuvdnačearut. Dáid čearuid doaibmamálet váikkuhit daid várrečearuid ja boazoorohagaid mat dálvet guođohit Ruotabealde, nappo sin doaibmadilálašvuodaid ja guohtumiid anu dálvejagi eatnamiin.

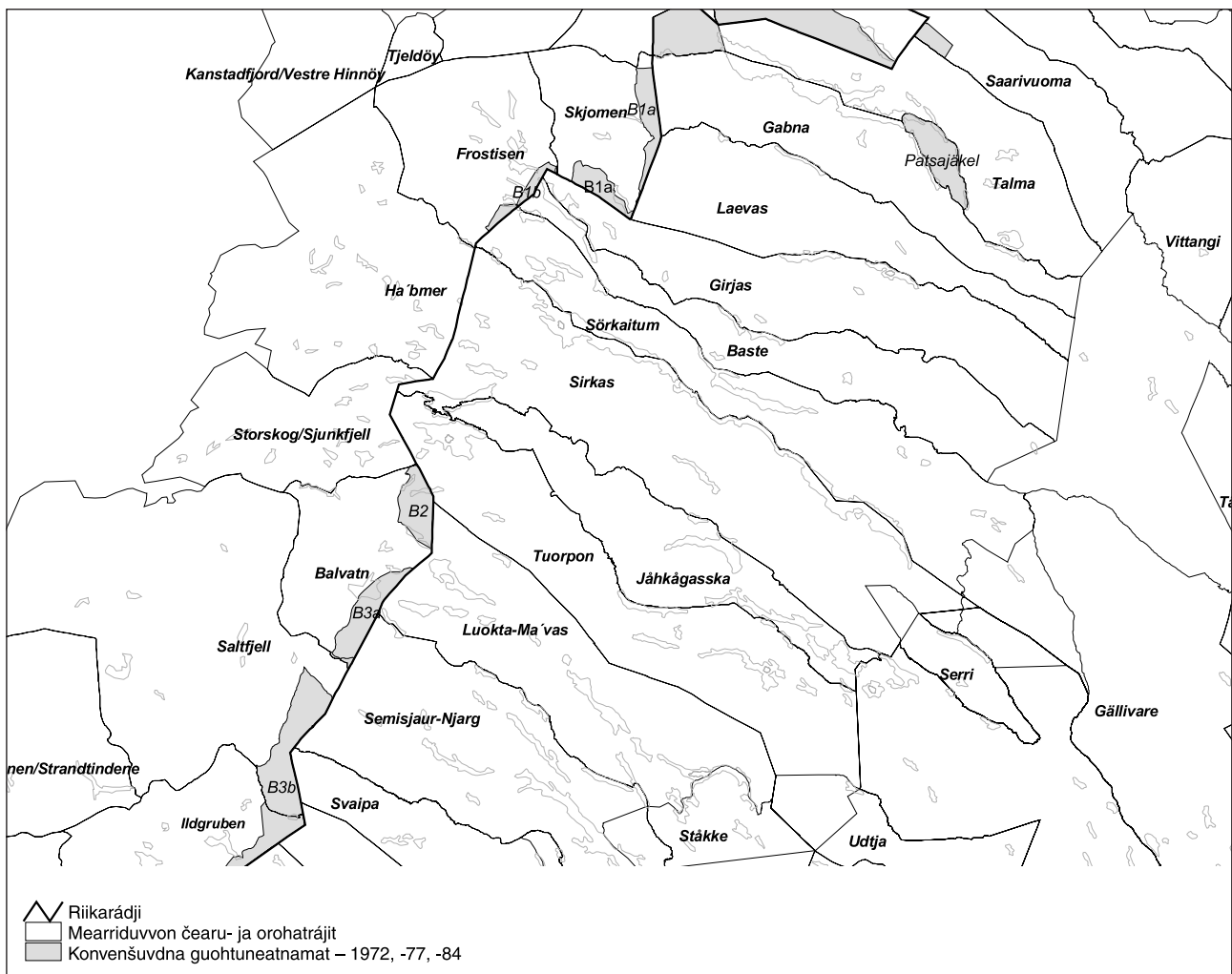
Guovllu boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 7 800 bohcco oktiibuot. Čearuid ollislaš alimus lobálaš boazolohku guovllus lea 94 500 bohcco, ja vuovdečearuid ja konsešuvdnačearuid alimus boazolohku lea 38 300 bohcco.

Geahča mat mielddus 1, kap. 3, mas komišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazoorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Gábna,

Leaváš, Girjás, Baste, Unnačearoš, Sirgá, Duorbun, Luokta-Mavas, Semisjaur-Njarg ja Sváipa. Čuovvovaš boazoorohagaid guoská: Skievvá, Frostisen, Hápmir, Storskog/Sjunkfjell, Balvatn ja Sálttoduottar (Saltfjell).

Geassejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat vihtta ráddjejuvvon guohtunguovllu gos ruotabeali ealut besset guođohit: B1a, B1b, B2, B3a ja B3b. Lobálaš guohtunáigodat lea áigodagas suoidnemánu 1. beavvis borgemánu 31. beavái. Dán áigodagas ii leat norgabeali bohccuin lohpi guohtut guovllus. Earret dán áigodaga sáhttet ruotabeali bohccot leat guovlluin B1b ja B3b, dallego seammás bargojuvvo bohccuiguin ruotabeali dain lagamus duovdagiin. Čuovvovaš čearut besset guođohit dain guohtunguovlluin: Gábna (B1a), Leaváš (B1a) Girjás (B1a ja B1 b), Baste (B1b), Unnačearoš (B1b), Duorbun (B2), Luokta-Mavas (B3a), Semisjaur-Njarg (B3a ja B3b) ja Sváipa (B3b) Konvenšuvdnaguovllut leat Skievvá, Frostisen, Balvatn ja Sálttoduoddara boazoorohagain.

3.3 Kártagovva. Boazoorohagat, čearut ja konvenšuvdnaguovllut riikaráji guoras Davit Nordlándda ja gaska Norrbottena guovlluin.

3.1.3 Region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten

Generelt

Regionen omfatter seks reinbeitedistrikter og 11 fjellsamebyer. Samtlige distrikter og byer, foruten Jåkkågasska, har sin østlige, respektive vestlige, grense mot det andre landet. I den østlige delen av regionen virker skogs- og konsesjonssamebyer, og deres driftsmønster, inn på driftsforholdene og beitebruken i vinterbeiteområdene for fjellsamebyene og de reinbeitedistrikter som har sitt vinterbeite i Sverige.

Det fastsatte høyeste antall rein for reinbeitedistriktene i regionen er totalt 7 800 dyr. Det samlede, høyeste tillatte antall rein for fjellsamebyene i regionen er 94 500 dyr og for skogs- og konsesjonssamebyene 38 300 dyr.

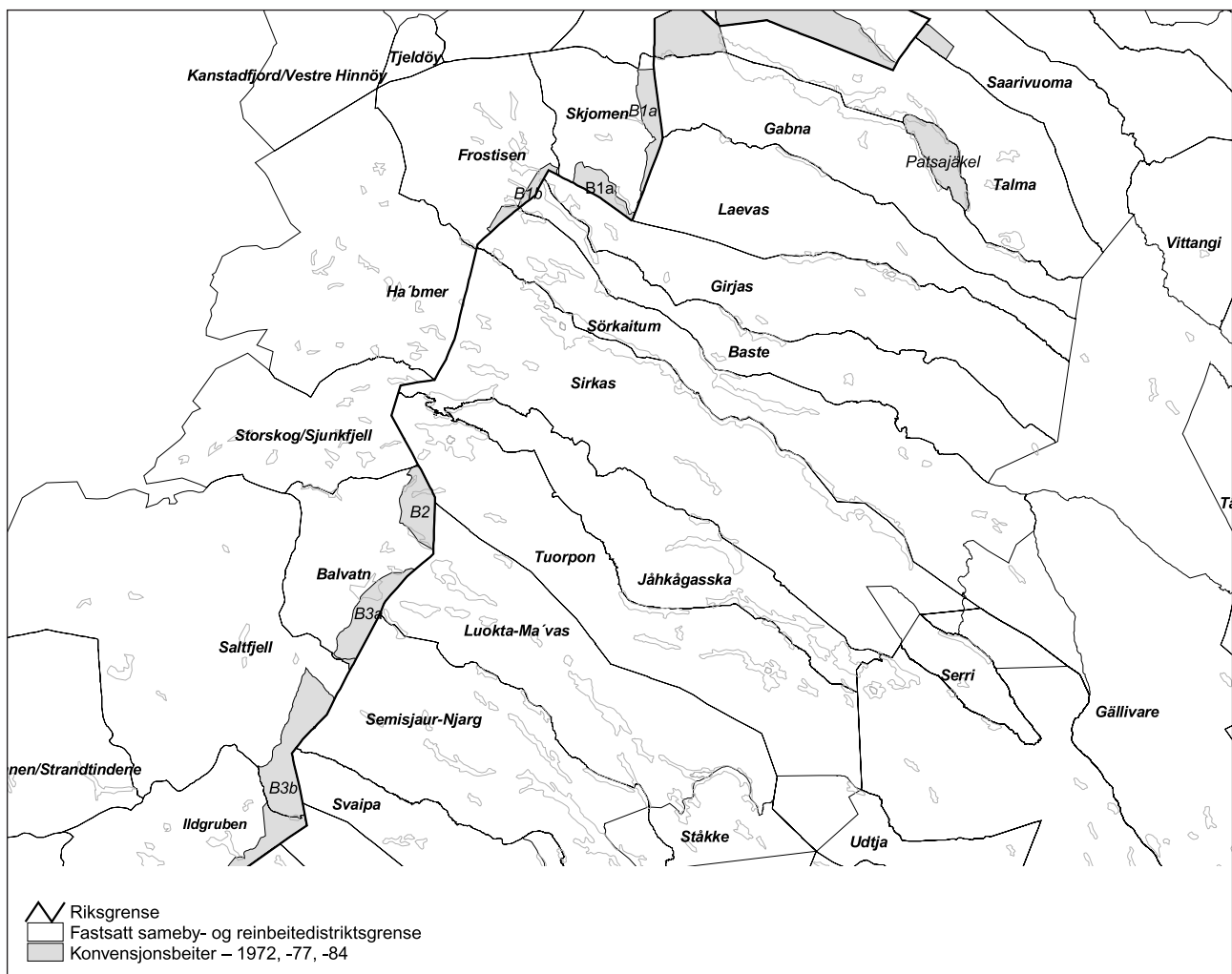
I vedlegg 1, kap. 3, redegjør kommisjonen for driftsforholdene og beitene, samt hvordan samebyene og distriktene benytter sine beiter, for

samebyene Gabna, Laevas, Girjas, Baste, Sörkaitum, Sirkas, Tuorpon, Luokta-Mavas, Semisjaur-Njarg og Svaipa, samt reinbeitedistriktene Skjomen, Frostisen, Hábmer, Storskog/Sjunkfjell, Balvatn og Saltfjell.

Sommerbeiteområdene

I regionen er det fem avgrensede beiteområder for svensk reinbeiting: B1a, B1b, B2, B3a og B3b. Den tillatte beitetiden er i perioden 1. juli – 31. august og områdene kan da ikke benyttes for norsk reinbeiting. Utenom denne tiden kan svensk rein oppholde seg i områdene B1b og B3b når det samtidig drives med rein på tilgrensende svensk område. Det er Gabna (B1a), Laevas (B1a), Girjas (B1a og B1b), Baste (B1b), Sörkaitum (B1b), Tuorpon (B2), Luokta-Mavas (B3a), Semisjaur-Njarg (B3a og B3b) og Svaipa (B3b) samebyer som kan benytte disse beiteområdene.

Konvensjonsområdene er innenfor Skjomen, Frostisen, Balvatn og Saltfjell reinbeitedistrikter.

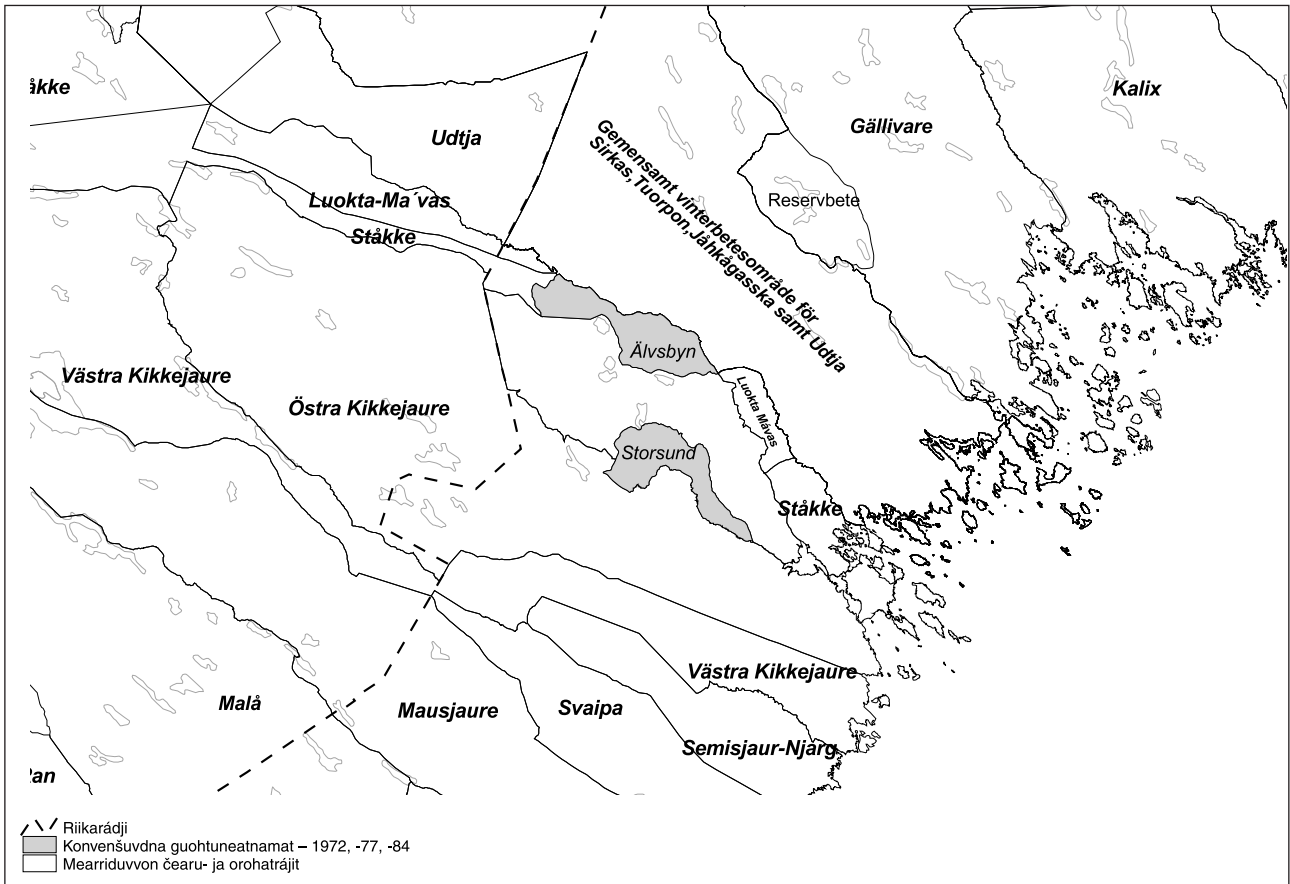
Figur 3.3. Reinbeitedistrikter, samebyer og konvensjonsområder langs riksgrensen i region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten.

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat guokte ráddjejuvvon guohtunguovllu gos norggabeali ealut besset guođohit: Storsund ja Älvsbyn. Lobálaš guođohanáigodat lea golggothmánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beavái, earretgo Älvsbyn lulimus eananosiin, dasgo doppe lea guođohanáigodat ođđajagimánu 1. beavvis cuoŋománu 30. beavái. Storsund ja

Älvsbyn alimus lobálaš boazolohku lea oktiibuot 2 500 bohcco ja ruotabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dain guohtunguovlluin. Dat leat Balvatn (Älvsbyn) ja Saltfjell (Storsund) boazoorohagat geat besset guovlluid guođohit.

Konvenšuvdnaguovllut Älvsbyn lea Luokta-Mavas čearus ja Storsund lea Semisjaur-Njarg čearus.

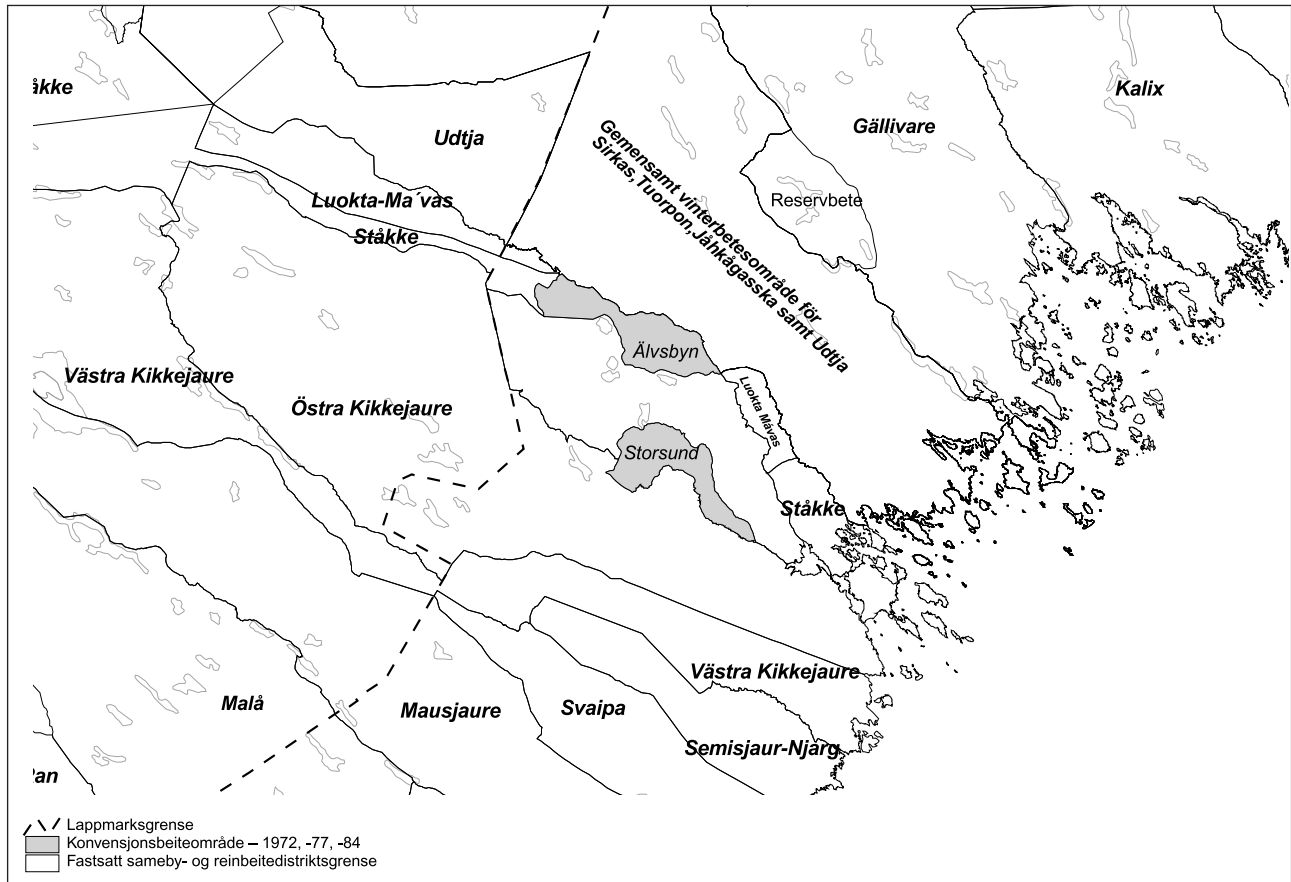
3.4 kártagovva. Konvenšuvdnaguovllut dálveguohtuneatnamiin davit Nordlándda ja gaska Norrbottena guovlluin.

Vinterbeiteområdene

I regionen er det to avgrensede beiteområder for norsk reinbeiting: Storsund og Älvsbyn. Den tillatte beitetiden er i perioden 1. oktober – 30. april foruten i den sørlige delen av Älvsbyn der den tillatte beitetiden er i perioden 1. januar – 30. april. Det høyeste tillatte antall rein for Storsund og

Älvsbyn er totalt 2 500 dyr og beiteområdene kan ikke benyttes for svensk reinbeiting. Det er Balvatn (Älvsbyn) og Saltfjell (Storsund) reinbeitedistrikter som kan benytte områdene.

Konvensjonsområdet Älvsbyn er innenfor Luokta-Mavas sameby og Storsund i Semisjaur-Njarg sameby.

Figur 3.4. Konvensjonsområder i vinterbeiteområdene i region nordlige Nordland og mellomste Norrbotten.

3.1.4 Helgelánda ja Västerbotten guovlu

Obbalaččat

Guovllus leat 6 boazoorohaga, 6 čearu ja okta vuovdečearru. Guovtti boazoorohagas ja buot čearuin lea riikarádji nuorttabeali rádjijn, dahje nuppiide lea oarjjabeali rádjijn. Dain boazoorohagain, mat leat riikarádje guoras, leat dálveguohtumat Ruotas, ja dán njealji eará boazoorohagain leat dálvejagi guohtumat norggabeali ridoeatnamiin. Várrečearuin lea muhtin oassi geassejagi guohtumiin Norggabeali eatnamiin.

Dán guovllu boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 7 900 bohcco oktiibuot. Várrečearuin lea fas alimus lobálaš boazolohku 47 400 bohcco, ja vuovdečearuid lobálaš boazolohku lea fas 3 000 bohcco.

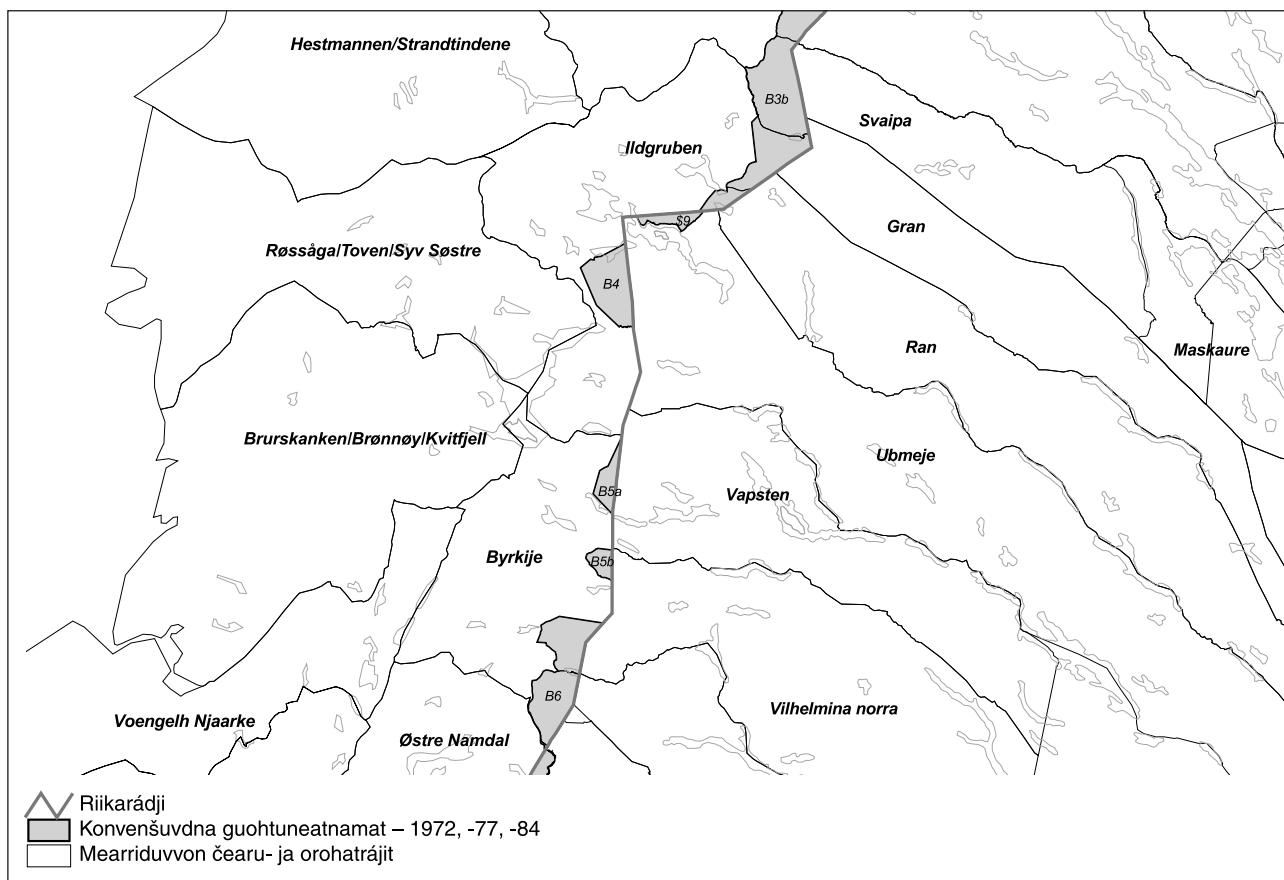
Geahča mat mielddus 1, kap. 3, mas kommišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazoorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Gran, Ran, Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra ja Vilhelmina södra, ja boazoorohagat leat dát: Byrkije, Ildgruben, Hestmannen/Strandtindene, Røss-

åga/Toven/Syv Søstre, Brurskanken/ Kvitfjell/ Brønnøy ja Voengelh- Njaarke.

Geassejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat vihtta ráddjejuvvon guohtunguovllu gos ruotabeali ealut besset guođohit: B3b, B4, B5a, B5b ja B6. Guođohanlobi áigodat lea suoidnemánu 1.beavvis borgemánu 31.beavái. Norggabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dán guovlluin dán áigodagas. Earret dán áigodaga sáhttet ruotabeali bohccot leat guovlluin B5a ja B5b, dallego seammás bargojuvvo bohccuiguin ruotabeali dain lagamus duovdagiin. Čearut mat besset guovllus guođohit leat Gran ja Sváipa (B3b), Ran (B3b), Ubmeje (B4), Vapsten (B5a), Vilhelmina norra (B5b ja B6), Vilhelmina södra (B6) ja Frostviken norra (B6). Dasa lassin lea Ruotas okta guovlu, lahka riikaráji, gos norggabeali bohccot sáhttet leat dallego seammás bargojuvvon bohccuiguin norggabealde dakko dain lagamus guovlluin.

Earret dálvejagi guohtuneatnamiid Ruotas, mat leat Ubmeje čearus, leat velá konvenšuvdnaguovllut Ildgruben ja Byrkije boazoorohagain.

3.5 kártagovva. Boazoorohagat, čearut ja konvenšuvdnaguovllut riikaráji guoras Helgelánda ja Västerbottena guovlluin.

3.1.4 Region Helgeland og Västerbotten

Generelt

Regionen omfatter seks reinbeitedistrikter, seks fjellsamebyer og en skogssameby. For to reinbeitedistrikter og samtlige fjellsamebyer utgjør riksgrensen østlig, respektiv vestlig, grense. De reinbeitedistriktene som ligger inntil riksgrensen har vinterbeite i Sverige, og de øvrige fire reinbeitedistriktene har sitt vinterbeite mot norskekysten. Fjellsamebyene har deler av sitt sommerbeite i Norge.

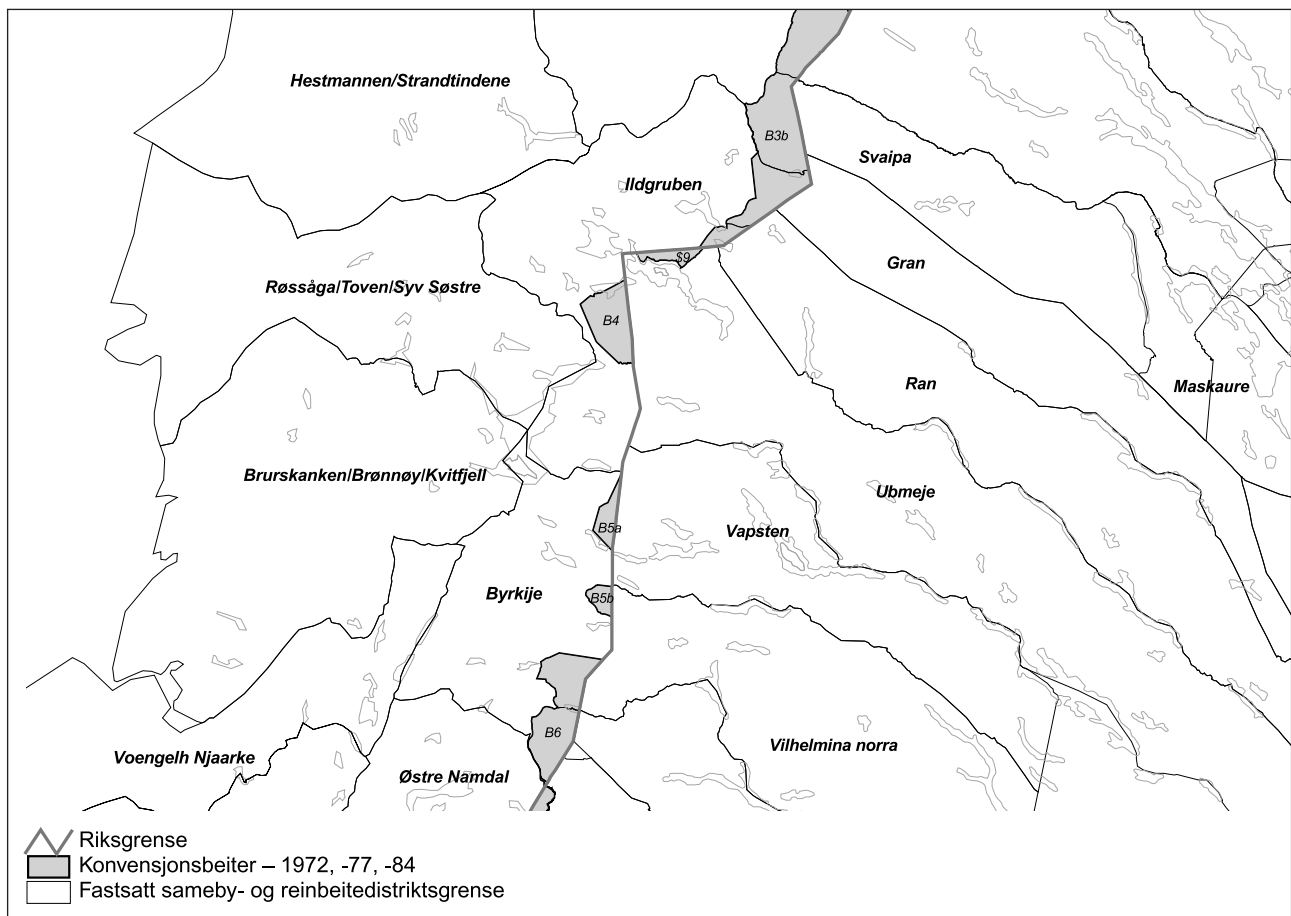
Det fastsatte høyeste antall rein for reinbeitedistriktene i regionen er totalt 7 900 dyr. For fjellsamebyene i regionen er det høyeste tillatte antall rein totalt 47 400 dyr og skogssamebyen kan ha 3 000 dyr.

I vedlegg 1, kap. 4, redegjør kommisjonen for driftsforholdene og beitene, samt hvordan samebyene og distriktene benytter sine beiter, for samebyene Gran, Ran, Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra og Vilhelmina södra, samt reinbeite-

distriktene Byrkije, Ildgruben, Hestmannen/Strandtindene, Røssåga/Toven/Syv Søstre, Brurskanken/Kvitfjell/Brønnøy og Voengelh-Njaarke.

Sommerbeiteområdene

I regionen er det fem avgrensede områder for svensk reinbeiting: B3b, B4, B5a, B5b og B6. Den tillatte beitetiden er perioden 1. juli – 31. august og beiteområdene kan da ikke benyttes for norsk reinbeiting. Utenom denne tiden kan svensk rein oppholde seg i områdene B5a og B5b når det samtidig drives med rein på tilgrensende svensk område. Det er Gran og Svaipa (B3b), Ran (B3b), Ubmeje (B4), Vapsten (B5a), Vilhelmina norra (B5b og B6), Vilhelmina södra (B6) og Frostviken norra (B6) samebyer som kan benytte disse beiteområdene. Foruten vinterbeiteområdet i Sverige, som er innenfor Ubmeje sameby, er det konvensjonsområder i Ildgruben og Byrkije reinbeitedistrikter. I tillegg er det et grensenært område i Sverige hvor norsk rein kan oppholde seg når det drives med rein i tilgrensende norsk område.

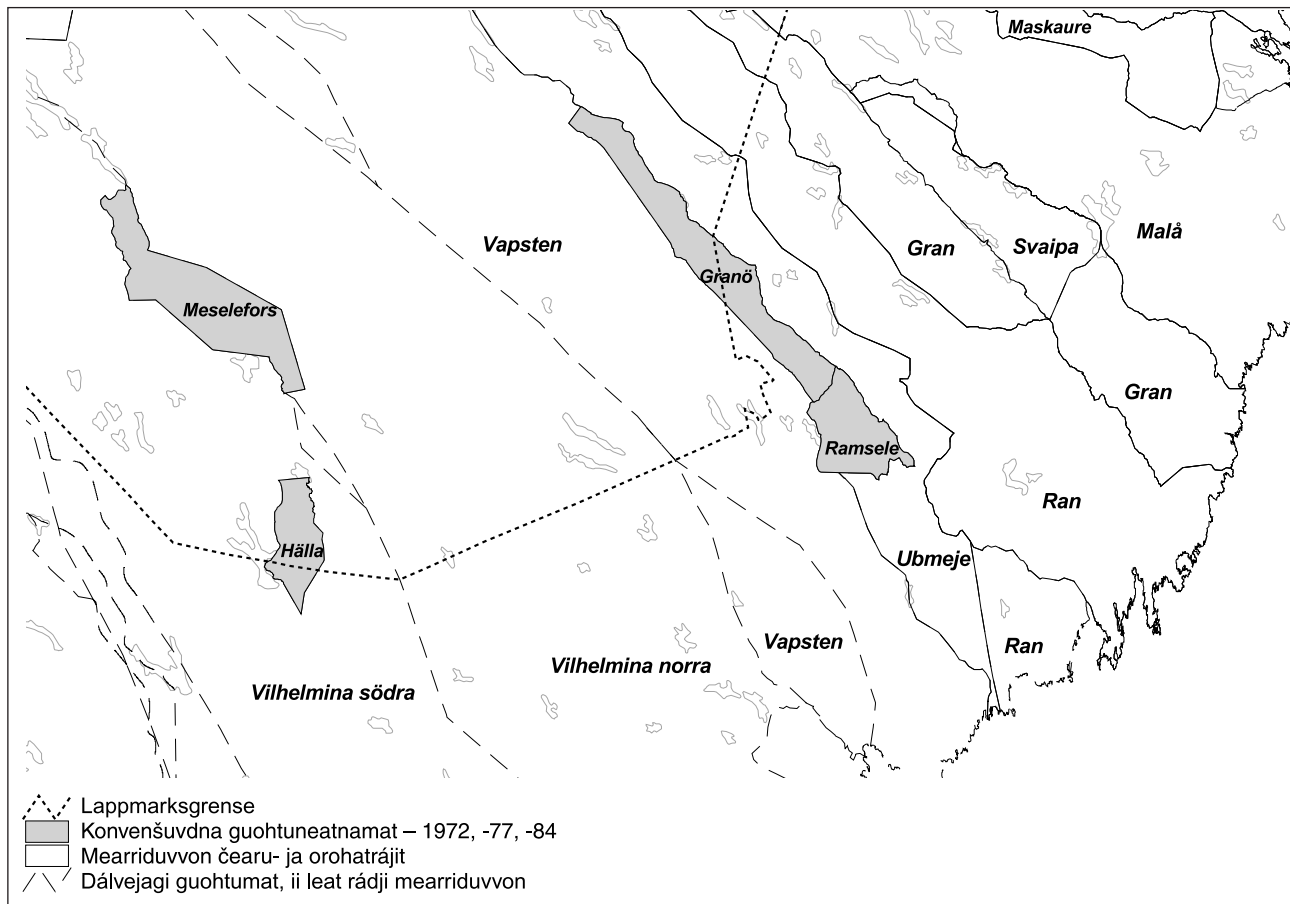
Figur 3.5. Reinbeitedistrikter, samebyer og konvensjonsområder langs riksgrensen i region Helgeland og Västerbotten.

Dálvejagi guohtuneatnamat

Dán guovllus leat njeallje ráddjejuvvon guohtunguovllu gos norggabeali ealut besset guođohit: Granö, Ramsele, Meselefors ja Hälla. Lobálaš guohtunáigodat lea golggotmánu 1.beavvis cuonmánu 30.beavvai, ja alimus lobálaš boazolohku iešgudetge guohtunguovllus lea ná: Ramseles 1 000, Granö 1 000 ja Meselefors 1 500. Hälla guohtunguovlu galgá adnot Meselefors sadjái, jus

dan guovllu guohtumat eai leat doarvái 1 500 bohccui. Ruotabeali bohccuin ii leat lohpi guohtut dain eatnamiin. Čuovvovaš boazoorohagat sáhttet guođohit guovlluin: Ildgruben (Granö ja Ramsele) ja Byrkije (Meselefors dahje Hälla).

Konvenšuvdnaguovllut leat dain čearuin: Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra ja Vilhelmina södra.

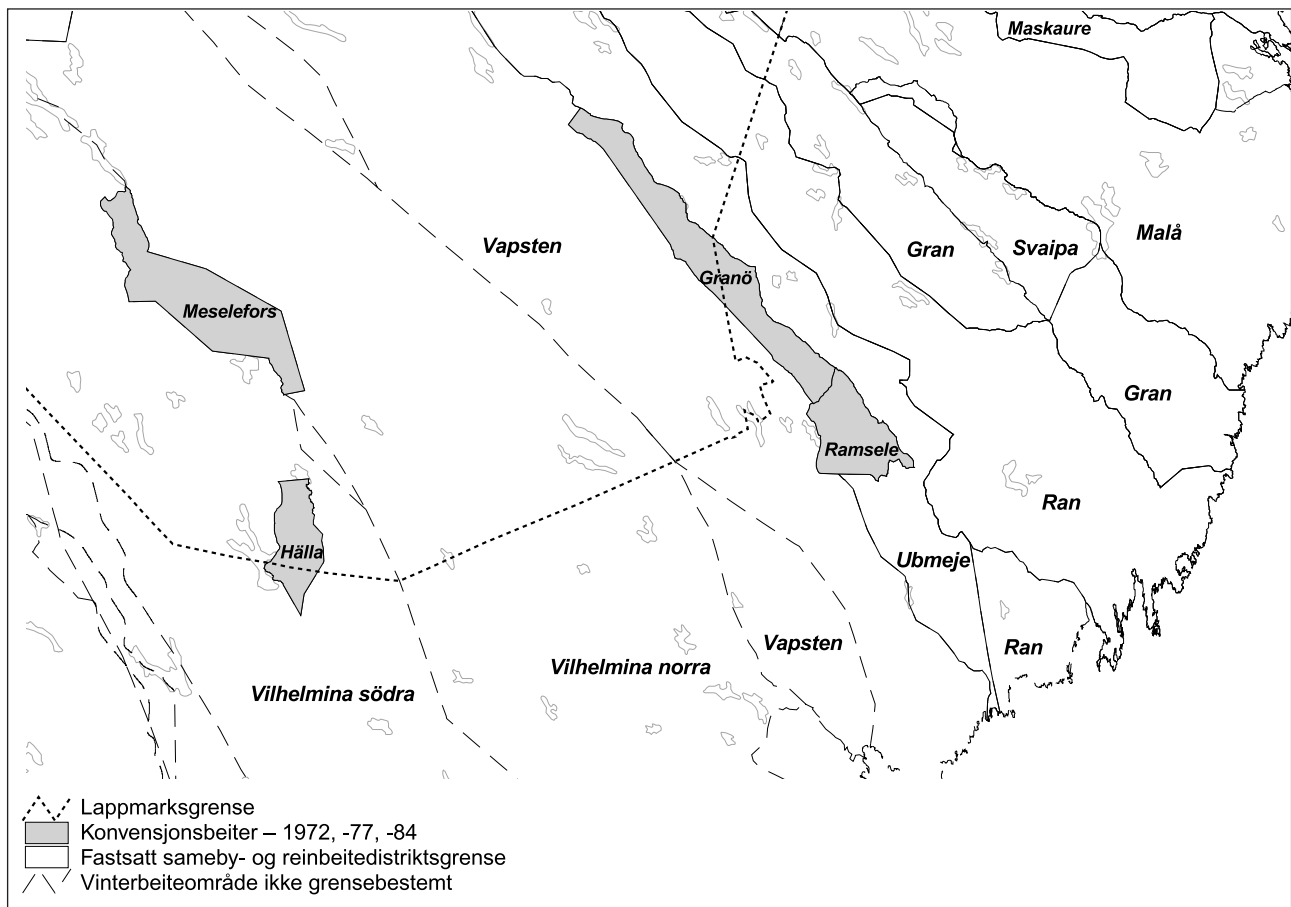
3.6 kártagovva. Konvenšuvdnaguovllut dálveguohtuneatnamiin Helgelándda ja Västerbottena guovlluin.

Vinterbeiteområdene

I regionen er det fire avgrensede beiteområdene for norsk reinbeiting: Granö, Ramsele, Meselefors og Hälla. Den tillatte beitetiden er i perioden 1. oktober – 30. april og det høyeste tillatte antall rein i beiteområdene er: Ramsele 1 000, Granö 1 000 og Meselefors 1 500. Beiteområdet Hälla skal kompensere for Meselefors dersom beiten der ikke er tilstrekkelig for 1 500 rein. Beiteom-

rådene kan ikke benyttes til svensk reinbeiting. Det er nåværende Ildgruben (Granö og Ramsele) og Byrkije (Meselefors eller Hälla) reinbeitedistrikter som kan benytte beiteområdene (Ildgruben og Byrkije var tidligere Ildgruben, Hattfjell-dal og Susendal reinbeitedistrikter).

Konvensjonsområdene ligger i Ubmeje, Vapsten, Vilhelmina norra og Vilhelmina södra samebyer.

Figur 3.6. Konvensjonsområder på vinterbeitene i region Helgeland og Västerbotten.

3.1.5 Region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland

Generelt

Regionen omfatter seks reinbeitedistrikter og sju fjellsamebyer. I Norge er det fire reinbeitedistrikter og i Sverige fem samebyer som ligger langs riksgrensen.

Det fastsatte høyeste antall rein for reinbeitedistriktene i regionen er totalt 13 900 dyr. For samebyene er det høyeste tillatte antall rein totalt 22 800 dyr.

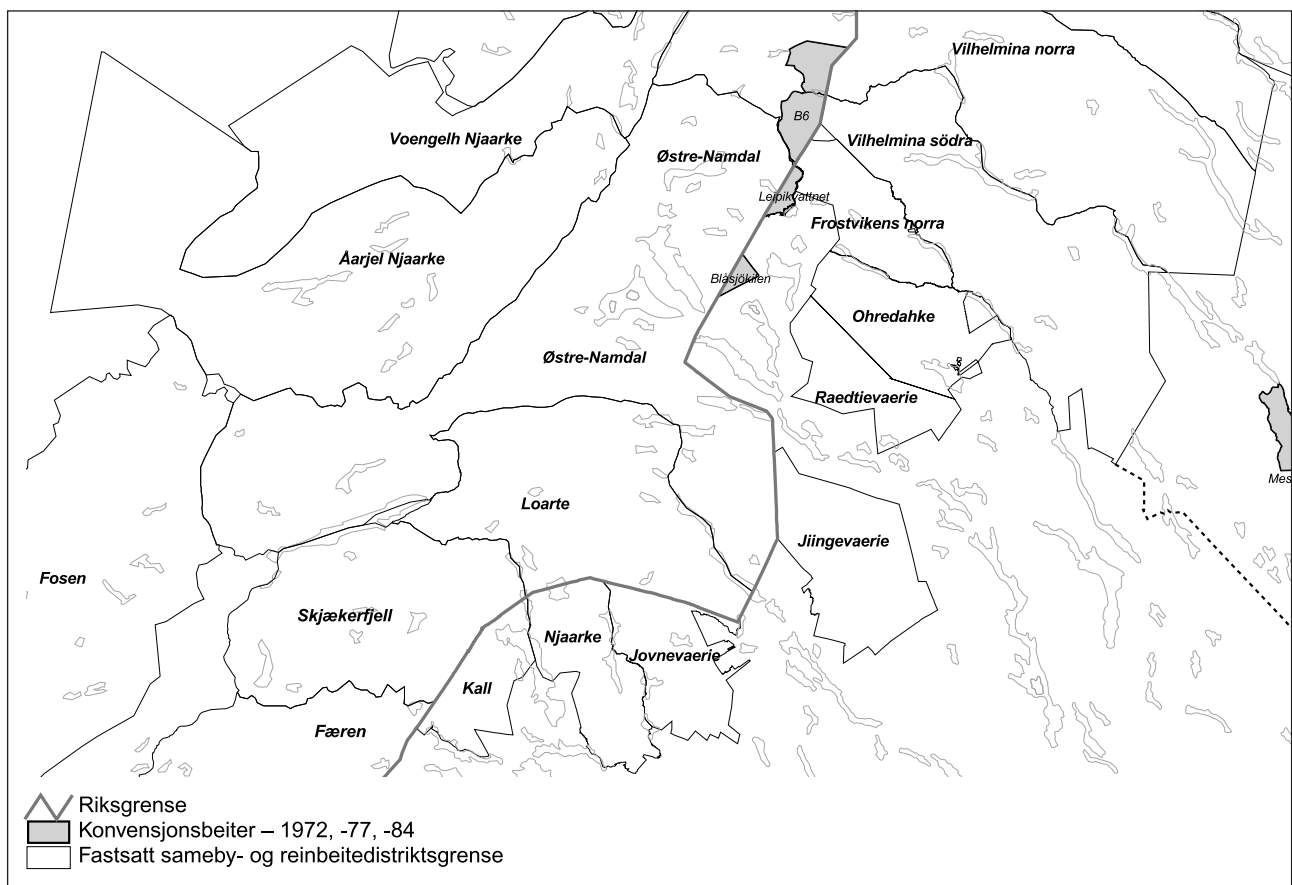
I vedlegg 1, kap. 5, redegjør kommisjonen for driftsforholdene og beitene, samt hvordan samebyene og distriktene benytter sine beiter, for

samebyene Frostvikens norra, Jiingevaerie, Jovnevaerie, Njaarke, Kall, samt reinbeitedistriktene Fosen, Færen, Skækerfjell, Låarte, Østre-Namdal og Åarjel-Njaarke (allment).

Sommerbeiteområdene

I regionen er det to avgrensede beiteområdene for norsk reinbeiting: Leipikvattnet og Blåsjøkilen. Den tillatte beitetiden er i perioden 1. april – 14. november og beiteområdene kan ikke benyttes for svensk reinbeiting. Det er Østre-Namdal reinbeitedistrikt som har rett til å benytte beiteområdene.

Konvensjonsområdene er innenfor Frostviken norra sameby.

Figur 3.7. Reinbeitedistrikter, samebyer og konvensjonsområder i region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland.

Vinterbeiteområdene

Gjeldende konvensjon regulerer ikke grenseover-skridende reinbeite i denne regionen.

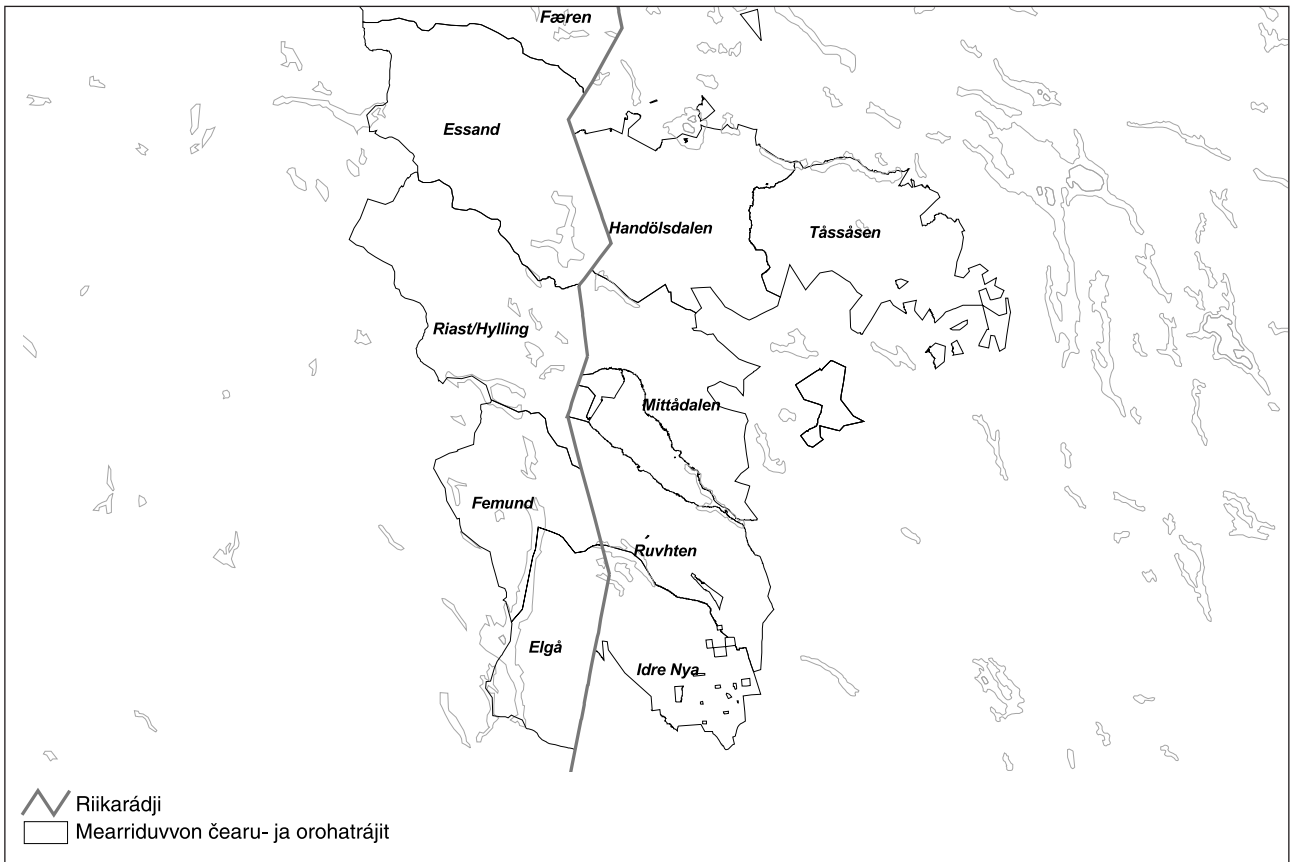
3.1.6 Lulli-Trøndelága ja Jämtlánda lulit guovllut

Guovllus leat vihtta boazoorohaga ja vihtta várrečearu, ja dain leat njeallje boazoorohaga ja njeallje čearu riikaráji guoras.

Lulli-Trøndelága boazoorohagaid alimus lobálaš boazolohku lea 13 600 bohcco. Čearuid alimus lobálaš boazolohku lea 24 200 bohcco.

Geahča mat mielddus 1, kap. 6, mas kommišuvdna čilge doaibmadilálašvuodaid ja guohtuma, ja movt čearut ja boazoorohagat atnet guohtumiid. Dát guoská čuovvovaš čearuide: Handölsdalen, Mittådalen, Ruvhten, Idre Nya, ja boazoorohagat leat: Essand, Riast/Hylling, Femund ja Elgå.

Dálá konvenšuvnnas ii muddejuvvo dán guovllu rádjerasttildeaddji boazodoallu.

3.8 kártagovva. Boazoorohagat ja čearut Lulli-Trøndelágaa ja Jämtlánda lulágeaži guovlluin..

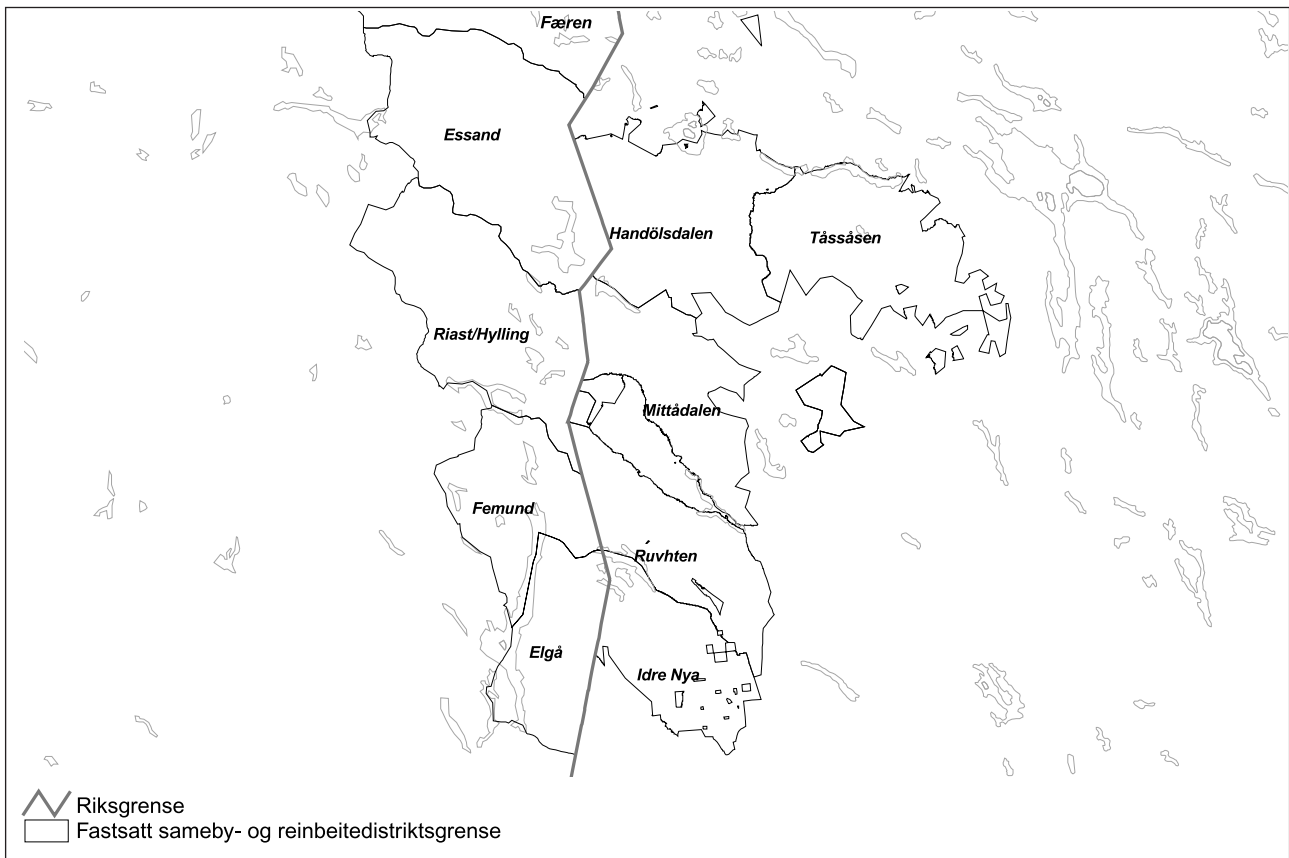
3.1.6 Region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland

Regionen omfatter fem reinbeitedistrikter og fem fjellsamebyer, og av disse ligger fire reinbeitedistrikter og fire samebyer langs riksgrensen.

Det fastsatte høyeste antall rein for reinbeitedistriktene i Sør-Trøndelag er totalt 13 600 dyr. For samebyene er det høyeste tillatte antall rein totalt 24 200 dyr.

I vedlegg 1, kap. 6, redegjør kommisjonen for driftsforholdene og beiten, samt hvordan samebyene og distriktene benytter sine beiter, for samebyene Handölsdalen, Mittådalen, Ruvhten, Idre Nya, samt reinbeitedistriktene Essand, Riast/Hylling, Femund og Elgå.

Gjeldende konvensjon regulerer ikke grenseoverskridende reinbeite i denne regionen.

Figur 3.8. Reinbeitedistrikter og samebyer i region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland.

3.2 Konvenšuvdna guovvamánu 9. beaivi 1972 Norgga ja Ruota boazoguohtumiid birra ja eará šiehtadusat

Geassemánu 28. b. 1963 mearridedje Norgga ja Ruota ráđdehusat áсахit kommišuvnna čielgga-dit muhtin beliid sámi boazodoalus. Ráđdehusaid ovttahápmásaš resolušuvnnain guovvamánu 24. b. 1964 nammaduvvui ambassadevra Nils Svenningsen, Danmárkkus, kommišuvnna jodihead-djin, ja välljejedje miellahttun vel njeallje olbmo Ruotas ja Norggas. Kommišuvdna oáčui nama 1964 Norgga-Ruota boazodoallokommišuvdna. Kommišuvdna buvtii evttohusa ovdan guovvamánu 24. b. 1967.

Norga ja Ruotta mearridii, nubbi juovlamánu 8. b. 1967 ja nubbi miessemánu 3. b. 1968 álggahit šiehtadallamiid riikkaid gaskka ráhkadit ođđa boazoguohtunkonvenšuvnna. Šiehtadallanáirrasgottiid mandáhtain bođii ovdan ahte ruota-norgga kommišuvnna 1967 evttohus galggai leat bagadussan šiehtadallamiidda. Ruota ja Norgga šiehtadallanáirrasgottit adde geassemánu 9. b. 1971 oktasaš raportta riikkaide. Raporttas árvaluvvojedje čuovvovaš áššit: ođđa konvenšuvdna oktan kártamildosiiguin, hukset ja ortnegisdoallat boazoáiddiid (gaskaáiddiid), ja dasto gaska-neas čállagat das movt buorrindohkkeheapmi šaddá konvenšuvnna vuolláičállima oktavuodas.

Guovvamánu 9. b. 1972 vuolláičálle goappaš riikkaid ráđdehusat konvenšuvnna ja áidešiehtadusa. Ruota Riikabeaivvit ja Norgga Stuuradiggi dohkkehedje konvenšuvnna ja áidešiehtadusa vuolláičállima (prop 1972:16, JoU 5 ja rskr. 85, ja St. prp. nr. 106, 1971–72 ja Ot.prp. Nr. 49, 1971–72), ja dohkkehedje maid lága ođđa konvenšuvnna oktavuodas (SFS 1972: 114 ja láhka geassemánu 9. b. 1972 nr. 31). Konvenšuvdna guovvamánu 9. b. 1972 Norgga ja Ruota gaskka bođii fápmui miessemánu 1. b. 1972 ja lea fámus cuonomanu 30. b. 2002 rádjái.

Geassemánu 16. b. 1972 rájes doaibmagodii sierra áidešiehtadus (vuolláičállojuvvon juovlamánu 13. b. 1971) muhtin osiin riikaráji bokte, Jämtlánda leana ja Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkaid gaskkas (Sö1972:21) ja Overenskomst med fremmede stater 1975:5). Šiehtadus sisttisoallá gaskaáiddiid (boazoáiddiid) ceggema ja ortnegisdoallama birra. Šiehtadusas daddjo ahte dán doaibmaáigodat jotkojuvvo ain logi jahká, jus ii celkojuvvo eret unnimu-

sat ovtta jagi ovdalگو logi-jagi áigodat nohká. Dálá šiehtadusáigodat nohká geassemánu 16. b. 2002, ja šiehtadus lea fámus dasto ođđa logi-jagi áigodaga, jus ii celkojuvvo eret mañemusat geassemánu 16. b. 2001.

Ruota sámiid riikasearvi (Svenske samarnes riksförbundet) ja Norgga Boazosápmelaččaid riikasearvi čálle ovttasráđiid reivve Norgga ja Ruota ráđdehusaide jagis 1979. Reivves ávžžuhit searvvit ahte konvenšuvnna guovvamánu 9. b. 1972 rievdadusat gieđahallojuvvojit. Dasto álge riikkaid gaskka šiehtadallamat, mat biste jagiid 1983 ja 1984. Dán barggu vuodul šihttojuvvui rievdadit muhtin áššiid konvenšuvnnas, ja osiid maiddá áidešiehtadusas. Šiehtadus vuolláičállojuvvui golgotmánu 3. b. 1984. Ruota Riikabeaivvit ja Norgga Stuuradiggi dohkkehedje vuolláičállima (prop 1984 /845:27, JoU rskr. Ja 21 ja Ot.prp. nr.24, 1984 /85). Rievdadusat doaibmagoste miessemánu 1. b. 1985.

3.3 Vásáhusat mañemus konvenšuvnnain

Dán oasis mii čállit Norgga ja Ruota vásáhusaid ja juohkit daid osiide. Mii ovdandivvut osiid muhtin muddui dán guovtti riikka boazodoallohálldahusaid dieđuid vuodul, ja dasto maiddá kommišuvnna iežas gulaskuddamiid vuodul.

3.3.1 Guohtuneatnamiid atnu ja boazolohku

Jagiid 1919 ja 1972 konvenšuvnnain gáibiduvvui ahte boazologu galgá dieđihit ovdalگو johtá nuppi riikka konvenšuvdnaguohtumumiidda. Dieđihangeatnegasvuohta lea belohakkii čuvvojuvvon, muhto lea álohii leamaš váttis oazžut dárkilis loguid das man ollu konvenšuvdnaguohtu-lut duohtavuodas leat guođohuvvon. Sivvan daddjo leat riikkaid goabbatlágan registreren- ja reporterenvuohki. Reporteren lei formálalaš geatnegasvuohta, iige leat geavahuvvon diehtun dasa man ollu leat guođohan guohtuneatnamiid. Dán beali gánnáha muittus atnit go geahččá 3.1 tabealla bajilgova. Tabealla čájeha dattetge movt boazolohku lea dieđihuvvon mañemus 40 jagis.

3.2 Konvensjonen av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeiting og andre avtaler

Den 28. juni 1963 inngikk den norske og svenske regjering en avtale om å opprette en kommisjon for å utrede visse spørsmål i sammenheng med den samiske reindrift. Gjennom likelydende resolusjoner av regjeringene den 24. februar 1964 ble ambassadør Nils Svenningsen, Danmark, utnevnt til leder for kommisjonen og videre fire medlemmer både fra Norge og Sverige. Kommisjonen, som fikk benevnelsen "Den norsk-svenske reinbeitekommisjon av 1964", la frem sin innstilling den 24. februar 1967.

Norge og Sverige besluttet henholdsvis den 8. desember 1967 og 3. mai 1968 at forhandlinger skulle tas opp med det andre landet om en ny reinbeitekonvensjon. I begge forhandlingsdelegasjonenes mandat gikk det frem at den norsk-svenske kommisjonens innstilling fra 1967 skulle være veiledende for forhandlingene. De norske og svenske forhandlingsdelegasjonene overleverte den 9. juni 1971 en felles rapport til regjeringene med forslag til konvensjon inkludert kartbilag, forslag til bygging og vedlikehold av sperregjerder for rein, samt forslag til noteveksling i forbindelse med konvensjonens undertegning.

Den 9. februar 1972 ble konvensjonen og gjerdeprotokollen undertegnet av begge regjeringene. Det norske Stortinget og den svenske Riksdagen godkjente undertegningen av konvensjonen og gjerdeprotokollen (prop. 1972:16, JoU 5 og rskr. 85 henholdsvis St.prp. nr. 106, 1971–72 og Ot.prp. Nr. 49, 1971–72), samt vedtok en lov i anledning den nye konvensjonen (SFS 1972:114 henholdsvis lov av 9. juni 1972 nr. 31). Konvensjonen av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeiting trådte i kraft den 1. mai 1972 og gjelder til og med 30. april 2002.

Fra 16. juni 1972 gjelder en særskilt gjerdeprotokoll (undertegnet den 13. desember 1971) langs visse deler av riksgrensen i Jämtlands län samt Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker (SÖ 1972:21) og Overenskomst med fremmede stater 1972:5). Protokollen gjelder oppføring og vedlikehold av sperregjerder for rein. I henhold til protokollen forlenges den for ti år ad gangen

dersom den ikke sies opp senest ett år før utgangen av den løpende ti-års perioden. Gjeldende aktuelle periode løper ut den 16. juni 2002 og protokollen blir gjeldende for ny tiårs periode dersom den ikke blir sagt opp før den 16. juni 2001.

I fellesskap skriver Svenske Samernas Riksförbund og Norske Reindriftsamers Landsforbund i 1979 til den norske og svenske regjering og henstiller at endringer i konvensjonen av 9. februar 1972 om reinbeiting tas opp til behandling. Forhandlinger mellom landene ble innledet og pågikk i årene 1983 og 1984, hvoretter avtale ble inngått om endringer i konvensjonen dels også i gjerdeprotokollen. Avtalen ble undertegnet den 3. oktober 1984. Det norske Stortinget og den svenske Riksdagen godkjente undertegnelsen av avtalen (prop. 1984/85:27, JoU 17 og rskr. 21 henholdsvis Ot.prp. nr. 24, 1984–85). Endringene trådte i kraft den 1. mai 1985.

3.3 Erfaringer med gjeldende konvensjon

Erfaringene fra Norge og Sverige er i det følgende sammenfattet etter tema, og fremstilles dels på grunnlag av informasjon fra reindriftsforvalterne i de to land og dels på grunnlag av kommisjonens egne høringer.

3.3.1 Beiteutnyttelse og reintall

Både i konvensjonen av 1919 og 1972 har det vært et krav at antallet rein som bringes til et konvensjonsbeite skal meddeles til det andre landet før flytting finner sted. Meldingsplikten er delvis gjennomført, men det har gjennomgående vært et problem å få eksakte tall over den faktiske utnyttelsen av konvensjonsbeitene. Årsaken oppgis å være delvis ulik praksis i registrering og delvis ulik rapportering i de to land. Rapporteringen har fungert som en formell plikt, og mindre som faktisk informasjon om beitebelastningen. Oversikten i tabell 3.1 må ses i lys av dette forhold, men viser nivået over de anmeldte reintall gjennom de siste 40 årene.

3.1 tabealla. *Dás oaidnit boazologuid mat dieđuid mielde leat johtán konvenšuvdnaguohtumiidda Nordlánddas, Tromssas ja Norrland:s ja Västerbotten:s áigodagas 1930–1999. (Lassin bohtet vel ovttá orohaga bohccot Davvi-Trøndelágas, mat guođohit geassejagis Jämtlánddas, sullii 4000 bohcco).*

Jahki	Ruota bohccot Romssas	Romssa bohccot Ruotas	Ruota bohccot Nordlánddas	Nordlándda bohccot Ruotas
1930	38 000		17 300	
1939	31 000		10 000	
1949	26 000		12 100	
1959	30 000	900	19 200	6 200
1965	24 700	1 100	21 000	3 900
1979	30 300	3 200	51 000	1750
1989	39 500	2 200	57 200	3 500
1999	28 000	560	43 100	3 000

Tabeallas oaidnit man sakka Ruota čearuid boazolohku lassánii 1970/80-jagiin. Dasto lea boazolohku fas mannan manás 1997 rádjai. Maid dái ovdal lea boazoolohku rievddadan. Áiggiid mielde lei boazolohku alimusas jagiin 1910, 1930 ja 1955. Alla boazolohku lea goaridan guohtumiid ja goappaš riikkaid boazodollui lea buktán doaibmaváttisvuodaid.

Dálá konvenšuvdna ii atte vejolašvuoda muddet dehe reguleret geassejagi guohtumiid anu, dan bokte ahte mearrida alimus boazologu, earretgo ovttá sajis – Anjavuomis Romssas. Duogážin dasa manne alimus boazologu eai bidjan boazolohko-muddema gaskaoapmin, lei dat ahte konvenšuvdnaguohtuneatnamat Norgga bealde ledje Ruota beali eatnamiid ektui nu, ahte dát ii orron dárbbášlaš iige ávkkálaš. Alla boazolohku muhtin áigodagain, navdojuvvo leat váldosivvan dasa go guohtumat vuhttojit leat guorban. Go dasto dilli velá lei nu ahte dat eatnamat maid ruotabeali boazodoallu sáhtta Norggas guođohit geassejagis, konvenšuvnna mielde, de daid seamamá eatnamiid fas Norgga beali sápmelaččat besset guođohit dálvet, ja dalle ii leat goabbáge riika nagodan dárkkistit movt eatnamat guođohuvvojit obalohká. Kommišuvnna mielas ii leat dat buorre ekologalaš resursageavaheami dáfus, (vrd. kap. 1.2.1).

Norgga boazodoallu lea dađistaga unnit ja unnit guođohan Ruotabeali guohtuneatnamiin dálvejagis, muhto eará duogáš manne guohtuneatnamat leat adnon eahpedássedit lea ee. go lassánan sisabáhkemat leat gáržžidan eatnamiid, omd leat čázadagaid buđdon (Meselefors), álggahan vuovdedoalu ja gilván eatnamiid. Go ovttáhat duovdagat guođohuvvojit guovttegearddi ja dasa lassin leat sisabáhkemat eatnamiidda sihke Norggas ja Ruotas, de dát leat dagahan riidduid ja dainnalágiin leat boazodoallit massán luohttamuša riikkaid boazodoallohálldahusaide.

Čearut ja orohagat leat gaskaneaset šiehtadan

geavahit oktasaš guohtumiid maidda goappašin beliin lea vuoigatvuohta. Šiehtadusat eai leat formálalažžan dahkkon našunála dohkkehemiin, ja šiehtadusaid čuovvoleapmi ii leat leamaš nohka buorre. Okta šiehtadus lea almmatge formaliserejuvvon 1972 konvenšuvnna rievdademiid ja lasáhusaid bokte. Šiehtadus lei Sárevuomi ja Álddesjávri orohagaid gaskka. Dát dagahii ahte konvenšuvdna rievdaduvvui jagis 1984. Dan rievdadeami vuodul viiddidedje geassejagi guohtumiid Anjavuomis Norggas, nu ahte Sárevuopmi beasai doppe guođohit, ja odđá konvenšuvdnaguovlu ásahuvvui norggabeali bohccuide Jalkis Vuoskåives Ruotas.

3.3.2 Áiddit

Konvenšuvdnii gullá maid áidešiehtadus, mii mearrida makkár gaskaáiddiid galget cegget nu ahte konvenšuvnna eananguođoheami áigumušat ollašuvvet (vrd. kap 3.2). Šiehtadusas čilgejuvvo gokko áiddit galget ceggejuvvet, ja vuhtto čielgasit ahte boadus lea soahpamuša vuodul, mas goappaš bealit leat ferten addit ja váldit. 1960 ja 1970-loguin lei eambo dat jáhkku ahte gaskaáiddit sáhttet boazodoalus doaibmat lunddolaš oziid sajis. Mañnil leat sihke boazodoallit ja eiseválddit eahpidišgohtán leago riekta buot gaskaáiddiid cegget, ja leat go välljen dohkálaš báikkiid gokko gaskaáiddiid ceggejit. Muhtin báikkit, mat ledje välljejuvvon áigeceggen báikin, eai heiven ollinge luonddu dahje muohttaga dáfus, ja gokko áiddiin ii livčče leamaš ávki ulbmila gokčat. Danne eai ceggejuvvon soames šiehttojuvvon gaskaáiddit obage muhtin sajiide. Gielddat ja fylkkagielddat, mat eai lean mielde, eaige dovdda dáid áidešiehtadusaid mat dahkkojedje, ja nu eai dovdda šiehtadusaid duogáža, de sidjiide lea leamaš váttis čuovvolit áidešiehtadusaid. Kommišuvdna oaivvilda ahte guohtumiid ráddje-

Tabell 3.1. Antall rein som er meldt flyttet til konvensjonsbeiter i Nordland, Troms, Norrland og Västerbotten i perioden 1930–1999. (I tillegg kommer rein fra ett distrikt i Nord-Trøndelag som er på sommerbeite i Jämtland – ca. 4 000 rein.)

År	Antall svenske rein til Troms	Antall rein fra Troms til Sverige	Antall svenske rein til Nordland	Antall rein fra Nordland til Sverige
1930	38 000		17 300	
1939	31 000		10 000	
1949	26 000		12 100	
1959	30 000	900	19 200	6 200
1965	24 700	1 100	21 000	3 900
1979	30 300	3 200	51 000	1 750
1989	39 500	2 200	57 200	3 500
1999	28 000	560	43 100	3 000

Oversikten viser at reinbestanden i de svenske samebyene økte betydelig i 1970/80-årene. Deretter har reintallet avtatt frem til 1997. Det har også tidligere vært store svingninger med toppe i 1910, 1930 og 1955. Et høyt reintall medfører økt beiteslitasje og gjensidige problemer i driftsopplegget.

I gjeldende konvensjon er det ikke lagt opp til regulering av beitebelastningen på sommerbeitene gjennom fastsetting av høyeste reintall, bortsett fra ett tilfelle – Anjavassdalen i Troms. Begrunnelsen for ikke å anvende høyeste reintall som regulator var at konvensjonsbeitene i Norge lå slik til i forhold til områdene på svensk side at det ikke ble ansett som nødvendig og hensiktsmessig. Det periodevis høye reintallet anses å være hovedårsaken til den registrerte beiteslitasjen. Når de svenske sommerbeitene i Norge i tillegg, etter konvensjonen, kan benyttes av norsk reindriftil vinterbeite har det ikke vært mulig å kontrollere beitebelastningen for noen av partene. Kommisjonen anser dette for klart uheldig i en økologisk ressursutnyttelse (jfr. kap. 1.2.1).

Den norske utnyttelsen av vinterbeitene i Sverige har vært ustabil og synkende, bl.a. på grunn av at arealene er blitt redusert gjennom direkte inngrep ved regulering av vassdrag (Meselefors) og økt skogsavvirkning og “markberedning” (Ramsele, Granö, Storsund, Älvsbyn). Dobbeltbeitingen og inngrepene både i Norge og Sverige har medført konflikter og mistillit mellom de involverte reindrifutøvere i begge land og mistillit til begge lands reindrifforvaltninger.

Det har vært inngått avtaler mellom samebyer og reinbeitedistrikter om felles bruk av arealer som de samlet disponerer. Disse avtalene er ikke blitt formalisert gjennom nasjonal godkjenning,

og oppfølgingen av avtalene har ikke vært tilfredsstillende. I ett tilfelle er et initiativ til avtale blitt formalisert ved endring og tillegg av konvensjonen av 1972. Avtalen ble inngått mellom Saarivuoma sameby og Altevattn reinbeitedistrikt. Dette førte til at konvensjonen ble endret i 1984 slik at sommerbeitene i Anjavassdalen i Norge ble utvidet for Saarivuoma, og det ble opprettet et nytt konvensjonsbeiteområde for norsk rein i Jalkis Vuoskaive i Sverige.

3.3.2 Gjerder

Til konvensjonen hører også en gjerdeprotokoll som fastsetter hvilke gjerder som skulle bygges til støtte for den beitebruk konvensjonen la opp til (jfr. kap 3.2). Gjerdetraseene ble beskrevet i protokollen og var åpenbart kompromisser. Det kan også konstateres at det i løpet 1960- og 1970-årene generelt var en overdreven tro på at gjerder kunne erstatte mer naturgitte grenser for reindriften. I ettertid har det vært tvil også blant utøvere og forvaltningene om alle gjerdene skulle oppføres, og om begrunnelsen for valget av traseer. I en del tilfeller ble det valgt traseer hvor det teknisk ikke er mulig, på grunn av topografi og snøforhold, å oppføre gjerder med den effekt som forutsatt. En del av de avtalte gjerdene er derfor ikke blitt oppført. I forhold til berørte interesser på kommune- og fylkesnivå som ikke var involvert i, eller hadde kjennskap til, de beslutningene som gjerdebyggingen skulle ivareta, har oppfølgingen av disse protokollene vært problematisk. Kommisjonen mener at grensedragningen for beitebruken må gjøres slik at behovet for gjerder blir minst mulig.

ma galgá, nu guhkás go lea vejolaš, sáhttit dahkat áididid ceggema haga.

3.3.3 *Lobihis guođoheapmi ja guođohandivvadat*

Norgga bealde leat mángii ášši čuovvolan go ruotabeali bohccot leat guhton lobihemiid Norggas, ja leat geatnegahttan máksit guohtundivvadiid. Váldosivvan dasa lea leamaš go geassejagis leat guođohan dálvejagi guohtumiid, muhto maiddái go guođohit meaddel áigemeari, ja guođohit konsešuvdnaguovlluid olggobealde. Ruotas eai leat guohtundivvadat báljo geavahuvvon dasa go ruotabeali bohccot leat lobihemit guhton dain eatnamiin, mat leat várrejuvvon norggabeali bohccuide. Eaige leat norggabeali bohccuid lobihis guođoheapmái ge Ruotas geavahan guohtundivvadiid. Kommišuvnna mielas lea unohas go guohtundivvadat eai leat geavahuvvon ovttalágan vugiin goappaš riikkain. Guohtundivvada berre boahtteáiggis mearridit nubbi dain álbmogiidgaskasaš orgánain maid kommišuvdna evttoha ásahit.

3.3.4 *Sierralobit*

Konvenšuvnna olis lea vejolaš erenoamáš heajos dálkkiid ja guohtuma geažil addit sierralobi spiehkastit dahje dispensašuvnna mearriduvvon guohtunáigodagain. Measta juohke jagi leat boazodoallit ohcan beassat geassejagi guohtumiid geavahit dálvejagis. Danne mii eahpiditge, lea go duođai erenoamáš dilálašvuodaid dihte ohcojuvvon sierralohpi, nu movt konvenšuvdna gohčoda daid, vai ohcojuvvo go sierralohpi eará heajos beliid geažil, mat čuožžiledje konvenšuvnna olis. Dávjá lea váttis diehtit movt dilli duođai lea. Eará bealli mii bohtá ovdan, lea dat ahte eallu lea juo dalle go ohcojuvvo sierralohpi, guohtumin dain guovlluin gosa ohcet beassat. Ruota boazodollui leat oalle viidát addán sierralobiid guođohit Norgga bealde. Sierralobiid addima berre sakka gáržžidit, muhto duššefal nu ahte ii hehte guođoheamis luonddueavttuid mielde. Dáid áššiid hálddašeami berre bidjat daidda orgánaide maid kommišuvdna evttoha.

3.3.5 *Eananhálddašeapmi*

Areálaid ja luondduvalljodagain hálddašeamis lea mihttomearrin dáhkidit boazoealahusa dárbb-

buid sisabáhkemiid, huksemiid ja eará geavahanberoštumiid ektui. Vuovdedoallu ja gilvojuvvon eatnamat (Ruotas), leat duođalaš hehttehusan boazodollui.

Skohtervuodjimát ja muđui mohtorfievrovuodjimát lassánit dađistaga dálvejagi guohtuneatnamiin. Norggas leat skohtervuodjin-njuolggadusat čavgadeappot go Ruotas, muhto obbalaččat ii suodjal konvenšuvdna doarvái bures goappáge riika boazodoalu. Dát guoská maiddái bartahuksemiidda, astoáiggi meahccevánddardeapmái, bivdui ja guolásteapmái mat lassánit konvenšuvdnaguovlluin.

Dálá konvenšuvnna vásáhusat čájehit ahte goappaš riikkain lea erenoamáš ovddasvástádus, konvenšuvnna vuodul, dáhkidit ahte boazodoalu dárbbut vuhtiiváldojuvvojit vai guohtuneatnamat eai gáržžo, eaige goariduvvo dainnaláigiin ahte heajudahttet konvenšuvnna.

3.3.6 *Ráfáidahtton guovllut*

Muhtin álbmotmeahcit ja luonddugáhttenguovllut leat biddjon juste guohtuneatnamiidda, ja dáidda guovlluide sáhtta konvenšuvdna váikkuhit. Dáin guovlluin sáhttet leat dihtolágan ráddjejuvit, mat eai soaba boazodollui, omd mohtorfievrovuodjimát, teknikkalaš rusttegat, orrunbáikkít ja boraspirebivdu. Bajit-Dievaidevuoddi álbmotmeahcci lea ollásii ruotabeali boazodoalu geassejagi guohtuneatnamiin. Dán ráfáidahtton guovllus leat erenoamážit giddden fuomášumi mohtorfievrovuodjimii bievlanjagis ja gaskaáididid ceggemii.

Dákkár guovlluin berrešii gávdnat buriid čovdosiid, ja konvenšuvdna berre biddjot rávan dánlágan gažaldagaid čoavdimii.

3.3.7 *Boraspirehálddašeapmi*

Boraspirehálddašeapmi ja boraspirevaháigiid buhtadusortnegat leat goabatláganat dán guovtti riikkas. Danne barget sihke Norgga ja Ruota eiseválddit čađatgaskka ovttas boraspireáššiid hálddašemiin. Goitge leat stuora erohusat njuolggadusain das mainnaláigiin sii mearridit boraspirevaháigiid, ja movt mákset buhtadusaid. Goappaš riikkaid eiseválddit berrejit muddet boraspirelogu, vai konvenšuvdnaguovlluin ii leat eambo boraspire go eará guovlluin dakko lahkosiin.

3.3.3 Ulovlig beiting og bruk av beiteavgift

Fra norsk side har det gjennom årene vært reagert en rekke ganger på ulovlig beiting av svensk rein i Norge og beiteavgift er blitt pålagt. Bakgrunnen har i hovedsak vært beiting om vinteren på områder som skulle være sommerbeite, men også tilfeller med beiting ut over den fastsatte beitetiden og beiting utenfor konsesjonsområdene.

Anvendelse av beiteavgift på svensk side for ulovlig beiting av svensk rein på de områdene som er avsatt til norsk vinterbeite har nesten ikke forekommet, og heller ikke for ulovlig beiting av norsk rein på svensk side. Kommisjonen anser det for uheldig at konvensjonens viktigste virkemiddel mot brudd på konvensjonen ikke er blitt anvendt på samme måte i de to land. Vedtak om beiteavgift bør i fremtiden gjøres av ett av de mellomfolkelige organene som kommisjonen foreslår.

3.3.4 Dispensasjoner

Konvensjonen åpner for å gi dispensasjon fra fastsatte beitetider når ekstraordinære vær- og beiteforhold tilsier det. Søknadene om dispensasjon for vinterbeiting i sommerområder har nærmest vært en årlig foreteelse. Det blir da tvilsomt om tilfellene er ekstraordinære i konvensjonens forstand, eller om det er konvensjonens mistilpasninger som er årsaken. Det blir som regel vanskelig å danne seg et reelt bilde av situasjonen. Et annet forhold som preger disse sakene er at reinen på søknadstidspunktet allerede befinner seg i det området man søker dispensasjon for. Dispensasjoner er gitt i relativt stor utstrekning for den svenske reindriften i Norge. Dispensasjonsspørsmålet bør reduseres betydelig, men bør ikke utelukke regulering av beitebruken i forhold til de naturgitte forholdene. Denne formen for regulering bør tilligge de organer som kommisjonen foreslår.

3.3.5 Arealforvaltning

I areal- og ressursforvaltningen er det selvsagt et mål å sikre reindriften sine interesser i forhold til inn-

grep, utbygging og andre brukerinteresser. Særlig er utstrakt skogsavvirkning og "markberedning" (i Sverige) en alvorlig begrensning for reindriften.

Belastningen av ferdsel og snøscootertrafikk i vinterbeiteområdene blir stadig større. I Norge er reglene for snøscootertrafikk strengere enn i Sverige, men totalt er hensynet til reindriften etter konvensjonen ikke tilstrekkelig påaktet i noen av landene. Dette gjelder også økende hyttebygging, friluftsliv, jakt og fiske i konvensjonsområdene.

Erfaringer med nåværende konvensjon viser at begge land har et særlig ansvar, i henhold til konvensjonen, for å sikre reindriften sine interesser slik at beiteene ikke reduseres eller forringes på en måte som svekker konvensjonen.

3.3.6 Fredningsområder

En del nasjonalparker og naturvernområder er innenfor de beiteområdene som berøres av konvensjonen. Innenfor slike områder kan det være restriksjoner for reindriften sine utøvelse, bl.a. for motorferdsel, tekniske anlegg, boplasser og jakt på rovdyr. Øvre Dividalen nasjonalpark ligger i sin helhet innenfor sommerbeiteområdet for svensk reidrift. I dette fredningsområdet har det særlig vært fokusert på forhold som gjelder bruk av terrengkjøretøy på barmark og bygging av sperregjerder.

Innenfor slike områder bør man komme frem til positive løsninger og konvensjonen bør være retningsgivende i denne type spørsmål.

3.3.7 Rovviltforvaltning

Forvaltning og erstatningsordninger for tap av rein på grunn av rovvilt er ulike i de to landene. Det er derfor behov for økt samarbeid mellom forvaltningsmyndighetene i Norge og Sverige på dette feltet. Fortsatt er det en betydelig forskjell i reglene om hvordan omfanget av rovviltskader fastsettes og hvordan disse skal erstattes. Begge lands myndigheter bør regulere antall rovdyr slik at konvensjonsområdene ikke har en høyere belastning av rovvilt enn nærliggende områder.

3.3.8 *Bohccuid njuovvan ja vuovdin*

Lea leamaš hui váttis beassat njuovvat bohccuid mat leat rasttildan ráji, ja beassat vuovdit dan bierggu nuppi riikkas. Sivvan dása leat duolloomerrádusat ja eará sisafievrridangáržžádusat (importrestriksjoner), ja dasto maiddá goappáge riikka doarjjaortnegat mat gullet boazodollui, dasgo dat leat goabbatládje. Dát áššit leat boazodolliide noadđin sihke barggu dáfus ja ruđalaččat. Njuolggadusaid ja ortnegiid oktiiovttastahttin dagašii ovttasbarggu njuovžileabbun, ja njulgešii ášši moalkás beliid. Njuovvan- ja vuovdinvejolašvuohta dan riikkas gos bohccot leat, čoavddášii dán váttisvuođa. Vejolaš ekonomalaš doarjagat riikadásis eai galggaše leat hehttehusan dása. Njuovvanrusttegat, njuovahagat ja dakkárat, maid boazodoallit searválaga ceggejit ja geavahit, livčče ávkin boazodoalu doaibmamálliide ja vuolidivčče njuovvan- ja vuovdingoluid.

3.3.9 *Ovttasbargu Ruota ja Norgga boazodoallohálddašemiid gaskkas*

Maŋnil go 1972 konvenšuvdna doaibmagodii, leat boazodoalu bargovuogit ja doaibmamáallet sakka nuppástuvvan. Dat bealit lea váikkuhan ovttasbarggu. Váttisvuođat mat čatnasit ovttasbargui, dahje váilevaš ovttasbargui, navdojuvvjit leat čuožžilan dannego ii leat ásahuvvon bistevaš ja formálalaš oktavuoha norggabeali ja ruotabeali guovllulaš boazodoalloiseválddiid gaskka. Sii leat ovttasbargan ja leamaš oktavuodas gaskaneaset duššefal dihto áššiin, dávjá leat dat leamaš erenoamáš áššit ja váttisvuođat maid jođánit fertii čoavdit. Dát vuohki lea váikkuhan bargovuogi ja áššiid čuovvoleami. Dallego riikkat vuos leat ovttasbargan, de leat vásihan dán positiivvalažžan ja ávkkálažžan, muhto oktavuoha vásihuvvo dattetge dakkárin mii dáhpáhuvvá duššefal muhtomin. Boazodoallohálddahušat riikkaid gaskka, sáhttet iešalddiset váldit

oktavuođa ja ásahit bissovaš oktavuodaid ja ovttasbargovugiid, dannego ii leat mihkkege mii dan hehttešii. Ovttasbargu ja oktavuoha livččii dalle áibbas earálágan, jus livččii orgána mas lea geatnegasvuohta dáid doaimmaide.

3.3.10 *“Det faste utvalg”*

“Det faste utvalg” (“Bistevaš lávdegoddi”) lea leamaš deatalaš dasa ahte nannet gulahallama, ja lea leamaš gaskaoapmin gos formálaččat leat digaštallan movt konvenšuvnna galgá dulkot ja geavahit. Lávdegoddi lea čoagganan guovtte gearddi jagis, muhto ollu áigi lea adnon guorahallat áiddiid. Lávdegoddi lea maiddá atnán áiggi ságastallat davviruođa čearuid ja Romssa boazoorohagaid gaskaneas váttisvuođaid birra, norggabeali boazodoalu dálvejagi guohtumiid váttisvuođaid ruotabealde, ja konvenšuvnna geavaheami birra. Kommišuvnna mielas lea lávdegoddi leamaš váttisin dat, go das ii leat doarvái ja duohta mearridanváldi. Maiddá lávdegoddi ieš lea dan oaivilis. Nu leatge ollu áššit mat eai čovdojuvvon, muhto leat meannuduvvon lávdegottis mángga gearddi. Lávdegoddi lea addán rávvagiid mat lea bidjan vuođu sidjiide, gain lei daidda áššiide ovddasvástáduš. Lea áddejupmi dasa ahte lávdegoddi ádjána liiggás guhká áššiid meannudemii, ja sivvan lea go lávdegoddi nu hárve lea čoahkis.

3.3.11 *Loahppanamuheamit*

Go Norga ja Ruotta geavahit konvenšuvdnamearrádusaid goabbatládje, lea áibbas vissasit mielddisbuktán váttisvuođaid. Gal vedjet dáid riikkaid boazodoalloiseválddit beaivválaš bargodilis vuoruhan ovddemussii iežaset riikka boazodolliid beroštumiid. Jus galgá guorahallat movt buoremusat hálddašit boazodoalu ekonomalaččat ja ekologalaččat, de ferte cuoigut dálá konvenšuvnna heajut beliid.

3.3.8 *Slakting og omsetning av rein*

Det har til dels vært meget problematisk å få slaktet rein som har krysset grensen, og få kjøttet omsatt i det andre landet. Dette skyldes tollbestemmelser og andre importrestriksjoner, samt hensynet til nasjonale støtteordninger for reindriften som er ulike de to landene. Dette fører til både driftsmessige og kostnadmessige belastninger for reineierne. Harmonisering av regelverket og ordningene vil utvilsomt lette samarbeidet på det praktiske plan og fjerne irritasjonsmomentene. Rett til slakting og omsetning av rein i det landet den befinner seg, vil løse dette problemet. Eventuelle økonomiske, nasjonale tilskudd behøver ikke å være noe hinder i denne sammenheng. Felles opplegg med etablering og bruk av slakteplasser, slakterier m.m. vil være nyttig for driftsmønstret i reindriften og kostnadsdempende i slakte- og omsetningsprosessen.

3.3.9 *Samarbeid mellom norsk og svensk reindriftsforvaltning*

Etter inngåelsen av gjeldende konvensjon i 1972 har reindriften vært i sterk omstilling med store endringer i driftsmåter og driftsteknikk; noe som har påvirket samarbeidet. De grunnleggende problemstillingene i forhold til samarbeid, eller mangel på sådan, anses å ligge i at det i konvensjonen ikke har vært ordninger om en fast og formell kontakt mellom regionale norske og svenske reindriftsmyndigheter. Kontakt og samarbeid er blitt etablert kun i bestemte saker, ofte i situasjoner med akutte problemer, med de følger dette har hatt for opplegg og oppfølging. I de tilfeller kontakt og samarbeid først er etablert oppleves den som positiv og formålstjenlig, men kontakten oppleves samtidig som sporadisk. Det er ingen ting i veien for at reindriftsforvaltningene på eget initiativ kunne ha etablert et fastere kontakt- og

samarbeidsmønster. Med et organ som var pålagt denne oppgaven ville kontakten og samarbeidet hatt en helt annen karakter.

3.3.10 *Det faste utvalg*

“Det faste utvalg” anses å ha hatt en viktig og kontaktskapende funksjon, og har vært et forum der formelle spørsmål om tolkning og praktisering av konvensjonen er drøftet. Utvalget har hatt møte to ganger i året, men mye av tiden synes å ha gått med til drøftelse av gjerdespørsmål. Utvalget har også brukt mye tid på problemene mellom de nordsvenske samebyene og reinbeitedistriktene i Troms, problemer med de norske vinterbeitene i Sverige, og anvendelse av konvensjonen. Kommisjonen mener det har vært et problem for utvalget at det ikke har hatt tilstrekkelig og reell beslutningsmyndighet. Mange av utvalgets saker er således ikke blitt løst, men blitt behandlet gang på gang. Utvalget har kommet med råd som har gitt føringer for dem som har hatt det direkte ansvaret for den aktuelle saken. Det er en oppfatning at saksbehandlingen i utvalget har vært for langsom, noe som har sammenheng med at utvalget har relativt få møter.

3.3.11 *Sluttkommentar*

Det har åpenbart medført en del problemer at norske og svenske myndigheter har praktisert konvensjonsbestemmelsene forskjellig. Det kan hevdes at de respektive lands myndigheter i sin daglige forvaltning har lagt størst vekt på egne reineieres interesser. Hvis man skal drøfte grunnlaget for en best mulig økologisk og økonomisk forvaltning av reindriften, kan man ikke unnlate å peke på de negative erfaringene man har hatt i forhold til gjeldende konvensjon.

4. KAPIHTAL

Kommišuvnna evttohusat

4.1 Kommišuvnna evttohusat rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Dán kapihttalas addojuvvo oanehis oktiigeassu boazodoalu guohtundárbbus mandáhhtaguovllus, ja namuhuvvojit erenoamáš doaibmadilálašvuodát. Dárkilis dieđuid gávnnat fágalávdegotti raporttas (mielddus 1). Mii leat osiide juohkán nu ahte leat vihta regiovna. Juohke regiovnas leat fas guovllut gos lea lunddolaš oažžut oktiiveivehuvvon, rádjerasttildeaddji boazodoalu. Dat guovllut mat addojit nuppi riika boazoorohahkii dahje čerrui, gohčoduvvojit konvenšuvdnaguovlun dahje rádjeguohtunguovlun. Geahča doahpagiid čilgema 4.2.1 oasis. Iešguđetge konvenšuvdnaguohumiid rájit ja rádjeguohumat čilgejuvvojit šiehtadusevttohusas (kap 4.3) ja leat merkejuvvon kártii mii čuovvu šiehtadusa.

4.1.1 Romsa ja davit Norrbotten regiovdna

Basevuovdi – Geaggán guovlu

Kommišuvdna oaivvilda dán guovllu guohumiid leat dan šlájás ahte lea boazodollui heivvolaččamus ahte ealahus doaimmahuvvo ovttas čuovvovaš guovllus: Basevuovdi – Geaggán – Rostu – Guhkesvákki/Lágu lulábeali guovlu – Meavkki nuorttabealli. Dáinna vugiin livččii oktasašdoallu Geaggáma čearus ja Basevuovddi boazoorohagas. Go áigi ii leat láddan oktasašdoalu ásahepmái, fertejit goappaš doalut čoavdit váilevaš guohtuneatnamiid dárbbu, nu guhkás go lea vejolaš, dainna lágiin ahte lonohallet guohtuneatnamiid. Geaggámis leat vátnásat eatnamat gos lea ruonasguohtun maid geassejagis sáhtta guođohit, dannego ruotabeali várreeatnamiin leat ollu jalges, vuollegis risse- ja jeageleatnamat ja giđđat bievlogohtá hui manjit. Dasa lassin leat guotetbáikkit liiggás duolbasat ja unnán suodjebáikkit áldduide. Basevuovddi dálvejagi guohumat lea alla várreeatnamiin, mii dagaha ahte orohagas váilot eatnamat vuovdeguovllus, mat livčče lassi guohtuneanamin go dákkár guohumiidda šaddá dárbu. Nu váilotge orohagas guovl-

lut gos lea dásseidis guohtun dálvejagis. Geaggán atná guohtuneanamin Dápmot/Rostu konvenšuvdnaguovllu, ja Markeneguovllu, juste danne go dárbbáša giđđa- ja geassejagi guohtuneatnamiid. Dat evttohuvvon ásašus, namalassii norga-ruota boazoguohtunlávdegoddi, berre mearridit gokko heive cegget áiddi mii bohtá dálá konvenšuvdnaáiddi sadjái davil; golmmariika rádjemearka – Govdajávri – Kitdalselva. Áidi ceggejuvvo E6 mielde Čavkosis (Oteren) Gárgámii (Nordkjosbotn). Viidáseappot dárbbášuvvo áidi Rostujávrris Rostuávžži bajit oassái, vai Geaggáma ja Lávnnetvuomi čearut eai ribat mastat. Basevuovddi dárbu oažžut dásseidis dálvejagi guohumiid gokčojuvvo dainna lágiin go orohat beassá guođohit dálvet Saivomuotkkas, mii lea goappaš bealde “lappmarksgränsena”, eanas lulábealde Saivomuotka – Ketkesuando. Dát guovlu ruotabealde geavahuvvo áigodagas golgotmánu 1.beivvis – cuonomanu 30.beivái, go várreboazodoalu guođohanriekti lea dán guovllus ráddjejuvvon dán áigodahkii. Boazoguohtunlávdegoddi sáhtta dán guovllus lobi addit eará orohahkii, masa konvenšuvdna guoská, guođohit Saivomuotkas dálvejagis. Eaktun biddjo maiddái ahte Guhkesvákki/Lágu johtaleapmi ovddas manás Oarje-Finnmárkkus ii váikkut konvenšuvdnaguovllu johtalanmáliid ja guohtuneatnamiid geavaheami.

Evttohus:

Geaggáma čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Dolpi**, mii lea siskkobeaalde boazoorohagaid Basevuovdi, Rostu ja Meavki.

Basevuovdi boazoorohahkii addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Saivomuotka**, mii lea siskkobeaalde Geaggáma čearu. Guođohanáigodat: golgotmánu 1. beivvis – gitta cuonomanu 30. beivái.

Lávnnetvuopmi – Meavki guovlu

Kommišuvnna oaivila mielde lea buoremus go ásašuvvo oktasašdoallu gaskal guoskevaš doaluid čuovvovaš guovllus: Lávnnetvuopmi – Devddesvárri – Meavki – Nieidavuovdi – Sálašvággi. Dálá dilis ii leat vejolašvuhta dán

KAPITTEL 4

Kommisjonens forslag

4.1 Kommisjonens forslag til grenseoverskridende reindrift

I dette kapitlet gis en kort sammenfatning av reindriftens behov for reinbeite innenfor mandatområdet, samt merknader til særlige driftsforhold. Ytterligere detaljer finnes i fautvalgets rapport (vedlegg 1). Presentasjonen er organisert i fem regioner som hver er delt inn i områder hvor det er naturlig med en samordnet, grenseoverskridende reindrift. Områder som tildeles reinbeitedistrikt eller sameby i det andre land har benevnelsen konvensjonsområde eller grensebeiteområde. Det vises til kap. 4.2.1 for definering av begrepene. Grensene for det enkelte konvensjonsbeite og grensebeite er beskrevet i forslag til protokoll (kap. 4.3) og er inntegnet på kart i vedlegg til protokollen.

4.1.1 Region Troms og nordlige Norrbotten

Området Helligskogen – Könkämä

Kommisjonen anser at beitenene i området er av en slik karakter at det mest hensiktsmessige for reindriften ville være at næringen ble utøvet i fellesskap i området Helligskogen – Könkämä – Rosta – sørlige del av Lakselvdal/Lyngsdal – østre del av Mauken. Med dette ville det vært en samdrift mellom Könkämä sameby og Helligskogen reinbeitedistrikt. Ettersom tiden ikke er moden for samdrift må begge parters mangel på beiteressurser, så langt som mulig, dekkes gjennom bytte av beiteland. Könkämä har begrensede arealer med grønnbeitevegetasjon som er mulig å utnytte om sommeren ettersom fjellområdet på svensk side domineres av flate, lave fjell med ris- og lavvegetasjon og barflekkene kommer sent frem om våren. Videre er kalvingslandet altfor flatt for å gi godt vern for spedkalver. Helligskogen har vinterbeite innenfor høyereliggende fjellområde, noe som medfører at distriktet mangler alternative

beiter i skogsområder når det oppstår behov for denne type beite. Distriktet mangler således områder med stabilt vinterbeite. Könkämä behov for vår- og sommerbeite er bakgrunnen for at konvensjonsområdet Tamok/Rosta, samt Markenesområdet disponeres av Könkämä. Den foreslåtte norsk-svenske reinbeitenemnden bør ta stilling til en passende gjerdestrekning for nåværende konvensjonsgjerde i nord; treiksrøysa – Govdajávri – Kitdalselva. Gjerde oppføres langs E6 fra Čavkkus (Oteren) til Gárgán (Nordkjosbotn). Videre foreligger det behov for et gjerde fra Rostojávri til øvre delen av Rostadalen for å forhindre sammenblandinger mellom Könkämä og Lainiovuoma samebyer. Helligskogens behov for stabilt vinterbeite oppfylles gjennom at distriktet disponerer vinterbeiteområdet Saivomuotka som ligger på begge sider av lappmarksgrensen, i hovedsak sør for Saivomuotka – Ketkesuando. Dette området på svensk side disponeres i perioden 1. oktober – 30. april ettersom beiterett for fjellreindrift er begrenset til denne tiden i dette området. Reinbeitenemnden kan tillate vinterbeite i Saivomuotka for et annet distrikt i regionen som omfattes av konvensjonen. Videre forutsettes det at Lakselvdal/Lyngsdal's flytting til og fra Vest-Finnmark ikke påvirker flyttemønster og beitebruken i konvensjonsområdet.

Forslag:

Könkämä sameby tildeles konvensjonsområdet **Dolpi** innenfor reinbeitedistriktene Helligskogen, Rosta og Mauken.

Helligskogen reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdet **Saivomuotka** innenfor Könkämä sameby. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Området Lainiovuoma – Mauken

Kommisjonen anser det mest rasjonelt for området at det etableres samdrift mellom berørte parter innenfor området Lainiovuoma – Devdisfjellet – Mauken – Andersdalen – Tromsdalen.

čovdosa čuovvolit, dannego oktasašdoallu mielddisbukta stuora doaibmarievdadusaid guovllus, ja dat ferte álggahuvvot doaluid sávaldaga vuoddu. Lávnnjitvuomi čearus ii leat geassejagis heivvolaš guohtuneanan ruotabealde, dannego dárbbášlaš várreeatnamat ja buorit ruonasguohtumat váilot ruotabeali duolba ja vuollegis váriin. Goikebáikkiin šaddet eanas dakkár šattut, mat gávdnojit goike ja eallámušvátna eatnamiin. Jeageeatnamiin lea unnán šaddu, eaije šatta nu mánggalágan ruonasšaddošlaja. Čearus lea heajos guohtetbáiki ruotabealde, dannego gidđat bievla hui maññit ollu muohttaga geažil. Guovllu eatnamat leat dakkárat gos ii báljo bievlla. Meavkki boazoorohagas leat liiggás unnán dálvejagi guohtumat orohaga siskkobealde, dannego guovllus lea unnán jeageeatnamat. Dainna lea dát orohat, earret Davvi-Sázzá ja Ráidná orohagaid, guođohan dálvejagis Devddesváris. Dát guođoheapmi ii rihko dálá konvenšuvnna, muhto muhtin áigodagaid guohtujuvvo guovttegeardánit ja nu lea guovllu guohtunkvalitehta guhkit áigái leamaš dohkkemeahttun dilis. Lávnnjitvuopmi dárbbáša gidđa- ja geassejagiguohtumiid, ja danne addojuvvo čerrui konvenšuvdnaguovlu masa gullet dálá Devddesvári ja muhtin oassi Hávgavuomi konvenšuvdnaguovllus. Nu movt namuhuvvon Basevuovddi – Geaggáma guovllu oktavuodas, dárbbášuvvo áidi Rostujávrris ja gitta Rostuávžži bajit oassái. Dálá konvenšuvdnaáidi Gorvvejávrris (Kårvejaure) Dievaiddvuodái bisuhuvvo nu movt lea. Meavkki dálveguohtumiid dárbbuš gokčojuvvo muhtin muddui dan bokte go orohat beassá guođohit Skaitelandet/Antti-guovllu eatnamiid bajábeali oasis. Meavkki guovlu ruotabealde geavahuvvo áigodagas golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, go várreboazodoalu guođohanriekti lea dán guovllus ráddjejuvvon dán áigodahkii. Guhkes geográfalaš gaska ja dálá guođohanvuohki dahká dan ahte Davvi-Sázzá boazoorohahkii ii leat áige-guovdil dálvejagi guohtuneatnamiid atnit Ruotas.

Evttohus:

Lávnnjitvuomi čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Likká**, mii lea Dievaiddvuovddi boazoorohagas.

Meavkki boazoorohahkii addojuvvo oassi **Skaitelandet/Antti** konvenšuvdnaguovlu, mii lea siskkobealde Muoná ja Sattajärvi čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

Stálonjára – Sárevuopmi guovlu

Kommišuvnna oaivila mielde lea dán guovllu boazodollui buoremus áсахit oktasašdoalu gaskal Sárevuomi čearu ja Stálonjára boazoorohaga čuovvovaš guovllus: Sárevuopmi – Anjavuopmi – Álddesjávri orohat davábealde Álddesjávri (Altevatnet) – Fagerfjellet – Stálonjára. Nuppástusat, maid evttohuuvon čovdosat mielddisbuktet dálá doaibmadillái, árvvoštallojuvvojit leat vejolažžan álggahit almmá guhkes nuppástuhttináigodaga haga. Almmatge ferte oktasašdoalu vuoddu leat čearu ja orohaga iežaset sávaldat álggahit dán vuogi, vai bargu lihkestuvvá. Go ii leat vuoddu áсахit oktasašdoalu dál vuos, fertejit goappaš doalut váilevaš guohtuneatnamiid dárbbuš lonohallat guohtuneatnamiid. Sárevuomis váilu guohtunšládja ja várreeanan mii attášii buori geassejagi guohtuma, dan seammás go guovlu ii leat anihahhti guohtetbáikin, dannego bievla easka maññil guotteha. Stálonjára lea unnán jeageleanan orohagas, iige dát eanan govčča eambbogo gidđa- ja čakčaguohtuma dárbbuš. Sárevuopmi dárbbáša gidđa- ja geassejagi guohtuneatnamiid, ja danne addojuvvo Sárevuopmái konvenšuvdnaguovlu, mas eanas eatnamat leat Álddesjávri boazoorohaga siskkobealde, dan oasis mii lea jávriid Álddesjávri ja Lenesjávri (Leinavatn) davábealde. Guovlu ráddjejuvvo oarjjabeali ná: Gaskasjávka gierragis Álddesjávris – Gaedgisčohka (Kirkestinden) – Gaedgisvuovdi (Kirkesdalen) ja nuortabeali lea riikarádji. Stálonjára boazoorohat oazžu oasis konvenšuvdnaguovllus Skaitelandet/Anttis, ja čakča- ja árradálvi guođohanrievtti Álddesjávri oarjjabeali oasis. Stálonjára guovlu ruotabealde sáhtta adnojuvvo áigodagas golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, go juo várreboazodoalu guođohanriekti lea dán guovllus ráddjejuvvon dán áigodahkii. Dálá konvenšuvdnaáidi, mii manná Gorvvesjávris Dievaiddvuodái, doalahuvvo. Galgá ceggejuvvo konvenšuvdnaáidi Gaskasjávka oivošis Álddesjávris ja mannat Gaedgisčohka rápmi oarjjadavábealde Tindtjørna. Norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi mearrida gokko áidi galgá ceggejuvvo. Ovdalaš konvenšuvdnaáidi njeidojuvvo Manančearu guovllus, earret dat gaskaáidi, mii manná Gaičaluovttas Čuovzavárrái, dat fievrri-juvvo siskkáldas čearuáidin.

For tiden er det ikke forutsetninger for en slik løsning ettersom samdrift medfører betydelig omlegging av driften i området, noe som må bygge på direkte ønsker fra de berørte. Lainiovuoma sameby mangler egnet sommerbeiteområde på svensk side ettersom frodig grønnbeite og nødvendige høydedrag mangler i det svenske, flate og lave fjellterrenget. Fastmarken domineres av typiske plantesamfunn for tørr og næringsfattig marktype. Myrbeitene domineres av mager vegetasjon uten større grønnbeiteverdi. Samebyen har dårlig kalvingsland på svensk side fordi dannelsen av barflekker skjer sent på våren på grunn av den jevne fordelingen av snøen. Området har ikke en topografi som er egnet for dannelsen av barflekker. Mauken reinbeitedistrikt har altfor begrenset tilgang på vinterbeite innenfor distriktet på grunn av små arealer med lavvegetasjon i området. Dette forholdet har medført at distriktet, foruten distriktene Nord-Senja og Reinøya, har hatt vinterbeite innenfor Devdisfjellet. Denne beiteutnyttelsen har ikke vært i strid med gjeldende konvensjon, men har periodevis resultert i dobbelbeiting og dermed en uholdbar situasjon for beitekvaliteten i området på lang sikt. Lainiovuoma's behov for vår- og sommerbeiter er bakgrunnen for en tildeling av et konvensjonsområde som består av nåværende Devdisfjell og deler av Havgavuopmi konvensjonsområde. Som nevnt under området Helligskogen – Könkämä er det behov for et gjerde fra Rostojávri til øvre delen av Rostadalen. Nåværende konvensjonsgjerde fra Gorvvejávri (Kårvejaure) til Dieváidvuovdi (Dividalen) beholdes. Noe av Mauken's behov for vinterbeite dekkes gjennom at distriktet disponerer øvre del av beiteene i Skaitelandet/Anttis-området. Dette området på svensk side disponeres i tiden 1. oktober – 30. april ettersom beiterett for fjellreindrift er begrenset til denne tiden i dette området. Avstand og nåværende beitebruk gjør det uaktuelt med vinterbeite for Nord-Senja reinbeitedistrikt i Sverige.

Forslag:

Lainiovuoma sameby tildeles konvensjonsområdet **Likká** innenfor Dividalen reinbeitedistrikt.

Mauken reinbeitedistrikt tildeles del av **Skaitelandet/Anttis** konvensjonsområde innenfor samebyene Muonio og Sattajärvi. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Området Hjerttind – Saarivuoma

Kommisjonen anser at samdrift mellom Saari- vuoma sameby og Hjerttind reinbeitedistrikt innenfor området Saarivuoma – Anjavassdalen – Altevatn nord om Altevatnet – Fagerfjellet – Hjerttind er den mest rasjonelle løsningen for reindriften i området. Forandringer i driftsmøn- stre fra dagens forhold til den foreslåtte løsnin- gen vurderes som mulig å gjennomføre uten en lengre omstillingsperiode. En samdriftsløsning forutsetter dog direkte ønsker fra samebyen og distriktet for at samarbeidet skal ha forutsetnin- ger for å lykkes. Ettersom forutsetninger for sam- drift ikke foreligger akkurat nå, må begge parter mangel på beiteressurser dekkes gjennom bytte av beiteland. Saarivuoma mangler vegetasjon og høydedrag som gir godt sommerbeite, samtidig som området er uegnet som kalvingsland etter- som barflekker oppstår først etter kalvingstiden. Hjerttind har begrenset lavvegetasjon innenfor distriktet, og dette rekker ikke til mer enn vår- og høstbeite. Saarivuoma's behov for vår- og som- merbeiter er bakgrunnen for at samebyen tildeles et konvensjonsområde innenfor hoveddelen av Altevatn reinbeitedistrikt som ligger nord for inn- sjøene Altevatnet og Lenesjávri (Leinavatn). Området avgrenses i vest av linjen Gaskasjåkka's utløp i Aldesjávri (Altevatnet) – Gaedgisčåkka (Kirkestinden) – Gaedgisvuovdi (Kirkesdalen) og i øst av riksgrensen. Hjerttind tildeles del i kon- vensjonsområdet Skaitelandet/Anttis, samt høst- og forvinterbeiterett i den vestligste delen av Alte- vatn. Hjerttind's område på svensk side dispo- neres i perioden 1. oktober – 30. april ettersom bei- terett for fjellreindrift er begrenset til denne tiden i dette området. Nåværende konvensjonsgjerde fra Gorvvejávri til Dieváidvuovdi beholdes. Det må oppføres et konvensjonsgjerde fra Gaskasjåk- ka's utløp i Aldesjávri til brinken ved Gaed- gisčåkka nordvest om Tindtjørna. Gjerdets nær- mere trasé fastsettes av den norsk-svenske rein- beitenemnden. Det tidligere konvensjonsgjerdet i Mannančearro-området rives med unntak av sperregjerdet fra Gaičaluokta til Čuovzavárri som overføres til internt samebygjerde.

Evttohus:

Sárevuomi čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Ánjavuopmi**, mii lea siskkobealde Dievidvuovddi ja Álddesjávrrri boazoorohagaid.

Stálonjárgga boazoorohahkii addojuvvo oassi **Skaitelandet/Antti** konvenšuvdnaguovllus, mii lea siskkobealde Muoná ja Sattajärvi čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

Talma – Gielas guovlu

Kommišuvnna oavila mielde lea buoremus boazodollui go ásahuvvo oktasašdoallu gaskal Talma čearu ja Gielas boazoorohaga čuoŋvovaš guovllus: Talma – Láirevággi – Gielas. Almmatge ferte oktasašdoalu álggaheami vuođđun leat čearu ja orohagaid iežaset sávaldat, vai ovttasbargu lihkestuvvá. Go eai leat eavttut ásahit oktasašdoalu dál vuos, fertejit goappaš doalut váilevaš guohtuneatnamiid dárbbu gokčat nuppi riikka guohtuneatnamiiguin.

Talmas lea unnán ruonasguohtun ruotabealde. Dilli vearrána velá eambo go bievlanjagi guohtumat juohkásit riikaráji geažil nuorta-oarji guvlui. Dál guođoha Gielas dálvejagis Duortnusjávrrri oarjjabeali guovllu, ja seammás lea Talmas vuogatuoha guođohit dán seammá guovllu bievlanjagis. Dát dilli ii leat vuogas guhkit áigái, guovllu guohtunkvalitehta ja bistevasvuoda dáfus. Gielasis váilot heivvolaš guohtuneatnamat siskkáldasat orohagas, sihke guohtunšlájaid ja dálkkádagaid geažil. Talmas leat unnán bievlanjagi guohtumat ja dárbbáša viidábuš guohtuneatnamiid mat leat ovttá olis, ja danne addojuvvo čerrui Láirevággi guovlu guohtuneamin. Dálá konvenšuvdnaáidi doalahuvvo. Guovlu, mii lea nuorttabealde “lappmarksgränsena”, geavahuvvo áigodagas golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, go várreboazodoalu guođohanriekti lea guovllus ráddjejuvnon dán áigodahkii.

Evttohus:

Talma čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Duoddaras**, mii lea siskkobealde Álddesjávrrri boazoorohaga.

Gielas boazoorohahkii addojuvvojit **Njuoravuopmi** ja **Báhcajeagil** konvenšuvdnaguovllut, mat leat siskkobealde Talma čearu, ja oassi **Skaitelandet/Antti**, mii lea siskkobealde Muoná ja Sattajärvi čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

4.1.2 Davit Nordlándá ja gaska ja lulit Norrbotten regioidna

Skievvá – Gabna – Leaváš – Girjás guovlu

Dán guovllu guohtuneatnamiid juohkáseapmi ja doaibmadilálašvuodát dahket ahte buoremusat doaimmašii go ásaha oktasašdoalu Skievvá boazoorohaga ja Gabna dahje Leaváš čearu gaskka, dan seammás go viiddiiduvvojit eará čearuid dálá guohtuneatnamat. Oktasašdoalu ásaheapmi mielddisbuktá Skievvá boazoorohahkii nu stuora doaibmanuppástusaid, mat dahket váttisin duohndahkat oktasašdoalu jurdaga dál vuos. Danne galgá ohcat eará čovdosiid mat buoremus lágis vuhtiiváldet ollislaš guohtun- ja doaibmadilálašvuodaid.

Skievvá nuortalit eananoasis leat lunddolaš dálvejagi guohtumat. Jagi 1972 konvenšuvnna vuođul gulle dát guohtumat orohahkii. Go Leaváša guohtunguovllut viiddiiduvvojit, dát jáhkkiimis mielddisbuktá váttisvuoda geavahit dáid guohtumiid nu. Sierralágan doaibmadilálašvuodát dahket ahte ii leat vejolaš viiddidit čearu guohtuneatnamiid ja dan seammás nagodit oažžut heivvolaš rájiid, earretgo dalle jus bidjá ráji oalle guhkás oarjjás. Dát sierralágan doaibmadilálašvuodát dolvot dan čovdosiid ahte vállje oažžut buriid rájiid ja guođohanáigodagaid, vaikko vel dát ráddjege Skievvá vejolašvuoda guođohit dálvejagis dán eananoasis. Danne evttoha kommišuvdna viiddidit dán golmma guoskevaš čearu konvenšuvdnaguohtumiid. Rájit, mat evttohuvvojit biddjot Girjása ja Leaváša konvenšuvdnaguovlluid váste, vuhtiiváldet Skievvá dárbbuid, vai orohat ain ovddasguvlui sáhttá guođohit Norddalenis. Dát guohtunguovlu lea orohahkii mávssolaš, ja leage áibbas dárbbášaš vai orohat sáhttá doalahit sierra doalu.

Kommišuvnna evttohusain šaddet heivvolaš rájit dán guovllus, earret ovttá sajis, namalassii Leaváša konvenšuvdnaguovllu nuortadavit rádjji. Dáinna evttohusain ii dárbbášge šat dálá konvenšuvdnaáiddiid ja daid sáhttá jávkadit.

Forslag:

Saarivuoma sameby tildeles konvensjonsområdet **Ánjavuopmi** innenfor reinbeitedistriktene Dividalen og Altevatn.

Hjerttind reinbeitedistrikt tildeles del i konvensjonsområdet **Skaitelandet/Anttis** innenfor samebyene Muonio og Sattajärvi. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Området Talma – Gielas

Kommisjonen anser at det mest hensiktsmessig for reindriften at det etableres samdrift mellom Talma sameby og Gielas reinbeitedistrikt innenfor området Talma – Salvasskaret – Gielas. En samdriftsløsning forutsetter dog direkte ønsker fra samebyen og distriktet for at samarbeidet skal ha forutsetninger for å lykkes. Ettersom forutsetninger for samdrift ikke foreligger akkurat nå, må begge parters mangel på beiteland dekkes med beiteområder i det andre landet.

Talma har begrenset tilgang på grønnbeite på svensk side. Situasjonen forverres ytterligere av at barmarksbeitene deles i øst–vestlig retning av riksgrensen. Området vest for Torneträsk benyttes i dag av Gielas til vinterbeite samtidig som Talma har rett til barmarksbeite i området. Denne situasjonen er uheldig på lengre sikt med tanke på reinbeitets kvalitet og holdbarhet i dette området. Gielas mangler egnede vinterbeiter innenfor distriktet både med hensyn til vegetasjon og klima. Talma's begrensede barmarksbeite og behov for sammenhengende beiter er bakgrunnen for at samebyen tildeles Salvasskaret-området. Nåværende konvensjonsgjerde beholdes. Området øst for lappmarksgrensen disponeres i perioden 1. oktober – 30. april ettersom beiterett før fjellreindrift er begrenset til denne tiden i dette området.

Forslag:

Talma sameby tildeles konvensjonsområdet **Duoddaras** innenfor Altevatn reinbeitedistrikt.

Gielas reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdene **Njuoravuopmi** og **Báhcajeagil** innenfor Talma sameby, samt del i konvensjonsområdet **Skaitelandet/Anttis** innenfor samebyene Muonio og Sattajärvi. Beitetid i det siste området: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

4.1.2 *Region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten*

Området Skjomen – Gabna – Laevas – Girjas

Fordelingen av beiteressursene og driftsforholdene i området er slik at det mest hensiktsmessige vil være en samdrift mellom Skjomen reinbeitedistrikt og Gabna eller Laevas sameby, samtidig som de øvrige samebyene får utvidet sine nåværende beiteområder. Samdrift vil bety så store driftsmessige endringer for Skjomen reinbeitedistrikt at den vanskelig kan realiseres i dag. En må derfor søke andre løsninger som, i størst mulig grad, tar hensyn til totale beite- og driftsforhold.

Den østlige delen av Skjomen har naturlige betingelser for vinterbeite. Etter konvensjonen av 1972 var denne ressursen forbeholdt distriktet. En utvidelse av beiteområdet for Laevas vil tilsynelatende komme i konflikt med en slik arealbruk. På grunn av særlige driftsforhold er det imidlertid ikke mulig å utvide samebyenes beitearealer, og samtidig få funksjonelle grenser, uten å trekke grensene relativt langt vest. Særlige driftsmessige forhold taler derfor for en løsning med bedre grenser og beitetider selv om det reduserer Skjomens mulighet for vinterbeite i området. Kommisjonen foreslår derfor utvidete konvensjonsbeiter for de 3 berørte samebyene. Grensedragningen som blir foreslått for konvensjonsområdene til Girjas og Laevas tar hensyn til Skjomens behov slik at distriktet fortsatt kan benytte Norddalen. Dette er et beiteområde som er svært viktig for distriktet og som er avgjørende for at de kan fortsette som selvstendig enhet.

Med unntak av deler av den nord-østlige grensen av konvensjonsområdet for Laevas vil kommisjonens forslag gi funksjonelle grenser i området. Dette betyr igjen at eksisterende konvensjonsgjerder blir unødvendige og kan rives.

Evttohus:

Gabna čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Beatnakvuopmi**, mii lea siskkobealde Skievvá boazoorohaga.

Leaváš čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Nuorjonjuni**, mii lea siskkobealde Skievvá boazoorohaga.

Girjás čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Skávhlá**, mii lea siskkobealde Skievvá ja Frostisen boazoorohagaid.

Frostisen – Girjás – Baste – Unnačearoš guovlu
Rájit, mat gustojit dálá boazoguohtunkonvenšuvnna vuodul, eai leat doaibman, ja dat gaskaáiddit, maiguin galge buoridit rájiid, leat muhtin muddui doaibman áibbas nuppeládje. Ja ahte eará rádjeáiddiid hukset, ii datge mielddisbuvtte mangelágan doaibmevaš čovdosiid dán guovllus. Jus sirdá dálá guođohanrájiid nuortalii, masset čearut, mat guođohit dakko lahkosiin, mávssolaš osiid etnamiin mat adnojit bárisgeasi guohtumin. Go sirdá rájiid oarjelii, ii buvte dát seammá unohas váikkuhusaid Frostisen boazoorohahkii. Dálá dilálašvuodain sii eai geavat nu ollu guohtuneatnamiid, mat leat oarjjabeali dálá rájiid. Go rádji lea oarjelis, dáhkida dát kommišuvnna oaivila mielde dan ahte čearut ain besset iežaset deatlaččamus bárisgeasi guohtuneatnamiidda. Dan seammás leat heivvolaš rájit buohkaide ávkin. Jus Frostisen dárbbáša guohtuneatnamiid dán guovlluin, berre šiehtaduvvot oktasašdoallu Baste čearu ja Frostisen boazoorohaga gaskka. Evttohusa eaktun lea ahte buot dálá konvenšuvdnaáiddit jávkaduvvojit.

Evttohus:

Baste čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Bávgi**, mii lea siskkobealde Frostisen boazoorohaga.

Unnačearos čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Slaphenjárga**, mii lea siskkobealde Frostisen boazoorohaga.

Girjás čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Skávflá**, mii lea siskkobealde Frostisen ja Skievvá boazoorohagaid nu movt daddjon Skievvá – Gabna – Leaváš – Girjás guovllu oasis.

Hápmir – Sirkás guovlu

Vásáhusat čájehit ahte beaivválaš dilis ii doaimma dat bures go riikarádji lea guohtunrádjin ja dasa lassin velá leat rádjeáiddit.

Rádjeguovllu duovdagiin, Linájávrii nuortta-bealde, leat hui buorit guohtuneatnamat. Dáid guohtuneatnamiid ii sáhte dáhkidit Hápmir boazoorohaga atnui dan bokte ahte ráji bidjá nuortalii Sirgása čearu rájiid siskkobeallái. Nuppi bealis lea vejolaš bidjat ráji oarjelii dainna lágiin ahte caggá Sirgása bohccuid beassamis Gjerdalenii, mii boahá šaddat Hábmirii mávssolaš guohtunguovlun boahhteáiggis. Danne kommišuvdna evttoha ahte dán guovllus ásahuvvo ođđa konvenšuvdnaguovllu Sirgása čerrui.

Guohtumiid ja doaibmadilálašvuodaid mielde heive oktasašdoalu ásahit Hápmira ja Sirgása gaskka, dain eananosiin Hápmiris mat leat davábealde Hellemobotn. Kommišuvdna ii dieđe leatgo goskevaš áššebealit šiehtadallan dákkár ovttasbarggu, ja nu ii leatge duogáš ovddidit njulgestaga evttohusaid oktasašdoalu hárrái. Danne berre dát guovlu biddjot konvenšuvdnaguovlun Sirgása čerrui.

Dán govtti konvenšuvdnaguovllu gaskka, duovdagiin mat leat riikaráji lahkosiin, adnojuvvo vuodđun ahte goappaš siiddat ožžot vuoigatvuoda guođohit guohtuneatnamiid ráji lahkosiin. Dat mearkkaša ahte Hápmir oazžu vuoigatvuoda guođohit Sirgása guohtumiid ja nuppeládje. Dálá dilálašvuoda ektui mearkkaša rádjeguođoheapmi, mas Ruonasvákki mielde manná rádji, dan ahte Sirgása čearu bárisgeasiguohtumat ráddjejuvvojit mihá vuohkkaseappot. Doaibmadilálašvuodaid dáfus lea buoret bidjat ráji oarjelii, muhto dat fas mielddisbukta ahte guhtojuvvo guovttegeardánit guovlluin mat leat mávssolaš jeagelguohtumat Hábmirii. Rádjeguođoheapmi lea Hábmirii vuosttažettiin ávkin doaibmadilálašvuodaid dáfus.

Evttohus:

Hápmir boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Ruonas**, mii lea siskkobealde Sirgása čearu. Guođohanáigodat: skábmamánu 1. beaivvis – guovvamánu 28/29. beaivái.

Sirgása čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Máhtunjárgga** ja **Lijná**, mii lea siskkobealde Hápmira boazoorohaga.

Sirgása čerrui addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Runasvágge**, mii lea siskkobealde Hápmir boazoorohaga. Guođohanáigodat: miessemánu 1. beaivvis – čakčamánu 30. beaivái.

Forslag:

Gabna sameby tildeles konvensjonsområdet **Beatnakvuopmi** innenfor Skjomen reinbeitedistrikt.

Laevas sameby tildeles konvensjonsområdet **Nuorjonjuni** innenfor Skjomen reinbeitedistrikt.

Girjas sameby tildeles konvensjonsområdet **Skávhlá** innenfor reinbeitedistriktene Skjomen og Frostisen.

Området Frostisen – Girjas – Baste – Sörkaitum

De grensene som gjelder etter eksisterende reinbeitekonvensjon har ikke fungert, og de sperregjerder som skulle bedre grensene har til dels virket mot sin hensikt. Alternative grensegjerder vil ikke innebære noen funksjonelle løsninger i dette området. Dersom en flytter eksisterende beitegrenser lenger mot øst vil de berørte samebyene tape vesentlige deler av sine høysommerbeiter. En flytting av grensene lenger mot vest vil ikke ha den samme negative konsekvensen for Frostisen reinbeitedistrikt. Slik forholdene er i dag benytter de seg ikke i vesentlig grad av beitene vest for eksisterende grenser. En grense lenger vest vil etter kommisjonens mening sikre at samebyene fortsatt får tilgang til sine viktigste høysommerbeiter, samtidig som alle parter får en gevinst av funksjonelle grenser. Dersom Frostisen får behov for beiter i disse områdene bør det inngås en samdrift mellom Baste sameby og Frostisen. Forslaget forutsetter at alle eksisterende konvensjonsgjerder rives.

Forslag:

Baste sameby tildeles konvensjonsområdet **Bávgi** innenfor Frostisen reinbeitedistrikt.

Sörkaitum sameby tildeles konvensjonsområdet **Slaphenjárgga** innenfor Frostisen reinbeitedistrikt.

Girjas sameby tildeles konvensjonsområdet **Skávhlá** innenfor reinbeitedistriktene Frostisen og Skjomen som omtalt under området Skjomen – Gabna – Laevas – Girjas.

Området Hábmer – Sirkas

Erfaringene har vist at gjeldende løsning med riksgrensen som beitegrense kombinert med grensegjerder ikke fungerer i praksis.

I grenseområdet øst for Linájávri er det lokaliteter med meget gode beiter. Det er ikke realistisk å sikre at disse beitene kan nyttes av Hábmer reinbeitedistrikt ved at grensen trekkes lenger øst og inn i Sirkas sameby. På den annen side er det mulig å trekke grensen lenger vest på en slik måte at en hindrer at rein fra Sirkas kommer ned i Gjerdalen, som i fremtiden vil være et viktig beiteområde for Hábmer. Kommisjonen foreslår derfor at det opprettes et nytt konvensjonsområde for Sirkas i dette området.

Ut fra beite- og driftsforhold ligger det til rette for en samdrift mellom Hábmer og Sirkas i de delene av Hábmer som ligger nord for Hellembotn. Kommisjonen kjenner ikke til at det har vært forhandlinger mellom de berørte parter om en slik løsning, og har ikke grunnlag for å fremme konkrete forslag om slik samdrift. Området bør derfor bli et konvensjonsområde for Sirkas.

I området langs riksgrensen mellom de to nevnte konvensjonsområdene forutsettes det at begge parter får en rett til grensebeite. Det vil i tilfelle bety en rett for Hábmer til beiter i Sirkas og omvendt. I forhold til dagens situasjon vil et grensebeite med grenser langs Ruonavággi innebære en mer naturlig avgrensning av Sirkas' høysommerbeite. Rent driftsmessig vil en løsning med gresedragning lenger vest vært bedre, men det vil gi en dobbeltbeiting i områder som er viktige lavbeiteområder for Hábmer. For Hábmer vil gevinsten med grensebeiting først og fremst være av driftsmessig karakter.

Forslag:

Hábmer reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Ruonas** innenfor Sirkas sameby. Beitetid: Fra og med 1. november til og med 28./29. februar.

Sirkas sameby tildeles konvensjonsområdene **Máhtunjárgga** og **Lijná** innenfor Hábmer reinbeitedistrikt.

Sirkas sameby tildeles grensebeiteområdet **Runasvágge** innenfor Hábmer reinbeitedistrikt. Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 30. september.

Storskog/Sjunkfjell – Duorbun guovlu

Dán guovllus leat Duorbun čearru ja Storskog/Sjunkfjell boazoorohat ásahan ovttasbarggu mii lea doaibman bures. Dát doaimmai, vaikko dan konvenšuvnnas, mii dál lea fámus, ledje dihto eavttut. Rádjeáidi mii ceggejuvvui, doaimmai nuppeládje go lei ulbmil, ja dat gaikojuvvui áššebeliid oktasaš soahpamušain. Kommišuvdna atná deatalažžan joatkit álggahuvvon ovttasbarggu, muhto seammás oaivvilda dán dárbbasit formáliseret, vai dáhkida vuoigatvuođaid goappaš áššebeliide. Dát lea deatalaš maiddái dalle jus eambbo áššebealit vel ležžet.

Duorbuna dáfus sáhtta measta dadjat ahte leat doarvái guohtumat dálá guohtuneatnamiid rájiid siskkobealde. Riikarádji ii leat lunddolaš rádjain ja dahká váttisvuođaid. Duorbuna vuodđodárbu lea oažžut lunddolaš oazi oarjjabealis dain guovlluin mat leat Olmmáijieņa (Blåmannsisen) davábealde ja nuortabealde Siidasjávrrri (Sisovatnet).

Storskog/Sjunkfjell váttisvuohtan leat dálvejagi guohtumat, dat leat gáržžit ja sáhttet jieknut. Dát dilli dahká ahte sii fertejit iešgudetlágan málle mielde doaibmat, dávjá gáidat eret riidduguovllus. Siidas ja Rago leat guokte guohtunguovllu ráji lahkosiin gos dálvejagis guođoha. Geavatláš dilis ii leat goittotge vejolaš garvit dan ahte veahá guhtojuvvo guovttegeardánit Siiddasjávrrri guovllus, muhto Rago guohtuneatnamiidda ii nu álkit ribat ealu bievlanjagis. Topográfalaš dilli váikkuha ahte ferte johtit Ruota ráji siskkobeallái ovdalگو sáhtta johtit Ragoi. Dálvejagis, go dán guovllus guođoha, ii doaimma riikarádji lunddolaš oahcin nuortabealde.

Evttohus:

Duorbuna čerrui addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Sijddás**, mii lea siskkobealde Storskog/Sjunkfjell boazoorohaga. Guođohanáigodat: miessemánu 1. beavvis – gitta juovlamánu 15. beavái.

Storskog/Sjunkfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Rastesvárre**, mii lea siskkobealde Duorbuna čearu. Guođohanáigodat: juovlamánu 15. beavvis – gitta cuoŋománu 30. beavái.

Duorbun – Balvatn – Luokta-Mavas – Semisjaur-Njarg g uovlu

Balvatn boazoorohagas leat guokte vuodđovátisvuođa. Vuosttaš lea dáhkidit dálvejagi guohtumiid, ja nubbi lea oažžut lunddolaš ja oadjebas ráji nuorttasguovlui, vuohččan Luokta-Mavas

čearu guovlui. Dán golmma čearus váilot maddái lunddolaš oazit oarjjásguovlui, jus riikaráji bidjá vuolggan. Go árvvoštallá eatnamiid hámi ja muohtadilálašvuođaid, leat buohkat ovtaoavivilis dasa ahte gaskaáiddiid ceggen riikaráji guora, ii jáhkkimis livčče goittotge nagodan čoavdit dáid váttisvuođaid.

Kommišuvdna evttoha ain doalahit Balvatn davágeažehagas konvenšuvdnaguovllu, muhto viiddidit dan oarjjás. Dát buorida kommišuvnna oaivila mielde čearuid doaibmadilálašvuođaid. Lulil lea lunddolaš rádjain Loamejávri, ja guovllus leat dalle rájit sihke Duorbuna ja Luokta-Mavas guovlui. Vaikko vel dálá dilis leage Duorbun gii duohtavuodas geavaha guovlluid davábealde Pieskehaure, leat dát formálalaččat oassin Luokta-Mavas čearus. Movt dán guovllu galgá geavahit, lea siskkáldas áššin Ruotas, ja danne kommišuvdna vuordá ahte konvenšuvdnaguovlu šaddá oktasašguovlun dán guovtti čerrui. Go cegge gaskaáiddi Pieskehaures Muotkejávrrái, de caggá bohccuid mannamis dávit guovllus ja daidda eará eatnamiidda Balvatn boazoorohagas.

Balvatn ja Luokta-Mavas leat juohke jagi šiehtadan veahá earaládje atnit guohtumiid go dálá konvenšuvnnas lei eaktun biddjon. Kommišuvnna mielas lea mávssolaš joatkit ovttasbargguin ja ovdánahttit dán oktasašdoallun. Dálvejagi- ja geassejagiguohtumiid váilevašvuođa ferte goittotge dáhkidit konvenšuvdnaguovlluiguin. Danne evttoha kommišuvdna ahte Balvatn doalaha Álvsbyn konvenšuvdnaguovllu nu movt dál lea, ja lassin ožžot maiddái Sandön konvenšuvdnaguovllu. Guođohanáigodat galgá leat golggotmánu 1.beavvis cuoŋománu 30.beavái, go boazodoalu guođohanriekti dán guovllus lea dán áigemearrái biddjon. Viidáseappot evttohuvvo ahte Luokta-Mavas doalaha dán oasi dálá konvenšuvdnaguovllus, mii lea davábealde Balvatnet.

Kommišuvdna evttoha maiddái ahte Semisjaur-Njarg doalaha dan eananoasi seammá dan guovllus maid sii dál geavahit. Davábeali rádji evttohuvvo galgat mannat Balvatn rájis riikarádji. Rádjeáidi berre doalahuvvot. Guovlu ja ráddjejuvvo doaibmá nu movt lei oaivvilduvvon, iige dalle oainne kommišuvdna dárbbaslažžan rievdat dálá dilálašvuođaid.

Evttohus:

Duorbuna ja Luokta-Mavas čearuide addojuvvo oktasaš konvenšuvdnaguovlu **Sállá**, mii lea siskkobealde Balvatn boazoorohaga.

Luokta-Mavas čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Doarro**, mii lea siskkobealde Balvatn boazoorohaga.

Området Storskog/Sjunkfjell – Tuorpon

I dette området er det etablert et samarbeid mellom Tuorpon sameby og Storskog/Sjunkfjell reinbeitedistrikt som har fungert godt. Dette til tross for de forutsetninger som ble lagt til grunn i gjeldende konvensjon. Det grensegjerdet som ble oppført fungerte mot sin hensikt og ble revet etter forståelse mellom alle parter. Kommisjonen anser det som viktig at det etablerte samarbeidet kan fortsette, men er samtidig av den oppfatning at det er behov for en formalisering som sikrer partenes rettigheter. Dette gjelder ikke minst i forhold til en eventuell tredjepart.

For Tuorpon kan en i hovedsak si at beitenene er tilstrekkelige innenfor deres eksisterende beiteområder. Problemet er at riksgrensen ikke er en naturlig grense. Deres behov er derfor primært å få en naturlig avgrensning mot vest i områdene nord for Olmmáijiekņa (Blåmannsisen) og øst for Siidasjávri (Sisovatnet).

For Storskog/Sjunkfjell er hovedproblemet vinterbeitenene, både total mengde og sikkerhet mot nedising. Dette gjør at de må veksle mellom ulike alternativer, gjerne etter avstand fra kysten. Siidas og Rago er to slike alternative vinterbeiteområder i grenseområdene. I praksis vil det ikke være mulig å hindre en viss dobbeltbeiting i områdene ved Siiddasjávri, mens Rago er bedre beskyttet mot beiting på barmark. Topografiske forhold gjør at en er avhengig av flytting gjennom Sverige for å nå Rago. Ved vinterbeiting i disse områdene er riksgrensen ikke en naturlig avgrensning mot øst.

Forslag:

Tuorpon sameby tildeles grensebeiteområdet **Siiddás** innenfor Storskog/Sjunkfjell reinbeitedistrikt. Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 15. desember.

Storskog/Sjunkfjell reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Rastesvárre** innenfor Tuorpon sameby. Beitetid: Fra og med 15. desember til og med 30. april.

Området Tuorpon – Balvatn – Luokta-Mavas – Semisjaur-Njarg

Balvatn reinbeitedistrikt har to grunnleggende problemer. Det ene er sikre vinterbeiter, det andre er en naturlig og sikker grense mot øst, i første rekke mot Luokta-Mavas sameby. De tre

samebyene mangler også naturlige grenser mot vest dersom utgangspunktet er riksgrensen. Ut fra en vurdering av terreng og snøforhold er det enighet om at det er urealistisk å tro at sperregjerder langs riksgrensen kan løse disse problemene.

Kommisjonen foreslår at det fortsatt skal være et konvensjonsområde i den nordlige delen av Balvatn, men med en utvidelse mot vest. Kommisjonen mener at dette vil gi bedre driftsforhold for samebyene. Den naturlige avgrensning mot sør vil være Loamejávri, og området vil derfor grense mot både Tuorpon og Luokta-Mavas. Selv om Tuorpon i dag er den reelle bruker av områdene nord for Pieskehaure er det formelt en del av Luokta-Mavas. Det vil være et internt anliggende i Sverige hvordan området skal brukes, og kommisjonen forutsetter derfor at konvensjonsområdet blir et felles område for de to samebyene. Et sperregjerde fra Pieskehaure til Muotkejávri vil hindre trekk av rein fra dette nordlige området og inn i det resterende Balvatn.

Mellom Balvatn og Luokta-Mavas har det vært inngått årlige avtaler som innebærer en annen beitebruk en forutsatt i gjeldende konvensjon. Kommisjonen anser det som viktig at dette samarbeidet fortsetter og utvikles videre til å bli en samdrift. Manglende tilgang på henholdsvis vinter- og sommerbeiter må imidlertid sikres med konvensjonsområder. Kommisjonen foreslår derfor at Balvatn beholder Älvsbyn konvensjonsområde slik det er i dag, samtidig som de i tillegg får Sandön konvensjonsområde. Beitetid må være i perioden 1. oktober – 30. april ettersom reindriften beiterett i området er begrenset til denne tiden. Videre foreslås det at Luokta-Mavas beholder den delen av nåværende konvensjonsområde som ligger nord for Balvatnet.

Kommisjonen foreslår videre at Semisjaur-Njarg sameby beholder den del av samme område som de benytter i dag. Grensen mot nord foreslås å gå fra Balvatn til riksgrensen. Grensegjerdet bør beholdes. Området og avgrensning fungerer som forutsatt og kommisjonen ser derfor ingen grunn til å endre gjeldende forhold.

Forslag:

Samebyene Tuorpon og Luokta-Mavas tildeles felles konvensjonsområdet **Sälla** innenfor Balvatn reinbeitedistrikt.

Luokta-Mavas sameby tildeles konvensjonsområdet **Doarro** innenfor Balvatn reinbeitedistrikt.

Semisjaur-Njarg čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Gráddas**, mii lea siskkobealde Balvatn boazoorohaga.

Balvatn boazoorohahkii addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Älvsbyn**, mii lea siskkobealde Luokta-Mavas čearu ja **Sandön** olggobealde Bihtama (Johkamohki čearuid oktasaš dálvejagi eatnamat). Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis – gitta cuoŋománu 30. beaivái.

Semisjaur-Njarg – Saltfjell guovlu

Saltfjell boazoorohagas leat guokte váttisvuodamat measta gullet oktii. Nuppi bealis leat sis liiggás unnán dálvejagi guohtuneatnamat, ja nuppi dáfus lea dettolaš oassi dálá dálveguohtumiin riikaráji lahka. Dát lea geologalaš beliid ja dálkkádagaid dihte. Doaibmamálet dagahit ahte dáid guohtuneatnamiid guhtot ruoŋabeali bohccot, mat leat ráji lahka, dannego čearuin eai leat lundolaš oazit oarjjabealde. Kommišuvdna ii jáhke vejolažžan váttisvuoda čoavdit dainna jus gaskaáiddiid cegge riikaráji guora. Nu gártáge ahte rádjeguohtumiin guhtojuvvo sihke bievlagajis ja dasto dannego bohccot bážadit várreduovdagiid da dálvá.

Nuppi bealis leat Semisjaur-Njarg čearus valljit dálvejagi guohtumat. Go juo obbalaččat leat valljit geassejagi guohtumat Saltfjell:s, lea kommišuvdna oaivila mielde buorre vejolašvuotta ása-hit oktasašdoalu. Dat guoská erenoamážit dalle jus geassejagis sáhtá guođohit oarjjabealde dálá konvenšuvdnaguovlluid. Ja rádjelagas eatnamiid sáhtášii geavahit dalle jus dálvejagis hedjonit guohtundilálašvuodas. Oktasašdoalut sáhtášedje dahkkot iešguđetge doaluid gaskkas, geat servet ja gávnnahit iežaset čovdosiid siskkobealde ollislaš servvolašvuoda. Dán vuodul lea kommišuvdna doaibmevaččat geahččalan oččodit ovtasbargošiehtadusaid. Kommišuvdna áigemiid siskkobealde ii lean dát vejolaš. Almmatge lea jáhkkimis ahte boahteáiggis bargojuvvo dáiguin jurdagiiguin, dannego kommišuvdna oaivila mielde eai boađe makkárge eará čovdosat nu bures buorin buohkaide.

Dálá dilálašvuodas evttoha kommišuvdna ahte Semisjaur-Njarg oažžu rádjeguohtumiid mat vástidit dálá konvenšuvdnaguovlluide. Dasa lassin oažžu guovllu mii lea nuorttabealde E6 ja davábealde Dibunvákki (Dypendalen). Guovlu lea dasto visot dat eatnamat mat leat E6 ja riikaráji gaskkas. Rádjeguođoheami guođohanáigodat berre leat miessemánu 1. beaivvis golggotmánu 31.beaivái.

Kommišuvdna evttoha maiddá ahte Saltfjell oažžu dálvejagi guohtumiid Bureå-Sikeå guovlluin. Guovlu sáhtá adnot áigodagas golggotmánu 1.beaivvis cuoŋománu 30.beaivái, dannego boazodoalu guođohanriekti dán guovllus lea dán áigodahkii mearriduvvon. Dán guovllus eai leat nu viiddis eatnamat go dat mii lei vuodđun dálá konvenšuvdnaguovllus Storsund. Dát dilli ferte dagahit dan ahte ásaheavvo rádjeguođoheami Saltfjell váste Semisjaur-Njarg čearu orjješlulábeali eananosiin ja Svaipa čearu orjješdavábeali eananosiin, dannego Saltfjell gillá dasa lassin vahága das go Semisjaur-Njarg rádjeguođoheami maiddá fátmasta orohaga nuorttavábeali eananosiid. Guođohanáigodat dain rádjeguohtumiin berre ráddjejuvvot áigodahkii skábmamánu 1.beaivvis cuoŋománu 30.beaivái.

Evttohus:

Semisjaur-Njarg čerrui addojuvvo oktasaš rádjeguohtunguovlu **Svanjá**, mii lea siskkobealde Saltfjell boazoorohaga. Guođohanáigodat: miessemánu 1. beaivvis golggotmánu 31.beaivái.

Saltfjell boazoorohahkii addojuvvojit konvenšuvdnaguovllut **Bureå-Sikeå**, mat leat siskkobealde Malå ja Gran čearuid. Guođohanáigodat: golggotmánu 1.beaivvis cuoŋománu 30.beaivái.

Saltfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Násavárri**, mii lea siskkobealde Semisjaur-Njarg ja Svaipa čearuid. Guođohanáigodat: skábmamánu 1.beaivvis cuoŋománu 30.beaivái

4.1.3 Helgelándda ja Västerbottena regioidna

Sváipa – Gran – Ildgruben – Saltfjell guovlu

Sváipa ja Gran čearuin lea oktasašdoallu giđa rájis dasságo rátkkašit dálvesiiddaide. Danne ferte kommišuvdna evttohus, mii guoská bievlagajiguohtumiidda, leat oktasaš dáidda čearuide. Sihke Sváipas ja Granas lea unnán jeageleanan dálvejagi guohtuneatnamiin. Váikkus das lea ahte bohccuid ferte čakčadálvi caggat vuolládagaid ja lagas vuovdeeatnamiidda, ja doalahit ealu nu oarjin go vejolaš, vai hehte liiggás garrasit guođoheami čakčadálvi eatnamiin bievlaáigodagas.

Gran čearus váilot alla várreeatnamat ruonas-

Semisjaur-Njarg sameby tildeles konvensjonsområdet **Gráddas** innenfor Balvatn reinbeitedistrikt.

Balvatn reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdene **Älvsbyn** innenfor Luokta-Mávas sameby og **Sandön** utenfor Luleå (felles vinterbeiteområde for Jokkmokk's samebyer). Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Området Semisjaur-Njarg – Saltfjell

Reindriften i Saltfjell reinbeitedistrikt har to hovedproblemer som delvis henger sammen. På den ene siden har de en klar underkapasitet av vinterbeiter. På den annen side er en vesentlig del av de eksisterende vinterbeitene lokalisert til områdene ved riksgrensen. Dette har sammenheng med geologiske og klimatiske forhold. Driftsmessige forhold gjøre at disse beitene vil være utsatt for beiting fra tilgrensende samebyer siden de mangler naturlige grenser mot vest. Kommisjonen anser det ikke som realistisk å forutsette at sperregjerder langs riksgrensen kan løse disse problemene. Derfor vil grenseområdene utsettes for beiting både på barmark og ved at rein blir igjen i fjellregionen også i vinterseongen.

På den annen side har Semisjaur-Njarg sameby god tilgang på vinterbeiter. Siden det totalt er rikelig tilgang på sommerbeiter på Saltfjellet, ligger det etter kommisjonens mening her godt til rette for samdrift. Særlig gjelder det dersom sommerbeitingen kan skje vest for nåværende konvensjonsområder. Grenseområdene kunne da ha vært nyttet som alternative vinterbeiter når beiteforholdene ellers ble vanskelige. I tilfelle kunne samdriften foregå i ulike driftsgrupper som hver fant sine løsninger innen et større fellesskap. På denne bakgrunn har kommisjonen arbeidet aktivt for å få etablert samarbeidsavtaler. Innen de tidsrammer kommisjonen arbeider med har dette ikke vært mulig. En vil likevel anta at man i fremtiden arbeider videre med disse spørsmål etter som alle andre løsninger, etter kommisjonens mening, vil være dårligere alternativer for alle parter.

Ut fra nåværende situasjon foreslår kommisjonen at Semisjaur-Njarg får et grensebeiteområde som tilsvarer gjeldende konvensjonsområde, med tillegg av området øst for E6 og nord for Dibunvággi (Dypendalen). Området vil da omfatte hele

området mellom E6 og riksgrensen. Retten til grensebeite bør være i perioden 1. mai – 31. oktober.

Videre foreslår kommisjonen at Saltfjell tildeles vinterbeiter i Bureå – Sikeå. Området disponeres i perioden 1. oktober – 30. april ettersom reindriftens beiterett i området er begrenset til denne tiden. Dette området har en noe lavere kapasitet enn forutsatt i nåværende konvensjonsområde Storsund. Dette, sammen med det forhold at Saltfjell vil lide tap ved at grensebeitet for Semisjaur-Njarg også omfatter de nordøstlige deler av distriktet, bør ha som konsekvens ved at det etableres et grensebeite for Saltfjell i de sørvestlige deler av Semisjaur-Njarg og de nordvestlige deler av Svaipa. Beitetiden i dette grensebeiteområdet bør være perioden 1. november – 30. april.

Forslag:

Semisjaur-Njarg sameby tildeles grensebeiteområdet **Svanjgå** innenfor Saltfjell reinbeitedistrikt. Beitetid: 1. mai – 31. oktober.

Saltfjell reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdet **Bureå-Sikeå** innenfor samebyene Malå og Gran. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Saltfjell reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Násavárre** innenfor samebyene Semisjaur-Njarg og Svaipa. Beitetid: Fra og med 1. november til og med 30. april.

4.1.3 Region Helgeland og Västerbotten

Området Svaipa – Gran – Ildgruben – Saltfjell
Svaipa og Gran samebyer driver felles reindrift fra våren og frem til oppdelingen i vintergrupper. Dette betyr at kommisjonens forslag som gjelder barmarksbeiter må være felles for disse byene. Både Svaipa og Gran har begrenset med lavbeiter på vinterbeitene. Konsekvensen er at reinen må holdes i lavfjellsområdet og tilgrensende skogsland om forvinteren og at man i barmarksperioden, for å unngå altfor hard beitebelastning på forvinterområdene, holder seg så langt mot vest som mulig.

Innenfor Gran er det en påtagelig mangel på

guohtuneatnamiid lahkosiin. Stuora oassi várre-atnamiin leat lulábealde Vindel-elven, ja doppe joga duohken ii soaba Gran čearru guođohit geassejagis. Dasa lassin juohká riikarádji guohtuneatnamiid mat lunddolaččat gullet oktii.

Go dán guovtti čerrui viiddida konvenšuvdnaguovllu oarjjásluláš, sáhtášii geahppánit guođoheapmi Saltfjell oarjelulábeali eatnamiin. Dáid dilálašvuodaid ja váilevašvuodaid dihte, mat leat čilgejuvvon, leage Sváipa ja Gran čearuin oktasaš konvenšuvdnaguovlu gaskal Junkaravari (Junkerfjellet) ja Nasa gitta Dunderavuome (Dunderlandsdalen) radjái oarjin. Nuorttal galgá rádji mannat Guobšagura (Kvepsendalen) ja Ran evttohuvvon konvenšuvdnaguovllu bokte.

Dálá konvenšuvdnááidi galgá doalahuvvot ja vaikko ođastuvvot. Kaldvatnet rájis bajás Guobšagura mielde. Dasto galgá ceggejuvvot áibbas ođđa áidi davábeallái Ardekfjellet riikarádji radjái dakko gokko Gran ja Ran čearurádji álgá. Konvenšuvdnááiddis sáhttá njeaidit dan oasi mii manná Guobšagura bajabeali oasis Blerekelva radjái Virvassdalenis.

Gran ja Sváipa konvenšuvdnaguovlu berre lasseanamin geavahit rádjeguhtunguovllu. Muhtun oassi bohccuin mat bálgalit Junkerfjelli: báhkkan, vigget luksa go gáluda. Rádjeguđoheapmi galgá ráddjejuvvot áigodahkii suoidnemánu 1. beaivvis – borgemánu 15. beaivái, vai vuhtiiváldá Ildgruben jeagelguohtumiid Kaldvatn bokte.

Nu movt ovdalis namuhuvvon, lea Saltfjell:s dat váttisvuohka go guođoha Nasa-guovllus, de ribaha bohccuid ruotabeallái. Váttisvuoda čoavdimii evttoha kommišuvdna ahte Saltfjell oažžu rádjeguhtuma Nasafjell lahkosiin, ja das gusket muhtin eananoasit Sváipa ja Semisjaur-Njarg eatnamiidda. Dán birra logat Saltfjell- Semisjaur-Njarg oasis.

Evttohus:

Sváipa ja Gran čearuide addojuvvo oktasaš konvenšuvdnaguovlu **Junkaravárri**, mii lea siskkobealde Ildgruben ja Saltfjell boazoorohagaid.

Sváipa ja Gran čearuide addojuvvo oktasaš rádjeguhtunguovlu **Gitnetjahke**, mii lea siskkobealde Ildgruben boazoorohaga. Guođohanáigodat: Suoidnemánu 1. beaivvis – borgemánu 15. beaivái.

Saltfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguhtunguovlu **Násavárrie**, mii lea siskkobealde Semisjaur-Njarg ja Sváipa čearuid nu movt daddjon Semisjaur-Njarg – Saltfjell guovllu oasis.

Ildgruben – Ran – Ubmeje guovlu

Kommišuvdna oaivvilda leat buoremussan ásahtit oktasašdoalu Ildgruben boazoorohaga ja Ubmeje čearu gaskka. Evttohus heivehuvvo nu ahte dákkár oktasašdoallu sáhtášii ásahevvo.

Ildgrubenis leat unnán dálvejagi guohtuneatnamat, ja dat veaháš eatnamat mat leat, lea hui eahpeasihkkarat dálkkádagaid geažil. Junkerfjell, mii lea orohaga davimus oassi, ja fas lulimus oassi, mii lea lulábealde Okstindan, eai adno, dannego lunddolaš hehttehusat sirrejit daid eatnamiid eret orohaga guovddáš guohtunguovlluin. Orohaga guovddášguovlluin, mat leat nuortabealde geainnu E79, váilot buorit oazit nuortabealis. Danne evttoha kommišuvdna ahte Ildgruben oažžu guokte konvenšuvdnaguovllu dálvejagi guohtuneamin Ruotas, ja vel rádjeguhtunguovllu Øver-Uman davábealde. Rádjeguhtunguovllu berre ráddjet gaskaáiddiin. Konvenšuvdnaguovlluid guođohanáigodat berre leat golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái, dannego boazodoalu guođohanriekti lea mearriduvvun dán áigodahkii.

Ubmeje čearu dálvejagi guohtuneatnamiin lea unnán jeageleanan. Dát mielddisbukta ahte čearru ferte čakčadálvvi orrut bievlagieatnamiin ja gaskajohtolagas nu guhká go vejolaš. Riikarádji Artsfjell guovllus eai leat lunddolaš oazit mat cagget ovttaskas bohccuid, ja seammás lea eananhápmi dakkár ahte ii sáhte cegget doallevaš áiddiid. Ruonasguohtun lea buorre ja leat maid dái báikkit gokko lea jeagelguohtun gos sáhttá guođohit, erenoamážit maŋŋičavčča/árradálvvi. Danne evttoha kommišuvdna viiddidit dálá Spjeltfjelldal konvenšuvdnaguovlu ja váldit Ildgrubenis visot dan eananoasi, mii lea lulábealde Okstindan. Oarjjabealde berre guovlu ráddjejuvvot áiddiin gaskal Okstindan ja Reevahtse (Røssvatnet). Konvenšuvdnááidi gaskal Graesiejaevrie (Grasvatnet) ja Okstindjehki doalahuvvo.

Ran čearu geassejagi guohtuneatnamiin ja muhtin osiin čakča – ja gidđajagi guohtuneatnamiin, eai leat lunddolaš oazit mat cagget bohccuid johtaleami. Lea ceggejuvvon guhkes rádjeáidi mii galggašii easttadit masttademiid ránnjáčearuiguin. Goittotge gávdnojit gaskkat gokko áidi ii doala ovttaskas bohccuid, dannego luondudilálašvuodát dagahit ahte ii leat vejolaš cegget doallevaš áiddi. Dákkár guovlu lea Ammarfjellet, rámšo várreguovlu, masa čearu rádji dahká juogu. Dan seammás lea Vindel-elven buorre lunddolaš oahci mii golgá davábeali guovllu. Ran dálá geassejagi guohtuneatnamiin váilot alla várre-atnamat, erenoamážit geasseguovdil eatnamiid lahkosiin. Danne evttoha kommišuvdna ahte dát konvenšuvdnaguovllu, mii gullá Gran:i,

høyereleggende områder i tilknytning til brukbare grønnbeiter. En stor del av høydedragene ligger sør om Vindelelven og har således ingen praktisk verdi for Gran's sommer-reindrift. Videre deler riksgrensen sammenhengende beiteområder.

En utvidelse av konvensjonsområdet for de to samebyene mot sørvest vil kunne redusere beite-trykket mot de sørvestlige delene av Saltfjellet. De forhold og mangler som det er redegjort for er bakgrunnen for et felles konvensjonsområde for Svaipa og Gran mellom Junkaravárri (Junkerfjellet) og Nasa frem mot Dundaravuolme (Dunderlandsdalen) i vest. I øst må området begrenses av Guobšagurra (Kvepsendalen) og Ran's foreslåtte konvensjonsområde.

Eksisterende konvensjonsgjerde bør beholdes, og eventuelt fornyes, fra Kaldvatnet opp langs Guobšagurra. Deretter bør det bygges et helt nytt gjerde nord om Ardekfjellet frem til riksgrensen der samebygrensen mellom Gran og Ran begynner. Den delen av konvensjonsgjerdet som i dag går fra øvre del av Guobšagurra til Blerekelva i Virvassdalen kan rives.

Konvensjonsområdet for Gran og Svaipa bør kombineres med et grensebeiteområde. En del av den reinen som i varmeperioder trekker opp i Junkerfjellet trekker mot sør når det blir kjøligere. Grensebeitet må begrenses til perioden 1. juli – 15. august av hensyn til Ildgruben's lavbeiter ved Kaldvatn.

Som tidligere omtalt har Saltfjell reinbeitedistrikt vanskeligheter med å benytte beitene i Nasa-området uten at reinen går over på svensk side. For å løse dette problemet har kommisjonen foreslått at Saltfjell får et grensebeiteområde ved Nasafjell som omfatter deler av Svaipa og Semisjaur-Njarg. Det vises til omtale under området Saltfjell – Semisjaur-Njarg.

Forslag:

Samebyene Svaipa og Gran tildeles felles konvensjonsområdet **Junkaravárri** innenfor reinbeitedistriktene Ildgruben og Saltfjell.

Samebyene Svaipa og Gran tildeles felles grensebeiteområdet **Gitnetjahke** innenfor Ildgruben reinbeitedistrikt. Beitetid: Fra og med 1. juli til og med 15. august.

Saltfjell reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Násavárre** innenfor samebyene Semisjaur-Njarg og Svaipa som omtalt under området Semisjaur-Njarg – Saltfjell.

Området Ildgruben – Ran – Ubmeje

Kommisjonen mener at det mest rasjonelle er en samdrift mellom Ildgruben reinbeitedistrikt og Ubmeje sameby og vil i sitt forslag legge til rette for at en slik driftsform kan etableres.

Ildgruben mangler vinterbeiter samtidig som denne begrensede ressursen er usikker på grunn av klimaforholdene. Den nordligste delen, Junkerfjellet, og sørligste delen av distriktet, området sør om Okstindan, benyttes ikke ettersom naturlige hindringer skiller disse delene av distriktet fra de sentrale delene av beiteområdene. Den delen av de sentrale områdene som ligger øst for vei E79 mangler god avgrensning mot øst. Kommisjonen foreslår på denne bakgrunn at Ildgruben tildeles to konvensjonsområder for vinterbeite i Sverige og ett grensebeiteområde nord for Øver-Uman. Grensebeiteområdet bør som nå avgrenses med et sperregjerde. Konvensjonsområdene bør få beitetid 1. oktober – 30. april siden reindriftens rett til beite i området er begrenset til denne tiden.

Ubmeje har en lav andel lavmark innenfor vinterbeiteområdene. Dette innebærer at samebyen må oppholde seg så lenge som mulig innenfor barmarks- og mellomområdet om forvinteren. Riksgrensen i Artfjellsområdet mangler naturlige hindringer mot strørein, samtidig som terrenget ikke gjør det mulig å bygge effektive gjerder. Grønnbeitet er av god kvalitet samtidig som det også er arealer med lavvegetasjon som særlig kan benyttes sein høst/tidlig vinter. Kommisjonen foreslår derfor at eksisterende konvensjonsområde Spjeltfjellidal utvides til å omfatte hele den delen av Ildgruben som ligger sør for Okstindan. Området bør i vest avgrenses ved at det bygges et gjerde mellom Okstindan og Reevhtse (Røssvatnet). Konvensjonsgjerdet mellom Graesiejaevrie (Grasvatnet) og Okstindbreen beholdes.

Ran sameby's grenser for hele sommerbeiteområdet og deler av høst- og vårbeitene mangler naturlige hindringer mot tilfeldig trekk av rein. Et omfattende grensegjerde er blitt oppført for å forbedre situasjonen og forhindre sammenblandinger med nabobyer. Til tross for dette finnes det strekninger hvor det ikke er mulig å forhindre strørein å komme over grensen fordi terrengforholdene ikke er egnet for et funksjonelt gjerde. Et slikt område er Ammarfjellet, et sammenhengende kupert fjellområde som deles av samebygrensen samtidig som at Vindel-elven er en god, naturlig hindring som renner nord for området. Innenfor nåværende sommerbeiteområde har Ran en klar mangel på høydedrag, spesielt i tilknytning til gode høvsommerbeiter. Kommisjo-

addojuvvo Ran čerrui, nu ahte Ran rádji lea Guobšagura guvlui. Rádjeáidi, mii lea oarjjabealde ja davábealde dán konvenšuvdnaguovllu, čilgejuvvo Sváipa ja Gran konvenšuvdnaguovllu / rádjeguhtunguovllu oasis.

Evttohus:

Ran čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Árdagasvárri**, mii lea siskkobealde Ildgruben boazoorohaga.

Rana čerrui addojuvvo guođohanvuoigatvuohta dan eananoasis Ammarfjell-guovllus gitta Vindel-elven radjái, mii lea siskkobealde Gran čearu.

Ubmeje čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Ovle-vuelie**, mii lea siskkobealde Ildgruben boazoorohaga.

Ildgruben boazoorohakkii addojuvvojit konvenšuvdnaguovllut **Vännäs**, mii lea siskkobealde Ran ja Ubmeje čearuid, ja vel **Bjännberg**, mii lea siskkobealde Vapsten ja Ubmeje čearuid. Guođohanáigodat : Golggotmánu 1. beavvis –cuoŋománu 30. beavái.

Ildgruben boazoorohakkii addojuvvo rádjeguhtuneanan **Gierkietjahke**, mii lea siskkobealde Ubmeje čearu. Guođohanáigodat: Birra jagi.

Byrkije – Vapsten – Vilhelmina norra guovlu

Kommišuvnnas lea dat ipmárdus ahte Byrkije boazoorohaga ja Vilhelmina norra čearu ovttasbargu lea doaibman bures. Áššebealit leat soahpan siskkáldasat lonohallat dálvejagi guohtuneatnamiid Lögden-guovllus (maid Byrkije lea geavahan) ja Meselefors/Hälla. Orohat ja čearru bargaba dan ala ahte oččodit lagat ovttasbarggu ja kommišuvnna evttohus láhčá dilálašvuođa dasa.

Kommišuvnna oaivila mielde lea guovllu vuđolaš váttisvuohtan dat go riikarádji ii čuovo lunddolaš oziid mat ráddjejit guohtumiid guovllus. Dasa lassin leat guohtuneatnamat, daid iešguđetge boazodoaluide, juohkásan dainna lágiin ahte guohtunšlájat dain eatnamiin, eai govčča juohke jagiáiggi guohtundárbbu, ja nu leat váilevaččat.

Byrkijes leat unnán jeagelguohtumat orohaga siskkobealde, ja dasa lassin leat dát eahpesihkkarat dálkkádagaid geažil. Orohagas lea valljit ruonasguohtun. Guovllu, mii lea davábealde Unkervatnet, ii sáhte báljo adnot ovttas eara eatnamii-

guin orohagas, dannego lunddolaš oazit sirrejit dán eananoasi eret.

Vapstenis váilot measta oalát lunddolaš oazit oarjjabealde, mii mielddisbuktá váttisvuođaid. Nubbi heittot bealli lea go ruonasguohtuneatnamiin eai leat bálganbáikkít geassejagis báhkan. Čearus leat buorit dálvejagi guohtumat geassejagi guohtumiid ektui.

Vilhelmina norra dálvejagi guohtuneatnamat leat buorit, muhto fas veahá unnán geassejagi guohtuneatnamat. Čearus váilot bálganbáikkít geassejagi guohtunguovllus.

Dan ovdii go váilot guohtuneatnamat, ja vai oččoši buoret rájiid, berre dahkkot mearrádus ahte ásahit konvenšuvdnaguovlluid ja rádjeguhtunguovlluid Norggas Vapsten ja Vilhelmina norra čearuide, seammás go Byrkije oažžut dálvejagi eatnamiid Ruotas. Guovlu (Lögdeå), mii addojuvvo Byrkije, berre oažžut guođohanáigodaga golggotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái, go boazodoalu guođohanvuoigatvuohta lea biddjon dán áigodahkii.

Kommišuvnna evttohus mielddisbuktá ahte sáhtta gaikut dan áiddi mii lea Vapstena dálá konvenšuvdnaguovllu oarjjabeali oasis. Dálá konvenšuvdnaguovlu davábealde Daarneg jávrri (Daningen) berre leat rádjeguhtunguovllun, ja guohtunáigodat miessemánu 1. beavvis – golggotmánu 31. beavái. Dálá áiddi oažžu njeaidit. Berre baicca ceggejuvvot odđa áidi mii čuovvu odđa oarjja- ja lulábeali ráji joganjálbmái Daarneg jávrris. Guovllu lulimus oasis berrejit áiddit doalahuvvot nu movt leat dál.

Evttohus:

Vapsten čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Vaekie**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga.

Byrkije boazoorohakkii addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Lögdeå**, mii lea siskkobealde Vilhelmina norra čearu. Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái.

Vilhelmina norra čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Raajnese**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga.

Vilhelmina norra čerrui addojuvvo rádjeguhtun eanan **Råaksoentjahke**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga. Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis – golggotmánu 31. beavái.

nen foreslår derfor at deler av det konvensjonsområdet som i dag er tillagt Gran overføres Ran, slik at Ran får en grense mot Guobšagurra. Grensegjerdet vest og nord for dette konvensjonsområdet er omtalt under konvensjonsområdet/grensebeiteområdet for Svaipa og Gran.

Forslag:

Rans sameby tildeles konvensjonsområdet **Ár-dagavárri** innenfor Ildgruben reinbeitedistrikt.

Rans sameby tildeles reinbeiterett innenfor den del av Ammarfjellsområdet frem til Vindel- elven, som ligger innenfor Grans sameby.

Ubmeje sameby tildeles konvensjonsområdet **Ovle-vuelie** innenfor Ildgruben reinbeitedistrikt.

Ildgruben reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdene **Vännäs** innenfor samebyene Ran, Ubmeje og Vapsten, og **Bjännberg** innenfor samebyene Ubmeje og Vapsten. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Ildgruben reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Gierkietjahke** innenfor Ubmeje sameby. Beitetid: Hele året.

Området Byrkije – Vapsten – Vilhelmina norra
Kommissjonen har inntrykk av at samarbeidet mellom Byrkije reinbeitedistrikt og Vilhelmina norra sameby har fungert bra. Partene har blitt enige om et internt bytte av vinterbeiteområdene i Lögdeå-området (som Byrkije har disponert) og Meselefors/Hälla. Distriktet og samebyen arbeider for å få til et nærmere samarbeid og kommisjonens forslag legger til rette for dette.

Etter kommisjonens mening er det et gjennomgående problem i området at riksgrensen ikke faller sammen med en naturlig avgrensning av reinbeitene i området. I tillegg har de ulike aktørene en ubalanse i sammensetningen av de ulike sesongbeitetyper.

Byrkije har manglende tilgang på lavbeiter innenfor distriktet og disse er dessuten usikre på grunn av klimaforholdene. Distriktet har god tilgang på grønnbeite. Området nord for Unkervatnet er vanskelig å benytte sammen med andre

delers av distriktet ettersom det er atskilt med naturlige hindringer.

Vapstens store svakhet er mangel på en naturlig grense mot vest. En annen begrensning for optimal utnyttelse av grønnbeitet er mangelen på høyder innenfor sommerbeitene. Samebyen har gode vinterbeiteressurser i forhold til sommerbeiteområdene.

Vilhelmina norra har gode vinterbeiter, men noe knapphet på sommerbeiter. Samebyen mangler høyereliggende områder innenfor sommerbeiteområdet.

For å kompensere for mangelen på beiteområder, og oppnå mer hensiktsmessige grenser, bør det gjøres vedtak om konvensjonsområder og grensebeiteområder i Norge for samebyene Vapsten og Vilhelmina norra, samtidig som Byrkije tildeles vinterbeiteområder i Sverige. Området som tildeles Byrkije (Lögdeå) bør få beitetid i perioden 1. oktober – 30. april siden reindriftens rett til beite i området er begrenset til denne tiden.

Kommissjonens forslag vil innebære at det gjerdet som står langs vestlige delen av Vapsten's nåværende konvensjonsområde kan rives. Nåværende konvensjonsområde nord for innsjøen Daarnege (Daningen) bør ha status som grensebeiteområde med beitetid i perioden 1. mai – 31. oktober. Det eksisterende gjerdet kan rives. I stedet bør det føres opp et nytt gjerde etter den nye, vestlige og sørlige grensen til utløpet fra Daarnege. I den sørligste delen av området bør gjerdene beholdes som nå.

Forslag:

Vapsten sameby tildeles konvensjonsområdet **Vaekie** innenfor Byrkije reinbeitedistrikt.

Byrkije reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdet **Lögdeå** innenfor Vilhelmina norra sameby. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Vilhelmina norra sameby tildeles konvensjonsområdet **Raajnese** innenfor Byrkije reinbeitedistrikt.

Vilhelmina norra sameby tildeles grensebeiteområdet **Råaksoentjahke** innenfor Byrkije reinbeitedistrikt. Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 31. oktober.

Byrkije – Vilhelmina södra – Frostvikens norra guovlu

Riikarádji guovllus ii čuovo lunddolaš oziid.

Sihke Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuin leat hui viiddis jeageleatnamat dálvejagi guohtunguovlluin. Goappaš čearuin leat buorit bievlanjagi guohtumat, das mii guoská šaddodilálašvuodaide, muhto váilot bálganbáikkít geassejagi eatnamiin. Kommišuvdna evttohage Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuide oktasaš konvenšuvdnaguovllu Byrkije boazoorohagas seammá rájiiguin go dálá konvenšuvnnas.

Áidi dárbbášuvvo hehttet stuorát masttade-miid.

Evttohus:

Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuide addojuvvo oktasaš konvenšuvdnaguovlu **Jitnemmen**, mii lea siskkobealde Byrkije boazoorohaga.

4.1.4 *Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regioidna*

Østre-Namdal – Frostvikens norra – Jiingevaerie guovlu

Guovllu davit oasis evttoha kommišuvdna ahte Østre-Namdal boazoorohat doalaha Leipikvattnet (Baime) ja Blåsjøkilen (Praahkoe) konvenšuvdnaguovlluid nu movt dálá konvenšuvnnas. Dáin guovlluin lea boazodoallu lobálaš birra jagi. Erenoamážit Leipikvattnet lea deatalaš guohtuneamin orohahkii. Evttohuvvon konvenšuvdnaguovllut eai čoavdde dan váttisvuoda go váilot lunddolaš oazit riikaráji bokte. Danne evttoha kommišuvdna dasa lassín ásahit rádjeguohtumiid daidda eará báikkiide riikaráji bokte. Dán guovllus ii leat lohpi doaimmahit boazodoalu áigodagas miessemánu 1. beaivvis – čakčamánu 30. beaivái, nu ahte rádjeguohtumiid guođohanvuoigatvuohta ferte ráddjejuvvot daidda eará áiggiide jagis. Eahpelunddolaš oziid váttisvuohta ii čoavdasuva vel dainna, dannego Østre-Namdal geavaha rádjelagas guohtuneatnamiid norggabealde riikaráji giđa rájis ja guođoha doppe gitta skáb-mii. Danne evttohuvvo ahte eiseválddit barget guođohanáigodaga viiddidemiin nu ahte lea lohpi guođohit birra jagi dan guovllus mii ii leat birrajagi guohtuneamin.

Guovllu lulimus oasis oaivvilda kommišuvdna ahte dat ovttasbargošiehtadus mii lea álggahuv-

von gaskal Østre-Namdal ja Jiingevaerie čearu galgá leat vuodđun. Østre-Namdal boazodoalus váilot dálvejagi guohtumat dain eananosiin main lea rádji Jiingevaerie guvlui, ja čerrui lea fas áibbas dárbbášlaš oazžut várreguohtumiid norggabealde riikaráji. Guovllus váilot maiddá lunddolaš oazit mat cagget čearu bohccuid johtaleami várreeatnamiidda oarjjabealde riikaráji. Danne evttoha kommišuvdna bidjat guovllu konvenšuvdnaguovllun ja ahte Østre-Namdal oazžu dálvejagi guohtuneatnama Ruotas ovttasbargošiehtadusa mielde (šiehtadus formáliserejuvvo).

Dán evttohusa vuodđun lea ahte dálá gaskkaáidit doalahuvvojit. Vásáhusaid vuodul berre maiddá árvoštallat rádjeáidedárbbu Loarte boazoorohaga guvlui badjel Lauvsjøvola.

Evttohus:

Østre-Namdal boazoorohahkii addojuvvojit konvenšuvdnaguovllut **Bajme**, mii lea siskkobealde Frostvikens norra čearu, ja **Praahkoe**, mii lea Frostvikens norra čearus.

Østre-Namdal boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohtunguovlu **Jorm**, mii lea Frostvikens norra čearus. Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beaivvis – cuoŋománu 30. beaivái.

Jiingevaerie čerrui addojuvvo konvenšuvdnaguovlu **Mealhcoe**, mii lea siskkobealde Østre-Namdal boazoorohaga.

Østre-Namdal boazoorohahkii addojuvvo geográfalaš ii-dárkkistuvvon vuoigatvuohta dálveguohtuneatnamii Jiingevaerie čearus, nu movt boazoorohaga ja čearu ovttasbargošiehtadusas lea sohpojjuvvon.

Loarte – Jovnevaerie – Njaarke guovlu

Nu movt regiounnas muđuige, váilot dán guovllus lunddolaš oazit mat buktet váttisvuoda. Váttisvuoda buhttemii huksejit rádjeáidid. Áiddi gaskal Loarte boazoorohaga ja Jovnevaerie čearu lea muhtin čázádatbuođudeaddji sihke ceggen ja ortnegisdoalahan. Áiddi gaskal Loarte ja Njaarke lea čearru ieš sihke máksán ja ortnegisdoalahan. Dát áidit doibmet bures go buohtastahtá mánggain eará rádjeáidid.

Kommišuvnnas ii leat evttohus rádjeraštildeaddji boazodollui dán guovllus. Eaktun lea ahte rádjeáidit ain doalahuvvojit ortnegis ja buoriduvvojit, vaikko dainna lágiin ahte buorebut atnit ávkki luondus.

Området Byrkije – Vilhelmina södra – Frostvikens norra

Riksgrensen i området følger ingen naturlige hindringer.

Både Vilhelmina södra og Frostvikens norra samebyer har svært store arealer med lavvegetasjon innenfor vinterbeiteområdene. Begge samebyene har gode barmarksbeiter når det gjelder vekstforhold, men stor mangel på høydedrag innenfor sommerbeiteområdet. Kommisjonen foreslår derfor et felles konvensjonsområde for Vilhelmina södra og Frostvikens norra i Byrkije reinbeitedistrikt med samme avgrensing som i gjeldende konvensjon.

Gjerde er nødvendig for å unngå omfattende sammenblandinger.

Forslag:

Samebyene Vilhelmina södra og Frostvikens norra tildeles felles konvensjonsområdet **Jitnemen** innenfor Byrkije reinbeitedistrikt.

4.1.4 Region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland

Området Østre-Namdal – Frostvikens norra – Jiingevaerie

I den nordlige delen av området foreslår Kommisjonen at Østre-Namdal reinbeitedistrikt beholder Leipikvattnet (Bajme) og Blåsjøkilen (Praahkoe) konvensjonsområder som i gjeldende konvensjon. I disse områdene er reindrift tillatt hele året. Særlig Leipikvattnet er viktig som beite for distriktet. Dette forslaget til konvensjonsområder vil imidlertid ikke løse de problemene en har med at det ikke er naturlige avgrensinger langs riksgrensen. Derfor foreslår kommisjonen i tillegg at det blir etablert et grensebeiteområde i øvrige områder langs riksgrensen. I dette området er reindrift ikke tillatt i perioden 1. mai – 30. september, slik at beiteretten i grensebeiteområdet må begrenses til resten av året. Problemet med unaturlige grenser er likevel ikke løst siden Østre-Namdal benytter de tilstøtende områder på norsk side av riksgrensen fra vår- til og med tidlige vinterbeiter. Det foreslås derfor at myndighetene arbeider videre med å utvide beitetiden til å gjelde hele året for det området som ikke er helårsbeite.

I den sørligste delen av området mener kommi-

sjonen at den allerede inngåtte samarbeidsavtalen mellom Østre-Namdal og Jiingevaerie sameby skal være retningsgivende. Den delen av reindriften i Østre-Namdal som grenser mot Jiingevaerie mangler vinterbeiter, mens samebyen på sin side er helt avhengig av høyfjellsbeite på norsk side av riksgrensen. Det finnes heller ikke naturlige grenser som kan hindre at reinen fra samebyen trekker inn i høyfjellsområdet på vestsiden av riksgrensen. Kommisjonen foreslår derfor at området blir et konvensjonsområde og at Østre-Namdal gis vinterbeite i Sverige i henhold til samarbeidsavtalen. Kommisjonen mener at partene senere kan få samarbeidsavtalen formalisert av den norsk-svenske reinbeitenemnden.

Det forslag som fremmes bygger på at eksisterende grensegjerder beholdes. Ut fra erfaring bør man også vurdere behovet for grensegjerde mot Loarte reinbeitedistrikt over Lauvsjøvola.

Forslag:

Østre-Namdal reinbeitedistrikt tildeles konvensjonsområdene **Bajme** innenfor Frostvikens norra sameby og **Praahkoe** i Frostvikens norra sameby.

Østre-Namdal reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Jorm** i Frostvikens norra sameby. Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Jiingevaerie sameby tildeles konvensjonsområdet **Mealhkoe** innenfor Østre-Namdal reinbeitedistrikt.

Østre-Namdal reinbeitedistrikt tildeles en geografisk uspesifisert rett til vinterbeite i Jiingevaerie sameby i samsvar med inngått samarbeidsavtale mellom reinbeitedistrikt og sameby.

Området Loarte – Jovnevaerie – Njaarke

Som ellers i regionen er problemet i dette området mangel på naturlige grenser. Her blir dette delvis løst ved grensegjerder. Gjerdet mellom Loarte reinbeitedistrikt og Jovnevaerie sameby er bygd og vedlikeholdt av en vassdragsregulant. Gjerdet mellom Loarte og Njaarke sameby er finansiert og vedlikeholdt av samebyen. I forhold til mange andre grensegjerder fungerer disse gjerdene bra.

Kommisjonen har ingen forslag til grenseover-skridende reindrift i dette området. Det forutset-

Skjækerfjell – Gálpe – Færen guovlu

Skjækerfjell boazoorohaga ja Gálpe čearu gaskka lea dat njárga, mii lea Torrö davábealde, áidna báiki gokko ii leat rádjeáidi. Jus galgá nagodit caggat Skjækerfjell bohccot mannamis dáidda eatnamiidda, ferte hukset áiddi maiddá dákko. Gálpe čerrui lea váttis dán guovllu geavahit guohtuneamin ja seammás gártet máiddái áidegolut stuorrát. Danne evttoha kommišuvdna ahte Skjækerfjell oažžu rádjeguohhtuma dán guovllus, ja guođohanáigodat birra jagi.

Færen boazoorohagas leat guokte vuodđovátisvuoda. Vuosttažettiin váilot sihkkaris dálvejagi guohtuneatnamat. Nuppádassii váilot lunddolaš oazit riikaráji bokte. Dasa lassin dievasmahtta Middagsfjellet várreananguohtumiid oarjelis. Gálpe lea rádjeáiddi ceggen dannego Færena davábeali guovllus ii doaimma riikarádji lunddolaš oahcin. Lea lunddolaš ahte Gálpe ja Færen lonuhivččiiga guohtuneatnamiid dainna lágiin ahte Færen oččošii guođohanrievtti Middagsfjellguovlluin ja Gálpe fas oččošii guovllu mii lea davabealde geainnu 72. Middagsfjellguovllus ii leat guođohanriekti birra jagi, ja fas Færenis leat iešguđetlágan ipmárdusat dasa movt boahhteáiggis galgá guohtumiid geavahit. Vaikko livčči lunddolaš, doaibmavuogi ja eanangeavaheami vuodul, de ii goittotge kommišuvdna evttot rádjerasttildeaddji boazodoalu Færen ja Gálpe vásté.

Evttohus:

Skjækerfjell boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohhtunguovlu **Laadth-gielas**, mii lea siskko-bealde Gálpe čearu. Guohtunáigodat: Birra jagi.

4.1.5 Lulli – Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regioidna

Earret Essand ja Handölsdalen guovlluide, ii evttot kommišuvdna eará guovlluide rádjerasttildeaddji boazodoalu. Dat lea dannego leat eahpečielga riektedilálašvuodat muhtun guovlluin. Jus riektedilálašvuodat čielggaduvvojit, berre árvvoštallat rievdadit guođohan – ja doaibmadilálašvuodaid. Kommišuvdna bidjá eaktun ahte norgga-ruota boazoguohhtunlávdegoddi árvvoštallá guovllu guohtun- ja doaibmadilálašvuodaid.

Essand – Handölsdalen guovlu

Doaibmadilálašvuodat riikaráji bokte leat vuodđun go kommišuvdna evttoha Handölsdalen čerrui rádjeguohhtunguovllu Saantenjaevrie (Essandsjøen) guvlui, ja Essand boazoorohat oažžu fas rádjeguohhtunrievtti davvelis. Muhtin eanansiin dán guovllus ii leat lohpi guođohit birra jagi, nu ahte guođohanáigodat dán guovllus šaddá golgotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái. Eahpelunddolaš oziid váttisvuohhta ii čoavdasuva vel dainna, dasgo Essand guođoha rádjelagas guovllus eará áigodagaid. Danne evttohuvo ahte eiseválddit barget guođohanáigodaga viiddideamin nu ahte čakčamánu vel beassá guođohit dan guovllus gos ii leat guođohanáigodat birra jagi.

Evttohusa vuodđun lea ahte dálá rádjeáiddit njeidojuvvojit, ja ceggejuvvo ođđa áidi Nesjøen:is Nedalsjøen rádjái.

Evttohus:

Essand boazoorohahkii addojuvvo rádjeguohhtunguovlu **Enan**, mii lea siskko-bealde Handölsdalen čearu. Guođohanáigodat : Geassemánu 1. beavvis – juovlamánu 31. beavái. Dán guvlui, mii lea olggobealde Handölsdalen čearu birrajaguohhtumiid, biddjo guođohanáigodat golgotmánu 1. beavvis – cuoŋománu 30. beavái.

Handölsdalen čerrui addojuvvo rádjeguohhtunguovlu **Bealjehkh**, mii lea siskko-bealde Essand boazoorohaga. Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis – golgotmánu 31. beavái.

4.2 Norgga ja Ruota boazodoalu ođđa konvenšuvdna – Kommišuvdna evttohus

Kommišuvdna lea ovttajienalaččat soahpan čuovvovaš konvenšuvdna dainna jáhkuin ahte dárbašuvvojit ođđa čovdosat vai hálddašepmi, dárkkisteapmi ja ovdáneapmi doaibmá rádjerasttildeaddji boazodoalu buorin. Buohkaide boahotá ávkin go mearrádusortnegiid ja bealakeahes mearrádusaid ásaha dainnalágiin ahte lea heivehanmunni. Visot dálá konvenšuvdna vásáhusat čájehit dan guvlui ahte konvenšuvdna sáhtta buo-

tes at grensegjerdene fortsatt blir vedlikeholdt og effektivisert, eventuelt ved bedre utnytting av terrenget.

Området Skjækerfjell – Kall – Færen

Den eneste del av Skjækerfjell reinbeitedistrikt og Kall sameby som ikke har grensegjerde er halvøya nord for Torrön. Dersom det skal være mulig å hindre at reinen fra Skjækerfjell trekker inn i dette området må det også her bygges gjerde. Området kan vanskelig benyttes som beite av Kall samtidig som kostnadene med gjerde blir store. Kommisjonen foreslår derfor at Skjækerfjell får grensebeite i området, men beitetid hele året.

Færen reinbeitedistrikt har to grunnleggende problemer. Det ene er mangel på varig sikre vinterbeiter, det andre er manglende naturlig grense langs riksgrensen. I tillegg kompletterer Middagsfjellet høgfjellsbeitene lenger vest. Kall's problem med naturlig avgrenset riksgrense i den nordlige del av Færen avhjelpest med grensegjerde. Det hadde vært naturlig at Kall og Færen bytter beiteområder med hverandre på en slik måte at Færen fikk beiterett i Middagsfjellområdet og Kall fikk området nord for vei 72. Det er ikke beiterett i Middagsfjellområdet året rundt, mens det i Færen er ulike oppfatninger av den fremtidige beitebruken. Selv om det er naturlig med tanke på driftsmønster og beitebruk, vil kommisjonen derfor ikke foreslå grenseoverskridende reindrift for Færen og Kall.

Forslag:

Skjækerfjell reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Laadth-gieles** innenfor Kall sameby. Beitetid: Hele året.

4.1.5 Region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland

Foruten området Essand og Handölsdalen foreslår kommisjonen ingen andre områder med grenseoverskridende reindrift. Dette har sammenheng med at det er uklare rettsforhold i enkelte områder. Dersom det skjer en avklaring av rettsforholdene bør det vurderes endringer i beite- og driftsforholdene. Kommisjonen forutsetter at den

norsk-svenske reinbeitenemnden da vurderer beite- og driftsforholdene i området.

Området Essand – Handölsdalen

Som følge av driftsforholdene langs riksgrensen foreslår kommisjonen grensebeite for Handölsdalen sameby mot Saantenjaevrie (Essandsjøen), mens Essand reinbeitedistrikt tilsvarende har en rett til grensebeite lenger nord. En del av dette området har ikke beitetid hele året slik at beitetiden i dette området blir 1. oktober – 30. april. Problemet med unaturlige grenser er likevel ikke løst siden Essand beiter i et tilgrensende område i andre tidsrom. Det foreslås derfor at myndighetene arbeider videre med å få utvidet beitetiden til å gjelde september måned for det området hvor det ikke er beitetid hele året.

Dette forslaget forutsetter at eksisterende grensegjerder rives, og at det bygges et nytt gjerde fra Nesjøen til Nedalssjøen.

Forslag:

Essand reinbeitedistrikt tildeles grensebeiteområdet **Enan** innenfor Handölsdalen sameby. Beitetid: Fra og med 1. juni til og med 31. desember. Området utenfor Handölsdalen sameby's helårsbeite har beitetid fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Handölsdalen sameby tildeles grensebeiteområdet **Bealjehkh** innenfor Essand reinbeitedistrikt. Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 31. oktober.

4.2 Kommisjonens forslag til ny konvensjon mellom Norge og Sverige om reindrift

Kommisjonen er enstemmig blitt enig om nedenstående konvensjon ut fra en overbevisning om at det kreves nye løsninger for å effektivisere forvaltningen, oppsynet med, og utviklingen av, den grenseoverskridende reindrift. Alle parter drar nytte av fleksible beslutningsordninger og upar-

riduvvot, ja beaivválaš čadaheapmi sáhttá dahkkot doaibmevaččabun daid mearrádusaid hárrái mat vurdojuvvojit doaibmat 30 jagi.

Kommišuvdna lea barggustis vásihan movt servodaga rievddalmas dilli addá eahpesihkkaris dovdu maiddá rádjeraštildeaddji boazodollui. Danne dárbbášuvvoge riikkaidgaskasaš eiseváldi, mii ovttastahttá iešguđetlágan oaiviliid ja sáhttá áššiid mearridit jođánit, áššebeliid dáhttuma vuodul ja maiddá iešheanalis.

Kommišuvdna lea ohcan davvirikalaš ovdagovaid main sáhttá váldit vuodu, ja gávnnaid doaibmevaš ovdagovaid, ovdamearkka dihte ruotasuoma rádjegogašiehtadus Durdnoseanu váste. Mii oaidnit almmatge dárbbášlažžan ásaht guokte orgána, vai earuha dan hálddašeami mii dađistaga doaimmahuvvo ja dainna lágiin čoavdit riidoáššiid. Dáinnalágiin sáhttet áššebealit guoddalit dehe váldit dahkkon áššemearrádusaid áššedovdi orgánii, eaige dárbbáš ášši vuodjit riikkaid duopmostuoluid bokte. Konvenšuvdna-teavstta hápmi deavdá Eurohpa-konvenšuvnna mearrádusaid.

Vaikko vel davvirikalaš dásis eai leatge riikkaidgaskasaš čovdosat nu dábálaččat, de mii álmamatge ákkastallat dánlágan čovdosa ásaheami, go galgá buoridit boazodoalu eavttuid norggaruota riikaráji guora. Boazoguohtumiid oaidnibealis eai leat riikarájit lunddolaš oazit. Danne sáhttá vártisvuodaid, mat čuožžilit gaskasaš konvenšuvnna beaivválaš dilis, buoremusat čoavdit riikkaidgaskasaš orgánain, mas leat loahpalaš mearridanváldi. Dán vuogi sáhttá maiddá vuodustit obbalaš sámpolitiikkalaš vuhtiiváldimiin: sámi eamiálbmoga árbevirolaš rádjeraštildeapmi ja sámi ásaheami rahčamus das ahte oččodit ovttaiduvvi, davvirikalaš čovdosiid mat leat ávkin olles sámi álbmogii, geahčakeahttá guđe riikii sámpelaččat gullet.

Konvenšuvdnateavstta leat ollu evttohusat maid ulbmilin lea nannet árbevirolaš doaibmamáliid maid lea leamaš vártis doalahit miehtá 1900-logu, gitta dan rájis go riikarádji biddjui. Boazodoallu riikaráji guoras doaibmá bures dalle, jus boazodoallit ásaht viiddis ja lagas ovttasbarggu; báikkálaččat ja rastá rájiid. Ovttasbargu sáhttá mánggaláđe dahkkot. Dat sáhttet leat ovttasbargošiehtadusat oanehis áigái, dahje oktasašdoallu muhtin áiggiid jagis, dahje vaikko miehtá jagi. Kommišuvdna lea dál barggadetiin fuomášan čielgasit ahte dárbbášuvvojit ođđa njuolggadusat maid vuodul addo vejolašvuohta, ja mat movtti-dahttet, ovttasbargui. Danne leat dán evttohusas oasis mat berrejit rahpat vejolašvuodaid ođđa doaibmamáliide. Muhtimat gártet smiehttat

ođđavugiid, ja muhtin sajiin dárbbášuvvo lotnahuvvat buolva ovdalgo rádjeraštildeaddji boazodoallu sáhttá doaimmahuvvot ođđa vugiiguin mat buoridit ealahusa ovdáneami. Kommišuvnna ságastallamat boazodolliiguin leat muhtin sajiin bidjan álggu dakkár bargguide mat dađistaga bohciidahttet ođđa ovttasbargovugiid rastá riikaráji. Konvenšuvdnaevttohusa mearrádusat sáhttet doarjut dánlágan bargguid, ja dat evttohusvon orgánat sáhttet mearrádusaid dahkamiin doaibmevaš vugiin leat doarjjan ovttasbargguide.

4.2.1 Konvenšuvdna – evttohus

Norgga ja ruota ráđdehusat leat, norgga-ruota boazoguohtunkommišuvnna evttohusa vuodul, siehtadallan rádjeraštildeaddji boazodoalu birra ja soahpan čuovvovaš mearrádusaid:

Kap 1. Vuodđoprinsihpat

Art. 1

Sámpelaččat leat álbmot, geat álgoáiggiid rájis leat birgejumiset dihte, bohccuideasetguin rasttidan daid eatnamiid mat dál áiggis leat riikarádjin Norgga ja Ruota gaskka. Konvenšuvnna ulbmilin lea seailluhit, ovddidit ja ovdánahttit rádjeraštildeaddji boazodoalu sámpelaččaid várás geat dárbbášit guohtuneatnamiid nuppi riikkas.

Art.2

Konvenšuvdna gusto guovlluide maid čearut ja boazoorohagat atnet ávkin, dahje sáhttet atnit ávkin dan nuppi riikkas ja dat guovllut mat namuhuvvojit 8. ja 9. artihkkaliin. Konvenšuvdna gusto čearu miellahttui dahje boazoorohaga doalloovttadahkii.

Art. 3

Konvenšuvdna galgá ovddidit ja ovdánahttit riikkaid, čearuid ja boazoorohagaid ovttasbarggu, nu maiddá ovttaskas boazodolliid ovttasbarggu.

Konvenšuvdna galgá doaimmahuvvot beaivválaš dilis nu ahte dát ii hehte ođđa doallovugiid mat leat lunddolaččat servodaga obbalaš ovdáneami vuodul.

Art. 4

Konvenšuvnna geavaheamis galgá ulbmilin leat dat ahte guođohit eatnamiid dakkár vugiin mii addá guhkit áigái vuodu ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš bastevaš boazodollui.

tiske avgjørelser. Erfaringene med gjeldende konvensjon viser entydig at det finnes rom for forbedringer og en smidig praktisering av de bestemmelser som forutsettes å virke i tretti år.

I sitt arbeid har kommisjonen også konstatert at de raske samfunnsendringene utgjør et konstant uromoment også for den grenseoverskridende reindrift. Det fremstår derfor som viktig at det finnes en mellomstatlig myndighet som samordner forekommende divergerende interesser og tar raske avgjørelser, etter initiativ fra involverte parter eller på eget initiativ.

Kommisjonen har sett på nordiske modeller for en lignende nyordning og har funnet et fungerende eksempel i den svensk-finske grenseelvtal for Torneelven. Dog har en ansett det nødvendig å opprette to organer for å skille den løpende forvaltningen og det å løse tvistesaker. Dette gir også mulighet for parter i en sak til å påklage vedtak til et sakkyndig organ uten å måtte gå gjennom rettsprosesser i de nasjonale domstoler. Forslagene i konvensjonsteksten er utformet slik at de oppfyller Europa-konvensjonens bestemmelser.

Selv om tilsvarende mellomstatlige løsninger ikke er så vanlige i nordisk sammenheng, vil en argumentere for en slik løsning når man forsøker å forbedre reindriften vilkår langs den lange norsk-svenske grensen. Ut fra et reinbeitesynspunkt er riksgrensen som oftest ingen naturlig grense og de problemer som oppstår ved praktiseringen av en bilateral konvensjon kan best løses av mellomstatlige organer med avgjørende beslutningsmyndighet. Opplegget kan også begrunnes med generelle, samepolitiske hensyn; den samiske urbefolknings tradisjonelle kryssinger av grensen og de samiske institusjonenes streben med å få integrerte, nordiske løsninger som gagnar hele den samiske befolkningen, uavhengig av statsborgerskap.

Flere av forslagene i konvensjonsteksten har til hensikt å styrke de tradisjonelle driftsmønstre som riksgrensen har vanskeliggjort på hele 1900-tallet. En rasjonell reindrift i grensetraktene forutsetter et nærmere samarbeid mellom reineierne på mange områder; både lokalt og over grensen. Et slikt samarbeid kan ha ulik form. Det kan gjelde kortvarige avtaler om samarbeid, eller samdrift i deler av, eller til og med hele året. Kommisjonen har i løpet av sitt arbeid konstatert et klart behov for nye bestemmelser som muliggjør, og oppmuntrer til, samarbeid. Derfor inneholder dette forslaget elementer som burde skape muligheter for nye driftsmønstre. For noen er det

nødvendig å tenke nytt, og i enkelte tilfeller er det nødvendig med et generasjonsskifte, før den grenseoverskridende reindrift kan drives i nye former som fremmer næringens utvikling. Kommisjonens diskusjoner med reindriftsutøverne har i noen tilfeller satt i gang prosesser som etter hvert vil resultere i nye samarbeidsformer over grensen. Bestemmelsene i forslag til konvensjon kan støtte slike prosesser, og de foreslåtte organene bør bli til aktiv støtte for samarbeidet gjennom sine vedtak.

4.2.1 *Forslag til konvensjon*

Den norske og svenske regjering har, på grunnlag av den innstillingen som ble avgitt av den norsk-svenske reinbeitekommissjon av 1997, ført forhandlinger om den grenseoverskridende reindrift og blitt enige om følgende bestemmelser:

Kap. 1 Grunnleggende prinsipper

Art. 1

Samene er en folkegruppe som, under utøvelse av sin næring siden urgammel tid, har ført sine rein over det som i dag er riksgrensen mellom Norge og Sverige. Formålet med denne konvensjonen er å opprettholde, fremme og videreutvikle den grenseoverskridende reindrift for de samer som har behov for reinbeite i det andre land.

Art. 2

Konvensjonen gjelder på de områder som sameby eller reinbeitedistrikt benytter i det andre landet, samt de områder som er nevnt i art. 8 og 9. Konvensjonsreglene gjelder for medlem i sameby eller i driftsenhet i reinbeitedistrikt.

Art. 3

Konvensjonen skal fremme og utvikle samarbeidet mellom landene, samebyer og reinbeitedistrikter, samt de enkelte reindriftsutøvere.

Konvensjonen skal praktiseres slik at den ikke hindrer nye driftsformer som er naturlige sett i lys av den generelle samfunnsutviklingen.

Art. 4

Ved anvendelsen av konvensjonen skal formålet være at beitene benyttes slik at det gir et langsiktig grunnlag for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift.

Art. 5

Rádjerasttildeaddji boazodoallu galgá čuovvut vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid mat gustojit dan riikkas gos boazodoaluin bargá, jus eará mearrádusat eai daddjo konvenšuvnnas.

Art. 6

Jus čadahuvvojit doaimmat mat vahágahttet daid guovlluid mat leat várrejuvvon rádjerasttildeaddji boazodollui, galget ráđđehusat dáhkidit ahte guohtuneatnamiid darbu gokčojuvvo ja dan ahte lea vejolašvuohta bargat boazodoaluin rastá riikarájiid, dán konvenšuvnna ulbmila vuođul.

Art. 7

Konvenšuvnna čadaheapmái galget ásahuvvot goappaš riikkaid várás guokte oktasaš ja bistevas orgána; nubbi lea hálddašanoorgána (norggaruođa boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste) ja nubbi lea dárkkistan-goddi (norggaruođa rádjerasttildeaddji boazodoalu dárkkistangoddi).

Kap. 2 Boazodoallu nuppi riikkas**Art. 8**

Norgga ja ruođa boazodoallit sáhttet geavahit nuppi riikka eatnamiid ja čázadagaid boazodollui, nu movt lea mearriduvvon sierra šiehtadusas (konvenšuvdnaguovllušiehtadusas), mii dán konvenšuvnnas lea mielddusin. Konvenšuvnnas oaivilduvvo doahpagiiguin:

1. konvenšuvdnaguovlu: mearriduvvon duovdagat boazoguohtumii, ja daid duovdagiid sáhttet duššefal nuppi riikka boazodoallit geavahit, ja duovdagiid sáhttá guođohit almmá eará áigeme-riin go dat mii daddjo riika lágain, jus eará mearrádusat eai daddjo.

2. rádjeguohtunguovlu: mearriduvvon duovdagat riikaráji lahkosiin gos nuppi riikka bohccot besset guohtut dan áigodagas mii šiehtadusas lea mearriduvvon.

Art 9

Čearut ja boazoorohagat sáhttet soahpat guođohanovttasbarggu mii fátmasta viidábut go art. 8 ja konvenšuvdnasoahpamuš. Ovttasbargu galgá ovddidit rádjerasttildeaddji boazodoalu dárbbuid. Ovttasbargu sáhttá duššefal sohppojuvvot dasa mii gullá boazodoalu vuoigatvuođaide, ja sáhttá guoskat duššefal guovlluide gos guoskevaš áššebeliin lea vuoigatvuohta bargat boazodoaluin riika lágaid mielde dahje dán konvenšuvnna vuođul. Dat oasis soahpamušas mat nuppi riikka boazodolliide addet viidát vuoigat-

vuođaid dahje geatnegasvuođaid go dát, mat gustojit iežas riikka boazodollui, eai leat lobálaččat.

Šiehtadusa galgá boazoguohtunlávdegoddi dohkkehit, ovdalگو šiehtadus lea fámus. Šiehtadus ii galgga dohkkehuvvot, jus dagaha mealgat vahága goallmát olbmui dahje áššebeallái. Šiehtadus galgá sisttisoallat govttoláš eretcealkin-eavttuid. Boazoguohtunlávdegoddi galgá guoskevaš eiseválddiide addit vejolašvuođa cealkit áššis.

Dán konvenšuvnna mearrádusat gustojit maidái ovttasbargošiehtadusaide mat dohkkehuvvojit nuppi lađđasa vuođul.

Kap 3 Rádjerasttildeaddji boazodoalu sierra njuolggadusat**Art. 10**

Čearu miellahttu dahje boazoorohaga doalloovttadat, geat dán konvenšuvnna vuođul barget bohccuiguin rastá riikaráji, sis lea vuoigatvuohta:

1. rasttildit riikaráji bohccuideasetguin ja orrut nuppi riikkas,
2. nuppi riikkas, guovlluin mat boazodollui leat várrejuvvon art. 8 ja 9 vuođul, ja čuovdettiin daid njuolggadusaid mat gustojit riika iežas boazodolliide áššiin mat gusket
 - a. váldit boaldámuša ja muoraid boazodoalu anu váste,
 - b. cegget rusttegiid dahje viesu maid dárbbáša boazodoalus, ja
 - c. bivdui ja guolásteapmái.
3. boazodoalu anu váste fievrridit nuppi riikii
 - a. beatnagiid, heasttaid dahje eará elliid,
 - b. dárbbášlaš biergasiid, doallobiergasiid, boazofuođđariid, reaidduid, ja ávdnasiid maiguin cegge ja divoda rusttegiid ja dakkáriid,
 - c. vearjjuid ja báhčinneavvuid bivdui čuokkis 2c mielde,
 - d. Radiojietnasádden- ja -vuostaiváldinreaidduid daid geavahanmearrádusaid vuođul mat gustojit nuppi riikkas,
 - e. Mohtorfievrruid ja meahccevuodjin-mohtorfievrruid daid geavahanmearrádusaid vuođul mat gustojit nuppi riikkas, ja
 - f. eará biergasiid go daid mat namuhuvvojit čuoggáin 3 a–e vuolde.

Art 11

Sutnje gii dán konvenšuvnna vuođul bargá boazodoaluin rastá riikaráji, gustojit čuovvovaččat:

1. geažotbealjat dahje dovdatmeahttun boazu galgá fuolahuvvot mearrádusaid vuođul mat gustojit dan riikkas gos boazu lea,

Art. 5

Den grenseoverskridende reindrift skal utøves i samsvar med de rettigheter og plikter som følger av nasjonal lovgivning i det land reindriften utøves, om ikke annet er sagt i denne konvensjonen.

Art. 6

Om det gjennomføres tiltak som er til skade for de områder som er avsatt til den grenseoverskridende reindrift, skal regjeringene sikre behovet for reinbeite og muligheten til å utøve reindrift over riksgrensen i samsvar med denne konvensjonen.

Art. 7

For gjennomføringen av konvensjonen skal det opprettes to faste organer felles for begge land; ett forvaltningsorgan (den norsk-svenske reinbeitenemnden for den grenseoverskridende reindrift) og ett overprøvingsorgan (den norsk-svenske overprøvningsnemnden for den grenseoverskridende reindrift).

Kap. 2 Reindrift i det andre landet**Art. 8**

Norske og svenske reindriftsutøvere kan benytte land- og vannområder i det andre land for reindrift slik det følger av den særskilte protokollen (konvensjonsområdeprotokollen) som er vedlagt denne konvensjonen. I konvensjonen menes med

1. konvensjonsområde: et grensebestemt område for reinbeite som bare kan benyttes av det andre lands reindriftsutøvere, og som kan benyttes uten andre tidsbegrensninger enn det som gjelder i nasjonal lovgivning, om ikke annet er angitt i protokollen.
2. grensebeiteområde: et grensebestemt område ved riksgrensen der det andre lands rein får oppholde seg i den tiden som er fastsatt i protokollen.

Art. 9

Sameby og reinbeitedistrikt har rett til å inngå samarbeidsavtaler om reinbeite utover det som fremgår av art. 8 og konvensjonsområdeprotokollen. Samarbeidet skal fremme den grenseoverskridende reindriften sine interesser. En samarbeidsavtale kan bare omfatte de rettigheter som er knyttet til reindriften, og bare for områder hvor noen av partene har rett til å drive reindrift etter

nasjonal lovgivning eller etter denne konvensjon. De deler av avtalen som gir det andre lands reindriftsutøvere større rettigheter eller plikter enn hva som gjelder for reindriften i landet, er ikke gyldig.

Samarbeidsavtalen må godkjennes av reinbeitenemnden for å bli gyldig. Avtalen skal ikke godkjennes hvis den medfører betydelig ulempe for tredje person. Avtalen skal inneholde rimelige vilkår for oppsigelse. Reinbeitenemnden skal gi berørte myndigheter anledning til å uttale seg.

Reglene i denne konvensjon får også anvendelse på de samarbeidsavtaler som godkjennes etter andre ledd.

Kap. 3 Særskilte regler for den grenseoverskridende reindrift**Art. 10**

Medlem i sameby eller i driftsenhet i reinbeitedistrikt som i medhold av denne konvensjon utøver reindrift over riksgrensen har rett til,

1. å krysse riksgrensen med sine rein og oppholde seg i det andre landet,
2. i det andre land, i områder som er avsatt til dem i medhold av art. 8 og 9, i overensstemmelse med de regler som gjelder for landets egne reindriftsutøvere å
 - a. ta brensel og virke til bruk i reindriften,
 - b. oppføre anlegg eller bolig som trengs i reindriften, samt
 - c. jakte og fiske.
3. for bruk i reindriften, å ta med til det andre land
 - a. hunder, hester eller andre dyr,
 - b. nødvendig utrustning, driftsmidler, reinfôr, redskap, samt materialer for å føre opp og vedlikeholde anlegg m.m.,
 - c. våpen og ammunisjon for jakt etter punkt 2 c,
 - d. radiosendere og mottagere i samsvar med det andre lands bestemmelser om bruk,
 - e. motorkjøretøy og terrenggående motorkjøretøy i samsvar med det andre lands bestemmelser om bruk, samt
 - f. annen utrustning enn det som er nevnt under 3 a–e.

Art. 11

For den som i medhold av denne konvensjon driver reindrift over riksgrensen, gjelder følgende:

2. sihke eallibohccot dahje njuovvovuvvon bohccot ja boazobuktagat sáhttet fievrriiduvvot nuppi riikii eastatkeahttä sisafievrriid- ja olggosfievrriidamearrádusain mat gustojit nuppi riikkas,
3. eallibohccuid dahje njuovvovuvvon bohccuid, boazobuktagiid ja biergasiid, nu movt daddjovuvvo artihkkalis 10, čuokkis 3, sáhtta fievrriidit almmá mávssekeahttä vearu, duollu ja divvadiid,
4. bohccuid sáhtta njuovvat ja vuovdit nuppi riikkas daid mearrádusaid vuodul mat gustojit dan riikkas, almmá ahte sisafievrriid- ja olggosfievrriidamearrádusat galget hehttet dán, ja
5. bohccuid fievrriidapmi mohtorfievrriid riikkaid gaska galgá dahkkot dakkár fievrriid mii lea lobálaš nuppi dán riikkain.

Son, guhte bargá boazodoaluin rastá riikarájiid, sáhtta njuovvat bohccuid unnit meari mielde nuppi riikkas dainna ulbmiliin ahte vuovdit nuppi riikkas, go bargodilis leat ákkat mat dahket dan heivvolažžan.

Kap 4. Norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Art. 12

Boazoguohtunlávdegottis galget leat neallje miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Goabbáge riika nammada guokte miellahtu. Nubbi sudnos galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus. Boazoguohtunlávdegotti jodiheaddji-doaimma galget riikkat lonohallat gaskaneaset juohke jagi. Riikkaid ráđdehusat mearridit ovttá iežas riikka miellahtuin lávdegoddái jodiheaddjin.

Juohke miellahttui nammaduvvo várrelahttu gii deavdá seammá eavttuid go váldo miellahttu, ja várrelahttu nammaduvvo seammá eavttuiguin go váldo miellahttu.

Boazoguohtunlávdegoddái galgá biddjot sorjákeahtes čáli ja dasto lassi bargoveahka nu movt lávdegoddi oaidná dárbbášuvvot.

Art. 13

Boazoguohtunlávdegoddi sáhtta iešheanalís, dahje ohcamuša bokte, daid guovlluid váste mat namuhuvvojit artihkkaliin 8 ja 9, dahkat mearrádusa čuovvovaš áššiin

1. goas guohtumat galget adnojuvvot ja geat galget daid atnit,
2. alimus boazologu mearridit,
3. mearridit giessat eret konvenšuvdnaáiddiid,

4. njuolggadusaid mearridit goas sáhtta johtit guovlui, eret johtit ja čada johtit guovllu, ja njuolggadusaid bisánanbáikkiide ja rusttegiid- da johtolaga mielde,
5. njuolggadusaid ealuid čohkkemii ja rátkkašemiide, ja
6. njuolggadusaid bearráigeahču ja guođoheami hárrái

Boazoguohtunlávdegoddi sáhtta maiddái

1. dohkkehit ovttasbargošiehtadusaid mat dahkkojit art. 9 vuodul
2. addit sierralobiid spiehkastit boazoguohtunlávdegotti iežas mearrádusain dahje dárkkistangotti mearrádusain dain áššiin mat dahkkojit čuoggaid 1–6 vuosttaš lađđasa vuodul,
3. dahkat mearrádusa ruđaid olggosmáksima birra mat máksojit norgga-ruota oktasaš foanddas
4. lágalaččat čállit gohčosiid ja dahkat mearrádusa doaimmaid vuodul mat gustojit artihkkaliin 28 ja 29,
5. evttohit ođđa konvenšuvdnaáiddiid,
6. evttohit rievdadusaid dahje heaittiheami dakkár guovllus mii namuhuvvo artihkkalis 8,
7. evttohit ásahit ođđa dákkár guovllu mii namuhuvvo artihkkalis 8, ja
8. evttohit doaimmaid mat rádjerasttildeaddji boazodoalu eavttuid buoridit.

Evttohusat mat gustojit nuppi lađđasii, čuoggát 5–8, galget ovddiduvvot goappaš riikkaid ráđdehusaide. Ráđdehusat galget gulahallat gaskaneaset, vai sáhttet álggahit siehtadallamiid áššis heivvolaš vugiin.

Art. 14

Goappaš riikkaid guovddáš, guovllulaš ja báikkálaš eiseválddit galget, ovdalgo dahkkojuvvot dakkár mearrádusat mat guoskkahit rádjerasttildeaddji boazodoalu, sáddet áššiid gulaskuddamii boazoguohtunlávdegoddái.

Art. 15

Boazoguohtunlávdegoddi mearrida áššiin dahkon mearrádusaid bokte. Go ii leat ovttaoaivilvuohta, galgá mearrádus oazžut doarjaga unni- musat golmma miellahtus. Jus evttohusat eai oáččo dán mađe jienaid, galgá ášši sáddejuvvot dárkkistangoddái.

Áššemeannudangažaldagain ja lágalaš gohčosiin mat čállojit artihkkaliid 28 ja 29 vuodul, lea jodiheaddjis mearridanváldi oktonassii.

Boazoguohtunlávdegotti dahkan mearrádusaid sáhtta duššefal váidit dárkkistangoddái áššiin artihkkala 19 čuokkis 3 vuodul.

1. umerket eller ukjent rein behandles i samsvar med bestemmelser i det land reinen befinner seg i,
2. levende og slaktede rein og reinprodukter kan fritt føres inn i det andre land uten hinder av inn- og utførselsbestemmelser,
3. levende og slaktede rein, reinprodukter og det som er nevnt i art. 10, punkt 3, kan tas med skatte-, toll- og avgiftsfritt,
4. rein kan slaktes og selges i det andre land i samsvar med de bestemmelser som gjelder i landet, uten hinder av inn- og utførselsbestemmelser, samt
5. reintransport med motorkjøretøy mellom landene skal skje med kjøretøy som er tillatt i noen av landene.

Den som driver med reindrift over riksgrensen kan slakte rein i mindre omfang i det ene landet for å selge det i det andre land, når praktiske grunner tilsier det.

Kap. 4 Den norsk-svenske reinbeite nemnd for den grenseoverskridende reindrift

Art. 12

Reinbeite nemnden skal bestå av fire medlemmer som utnevnes for en periode på fire år. Hvert lands regjering utnevner to medlemmer. En av de to skal være reindriftsutøver med bred kjennskap til reindrift. Lederoppgaven i reinbeite nemnden veksler mellom landene hvert år. Regjeringen i hvert land utpeker en av dets medlemmer til å være leder av nemnden.

For hvert medlem utnevnes, på samme vilkår som for de faste medlemmene, et varamedlem som oppfyller samme kriterier for oppnevning som det faste medlem.

Til reinbeite nemndens disposisjon skal det være en uavhengig sekretær og ytterligere personell som nemnden eventuelt trenger.

Art. 13

Reinbeite nemnden kan på eget initiativ, eller etter søknad, for de områder som er nevnt i art. 8 og 9 gjøre vedtak om

1. når beite kan brukes og av hvem,
2. høyeste reintall,
3. riving av konvensjonsgjerder.

4. regler for flytting til, fra og gjennom et slikt område, og regler for anvisning av rasteplasser og anlegg ved flytting,
5. regler for samling og skilling av rein, samt
6. regler for tilsyn og vokting.

Reinbeite nemnden kan videre

1. godkjenne samarbeidsavtaler i medhold av art. 9,
2. gi dispensasjoner fra reinbeite nemndens egne vedtak eller overprøvningsnemndens avgjørelser i saker truffet etter første ledd punkt 1–6,
3. gjøre vedtak om utbetaling av midler fra et felles norsk-svensk fond,
4. utstede pålegg og gjøre vedtak om tiltak i medhold av art. 28 og 29,
5. foreslå nye konvensjonsgjerder,
6. foreslå forandringer eller avskaffelse av slikt område som nevnt i art. 8,
7. foreslå opprettelse av nytt slikt område som nevnt i art. 8, samt
8. foreslå tiltak som forbedrer vilkårene for den grenseoverskridende reindrift.

Forslag i samsvar med annet ledd, punktene 5–8, skal rettes til regjeringene i hvert land. Regjeringene skal ta kontakt med hverandre for å innlede forhandlinger i saken på en passende måte.

Art. 14

Sentrale, regionale og lokale myndigheter i hvert land skal, før den fatter vedtak som kan berøre den grenseoverskridende reindrift, sende saken på høring til reinbeite nemnden.

Art. 15

Reinbeite nemndens avgjørelser treffes ved vedtak. Ved uenighet må et vedtak ha støtte fra minst tre av medlemmene. Dersom ingen forslag får et slikt stemmetall skal saken oversendes overprøvningsnemnden.

I saksbehandlingsspørsmål, og ved pålegg utferdiget i medhold av art. 28 og 29, har lederen beslutningsmyndighet alene.

Reinbeite nemndens vedtak kan kun påklages til overprøvningsnemnden i saker etter art. 19 punkt 3.

Art. 16

Vedtak av reinbeite nemnden kan iverksettes selv om det påklages til overprøvningsnemnden. Over-

Art. 16

Boazoguohtunlávdegotti mearrádusaid sáhhtá bidjat fápmui, vaikko vel váidojuvvojitge dárkkistangoddái. Dárkkistangoddi sáhhtá mearridit ahte váidojuvvon mearrádusa fápmuibidjan galgá mañiduvvot

Art. 17

Miellodus, mii čuovvu dán konvenšuvnna, sisttisdoallá boazoguohtunlávdegotti njuolggadusaid.

Kap 5 Norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Art. 18

Dárkkistangottis galget leat vihtta miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Goappaš riikkaid ráđdehusat nammadit guokte miellahtu goabbánai. Dárkkistangotti jodiheaddjin galgá leat olmmoš gii lea eret goalmát davviriikkas. Son galgá leat láchkadovdi (jurista) ja galgá leat bargan duopmárámmáhis, ja su galget dán guovtti riikka ráđdehusat ovttasráđiid nammadit. Juohke riikka miellahtuin galgá okta leat láchkadovdi gii galgá bargan duopmárámmáhis, nubbi galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus.

Juohke miellahttui, earret jodiheaddjái, nammaduvvo várrelahttu seammá eavttuiguin go váldo miellahttu, ja várrelahttu galgá deavdit seammá eavttuid go váldo miellahttu.

Dárkkistangoddái galgá biddjot sorjákeahtes čállu ja dasto lassi bargoveahka nu movt dárkkistangoddi oaidná dárbbasuvvot.

Art. 19

Dárkkistangoddi meannuda áššiid maid čuovvovaččat sáddejit dása:

1. boazoguohtunlávdegoddi, eiseválddit, čearut, boazoorohagat dahje lunddolaš dahje juridihkalaš persovdna, gaskavuodaid birra mat gusket konvenšuvnna rihkkumiidda dahje dán konvenšuvnna vuodul dahkan mearrádusaid badjelduolbmamiidda,
2. boazoguohtunlávdegoddi, dallego lávdegoddi mánggaoaivilvuoda dihte ii sáhte dahkat mearrádusa áššiin mat gustojit artihkkala 13 vuosttaš ja nuppi lađđasa čuoggáin 1–4,
3. ovttaskas olbmot go váidet boazoguohtunlávdegotti mearrádusa áššiin mat gustojit Euroopa konvenšuvnna (skábmamánnu 4. b 1950) artihkkalis 6 mii gusto olmmošvuoigatvuođaide ja vuodđo friddjavuođaide mat suodjalit olbmo vuoigatvuođa geahččalit olmmošvuoigatvuođaid duopmostuoluin.
4. eiseválddit, čearut, boazoorohagat dahje ovt-

taskas olbmot dasa mii gusto konvenšuvnna dahje ovttasbargošiehtadusaid geavaheapmái ja dulkomii, ja

5. ráđdehusat ovttasráđiid.

Dárkkistangoddi sáhhtá mearridit buhtadusaid sturrodaga ja dahkat mearrádusa konvenšuvdnadivvadiid sturrodagas artihkkaliid 29–31 vuodul.

Mearrádusa vuosttaš lađđasa, čuokkis 4 vuodul, eai dagat mearkkašumi našunála mearrádusaid dulkomis.

Art. 20

Go áššit meannuduvvojit, galget dárkkistangottis buot miellahtut oassálastit.

Dárkkistangoddi mearrida áššiin dahkkon mearrádusaid bokte. Go lea mánggaoaivilvuotta, de galgá gustot dat oaivil mii oázžu eanemus jienaid.

Áššemeannudangažaldagain ja lágalaš gohččo-siin mat čállojit artihkkaliid 29 ja 30 vuodul, lea jodiheaddjis oktonassii mearridanváldi.

Dárkkistangotti mearrádusaid ii sáhte váidit.

Art. 21

Dárkkistangotti áššit, mat gusket buhtadusaide ja konvenšuvdnadivvadiidda, galget álohii go mearrádusat dahkkojit vuodđuduvvot sierralága vuodul áššiin mat sistisdollet bággejumiid. Dárkkistangottis lea ovddasvástádus bearrat konvenšuvdnadivvada.

Art. 22

Miellodus, mii čuovvu dán konvenšuvnna, sisttisdoallá dárkkistangotti njuolggadusaid.

Kap. 6 Oktasaš njuolggadusat – norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste ja Norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Art. 23

Lassin mearrádusaide mat sierra daddjojit dán konvenšuvnna, sáhhtet boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi maiddái meannudit áššiin ja dahkat mearrádusaid áššiin maid dán guovtti riikka ráđdehusat oktasaččat mearridit. Ráđdehusat sáhhtet ovttasráđiid gáržžidit mearridanválddi viidodaga mii boazoguohtunlávdegoddái ja dárkkistanlávdegoddái lea addon dán konvenšuvnna.

Art 24

Dat lea goappaš riikkain duopmostuoluid ja eará eiseváldit ovddasvástádus dieđihit lávdegottiide áššiin mat gusket rádjerasttildeaddji boazodollui

prøvningsnemnden kan gi det påklagete vedtak oppsettende virkning.

Art. 17

I vedlegg til denne konvensjon er det inntatt statutter for reinbeitenemnden.

Kap. 5 Den norsk-svenske overprøvningsnemnd for den grenseoverskridende reindrift

Art. 18

Overprøvningsnemnden skal bestå av fem medlemmer som utnevnes for en periode på fire år. Regjeringen i hvert land utnevner to medlemmer hver. Overprøvningsnemnden skal ledes av en person fra et tredje nordisk land. Denne skal være jurist og ha erfaring fra dommergjerning, og skal utnevnes av regjeringene i fellesskap. Av hvert lands medlemmer skal en være jurist og ha erfaring fra dommergjerning, den andre skal være reindriftsutøver med bred kjennskap til reindrift.

For hvert medlem, utenom lederen, utnevnes på samme måte som for de faste medlemmene, et varamedlem som oppfyller samme kriterier for oppnevning som det faste medlem.

Til overprøvningsnemndens disposisjon skal det være en uavhengig sekretær og ytterligere personell som overprøvningsnemnden eventuelt trenger.

Art. 19

Overprøvningsnemnden behandler saker som oversendes til den

1. av reinbeitenemnden, myndighet, sameby, reinbeitedistrikt eller berørt fysisk eller juridisk person, om forholdet gjelder overtredelse av konvensjonen eller overtredelse av vedtak gjort i medhold av konvensjonen,
2. av reinbeitenemnden når nemnden på grunn av uenighet ikke kan fatte vedtak i saker som går inn under art. 13 første og annet ledd punkt 1–4,
3. av enkeltperson ved klage på reinbeitenemndens vedtak i saker som faller inn under art. 6 i Europarådets konvensjon (av 4. nov. 1950) om beskyttelse av menneskerettighetene og grunnleggende friheter som verner om retten til å prøve menneskerettigheter for domstolene.
4. av myndighet, sameby, reinbeitedistrikt eller enkeltperson som gjelder anvendelsen eller tolkningen av konvensjonen eller samarbeidsavtaler, samt
5. av regjeringene i fellesskap.

Overprøvningsnemnden kan utmåle erstatning og gjøre vedtak om konvensjonsavgift i medhold av art. 29–31.

Avgjørelser etter første ledd, punkt 4, får ikke betydning for tolkningen av nasjonale bestemmelser.

Art. 20

Ved behandling av saker skal samtlige medlemmer av overprøvningsnemnden delta. Overprøvningsnemndens avgjørelse treffes ved vedtak. Forekommer flere meninger skal den mening som får flest stemmer gjelde.

I saksbehandlingsspørsmål og ved pålegg utferdiget i medhold av art. 29 og 30, har lederen beslutningsmyndighet alene.

Overprøvningsnemndens vedtak kan ikke påklages.

Art. 21

Vedtak av overprøvningsnemnden i saker om erstatning og konvensjonsavgift skal være særskilt tvangsgrunnlag. Overprøvningsnemnden er ansvarlig for at konvensjonsavgiften inndrives.

Art. 22

I vedlegg til denne konvensjon er det inntatt statutter for overprøvningsnemnden.

Kap. 6 Felles bestemmelser for den norsk-svenske reinbeitenemnd for den grenseoverskridende reindrift og den norsk-svenske overprøvningsnemnd for den grenseoverskridende reindrift

Art. 23

Utover det som er angitt særskilt i denne konvensjon, kan reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden behandle saker og treffe vedtak i saker som regjeringene bestemmer i fellesskap. Regjeringene kan i fellesskap innskrenke det myndighetsområde reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden har etter denne konvensjon.

Art. 24

Det skal ligge til domstolene og andre myndigheter i hvert land å underrette nemndene om saker som gjelder den grenseoverskridende reindrift.

Art. 25

Reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden skal ved behandling av saker være uavhengige og upartiske. Foreligger det tvil om et medlems uav-

Art. 25

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi galget áššiid meannudettiin doalahit sorjákeahtesvuođa ja bealátkeahtesvuođa. Go eahpiduvvo miellahtuid sorjákeahtesvuohta dahje bealátkeahtesvuohta ovttaskas áššis, dalle ii galgga dát miellahtu oassálastit ášši meannudeami dahje mearrádusa dahkama oktavuodas.

Art. 26

Dat lea goappaš riikkaid eiseválddiid hálldus addit lobi boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti miellahttui, dahje dáid ásahusaid virgáibiddjon olbmui, dahje áššedovdá, geat leat nammaduvvon artihkkala 27 vuodul, rasttidit ráji dan báikkis gokko lea heivvolaš lávdegotti barggu dihte. Biergasat maid lávdegoddi oamasta, galget juohke dilálašvuođas garvit duolloeiseválddit gieđahallama, ja nu maiddá garvit sisafievrridan- ja olgossiefvrridandivvadiid.

Art. 27

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi álgahit buotlágan iskkademiid ja čielggademiid mat dárbbášuvvojit, vai dát sáhttet doaimmahit iežas geatnegasvuođaid dán konvenšuvnna ulbmila mielde. Dát mearkkaša ee. meahciiskkademiid, ja gohččut čearuid ja boazoorohagaid čoahkkiemiida.

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet váldit oktavuoda njuolga eiseválddiiguin goappaš riikkain ja dainnalágiin bivdit sis veahki. Go dárbbášuvvo dalle sáhttet boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi atnit áššedovdiid veahkkin guorahallat sierralágan čielggadanbargguid.

Art. 28

Sihke boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi ráhkadit juohke jagi iežaset sierra bušeahta mas čájehuvvojit doaimma golut. Golut juogaduvvojit ovttaš goappaš riikkaide.

Kap. 7 Konvenšuvnna rihkkun**Art.29**

Jus nuppi riikka bohccot orrot nuppi riikka guohtuneatnamiin olggobealde dan lobi mii dán konvenšuvnna vuodul lea addojuvvon, dahje iežas riika bohccot orrot dakkár guohtunguovlluin mat leat várrejuvvon art. 8 vuodul, almmá konvenšuvnna lobi vuodul, dalle galgá boazoeaiggádeaddji farggamusat máhcahit bohccuidis lobálaš guohtuneatnamiida. Jus boazoeaiggádeaddji ii máhcat bohccuidis, sáhttá boazoguohtunlávdegoddi, su gáibádusa vuodul gii gillá vahága dahje heittotvuoda guđege láchkái, addit

gohččosa boazoeaiggádeaddjai doalvut bohccuidis eret dán guovllus dihto áigemeari sisa. Jus boazoeaiggádeaddji ii čuvoš dán gohččosa, dahká boazoguohtunlávdegoddi mearrádusa das gii galgá bohcco máhcahit eret boazoeaiggádeaddji goasttádusain dahje njuovvat dahje vuovdit dan.

Jus riikkaid boazosiiddat masttadit ealuiguin gaskaneaset, galgá čearru dahje boazoorohat farggamusat dieđihit dán boazoeaiggádeaddjai, dahje siidii gosa jáhkka bohccuid leat gullevažžan. Boazoeaiggádeaddjit dahje siida, geat ožžot dihtosii ahte sin bohccot leat earáid guohtuneatnamiin, galget dakkaviđe go leat rátkkašan, máhcahit bohccuideaset ruovttoluotta. Jus dan nuppi riikka boazoeaiggádeaddji dahje siiddaolbmot eai boađe dan báikái gosa rátkkammat leat dieđihuvvon, ja bohccot eai sáhte máhcahuvvot almmá stuora liigebarggu haga, sáhttet dat boazoeaiggádeaddjit dahje siida geat bidje ealu gárdái rátkkašepmái, njuovvat bohccuid ja vuovdit daid boazoeaiggádeaddji goasttádusain.

Boazoguohtunlávdegoddi sáhttá dahkat mearrádusa das ahte riikka eiseválddit galget lágidit doaimmaid vuosttaš ja nuppi lađđasa vuodul.

Jus ii leaš šiehtaduvvon eará, dalle lea dan boazoeaiggádeaddjis dahje siiddas gii eaiggáduššá bohccuid, geatnegasvuohta máksit buhtadusa bohccuid fuolaheamis ja máhcaheamis, dahje njuovvama ja vuovdima ovddas. Go lea mángga-oaivilvuohta buhtadusa sturrodaga hárrái, dalle galgá dárkkistangoddi dán mearridit.

Art. 30

Boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet gohččut boazoeaiggádeaddji dahje siidda, geat eai čuovo dán konvenšuvnna mearrádusaid dahje geat boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti mearrádusaid vealtadit, bidjat fápmui dahje vealtadit bidjamis fápmui dihto doaimmaid. Go gohččosat eai čuvvojuvvo, sáhttá dát boazoeaiggádeaddji dahje siida geatnegahttojuvot máksit konvenšuvdnadivvada. Gohčus sáhttá sisttisdoallat várrehusa das man sturrosaš alimus konvenšuvdnadivvada dát guoskevaš galgá máksit.

Jus nuppi riikka bohccot orrot nuppi riikka guohtuneatnamiin olggobealde dan lobi mii dán konvenšuvnna vuodul lea addojuvvon, dahje iežas riika bohccot orrot lobihisvuodas dakkár guohtunguovlluin mat leat várrejuvvon art. 8 vuodul, ja lohpi ii leat addojuvvon konvenšuvnna vuodul, sáhttá čuovvovaš boazoeaiggádeaddji dahje siida, gohččojuvvot máksit konvenšuvdnadivvada lobihis guođoheami dihte.

Dat lea dárkkistangoddi mii dahká mearrádusa das ahte konvenšuvdnadivat galgá máksujuvot.

hengighet eller upartiskhet i en enkeltsak, skal denne ikke ta del i behandlingen eller vedtaket.

Art. 26

Det tilligger myndighetene i hvert land å tillate medlem av, eller stillingsinnehavere hos, reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden, eller sakkyndig oppnevnt i medhold av art. 27, å overskride grensen hvor dette måtte være hensiktsmessig av hensyn til nemndens arbeid. Nemndens eiendeler skal være unntatt all behandling av tollmyndigheter, samt fra inn- og utførselsavgift.

Art. 27

Reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden iverksetter de undersøkelser og utredninger som er nødvendige for at de skal kunne utføre sine plikter i henhold til denne konvensjon. Dette innebærer bl.a. undersøkelser i felt og å innkalle til møter med samebyer og reinbeitedistrikter.

Reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden kan ta direkte kontakt med myndigheter i hvert land og slik anmode om deres bistand. Ved behov kan reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden bruke sakkyndige for særskilte utredningsopdrag.

Art. 28

Reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden setter opp, hver for seg, årlig budsjett over kostnader for deres virksomhet. Kostnadene fordeles likt mellom landene.

Kap. 7 Overtredelse av konvensjonen

Art. 29

Om rein fra det ene land oppholder seg i det andre land uten i medhold av denne konvensjon, eller rein fra eget land oppholder seg i et område som er avsatt i medhold av art. 8 uten hjemmel i konvensjonen, skal reinerier snarest mulig tilbakeføre reinen til lovlig beiteområde. Om reinerier ikke tilbakefører reinen, kan reinbeitenemnden, på forlangende av den som lider skade eller ulempe av noen betydning, pålegge reinerier innen en viss tid å føre bort reinen. Følger ikke reinerier pålegget, vedtar reinbeitenemnden hvem som på reineriers bekostning enten skal tilbakeføre reinen eller slakte og selge den.

Om det skjer sammenblanding av rein fra begge land, skal sameby eller reinbeitedistriktet snarest mulig varsle om dette til den reinerier, eller

sammenslutning av reineriere, som antas å være eier av reinen. Reinerier, eller sammenslutning av reineriere, som dermed får kjennskap til at reinen befinner seg på annens beiteområde skal, når skilling har funnet sted, snarest mulig føre reinen tilbake. Uteblir reinerier, eller sammenslutning av reineriere, fra det andre land som er underrettet om skillingen, og reinen ikke kan tilbakeføres uten vesentlig ulempe, kan den reinerier, eller sammenslutning av reineriere, som besørger skillingen, slakte reinen og selge den for eiers regning.

Reinbeitenemnden kan gjøre vedtak om at tiltak i medhold av første og andre ledd skal besørger av behørig myndighet i landet.

Om ikke annet avtales er den reinerier, eller sammenslutning av reineriere, som eier reinen pliktig å betale erstatning for reinens ivaretakelse og tilbakeføring, eller for slakt og salg. Foreligger det uenighet om erstatningens størrelse fastsettes denne av overprøvningsnemnden.

Art. 30

Reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden kan pålegge reinerier, eller sammenslutning av reineriere, som unnlater å følge bestemmelser i denne konvensjon eller tilsidesetter vedtak av reinbeitenemnden eller overprøvningsnemnden, å foreta eller unnlate visse tiltak. Følges ikke påleggende, kan vedkommende reinerier eller sammenslutning av reineriere måtte betale konvensjonsavgift. Et pålegg skal inneholde varsel om hvilken høyeste konvensjonsavgift vedkommende må betale.

Om rein fra det ene land oppholder seg i det andre land uten i medhold av denne konvensjon, eller rein fra eget land oppholder seg i et område som er avsatt i medhold av art. 8 uten hjemmel i konvensjonen kan vedkommende reinerier, eller sammenslutning av reineriere, pålegges å betale konvensjonsavgift for ulovlig beiting.

Vedtaket om at konvensjonsavgift skal betales fattes av overprøvningsnemnden.

Art 31

Konvensjonsavgiften skal betales til et felles norsk-svensk fond for den grenseoverskridende reindrift som skal anvendes til å utbetale erstatning til den sameby eller det reinbeitedistrikt som berøres av overtredelsen, og ellers til virksomhet som fremmer den grenseoverskridende reindrift.

Art. 32

Ved utmåling av konvensjonsavgiftens størrelse skal overprøvningsnemnden legge vekt på

Art. 31

Konvenšuvnadivat galgá máksojuvvot oktasaš norgga-ruota fondii, rádjerasttildeaddji boazodoalu váste, ja dát foanda galgá adnot dasa ahte máksit buhtadusa dan čerrui dahje boazoorohahkii masa rihkkun čuoheá, ja muđuige ruhtadit doaimmaid mat ovddidit rádjerasttildeaddji boazodoalu.

Art. 32

Go mearrida konvenšuvnadivvada sturrodaga, galgá dárkkistangoddi deattuhit:

1. muhtin muddui go lobihis guođoheapmi lea dahkkon dan vahága maid rihkkun lea mielddisbuktán guovllu boazodollui, guoskevačča vejolašvuoda caggat lobihis guođoheami dáh-páhuvvama, ja eará dilálašvuodaid rihkkuma oktavuodas,
2. muhtin muddui go gohčus ii čuvvojuvvo, guoskevačča ekonomalaš beliid, vahága maid vealtadeapmi dagahii, ja obbalaččat dilálašvuodaid.

Dárkkistangoddi sáhtá mearridit ahte konvenšuvnadivat galgá ollásii loahpahuvvot.

Kap. 8 Sierra mearráduusat**Art. 33**

Go ohcá oazžut bealljemearkka, galgá gozihuvvot vai mearka lea earálágan go dohkkehuvvon mearkkat mat leat geavahas guoskevaš guovlus nuppi riikkas. Goappaš riikkaid mearkagirjáičálihan-eiseválddit galget gulaskuddat nuppi riikka eiseválddiiguin, ovdalگو mearka dohkkehuvvo mearkagirjái čálihuvvot.

Art. 34

Buhtadusášši, mii gieđahallojuvvo nuppi dán riikkain dán konvenšuvnna geavaheamis, dahje go dahkko mearráduš dán konvenšuvnna vuodul, sáhtá geahččaluvvot dáid riikkaid našunála orgánaid ja našunála lágaid vuodul.

Art. 35

Dát konvenšuvdna bohtá geavahussii dain orgánain ja eiseválddiin mat loaiddastit konvenšuvnna sadjái našunála mearrádušaid bokte. Dat lea riikkaid geatnegasvuohta diedihit dákkár rievdasaid birra boazoguohtunlávdegoddái ja dárkkistangoddái.

Kap. 9 Loahppamearráduusat**Art. 36**

Go dát konvenšuvdna lea fámus dalle galgá loahpahuvvot konvenšuvdna guovvamánu 9. b 1972

gaskal Norgga ja Ruota boazoguohtumiid hárrái, ja šiehtadus dahkkojuvvon juovlamánu 13.b 1971 gaskal Norgga ja Ruota dan hárrái ahte cegget ja ortnegisdoallat boazoáiddiid dihto sajiin riikarájis (Jämtándda leanas ja Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkain).

Art. 37

Dát konvenšuvdna galgá dohkkehuvvot ja dohkkehanneavvut galget lonuhuvvot X mañemusat cuoñománu 30.b. 2002. Dárogielat ja ruotagielat teavsttat gustojit dássálaga. Konvenšuvnna lea sámegeilli jorgaluvvon autoriseren gáhppálat.

Art. 38

Konvenšuvdna lea fámus miessemánu 1. beaivvis 2002 ja gusto 30 jagi dán beaivvi rájis. Jus konvenšuvdna ii loahpahuvvo mañemusat vihtta jagi ovdalگو áigodat manná lohppii, dalle gusto dát velá nuppi logi jagi ja galgá mañnil ipmirduvvot nu ahte dát jotkojuvvo logi jahká hávális, jus ii loahpahuvvo mañemusat guokte jagi ovdalگو okta logijagi-áigodat loahpahuvvo.

4.2.2 *Mearkkašumit konvenšuvndnatekstii*

Kap. 1 Vuodđoprinsihpat

Dán kapihttalis čilgejuvvojit vuodđoeavttut ja árvvoštallamat ja deatalaš prinsihpat maid komišuvdna lea soahpan, ja mat vuhtiiváldjuvvojit boahttevaš kapihttaliin.

Art 1.

Go 1972-konvenšuvdna vuolláičallojuvvui, de Norga ja Ruotta lonohalle dokumeanttaid main riikkat ovttasráđiid rávvejedje gažaldagain mat guske sámiid boahttevaš boazodollui nuppi riikkas. Dán artihkkalis čuožžu eanas dat mii lea čilgejuvvon dáid dokumeanttaid 1. ja 2. čuoggáin (3. čuoggá sisdoallu gávdno artihkkalis 6). Riikkaid oainnut leat dán oktavuodas nu mearrideaddjit ja mávssolaččat rádjerasttildeaddji boazodollui ahte dát konvenšuvdna berre maiddái álggahuvvot sullasaš ulbmilčilgehusain.

Dan measta 30 jagis go 1972-konvenšuvdna lea leamaš fámus lea boazodoallu ovdánan, ereñoamážit teknikkalaččat. Dát ovdáneapmi jáhk-kimis dáidá joatkit. Konvenšuvdna galgá fátmastit boahtteáiggi ja vuhtiiváldit dán.

Art 2.

Geográfalaččat gusto konvenšuvdna miehtá norgga-ruota riikaráji, dain guovlluin gos lea boazodoallu, namalassii lullin Dalarna leana ja

1. dels ved ulovlige beiting den skade overtredelsen har medført for reindriften i området, vedkommendes mulighet til å forhindre det ulovlige oppholdet, samt andre omstendigheter ved overtredelsen,
2. dels når et pålegg ikke følges, vedkommendes økonomiske forhold, den skade unnlåtelsen har forvoldt, samt omstendighetene for øvrig.

Overprøvningsnemnden kan bestemme at konvensjonsavgift helt skal utgå.

Kap. 8 Særskilte bestemmelser

Art. 33

Ved registrering av reinmerke skal man se til at dette skiller seg fra gyldige merker i den berørte regionen det andre land. Registreringsmyndighetene i de respektive land skal høre det andre lands myndighet før merket registreres.

Art. 34

En sak om erstatning som kommer opp i et land ved anvendelse av, eller vedtak i medhold av denne konvensjon, kan prøves av de respektive lands nasjonale organer og etter nasjonal lovgivning.

Art. 35

Denne konvensjon får anvendelse på organer og myndigheter som trer i dets sted gjennom nasjonale beslutninger. Det pålegger vedkommende land å informere reinbeitememnden og overprøvningsnemnden om slike endringer.

Kap. 9 Sluttbestemmelser

Art. 36

Når denne konvensjon trer i kraft skal konvensjonen av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeiting, samt protokollen av 13. desember 1971 mellom Norge og Sverige om oppføring og vedlikehold av reingjerder ved visse deler av riksgrensen (Jämtlands län og Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker) opphøre.

Art. 37

Denne konvensjon skal ratifiseres og ratifikasjonsinstrumentene utveksles i X senest den 30.

april 2002. Den norske og den svenske teksten har lik gyldighet. En autorisert oversettelse av konvensjonen til samisk vedlegges.

Art. 38

Konvensjonen trer i kraft den 1. mai 2002 og gjelder i tretti år fra den dagen. Dersom konvensjonen ikke sies opp senest fem år før utgangen av denne perioden, gjelder den i ytterligere ti år og skal senere anses forlenget for ti år i gangen om den ikke sies opp senest to år før utløpet av den løpende tiårsperiode.

4.2.2 Kommentarer til konvensjonstekst

Kap. 1 Grunnleggende prinsipper

I dette kapittel beskrives grunnleggende forutsetninger og vurderinger samt viktige prinsipper som kommisjonen er blitt enig om og som preger de etterfølgende kapitler.

Art. 1

Da 1972-konvensjonen ble undertegnet, utvekslet Norge og Sverige dokumenter der landene i fellesskap ga veiledende synspunkter i spørsmål angående samenes fremtidige reindrift i det andre land. Denne artikkel tilsvarende i hovedsak det som er beskrevet i punktene 1 og 2 i disse dokumentene (innholdet i punkt 3 gjenfinnes i art. 6). Landenes synspunkter er i dette tilfelle så grunnleggende og avgjørende for reindriften som utøves over riksgrensen at en tilsvarende beskrivelse av formålbetraktning bør opprettholdes og innlede denne konvensjon.

I løpet av de snart tretti år 1972-konvensjonen har vært virksom har reindriften utviklet seg, ikke minst teknisk. Det kan forventes at denne utviklingen vil fortsette. Konvensjonen skal være fremtidsrettet og ta hensyn til dette.

Art. 2

Geografisk gjelder konvensjonen langs hele den norsk-svenske grensen, i de områder der reindrift forekommer, dvs. fra Dalarnas län og Hedmark fylke i sør til Norrbottens län og Troms fylke i nord. Reglene gjelder i de områder i det andre land som en sameby eller et reinbeitedistrikt benytter og i de områder i det andre landet som

Hedmarkku fylkka rájes davás Norrbotten leana ja Romssa fylkka rádjái. Njuolggadusat gustojit dain guovlluin nuppi riikkas maid čearru dahje boazoorohagat sáhttet atnit ávkin, ja dain guovlluin nuppi riikkas maid konvenšuvnna vuodul sáhttá atnit ávkin, muhto mat iešguđetge sivaid geažil almmatge eai ane. *Ávkin atnimiin* oaivvilduvvo maiddái dat go guovlluid atnet lobihisvuodas.

Konvenšuvdna fátmasta olbmuid geat riikkaid našunála lágaid mielde sáhttet bargat bohccuiguin. Sii gohčoduvvojit konvenšuvdna-teavsttas čearu miellahttun dahje olmmožin gii gullá muhtin boazoorohaga doalloovttadahkii.

Art. 3

Čearuid ja boazoorohagaid ovttasbargu rastá rájiid lea eanas háviid eaktun dasa ahte sáhttet guođohit eatnamiid dakkár vugiin mii guhkit áigái addá bistevas vuodu boazodollui, ekologaláččat, ekonomaláččat ja kultuvrraláččat. Kommišuvdna lea mearkkašan ahte sápmelaáččat dađistaga dáhttot eambo ovttasbargat, ja konvenšuvnna vuodul lea čearuin ja boazoorohagain dat vejolašvuohta.

Jus boazodoalus rivdet doallovuogit, de ii galgga konvenšuvdna hehttet dáid ovdáneamis lundolaáččat.

Art. 4

Boazodoallu lea sámi kultuvrra vuodđun. Go galgá sihkkarastit boazodoalu boahtteáiggi, lea deatalaš fuolahit ahte Norggas ja Ruotas guođohuvvojit eatnamat govttolaččat. Dát lea leamaš mávssolaš barggadettiin ođđa konvenšuvnnain. Mihttomearrin berre leat ahte konvenšuvnna geavahit dainna jurdagiin boahtteáiggis.

Art. 5

Kommišuvnna vuodđojurdda lea leamaš ahte sus, gii bargá bohccuiguin nuppi riikkas, galget leat seammá vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát go riikka iežas boazodolliin. Nubbi vuodđojurdda lea leamaš, nu guhkás go vejolaš, váldit eret hálddatlaš hehttehusaid maid riikkarádjji mielddisbuktá rádjeraštildeaddji boazodollui.

Konvenšuvnna njuolggadusat galget gustot ovdalii go ovttaskas riikkaid gustovaš boazodoallolágat. Našunála lágat leat lassin konvenšuvnna mearrádusaide nuppi riikka sápmelaáččaid ja bohccuid birra, jus eará ii daddjo konvenšuvnna mearrádusain, iige boađe ovdan dáid mearrádusaid ulbmiliin.

Art. 6

Dán artihkkala sisdoallu gávdno daid dokumenttaid 3. čuoggás, mat leat namuhuvvon 1.

artihkkalis.

Jus čađahuvvojit doaimmat mat vahágahttet guohtunguovlluid mat leat várrejuvnon nuppi riikka boazodolliide, lea guoskevaš riikkaid ráđđehusain geatnegasvuohta, buoremus lági mielde, lágidity sidjiide guohtuneatnamiid ja fuolahit ahte lea vejolaš bargat boazodoaluin.

Art. 7

1972-konvenšuvnna smávit rievdadusat gáibidedje ahte Stuoradiggi ja Riikkabeaivvit dahke mearrádusaid. Mii leat vásihan ahte lea ádjánan guhká rievdadallat dálá konvenšuvnna, ja dainna bargojuvvui ollu, eaige rievdadusat leat addán daid bohtosiid máid háliideimmet. Dát ii leat leamaš ávkin boazodollui, iige leat ovddidan ovttasbarggu rastá riikkaráji. Nu movt servodat muđuige, de maiddái boazodoallu ovdána. Danne berre ođđa konvenšuvnna ásaht dainna lágiin ahte das lea heivehanmunni ja várri rievdatit ja heivehit dađi mielde go boazodoallu ja servodat rievdá. Nu leage sávahahtti ahte muhtin muddui sáhttá konvenšuvnna rievdadallat almmá dan haga ahte Stuoradiggi ja Riikkabeaivvit dárbbášit dahkat mearrádusaid.

Kommišuvdna evttoha ahte ásahuvvojit guokte orgána mat galget mearridity áššiin main lea gullelašvuohta konvenšuvdnii. Nubbi lea hálddašanorgána mii gohčoduvvo boazoguohtunlávdegoddiin, ja nubbi ges lea duopmostuollosullaš orgána ja gohčoduvvo dárkkistangoddiin. Dát orgánat ožžot muhtun muddui mearridanválddi, nu ahte ráđđehusaid meannudeapmái biddjojit duššefal dakkár áššit main lea stuorát mearkkašupmi.

Kommišuvdna lea vásihan ahte ii leat luohttámuš nuppi riikka hálddašaneiseválddiid ja dan nuppi riikka boazodolliid gaskkas; muhtun muddui soaitá leat nu maiddái riikkaid hálddašaneiseválddiid gaskkas. Jus galgá luohttit dasa ahte boahttevas konvenšuvdna čuvvojuvvo, lea mávsolaš ahte gávdnojit orgánat mat olbmuid mielas leat bealátkeahttát, ja mat sáhttet jođánit váldit ášši ovdan go čuožžilit nággoáššit mat gusket konvenšuvdnii.

Norga ja Ruotta dohkkehedeje (ratifiserejedeje) jagis 1952 Eurohpa konvenšuvnna mii gusto olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđo friddjavuodaid suodjaleapmái. Konvenšuvnna 1. artihkkala mielde galget dat riikkat mat leat dohkkehan konvenšuvnna dáhkidity juohke oktii, gii lea sin duopmoválddi vuolde, daid friddjavuodaid ja vuoigatvuodaid mat čužžot konvenšuvnnas. Dán konvenšuvnna 6. artihkal láchá vuoigatvuodá geahččalit áššiid duopmostuolu ovddas. Dát vuoigatvuohta lea ee. nággoáššiin olbmo siviila vuoigatvuodaid dahje geatnegasvuodaid birra.

med hjemmel i konvensjonen kan benyttes, men som av ulike grunner likevel ikke brukes. Med *benytte* menes også ulovlig bruk av områder.

Konvensjonen omfatter personer som ifølge nasjonal lovgivning i de respektive land kan drive med rein. Disse er i konvensjonsteksten kalt medlem i sameby eller personer som tilhører en driftsenhet i et reinbeitedistrikt.

Art. 3

Samarbeid over riksgrensen mellom samebyer og reinbeitedistrikter er i de fleste tilfeller en forutsetning for at beiten skal kunne benyttes slik at det gir et langsiktig grunnlag for en økologisk, økonomisk og kulturell bærekraftig reindrift. Kommisjonen har registrert en økende vilje til samarbeid og den foreslåtte konvensjonen gir samebyer og reinbeitedistrikter økte muligheter for samarbeid.

Om det oppstår endrede driftsformer innen reindriften, skal ikke konvensjonen hindre en naturlig utvikling av disse.

Art. 4

Reindrift er av grunnleggende betydning for den samiske kultur. For å sikre reindriften fremtid er det viktig å påse at beiten i Norge og Sverige benyttes rasjonelt. Dette har vært viktig i arbeidet med en ny konvensjon. Målet bør være at den fremtidige anvendelsen av konvensjonen gjøres i samme ånd.

Art. 5

Et utgangspunkt for kommisjonen har vært at den som driver med rein i det andre land skal ha samme rettigheter og plikter som landets egne reindriftsutøvere. Et annet utgangspunkt har vært, så langt som mulig, å ta bort de administrative hindringer som riksgrensen innebærer for den grenseoverskridende reindrift.

Når det gjelder forholdet mellom konvensjonen og det enkelte lands gjeldende reindriftslovgivning, skal konvensjonens regler ha forrang. Nasjonal lovgivning utfyller konvensjonens bestemmelser om vedkommende samer og rein fra det andre land, om ikke annet fremgår av konvensjonens bestemmelser eller følger av formålet med disse bestemmelser.

Art. 6

Denne artikkel har sitt motstykke i punkt 3 i de dokumenter som er omtalt i art. 1.

Skjer det inngrep i områder som er avsatt til

det andre lands reindriftsutøvere, er de respektive lands regjeringer forpliktet til, på beste måte å dekke disse behovene for beite og mulighetene for å utøve reindrift.

Art. 7

Mindre endringer av 1972-konvensjonen har krevd vedtak i Storting og Riksdag. Av erfaring vet vi at de endringer som er foretatt i gjeldende konvensjon har tatt lang tid, vært arbeidskrevende og dessverre ikke gitt det ønskede resultat. Dette har ikke vært til gagn for reindriften og ikke fremmet samarbeidet over riksgrensen. Som samfunnet forøvrig, utvikler også reindriften seg. En ny konvensjon bør derfor være så fleksibel og dynamisk at den kan tilpasses de forandringer som skjer i reindriften og samfunnet forøvrig. Det er derfor ønskelig at visse endringer kan komme i stand uten at Storting og Riksdag behøver å gjøre vedtak i saken.

Kommisjonen har erfart at det råder en mistro mellom administrative myndigheter i det ene land og reindriftsutøvere i det andre land; kanskje til en viss grad også mellom landenes administrative myndigheter. For å ha tiltro til at en kommende konvensjon skal kunne etterleves, er det viktig at det finnes organer som oppleves som upartiske og som kan reagere raskt når det oppstår tvistesaker knyttet til konvensjonen.

Kommisjonen foreslår at det opprettes to organer med oppgave å treffe vedtak i saker tilknyttet konvensjonen. Disse er et forvaltningsorgan kalt reinbeitenemnden og et domstolsliknende organ kalt overprøvningsnemnden. Disse organer overlates en viss beslutningsmyndighet slik at det kun er saker av større betydning som behandles av regjeringene.

Den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter er ratifisert av Norge og Sverige i 1952. Ifølge konvensjonens art. 1 skal de land som har ratifisert konvensjonen garantere hver og en som befinner seg under deres jurisdiksjon de friheter og rettigheter som angis i konvensjonen. I art. 6 i denne konvensjon reguleres retten til domstolsprøving. Denne rett foreligger bl.a. vedrørende slike forhold som gjelder tvister om noens sivile rettigheter eller plikter. Slike tvister skal alltid kunne prøves ved en domstol. Kommisjonen foreslår derfor at overprøvningsnemnden skal ha en slik sammensetning og en slik saksbehandling at den oppfyller Europakonvensjonens krav til domstol.

Dákkár soahpatmeahttunvuodaid galgá álo beassat geahččalit duopmostuolu ovddas. Danne evttoha kommišuvdna ahte dárkkistangottis galgá leat dakkár čohkiidus ja dákkár áššemeannudeapmi mii deavdá Eurohpakonvenšuvnna duopmostuollogáibádusaid.

Kap. 2 Boazodoallu nuppi riikkas

Dán kapihttalis leat njuolggadusat dasa gos, ja makkár eavttuid vuodul, norgga ja ruota boazodoallit sáhttet atnit nuppi riikka eatnamiid boazodollui.

Art. 8

Konvenšuvdnaguovllušiehtadusas leat guohtuneatnamat, maid nuppi riikkas sáhtta atnit, geográfalaččat ráddjejuvvon. Šiehtadusas čilgejuvvo maiddá guhte čearru dahje boazoorohat sáhtta atnit guovllu.

Konvenšuvnnaš gávdnojit guovttelágan guovllut: konvenšuvdnaguovllut ja rádjeguhtunguovllut.

Konvenšuvdnaguovlu lea geográfalaččat ráddjejuvvon guovlu nuppi riikkas, várrejuvvon duššefal dan čerrui dahje dan boazoorohahkii mas leat vuoigatvuoddat atnit guovllu boazodollui. Guovllu várrema ulbmilin lea hehttet ahte guovlu ii guođohuvvo guovttegeardánit. Guovttegeardánit guođoheapmi ii leat ekologalaččat dohkkehahttii. Kommišuvdna lea iežas mávssolaččamus mihttomeriid searvá bidjan dan ahte eastadit dákkár guođohemiid, nu bures go vejolaš. Jus konvenšuvdnaguovllus lea ásahuvvon ovttasbargošiehtadus, vrd. art. 9, de sáhttet ovttasbargošiidat guođohit guovllus ovttasráđiid. Čearru dahje boazoorohat galgá čuovvut riikka lágaid. Konvenšuvdnaguovlu lea seammá go mii 1972-konvenšuvnnaš gohčoduvvo konvenšuvdnaguovllun, áidna erohus lea ahte dál leat guovllut várrejuvvon duššefal sidjiide, geain lea vuoigatvuohta atnit guovllu.

Rádjeguhtunguovlu lea geográfalaččat ráddjejuvvon dan guovlu nuppi riikkas maid čearru dahje boazoorohat beassá atnit boazodoalus. Guovllu rájit sáhttet mannat guhkás nuppi riikka sisa. Rájit leat biddjon dainna lágiin, vai oázžu nu lunddolaš oziid go vejolaš. Dainna lágiin garvá dakkár rájiid maid ii sáhte doallat, ja de ii dárbbas nu ollu áididiid. Rádjeguhtunguovlluid ulbmil lea gokčat guohtuneatnamiid ja bálgbáikkiid dárbbu, muhto dat čájehit maiddá ahte riikarájit eai doaimma rádjin bohcuide. Dainna vugiin sáhtta eatnamiid geavahit ekologalaččabut ja ekonomalaččabut. Lea áigemearri goas guovlluid oázžu atnit, iige leat dušše okta čearru/boazoorohat mii beassá atnit guovllu. Dan áiggi go

čearus dahje boazoorohagas ii leat vuoigatvuohta atnit guovllu, de sáhtta eará čearru dahje boazoorohat guođohit guovllus, jus sis lea našunála lágaid mielde vuoigatvuohta atnit guovllu. Dát ii čuovo dan prinsihpa ahte eastadit guovttegeardánit guođoheami, muhto kommišuvdna dohkkeha ahte guovttegeardánit guođoheapmi sáhtta dáhpáhuvvat muhtun muddui. Guovllut, dahje muhtun eananoasit, leat mávssolaččat sihke iežaset ja nuppi riikka boazodollui. Kommišuvdna ii doavvo guovttegeardánit guođoheami goitotge šaddat váttisvuohtan.

Rádjeguhtunguovlu sáhtta leat mielde ovttasbargošiehtadusas, vrd. 9. art. Rádjeguhtunguovlu lea sulli seammá go 1972-konvenšuvnna konvenšuvdnaguovllut main lei guođohanáigemearri, ja mat eai lean várrejuvvon duššefal nuppi riikka boazodolliide.

Art. 9

Riikarádji lea dálá dilis hehttehusan čearuide ja boazoorohagaide ásaheamis ovttasbarggu das movt guohtuneatnamiid galgá guođohit govttolaččat. Dan seammás lea kommišuvdna mearkkašan ahte boazodoallit áiggošedje ja dáhtošedje eambo ovttasbargat.

Muhtun sajiin riikaráji bokte lea ásahuvvon ovttasbargu mii lea dagahan ahte čearru dahje boazoorohat guođoha eatnamiid nuppi riikkas vaikko konvenšuvdna ii atte dán vejolašvuoda. Boahteáiggi berre movttiidahttit ja addit vejolašvuodaid ovttasbargat riikarájiid rastá. Rádjearasttildeaddji boazodoallu berre oázžut vejolašvuodaid ieš váldit ovddasvástádusa dás, dainna lágiin ožžot eaktodáhtolaččat ovttasbargat riikaráji rastá. Galgá leat vejolaš, konvenšuvnna vuodul, diktít čearuid ja boazoorohagaid soahpat ovttasbarggu. Dainna lágiin sáhttet sávamis boahteáiggi šaddat odđa doallovuogit ja odđa jurddašanmáallet rádjearasttildeaddji boazodoalus.

Šiehtadus galgá sisttisoallat guođohanovttasbarggu ja sáhtta fátmastit visot dan guovllu gos čearus ja boazoorohagas lea vuoigatvuohta bargat bohccuiguin. Dát mearkkaša ahte dákkár šiehtadusat maiddá sáhttet fátmastit dan dahje daid konvenšuvdna- ja rádjeguhtunguovlluid maid čearus dahje boazoorohagas lea vuoigatvuohta atnit. Áššebealit mearridit ieža man viidis ovttasbargu galgá leat. Dákkár ovttasbargu sáhtta doaibmat iešguđetláhkáii, omd. áibbas oktasaš boazodoallu, dahje dušše muhtun siiddat ovttasbarget dahje dušše soames áigodagain jagis ovttasbarget. Ovttasbargošiehtadus galgá sisttisoallat duššefal daid vuoigatvuodaid mat boazodoalus leat. Eaktun dasa go galgá sáhttit atnit daid vuoigatvuodaid lea ahte soahpamuš mearkkaša ahte lea vuoigatvuohta boazodollui. Dainna

Kap. 2 Reindriften i det andre land

Dette kapittel inneholder regler om hvor, og under hvilke forutsetninger, norske og svenske reindriftsutøvere kan benytte områder i det andre land for reindrift.

Art. 8

I konvensjonsområdeprotokollen er de beiteområdene som kan benyttes i det andre land geografisk avgrenset. Protokollen angir også hvilken sameby eller hvilket reinbeitedistrikt som kan benytte et område.

Det finnes to typer av områder i konvensjonen: konvensjonsområder og grensebeiteområder.

Et konvensjonsområde er et geografisk avgrenset område i det andre land som er eksklusivt for den sameby eller det reinbeitedistrikt som har rett til å bruke det i reindriften. Eksklusiviteten skal forhindre dobbelbeiting. Dobbeltbeiting er fra et økologisk synspunkt ikke forsvarlig. Kommisjonen har sett det som en av sine viktigste målsettinger, i størst mulig utstrekning, å unngå slik beitebruk. Inngår konvensjonsområdet i en samarbeidsavtale, jfr. art. 9, kan samarbeidspartnerne bruke området i fellesskap. Samebyen eller reinbeitedistriktet må følge den nasjonale lovgivning. Et konvensjonsområde tilsvarer de områder som kalles konvensjonsområder i 1972-konvensjonen, med den forskjell at alle områdene nå er eksklusive for den som har rett til å bruke det.

Et grensebeiteområde er et geografisk avgrenset område i det andre land som en sameby eller et reinbeitedistrikt har rett til å bruke i reindriften. Grensene for området kan gå langt inn i det andre landet. De er trukket slik for å få mest mulig naturlige grenser. Dermed unngås grenser som ikke kan overholdes og behovet for gjerder minimeres. Hensikten med et grensebeiteområde er bl.a. å tilfredsstille behovet for beite og luftingsland, men er også uttrykk for at riksgrensen ikke fungerer som grense for reinen. Dette fører til en mer økologisk og økonomisk bruk av beitene. Bruken er tidsbegrenset og er ikke ment å være eksklusiv. I den perioden en sameby eller et reinbeitedistrikt ikke har rett til bruke området, kan området brukes av annen sameby eller reinbeitedistrikt som ifølge nasjonal lovgivning har rett til å benytte dette. Dette strider mot prinsippet om å unngå dobbeltbeiting, men kommisjonen aksepterer at dobbeltbeiting kan forekomme i en viss utstrekning. Disse områdene, eller deler av dem, er imidlertid særlig viktige både for eget og det andre lands reindrift. Kommisjonen tror dog

ikke at dobbeltbeiting kommer til å bli et stort problem.

Et grensebeiteområde kan inngå i en samarbeidsavtale, jfr. art. 9. Et grensebeiteområde kan sies å tilsvare de konvensjonsområder som ifølge 1972-konvensjonen var tidsbegrenset og som ikke var eksklusive for det andre lands reindriftsutøvere.

Art. 9

Riksgrensen hindrer i dag samebyer og reinbeitedistrikter i å etablere et samarbeide om en rasjonell utnyttelse av beitene. Samtidig har kommisjonen registrert tiltakende ønske og vilje til samarbeid.

Noen steder langs riksgrensen er det etablert et samarbeide som har ført til at en sameby eller et reinbeitedistrikt bruker beiter i det andre land uten hjemmel i konvensjonen. En slik vilje til å samarbeide over riksgrensen bør stimuleres og gis muligheter i fremtiden. Den grenseoverskridende reindrift bør få mulighet til å ta et eget ansvar for dette ved å tillate frivillig samarbeide over riksgrensen. Det skal være mulig, med hjemmel i konvensjonen, å la samebyer og reinbeitedistrikt inngå avtale om samarbeide. På denne måten kan man forhåpentligvis i fremtiden få se nye driftsformer og nytenkning innenfor den grenseoverskridende reindrift.

Avtalen skal gjelde samarbeid om beiter og kan omfatte hele det område der sameby og reinbeitedistrikt har rett til å drive med rein. Dette innebærer at slike avtaler også kan inkludere det eller de konvensjons- og grensebeiteområder som en sameby eller reinbeitedistrikt har rett å bruke. Partene bestemmer selv hvor omfattende samarbeidet skal være. Et slikt samarbeid kan variere fra helt felles reindrift til å gjelde visse grupper eller samarbeid deler av året. Samarbeidsavtalen kan bare omfatte de rettigheter som inngår i reindriften. En forutsetning for å kunne benytte seg av disse rettighetene er at avtalen innebærer rett til reindrift i første omgang. Således er det for eksempel ikke mulig å inngå avtale bare om rett til trevirke eller rett til jakt. Det skal ikke være mulig å gi den andre parten større rettigheter eller plikter i reindriften enn hva parten selv har.

En samarbeidsavtale blir ikke gyldig før den er godkjent av reinbeitenemnden. Når avtalen vurderes skal det tas hensyn til de grunnleggende prinsippene for konvensjonen. En samarbeidsavtale må ikke innebære betydelig ulempe for tredje part. For at nemnden skal ha et fullgodt grunnlag for å avgjøre dette, skal parter og berørte myn-

lágiin ii leat ovdamearkka dihte vejolaš soahpat dušše muorračuollama- dahje bivdinvoigatvuođaid birra. Ii galgga leat vejolaš addit nuppi áššebeallái viidát voigatvuođaid dahje geatnegasvuođaid go áššebealis alddis leat.

Ovttasbargošiehtadus ii leat fámus ovdalگو boazoguohtunlávdegoddi dan dohkkeha. Go árvoštallet šiehtadusa de galget vuhtiiváldit konvenšuvnna vuodđoprinsihpaid. Ovttasbargošiehtadus ii galgga dagahit mealgat vahága goalmát áššebeallái. Vai lávdegoddi sáhttá dán doarvái bures árvoštallat, de galget áššebealit ja guoskevaš eiseválddit beassat cealkit áššis. Muhtun dápáhúsain sáhttá dárkkistangoddi gártat mearridit áššis (geahča 19. artihkkala 2. čuoggá).

Konvenšuvnna njuolggadusat gustojit áššebealliide geat sohpet guođohanovttasbarggu.

Kap. 3 Rádjerasttildeaddji boazodoalu sierra njuolggadusat

Dán kapihttala sierra njuolggadusaid ulbmil lea geahpidit boazodoalli johttima bohccuidisguin riikaráji rastá ja buoridit vejolašvuođa bargat bohccuiguin nuppi riikkas.

Art. 10

Dán artihkkala voigatvuođat sáhttet leat dárbbaslaččat vai nuppi riikka boazodoallu sáhttá buriin vugiin bargat bohccuiguin. Almmatge lea eaktun ahte voigatvuođat adnojit boazodoalus, ja ahte dáid atnet olbmot geat barget bohccuiguin. Voigatvuođat gustojit konvenšuvdna- ja rádjeguohtungovlluin ja dain guovlluin gos leat soahpan guođohanovttasbarggu.

Vuoigatvuohta rasttildit riikkaráji bohccuiguin mearkkaša voigatvuođa rasttildit ráji buot dain báikkiin gokko dát lea lunddolaš. Našunálalágat mearridit dan mii guoská voigatvuođaide váldit boaldámuša ja muoraid, bivdit ja guolástit, cegget rusttegiid dahje viesu.

Boazobarggus adnojit iešguđetlágan veahkkenaavvut. Dát leat namuhuvvon 3. čuoggás. Jus rádjerasttildeaddji boazodoalu galgá govttoláččat sáhttit doaimmahit goappaš bealde riikkaráji, de ferte dáid veahkkenaavvuid beassat fievrridit ráji rastá álkis vugiin. Dan sivas go lea veadjemeahtun diehtit makkár veahkkenaavvut leat lunddolaččat boahpteáiggis, lea f čuoggás obbalaš mearrádus mainna sáhttá fátmmastit dárbbaslaš rievdadusaid. Eaktun sáhttit atnit ođđa veahkkenaavvuid lea ahte dat dárbbasuvvojit boazobarggus.

Art. 11

Lea vuogas ahte geažotbealjat dahje dovdatmeahttun boazu galgá fuolahuvvot daid mearrá-

dusaid vuodul mat gustojit dan riikkas gos boazu lea. Dovdatmeahttun boazu mearkkaša bohcco mii lea merkejuvvon, ja mas lea dakkár mearka man eai dovdda iešguđetlágan sivaide geažil.

Rádjerasttildeaddji boazodoallu vásiha muhtin váttisvuođaid go njuvvet bohccuid ránjjáriikkas. Váttisvuođaid dagahit ee mearrádusat mat gusket gálvvuid sisafievrrideapmái, vearro-, duollo- ja divatmearrádusat ja iešguđetlágan našunála doarjjaortnegat. Konvenšuvnna njuolggadusat addet čearuide ja boazoorohagaide, main lea rádjerasttildeaddji boazodoallu, vejolašvuođaid fievrridit eallibohccuid ja njuovjuvvon bohccuid ja boazobuktagiid nuppi riikii almmá mávssekeahhtá vearu, duollu ja divvadiid, ja nu ahte sisafievrridan- ja olggosfievrridanmearrádusat eai hehte sin. Konvenšuvdna addá maid vejolašvuođaid njuovvat ja vuovdit bohccuid nuppi riikkas dan riikka njuolggadusaid mielde. Maiddái neavvuid maid dárbbasit boazodoalus sáhttet fievrridit ráji rastá mávssekeahhtá vearu, duollu ja divvadiid.

Norggas ja Ruotas ii leat álo seammá birgehaddi. Ii leat áigumuš addit rádjerasttildeaddji boazodollui vejolašvuođa válljet gávppálaš ákkaiguin goappá riikkas sii áigot njuovvat.

Mohtorfievru, mainna lea lobálaš fievrridit bohccuid nuppi dán riikkain, galgá maid sáhttit adnot nuppi riikkas go ulbmilin lea fievrridit bohccuid riikkaid gaska.

Kap. 4 Norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Dán kapihttalis čužžot álbmotgaskasaš orgána mearrádusat. Kommišuvdna lea válljen gohčodit orgána norgga-ruota boazoguohtunlávdegoddin. Dát lea hálddatlaš orgána mii kommišuvnna evttohusa mielde galgá addit vejolašvuođaid riikkaid ovttasbargat go konvenšuvdna geavahuvvo.

Art. 12

Boazoguohtunlávdegottis galget leat njeallje miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Lea deatalaš ahte boazoguohtunlávdegottis eai leat liiggás ollu miellahtut ja ahte miellahtut eai molsašuva menddo dávjá. Lávdegoddi galgá jođánit dahkat mearrádusaid ja gozihit iešguđet áššiid.

Goabbáge riikka nammada guokte miellahtu, ja jođiheaddji-doaimma lonohallet riikkat gaska neaset juohke jagi. Lea deatalaš ahte buot miellahtut dovdet boazobargguid bures. Okta miellahttu goappáge riikkas galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus.

Juohke miellahtus galgá leat persovnnalaš várrelahttu. Dáidet čuožžilit bealátvuohtagažalda-

digheter høres. Under visse forhold kan det bli overprøvningsnemnden som må avgjøre saken (se art. 19 punkt 2).

Konvensjonens regler gjelder for de parter som inngår en samarbeidsavtale.

Kap. 3 Særskilte regler for den grenseoverskridende reindrift

Formålet med de særskilte reglene i dette kapitlet er å lette reindriftsutøverens flytting med sine rein over riksgrensen og muligheten for å drive med rein i det andre landet.

Art. 10

Felles for rettighetene i denne artikkel er at de kan være nødvendige for at reindriften i det andre land skal kunne drives rasjonelt. En forutsetning er dog at rettighetene skal brukes i reindriften og av personer som driver aktivt med rein. Rettighetene gjelder i konvensjons- og grensebeiteområdene, samt områder der samarbeidsavtale er inngått.

Rett til å krysse riksgrensen med rein betyr rett til overskridelse av riksgrensen på alle de steder der dette er naturlig. Når det gjelder retten til å ta brensel og virke, jakte og fiske, samt oppføre anlegg eller bolig, gjelder nasjonal lovgivning.

Aktiv reindrift forutsetter bruk av en rekke ulike hjelpemidler. Disse er listet opp i punkt 3. Skal den grenseoverskridende reindrift kunne drives rasjonelt på begge sider av riksgrensen, er det en forutsetning at disse hjelpemidlene kan tas med over grensen på en enkel måte. Ettersom det er umulig å forutse hvilke hjelpemidler som vil være naturlige i fremtiden er det i punkt f tatt med en generell bestemmelse som kan brukes til å fange opp nødvendige endringer. En forutsetning for at nye hjelpemidler skal kunne brukes er at de er nødvendige i den praktiske reindrift.

Art. 11

Når det gjelder umerket eller ukjent rein er det praktisk at disse behandles etter de regler som gjelder i det land der reinen faktisk befinner seg. Med ukjent rein menes rein som er merket, men der merket av ulike grunner ikke kan identifiseres.

Den grenseoverskridende reindrift støter i dag på en del praktiske problemer vedrørende slakt av rein i nabolandet. Problemene henger bl.a. sammen med regler om importvern, skatte-, toll-

og avgiftsregler, samt ulike nasjonale støtteordninger. Konvensjonens regler gir samebyer og reinbeitedistrikter som driver en grenseoverskridende reindrift mulighet til skatte-, toll- og avgiftsfritt, samt uten hinder av inn- og utførselsbestemmelser, å innføre levende og slaktede rein og reinprodukter til det andre land, samt å slakte og selge rein i det andre land i samsvar med landets regler. Også utstyr som trengs i reindriften kan tas med skatte-, toll- og avgiftsfritt.

Tidvis vil kjøttprisen i Norge og Sverige variere. Det er ikke hensikten å gi den grenseoverskridende reindrift, i spekulasjonshensikt, muligheten til å velge hvilket land de skal slakte i.

Et motorkjøretøy som er tillatt i ett av landene for transport av rein skal kunne brukes også i det andre land når hensikten er å flytte rein mellom landene.

Kap. 4 Den norsk-svenske reinbeitenemnden for den grenseoverskridende reindrift

I dette kapittel gis de grunnleggende bestemmelser for det mellomfolklige organ som kommisjonen har valgt å kalle den norsk-svenske reinbeitenemnden. Dette er et organ av forvaltningsmessig karakter som i følge kommisjonens forslag skal gi mulighet for samarbeid mellom landene ved anvendelsen av konvensjonen.

Art. 12

Reinbeitenemnden skal bestå av fire medlemmer som utnevnes for et tidsrom av fire år. Det er viktig at reinbeitenemnden ikke har for mange medlemmer og at disse ikke byttes ut for ofte. Nemnden skal kunne treffe raske vedtak og følge opp ulike saker.

Hvert land utnevner to medlemmer og ledervervet veksler mellom landene for ett år om gangen. Det er viktig at samtlige medlemmer har god kunnskap om praktisk reindrift. Ett medlem fra hvert land skal være reindriftsutøver med bred kunnskap om reindrift.

Hvert medlem skal ha et personlig varamedlem. Det kan forventes at det vil oppstå habilitetsproblemer ettersom reindriften er en liten næring i begge land. Dette bør man være særlig oppmerksom på når personlige varamedlemmer utnevnes.

Reinbeitenemnden skal ha en uavhengig sekretær. Sekretæren bør kunne fungere som sekretær også i overprøvningsnemnden. Denne bør være ansatt og lønnet av begge organer og skal,

gat, go boazodoallu ii leat nu stuora ealáhus goappáge riikkas. Dán berre erenoamážit vuhtii váldit go nammada persovnnalaš várrelahtuid.

Boazoguohtunlávdegottis galgá leat sorjákeah-tes čálli. Čálli berre sáhttit doaibmat maiddái dárkkistangotti čállin. Son berre leat virgáibidd-jojuvvon, ja bálkáhuvvon goappaš orgánain, ja sus galgá, ovttas jodiheiddiin, leat ovddasvástá- dus ráhkkanit áššiid ovdal go boazoguohtunláv- degoddi dahká mearrádusaid áššiin. Ruota-suoma rádjejohkakommišuvnna čállingotti ásaheapmi berre leat mállen movt lágidit čálli barggaid ja virgáibidjangaskavuoda. Kanturbargoaveaga gal- gá bidjat virgái jus lea dárba.

Art. 13

Dán ártihkkalis čilgejuvvojit dat áššeslájat main boazoguohtunlávdegoddi sáhtta mearridit. Dáid áššiid sáhtta boazoguohtunlávdegoddi iešheana- lis dahje earáid ohcama bokte váldit ovdan.

Vuosttaš lađas

Váldonjuolggadus lea ahte čearru dahje boazoo- rohat atná guovllu daiguin ráddjemiiguin maid konvešuvdnaguovllu šiehtadus dahje ovttasbar- gošiehtadus namuhit. Guokte vuosttaš čuoggá giedahallet vuodđogažaldaga das movt konven- šuvdna- dahje rádjeguohtunguovlu sáhtta adnot.

Boazoguohtunlávdegoddi sáhtta addit sierralo- biid guohtunáigodagaide. Dalle lea sáhka gaska- boddosaččat rievdadit guohtunáigodagaid. Láv- degoddi sáhtta maiddái rievdadit bisteveččat daid guohtunáigodagaid mat leat mearriduvvon kon- venšuvnna. Dán sáhttet dahkat omd. go oidnet ahte ovdalaš mearrádus ii doaimma ulbmiliid mielde, dahje go našunála njuolggadusat eará- huvvet nu ahte rievdadeapmi lea vejolaš.

Jus muhtun guovlu ii geavahuvvo guhkes áigái, de lea lunddolaš ahte boazoguohtunlávdegoddi iešheanalís váldá ovdan gažaldaga gii galgá beas- sat atnit guovllu. Duogáš dasa manne guovlu ii leat geavahuvvon guhkes áigái, adno vuodđun go mearrida galgá go guovllu juohkit ođđasit. Dák- kár ođđasit juohkin sáhtta mearkkašit ahte eará čearru dahje eará boazoorohat beassá atnit guovllu. Jus mearridit juohkit boazoorohagaid dahje čearuid ođđasit, de lávdegoddi sáhtta mear- ridit gii galgá oazžut ovttá dahje eambo guovl- luid.

Konvenšuvnna ii mearrit alimus boazologu konvenšuvdna- ja rádjeguohtunguovlluin. Jus čuožžila dakkár dilálašvuolta, ahte šaddá dár- bašlaš mearridit boazologu, de lea lávdegottis váldi mearridit dan. Mearrádus ii berre gustot dađi guhkit áigodahkii go lea dárbašlaš.

Jus doaibmavuogit rivdet, sáhttet dálá kon- venšuvdnaáidit, mat leat cegejuvvon, šaddat

dárbašmeahttumin dahje hehttehussan. Lávde- goddi sáhtta goalmát čuoggá mielde mearridit giessat dákkár áididit eret. Nu lea maid lobihis áididit dáfus. Ovdal go mearrida, de berrejit guoskevaš áššebealit beassat cealkit áššis.

Njealját čuokkis guoská go ferte johttit eará čearu dahje eará orohaga guovlluid čađa beassan dihte konvenšuvdna- dahje rádjeguohtunguovl- luide. Mearrádus fátmasta buotlágan johtimiid, maiddái vázzima. Boazoguohtunlávdegoddi sáht- tá mearridit johtingeainnuid ja dán oktavuodaš maiddái mearridit bisánanbáikkiid ja rusttegiid mat dárbašuvvojit johttimis.

Obbalaš njuolggadusat bohccuid čohkkemis ja rátkimis leat 29. ártihkkalis. Konvenšuvnna ii leat almmatge vejolaš stivret buot smávit áššiid ja danne lea boazoguohtunlávdegottis, viđat čuoggá mielde, vejolašvuolta dahkat eará mearrádusaid dárbbu mielde.

Bearráigeahččan- ja guođohannjuolggadusat leat mearriduvvon našunála lágain. Jus garrasit njuolggadusat dárbašuvvojit, de sáhtta boazo- guohtunlávdegoddi mearridit daid viđat čuoggá vuodul.

Nubbi lađas

Vuosttaš gitta njealját čuoggáin čužžot áššit main boazoguohtunlávdegoddi sáhtta mearridit, ja mat eai njulgestaga váikkut konvenšuvdna- ja rádje- guohtunguovlluid.

Viđat čuoggás gitta čihččet čuoggái giedahal- lojuvvojit dan mađe stuora áššit, mat sáhttet guoskkahit ollu áššebeliid, ja danne lea lunddolaš ahte rádđehusat mearridit dáin áššiin. Danne lea lávdegottis duššefal evttohanvuoigatvuolta dáin áššiin. Gávccát čuokkis čájeha ahte dát logahal- lan ii leat dievaslaš, ja čuokkis rahpá vejolašvu- ođa fátmastit áigequodilis dárbbuid.

Art. 14

Dán ártihkkala mielde galgá boazoguohtunlávde- goddi leat gulaskuddanáshus buot áššiin mat gusket rádjerasttildeaddji boazodollui.

Art. 15

Boazoguohtunlávdegoddi mearrida áššiin mear- rádusaid bokte. Vai sáhttet dahkat mearrádusa, de galget golbma miellahtu jienastit seammáláh- kái. Jus dát ii leat vejolaš, de dárkkistangoddi mearrida ášši.

Muhtun áššiin sáhtta jodiheaddji mearridit gulakeahtta eará miellahtuid. Dát leat mearrá- dusat mat leat dahkkon áššeráhkkanahhttimis. Ággan lea go dát leat álkis áššit main eai leat mánggaoaivilvuodát, ja maid lea dárbašlaš jo- dánit mearridit. Ášši loahpalaš mearrádusa dah- ká álo ollislaš lávdegoddi. Lágalaš gohčosiin

sammen med lederen, ha ansvaret for saksforberedelsen før reinbeitememnden treffer vedtak. Organiseringen av sekretariat for den svenskfinske grenseelv-kommisjonen bør kunne være veiledende for sekretærens arbeidsoppgaver og ansettelsesforhold. Kontorpersonale skal ansettes dersom det foreligger behov.

Art. 13

I denne artikkel beskrives de sakstyper som reinbeitememndens kan treffe vedtak i. Disse sakene kan reinbeitememnden ta opp på eget initiativ eller på anmodning.

Første ledd

Hovedregelen er at en sameby eller et reinbeitedistrikt benytter et område med de eventuelle begrensninger som angis i konvensjonsområdeprotokollen eller i en samarbeidsavtale. De to første punktene behandler grunnleggende spørsmål om hvordan et konvensjons- eller grensebeiteområde kan benyttes.

Når det gjelder beitetider kan reinbeitememnden gi dispensasjoner. Det er da spørsmål om midlertidige endringer av beitetider. Memnden kan også foreta mer permanente endringer av de beitetider som er fastsatt i konvensjonen. Dette kan f.eks. være aktuelt hvis man konstaterer at et tidligere vedtak ikke er formålstjenlig, eller nasjonale regler endres slik at forandring er mulig.

Dersom et område ikke er brukt over en lengre periode, er det naturlig at reinbeitememnden på eget initiativ tar opp spørsmålet om hvem skal få benytte området. Avhengig av årsaken, kan det være grunn til å omdisponere området. En slik omdisponering kan innebære at en annen sameby eller et annet reinbeitedistrikt får benytte området. Om det bestemmes ny inndeling av reinbeitedistrikter eller samebyer, kan memnden gjøre vedtak om hvem som skal tilkjennes ett eller flere områder.

Konvensjonen har ingen bestemmelser om høyeste reintall i konvensjons- og grensebeiteområdene. Skulle det oppstå en situasjon som likevel gjør det nødvendig å regulere reintallet, har memnden myndighet til å fatte slikt vedtak. Vedtaket bør ikke gjelde lenger enn nødvendig.

Endrede driftsforhold kan føre til at eksisterende konvensjonsgjerder blir unødvendige eller er til hinder. Memnden kan ifølge tredje punkt bestemme at slike gjerder skal rives. Det samme gjelder for ulovlige gjerder. Før et slikt vedtak treffes bør berørte parter høres.

Punkt fire gjelder når flytting må foretas innenfor en annen sameby's eller et annet reinbeitedistrikt's område for å nå et konvensjons- eller grensebeiteområde. Bestemmelsen omfatter alle typer flytting, også til fots. Reinbeitememnden kan bestemme flytteleier og i denne forbindelse også anviser nødvendige rasteplasser og anlegg for å kunne gjennomføre flyttingen.

Generelle regler om samling og skilling av rein finnes i art. 29. Det er dog ikke mulig å regulere alle detaljer i en konvensjon og reinbeitememnden har derfor, i medhold av femte punkt, mulighet til å gjøre andre vedtak etter behov.

Tilsyns- og vokterregler finnes i nasjonal lovgivning. Skulle det oppstå behov for strengere regler kan reinbeitememnden bestemme dette med hjemmel i femte punkt.

Andre ledd

Under punktene ett til fire nevnes spørsmål som reinbeitememnden har mulighet å treffe vedtak i, og som ikke direkte berører konvensjons- og grensebeiteområdene.

Vedrørende punktene fem til sju gjelder dette så store interesser, og kan ha betydning for så mange parter, at det er naturlig at regjeringene treffer vedtak i disse sakene. Memnden har derfor bare forslagsrett i disse sakene. Punkt åtte viser at oppregningen ikke er uttømmende, men gir mulighet for å innarbeide relevante behov.

Art. 14

Ifølge denne artikkel skal reinbeitememnden være høringsinstans i alle saker som angår den grenseoverskridende reindrift.

Art. 15

Reinbeitememnden treffer sine avgjørelser ved vedtak. For å kunne treffe et vedtak, kreves det at tre medlemmer stemmer for samme resultat. Er dette ikke mulig skal saken avgjøres av overprøvningsmemnden.

I visse saker kan lederen beslutte uten å høre de øvrige medlemmer. Dette gjelder beslutninger truffet under saksforberedelsen. Begrunnelsen er at dette er enkle og ukontroversielle saker hvor det er nødvendig med en rask avgjørelse. Endelig vedtak i en sak treffes alltid av hele memnden. Når det gjelder pålegg som skal utferdiget i medhold av art. 29 og 30, krever disse en rask avgjørelse og det er viktig at lederen får treffe vedtak alene. Følges ikke pålegget, og det er snakk om å betale konvensjonsavgift, treffer overprøvningsmemnden vedtaket (se art. 19).

mat čállojit 28. ja 29. artihkkaliid vuodul, galgá jođánit mearridit, ja danne lea deatalaš ahte jođiheaddji beassá mearridit oktonassii. Jus gohččosa eai čuovo, ja lea sáhka konvenšuvnadivvada máksimis, de mearrida dárkkistangoddi áššis (geahča 19. artihkkala).

Eurohpa konvenšuvnna, olmmošvuoigatvuodaid ja vuoddo friddjavuodaid birra (Eurohpa-konvenšuvdna), 6. artihkkala mielde leat ovttaskas olbmui dihto eavttuid vuodul vuoigatvuodat geahččalit ášši duopmostuolu ovddas. Jus dákkár eavttut gávdnojit, de galgá olmmoš beassat geahččalit ášši dárkkistangotti ovddas. Das galgá leat dakkár čohkiidus ja dakkár áššemeanudeapmi ahte deavdá Eurohpakonvenšuvnna duopmostuollogáibádusaid.

Art. 16

Boazoguohtunlávdegotti mearrádusaid sáhtta bidjat fápmui, vaikko vel váidojuvvojitge dárkkistangoddi. Dárkkistangoddi sáhtta mearridit ahte váidojuvvon mearrádusa fápmuibidjan galgá mañiduvvot. Njuolggadus ahte mearrádusa sáhtta bidjat fápmui vaikko mearrádus leage váidojuvvon, lea dárbbalaš, vai mearrádus mii gáibida jođanis doaimmaid ii báze fápmuibidjama haga ja vai áššebealit eai beasa mañidahttit mearrádusa ákkahis váidimiiguin.

Art. 17

Dárkkistangoddi njuolggadusat movt boazoguohtunlávdegoddi galgá doaibmat, čilgejuvvojit sierra mearrádusain mat čuvvot dán konvenšuvnna.

Kap. 5 Norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste

Dán kapihttalit leat álbmotgaskasaš orgána vuoddomearrádusaid. Kommišuvdna lea válljen gohčodit orgána norgga-ruota dárkkistangoddi rádjerasttildeaddji boazodoalu váste. Dát orgána sulástahhtá duopmostuolu.

Art. 18

Dárkkistangottis galget leat vihtta miellahtu mat nammaduvvojit njealji jahkái hávális. Goabbáge riikka nammada guokte miellahtu. Nubbi dain galgá leat láhkadovdi (jurista) gii lea bargan duopmárammáhis, ja nubbi galgá leat boazodoalli geas lea nana diehtu boazodoalus.

Dárkkistangotti jođiheaddjin galgá leat olmmoš gii lea eret goalmát davviriikkas, gii lea láhkadovdi ja lea bargan duopmárammáhis. Su galget dán guovtti riikka rádđehusat ovttasrádiid nammadit.

Go dárkkistangoddi galgá doaibmat duopmostuolloorgánan man mearrádusaid ii sáhte váidit, de lea eaktun ahte eanas miellahtut leat láhkadovdit. Goappaš riikkaid láhkadovdi miellahtuid bokte dáhkiduvvo dasa lassin ahte dárkkistangottis leat dárbbalaš dieđut našunála lágain. Dat guokte eará našunála miellahtu galgaba fuolahit ahte dárkkistangottis lea dárbbalaš diehtu boazodoalloáššiin.

Juohke miellahtus galgá leat persovnnalaš várrelahttu. Dáidet čuožžilit bealátvuohtagažaldagat, go boazodoallu ii leat nu stuora ealáhus goappáge riikkas. Dán berre erenoamážit vuhtiváldit go nammada persovnnalaš várrelahtuid.

Dárkkistangottis galgá leat sorjákeahces čáli (geahča 12. artihkkalis).

Art. 19

Dán artihkkalis čuožžot áššit main dárkkistangoddi sáhtta mearridit. Jus dárkkistangoddi galgá sáhttit meannudit áššiid, de ferte soames ovddidit áššiid dárkkistangoddi.

Dárkkistangoddi meannuda áššiid mat gusket konvenšuvnna rihkkumii dahje konvenšuvnna vuodul dahkan mearrádusaid rihkkumii. Čuožžu maiddá gii sáhtta sáddet ášši dárkkistangoddi. Dárkkistangoddi sáhtta duššefal de sáddet ášši jus ášši guoská dasa gii dan sádde.

Jus ii gárta dakkár eanetlohku mii daddjo 15. artihkkalis, de galgá dárkkistangoddi mearridit ášši, vrd. nuppi čuoggá. Dainna lágiin gárta dahkkojuvvo mearrádus buot áššiin máid álbmotgaskasaš orgánat meannudit.

Eurohpakonvenšuvnna 6. artihkkal addá ovttaskas olbmuid vuoigatvuoda geahččalit ášši duopmostuolu ovddas dihto eavttuid vuodul. Kommišuvdna lea gávnahan ahte dát eavttut fátmastit muhtun áššiid maid boazoguohtunlávdegoddi sáhtta mearridit. Dárkkistangottis lea dakkár čohkiidus ja dakkár áššemeanudeapmi ahte gokčá dáid gáibádusaid. Dáid áššiid sáhtta goalmát čuoggá mielde váidit dárkkistangoddi.

Jus čuožžilit soahpatmeahtunvuodas movt geavahit dahje movt dulkot konvenšuvnna, dahje ovttasbargošiehtadusa, de sáhtta dárkkistangoddi vidat čuoggá mielde geahččalit ášši. Nu movt mañemus lađđasis boahhtá ovdan, de ii sáhte našunála mearrádusaid geavahit iige dulkot. Dát mearkkaša ahte dárkkistangoddi ii sáhte mearridit earaláhkái go našunála duopmostuolus dahje eiseválddit leat dahkan áššis, mii guoská našunála mearrádusaide.

Vidat čuoggás boahhtá ovdan ahte rádđehusat sáhttet ovttasrádiid mearridit ahte rievttálaš ášši galgá dárkkistangoddi mearridit. Lea sáhka dak-

Etter art. 6 i den europeiske konvensjon angående menneskerettigheter og de grunnleggende friheter (Europakonvensjonen) har enkeltpersoner under visse forutsetninger rett til domstolsprøving. Foreligger slike forutsetninger, skal vedkommende kunne få prøvd sin sak av overprøvningsnemnden. Den har en slik sammensetting og en slik saksbehandling at den oppfyller Europakonvensjonens krav til domstol.

Art. 16

Vedtak truffet av reinbeitenemnden kan iverksettes selv om det påklages til overprøvningsnemnden. Overprøvningsnemnden kan bestemme at det påklagede vedtaket inntil videre ikke skal iverksettes. Denne regel om at et vedtak kan iverksettes til tross for at vedtaket er påklaget, er nødvendig for at et vedtak som krever raske tiltak ikke skal bli uten virkning og for at partene ikke skal kunne forsinke vedtak gjennom grunnløse klager.

Art. 17

Nærmere regler om hvordan virksomheten i reinbeitenemnden skal utøves beskrives i egne statutter som finnes som vedlegg til denne konvensjon.

Kap. 5 Den norsk-svenske overprøvningsnemnden for den grenseoverskridende reindrift

I dette kapittel gis de grunnleggende bestemmelser om det mellomfolklige organ som kommisjonen har valgt å kalle den norsk-svenske overprøvningsnemnden for den grenseoverskridende reindrift. Dette er et organ av domstolsliknende karakter.

Art. 18

Overprøvningsnemnden skal bestå av fem medlemmer som utnevnes for et tidsrom av fire år. Hvert land utnevner to medlemmer. Den ene av disse skal være jurist og ha erfaring fra dommeryrket og den andre skal være reindriftsutøver med bred kunnskap om reindriften. Overprøvningsnemnden skal ledes av en person fra et tredje nordisk land og skal være jurist og ha erfaring fra dommeryrket. Denne utnevnes av landene i fellesskap.

Siden overprøvningsnemnden skal fungere som et domstolsorgan hvis vedtak ikke kan påklages, er det en forutsetning at flertallet av medlemmene er jurister. Gjennom begge lands juristmedlem-

mer garanteres dessuten at overprøvningsnemnden har nødvendig kunnskap om nasjonal lovgivning. De to øvrige nasjonale medlemmer skal sørge for at det finnes nødvendig kunnskap i reindrifts-spørsmål.

Hvert medlem skal ha et personlig varamedlem. Det er sannsynlig at det vil oppstå habilitetsproblemer siden reindriften er en liten næring i begge land. Dette bør man være oppmerksom på når man utnevner personlige varamedlemmer.

Overprøvningsnemnden skal ha en uavhengig sekretær (se ovenfor under art. 12).

Art. 19

Denne artikkel inneholder en oppstilling av de saker overprøvningsnemnden kan treffe vedtak i. Felles for samtlige saker er at det kreves initiativ fra noen for at en sak skal kunne behandles av overprøvningsnemnden.

Overprøvningsnemnden behandler saker som gjelder overtredelse av konvensjonen eller vedtak truffet i medhold av konvensjonen. Videre angis det hvem som kan oversende en sak til overprøvningsnemnden. Man kan kun oversende en sak til overprøvningsnemnden hvis saken angår vedkommende.

Oppnås ikke slik majoritet som angitt i art. 15 skal saken, jfr. punkt to, avgjøres av overprøvningsnemnden. Slik får alle saker som skal behandles av de mellomfolklige organ en avgjørelse.

Artikkel 6 i Europakonvensjonen gir enkeltpersoner under visse forutsetninger en rett til domstolsprøving. Kommisjonen har vurdert det slik at en del av de saker som reinbeitenemnden har rett til å treffe vedtak i, faller inn under disse kriterier. Overprøvningsnemnden har en slik sammensetting og en slik saksbehandling at den oppfyller disse kravene. Disse sakene kan ifølge tredje punkt påklages til overprøvningsnemnden.

Oppstår det uenighet om anvendelsen eller tolkningen av konvensjonen, eller en samarbeid-savtale, kan saken ifølge punkt fem prøves av overprøvningsnemnden. Som det fremgår av siste ledd kan nasjonale bestemmelser ikke anvendes eller tolkes. Dette innebærer at nemnden ikke kan komme til et annet resultat enn det nasjonale domstoler eller myndigheter har gjort i en sak som gjelder nasjonale bestemmelser.

I punkt fem fremgår det at regjeringene i fellesskap kan bestemme at et rettslig spørsmål skal avgjøres av overprøvningsnemnden. Det handler om saker som ellers ikke kan avgjøres av nemnden.

kár áššiin máid dárkkistangoddi muđui ii sáhte mearridit.

Nuppi lađđasis boahdá ovdan ahte dárkkistangoddi sáhtá mearridit buhtadusaid ja konvenšuvnadivvadiid birra, vrd. 29.–32. artihkkaliid. Dáid njuolggadusaid geavahusa birra čilgejuvvo dain gullelaš artihkkaliin.

Art. 20

Jus dárkkistangottis galgá leat mearridanváldi, de fertejit buot vihtta miellahtu oassálastit. Jus eai boađe ovttá oaivili, mearriduvvo ášši dan oaivila vuodul mii oazžu eanemus jienaid.

Muhtun áššiin sáhtá jođiheaddji mearridit okto, gulakeahhtá eará miellahtuid. Dát leat mearrádusat mat leat dahkkon áššeráhkkanahhtimis. Duogázin galget leat dakkár álkis áššit, main ii leat mánggaoaivilvuohhta, ja maid dárbbasa hoahpus/jođánit mearridit. Álohii galgá leat ollislaš dárkkistangoddi mii dahká loahpalaš mearrádusa áššis. Lágalaš gohččosiin, mat čállojit 29. ja 32. artihkkaliid vuodul, galgá jođánit mearridit ja danne lea deatalaš ahte jođiheaddji beassá mearridit oktonassii. Jus gohččosa eai čuovo, ja čuožžila gažaldat galgágo konvenšuvnadivat máksojuvvot, de galgá ollislaš dárkkistangoddi mearridit áššis.

Dárkkistangotti mearrádusaid ii sáhte váidit. Dainna lágiin ii sáhte dárkkistangotti mearridan ášši váidit našunála duopmostullui. Jus nupástuvvet mávssolaš eavttut, de lea vejolaš ášši fas ođđasit geahččalit dárkkistangottis.

Art. 21

Dárkkistangotti mearrádusain, áššiin mat gusket buhtadusaid ja konvenšuvnadivvadiidda, galgá leat sierra láhkavuodđu bággegiid čađahit. Jus soames gáibida dákkár mearrádusa rievdaduvvot, de dárkkistangoddi sáhtá manjdit fápmuibidjama.

Dárkkistangottis lea ovddasvástádus gozihit ahte konvenšuvnadivvadat máksojuvvot. Jus divat ii máksojuvvo máksináigemearrái, de lea dárkkistangottis ovddasvástádus bearrat konvenšuvnadivvada. Buhtadusmearrádusaid galgá vuoigaduvvon olmmoš bearrat.

Art. 22

Dárkkilít njuolggadusat dasa movt dárkkistangoddi galgá doaibmat, čilgejuvvot sierra njuolggadusain mat čuvvot dain konvenšuvvna mielldušin.

Kap. 6 Oktasaš mearrádusat norgga-ruota boazoguohtunlávdegotti rádjerahttildeaddji boazodoalu váste ja norgga-ruota dárkkistangotti rádjerahttildeaddji boazodoalu váste

Art. 23

Dán artihkkala ulbmil lea ahte dát guokte riikka galget heivvolaš vugiin sáhttit bidjat dahje váldit eret doaimmaid mat leat biddjon boazoguohtunlávdegoddái dahje dárkkistangoddái, dallego goappaš riikkaid ráđđehusat leat ovttáoaivilis.

19. artihkkala viđat čuoggás leat konkrehtalaš rievttalaš nákkut, mat gusket dain guovtti riikka gaskasaš rádjerahttildeaddji boazodollui, ja máid ráđđehusat sirdet lávdegottiide. Ráđđehusat sáhttet maid 23. artihkkala vuodul sirdit eará áššiid boazoguohtunlávdegoddái dahje dárkkistangoddái. Sáhtá leat sáhka ovttaskas áššis dahje ahte lávdegottiid váldi viiddiduvvo dahje gáržžiduvvo bissovaččat. Dain guovtti lávdegottis galgá leat erenoamáš máhttu ja diehtu rádjerahttildeaddji boazodoalus.

Art. 24

Lávdegottit dárbbasit diehtit buot áššiid birra mat gusket rádjerahttildeaddji boazodollui. Danne galget duopmostuolut ja eará eiseválddit dieđhit lávdegottiide go dát gieđahallet dákkár áššiid.

Art. 25

Dán artihkkala doahpagat *sorjákeahtes* ja bealátkeahtes fertejit dulkojuvvot Eurohpaduopmostuolu (olmmošvuoigatvuodaid váste) bargodábiid mielde. Oanehaččat sáhtá dadjat ahte *sorjákeahtes*-doahpágiin lea áigumuššan eastadit eahpevuoigalaš váikkuheami ja doaba *bealátkeahtes* mearkkaša ahte áššiid meannudettiin ii galgga dáhttut iige háliidit vuoruhit muhtin áššebeali ovdaliigo nuppi. Miellahttu gii ii deavdde dáid eavttuid ii galgga oassálastit áššeráhkkanahhtimis iige mearrádusa dahkamis. Dát sáhtá leat áigeguovdil dannego sihke boazoguohtunlávdegottis ja dárkkistangottis galget leat boazodoallit miellahttun. Dakkár miellahttu dieđusge ii sáhte oassálastit áššeráhkkaneamis dallego ášši guoská su čerrui dahje boazoorohakkii.

Art. 26

Vai boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti miellahtut, ja earát geat barget áššiin, galget sáhttit bargat doaibmevaččat, de galgá dain olbmui leat vuoigatvuohhta rasttildit ráji gokko sin mielas lea dárbbalaš. Neavvut, mat gullet lávdegottiide, ja mat dárbbasuvvot sin barggus, galget maid sáhttit fievrividuvvot nuppi riikkii beroškeahhtá

I andre ledd fremgår det at overprøvningsnemnden kan treffe vedtak om erstatning og konvensjonsavgift, jfr. art. 29–32. For anvendelsen av disse reglene, se under de respektive artikler.

Art. 20

For at overprøvningsnemnden skal være beslutningsdyktig må samtlige fem medlemmer delta. Oppnås ikke enighet, avgjøres saken ved majoritetsvedtak.

I visse saker kan lederen treffe egne vedtak uten å høre de øvrige medlemmene. Dette gjelder vedtak under saksforberedelsen. Årsaken er at dette er enkle og ukontroversielle saker hvor det er nødvendig med en rask avgjørelse. Endelig vedtak i en sak treffes alltid av nemnden samlet. Når det gjelder pålegg som er utferdiget i medhold av art. 29 og 30 krever disse en rask avgjørelse og det er viktig at lederen kan treffe vedtak alene. Etterleves ikke pålegget, og det oppstår spørsmål om å betale konvensjonsavgift, er det den samlede overprøvningsnemnden som treffer vedtak i saken.

Overprøvningsnemndens vedtak kan ikke påklages. Slik kan en sak som er avgjort av overprøvningsnemnden ikke påklages til nasjonal domstol. Om det inntreffer endrede forutsetninger av betydning, er det mulig å få saken prøvd på nytt i overprøvningsnemnden.

Art. 21

Overprøvningsnemndens vedtak i saker om erstatning og konvensjonsavgift er særskilt tvangsgrunnlag. Om noen krever omgjøring av et slik vedtak har overprøvningsnemnden mulighet til å gi oppsettende virkning.

Overprøvningsnemnden har ansvaret for at konvensjonsavgiften betales. Betales den ikke innen forfallstid, har overprøvningsnemnden ansvaret for at konvensjonsavgiften inndrives. Vedtak om erstatning drives inn av den berettede.

Art. 22

Nærmere regler om hvordan virksomheten i overprøvningsnemnden skal utøves beskrives i egne statutter som finnes som vedlegg til denne konvensjon.

Kap. 6 Felles bestemmelser for den norsk-svenske reinbeitememnden for den grenseoverskridende reindrift og den norsk-svenske overprøvningsnemnden for den grenseoverskridende reindrift

Art. 23

Formålet med denne artikkel er at landene på en smidig måte skal kunne tilføre eller frata reinbeitememnden eller overprøvningsnemnden oppgaver når regjeringene i begge land er enig.

I art. 19 punkt 5 er det konkrete rettslige tvister som angår den grenseoverskridende reindrift mellom landene som overlates av regjeringene. Regjeringene kan videre med hjemmel i art. 23 overlate andre saker til reinbeitememnden eller overprøvningsnemnden. Det kan være en enkeltsak eller at nemndenes myndighetsområde utvides eller innskrenkes permanent. Disse nemndene kommer til å ha en særlig ekspertise i grenseoverskridende reindriftpørsmål.

Art. 24

Det er viktig at nemndene er informert om alle de saker som gjelder den grenseoverskridende reindrift. Domstoler og andre myndigheter skal derfor underrette nemndene når de får slike saker til behandling.

Art. 25

Begrepene *uavhengig* og *upartisk* i denne artikkel må tolkes i samsvar med Europadomstolens (for menneskerettighetene) praksis. Kortfattet kan det sies at *uavhengig* tar sikte på å utelukke muligheten for utilbørlig påvirkning og *upartisk* viser til at det ikke skal finnes noe ønske eller vilje til å foretrekke en part fremfor en annen. Et medlem som ikke oppfyller disse kriterier skal ikke delta i saksforberedelsen eller i avgjørelsen av vedtaket. Dette kan bli aktuelt ettersom det så vel i reinbeitememnden som i overprøvningsnemnden skal sitte reindrifutøvere. Et slikt medlem kan selvsagt ikke delta i saksforberedelsen av saker som berører dennes sameby eller reinbeitedistrikt.

Art. 26

For at reinbeitememndens og overprøvningsnemndens medlemmer, og andre som har befattning med saken, skal kunne utføre sitt arbeid på en fornuftig måte, skal disse ha rett til å krysse grensen der de finner det nødvendig. Utstyr tilhørende nemndene, og som trengs i deres arbeid, skal

duollonmearrádusain ja sisa- ja olggosfievrriidan-divvadiid mearrádusain.

Art. 27

Vai lávdegottit galget sáhttit doaimmahit barggu-set konvenšuvnna mielde, de berrejit dát iešheanalis beassat čadahit dárbblaš iskkademiid ja čielggademiid. Ovdal go áššis sáhttá mearridit, de soaitá leat dárbblaš geahčadit dahje earaláhkái iskkadit báikkálaš diliid. Áššeráhkkanettiin sáhttá boazoguohtunlávdegoddi dárbbášit dahkat iskkademiid seammaládje go dán áiggi dahket goappaš riikkaid boazodallohálddahasat. Boazoguohtunlávdegoddi soaitá maid dárbbášit veahá bearráigeahččat guovlluid gos váruha váttisvuodaid sáhttit čuožželit.

Sihke boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet dárbbášit váldit oktavuoda Norgga dahje Ruota eiseválddiin oažžun dihte dieđuid muhtin áššis. Danne berrejit lávdegottit sáhttit njuolga gulahallat norgga ja ruota eiseválddiiguin ja oažžut áššedovdiid veahkkin sierra čielggadanbarguide.

Art. 28

Goappaš riikkain lea geatnegasvuohta juolludit doarvái ruđa lávdegottiid doaimmaide. Sihke boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi galget ráhkadit jahkásaš bušeahta. Golut galget juogaduvvot ovttamađe goappaše riikkii.

Kap. 7 Konvenšuvnna rihkkun

Art. 29

Dát artihkal giedahallá njuolggadusaid go bohccot guhtot lobihemit guovllus, ja go ealut masttadit lobálaš dahje lobihis guovllus. Fuomášuhttojuvvo ahte boazoguohtunlávdegoddi sáhttá spiehkastit dán njuolggadusain mat čuvvot dás mañnelis, ja sáhttá maid mearridit sierra bearráigeahččan- ja guođohannjuolggadusaid jus muhtin guovllus orru dát leamen dárbblaš (geahča 13. artihkkala vuosttaš lađđasa, 5. ja 6. čuoggáid).

Vuosttaš lađas giedahallá go bohccot leat lobihemit guovllus, juogo nuppi riikkas dahje konvenšuvdna- dahje rádjeguohtunguovllus. Jus boazoguohtunlávdegoddi galgá čállit lágalaš gohččusa, de ferte muhtun, gii lea vaháguvvan, fuomášuhttit lávdegoddi bohccuid lobihis guohtuma. Dasa sáhttet leat mánggalágan sivat go bohccot leat lobihis guovllus, sáhttet diđolaččat dolvon bohccuid lobihis guovlui dahje ovttaskas bohccot soitet bázadan jođidettiin. Dákkár rihkkumiid berre iešguđetge láhkái meannudit. Go lávdegoddi galgá árvvoštallat galgágo čállit gohččosa, ja makkár gohččosa galgá čállit, de ferte vuhtiiváldit

dan vahága maid lobihis guohtun lea dagahan. Danne galgá son, gii váidá ášši, mitalit makkár vaháigiid ja heittotvuodaid lobihis guohtun lea mielddisbuktán.

Nubbi lađas giedahallá daid beliid go ealut leat masttadan lobálaš dahje lobihis eatnamiin nuppi riikkas dahje konvenšuvdna- dahje rádjeguohtunguovllus.

Boazoguohtunlávdegoddi sáhttá mearridit ahte eiseválddit, juoppá riikkas, galget čadahit gohččosiid mat leat mearriduvvon vuosttaš ja nuppi lađđasa vuodul. Riikkat galgetge danne ovdagihitii juo mearridit makkár eiseválddiiguin boazoguohtunlávdegoddi ja dárkkistangoddi sáhttet váldit oktavuoda.

Son, gean ovddasvástádus lea gozihit ahte bohccot máhcahuvvojit ruovttoluotta, dahje gii njuovvá ja vuovdá bohccuid, sáhttá soahpat boazoeaigádeddjiin man stuora buhtadus galgá máksojuvvot dán barggu ovddas. Jus áššebealit eai boađe ovttaoavilii, de mearrida dárkkistangoddi ášši.

Art. 30

Go konvenšuvdna rihkkujuvvo, lea dábálaččamus ránggáštusvuohti siiviilareivttálaš šlájasa. Go muhtun ii čuovo gohččosiid dahje mearrádusaid, dahje guođoha lobihisvuodas, de addo vejolašvuohta su geatnegahttit máksit konvenšuvdnadivvada. Dát divat lea muhtun muddui buhtadus dan vahága ovddas maid rihkkun sáhttá leat dagahan, ja muhtun muddui fas ekonomalaš ránggáštus mas lea ulbmil eastadit dákkár dáhpáhusaid.

Vuosttaš lađas giedahallá makkár gohččosiid lávdegottiid sáhttet fápmuibidjat go konvenšuvdna rihkkujuvvo, earret fal lobihis guođoheami, mii giedahallojuvvo nuppi lađđasis. Rihkkumat sáhttet leat iešguđetláganat ja ránggáštusaid ferte heivehit daid mielde. Konvenšuvdna ii mearrit makkár ránggáštusat leat vejolaččat. Gohččosat sáhttet sisttisoallat gohččumiid ahte galgá juoga bargojuvvot, dahje maiddái gielidit juoidá bargamis. Lávdegottit sáhttet ieža mearridit heivvolaš gohččosa. Gohččosis galgá boahit ovdan ahte jus dat ii čuvvojuvvo, de sáhttet geatnegahttojuvvot máksit konvenšuvdnadivvada.

Go lobihisvuodas guođohit, sáhttá dárkkistangoddi mearridit konvenšuvdnadivvada, vaikko gohččus ii leat čállojuvvon. 32. artihkkalis leat mearrádusat maid galgá vuhtiiváldit go mearrida konvenšuvdna divvada sturrodaga.

Art. 31

Ásahuvvo oktasaš norgga-ruota foanda masa konvenšuvdnadivat galgá máksojuvvot. Oassi ruđain galgá máksojuvvot buhtadussan dan čerrui

kunne bringes inn i det andre land uavhengig av tollregler og regler om inn- og utførselsavgifter.

Art. 27

For at nemndene skal kunne utføre sine oppgaver i følge konvensjonen bør de av eget tiltak kunne få utført nødvendige undersøkelser og utredninger. Før en sak avgjøres kan det bli aktuelt med befaringer eller andre undersøkelser av lokale forhold. Under saksforberedelsen kan det være aktuelt for reinbeitememnden å få gjort undersøkelser i likhet med hva som i dag gjøres innen begge lands reindriftsforvaltninger. For reinbeitememndens del kan det også bli aktuelt å utøve et visst tilsyn i områder der problemer kan forventes å oppstå.

For så vel reinbeitememnden som overprøvningsnemnden kan det oppstå behov for å henvende seg til en myndighet i Norge eller Sverige for å innhente opplysninger i en sak. Nemndene bør derfor fritt kunne kommunisere med norske og svenske myndigheter og få benytte sakkyndige for særskilte utredningsoppdrag.

Art. 28

Det påligger begge land å bevilge tilstrekkelige midler til nemndenes virksomhet. Reinbeitememnden og overprøvningsnemnden skal hver for sig opprette et årlig budsjett. Kostnadene skal fordeles likt mellom landene.

Kap. 7 Overtredelse av konvensjonen

Art. 29

I denne artikkel behandles reglene om når rein oppholder seg på ulovlig område, samt når rein sammenblandes på lovlig eller ulovlig område. Det gjøres oppmerksom på at reinbeitememnden har mulighet for å avvike fra reglene nedenfor og dessuten beslutte særskilte tilsyns- og vokteregele om det anses nødvendig i et område (se art. 13 første ledd punkt 5 og 6).

Første ledd handler om når rein oppholder seg ulovlig, enten i det andre land eller i et konvensjons- eller grensebeiteområde. For at reinbeitememnden skal utferdige pålegg kreves det at noen som lider skade eller ulempe av betydning gjør nemnden oppmerksom på det ulovlige oppholdet. Det ulovlige oppholdet kan ha flere ulike årsaker, alt i fra bevisst flytting inn på ulovlig område til at enkelte strørein blir igjen etter en flytting. Slike overtredelser bør behandles ulikt.

Ved vurderingen om pålegg skal utferdiges, og i tilfelle hvilke, må nemnden ta hensyn til den skade eller ulempe det ulovlige oppholdet har medført. Den som anmelder forholdet skal derfor oppgi hvilken skade og ulempe det ulovlige oppholdet har medført.

Andre ledd regulerer de tilfeller der sammenblanding av rein har skjedd på lovlig eller ulovlig beite i det andre landet eller i et konvensjons- eller grensebeiteområde.

Reinbeitememnden kan bestemme at myndighet i ett av landene skal gjennomføre pålegg fattet i medhold av første og andre ledd. Landene skal derfor på forhånd bestemme hvilke myndigheter som reinbeitememnden og overprøvningsnemnden kan henvende seg til.

Den som har ansvaret for at rein tilbakeføres, eller som slakter og selger rein, kan bli enig med reieneieren om hvilken erstatning som skal utmåles for dette. Blir ikke partene enige avgjøres spørsmålet overprøvningsnemnden.

Art. 30

Ved overtredelser av konvensjonen er den vesentligste reaksjon av sivilrettslig art. Når noen tilsidesetter pålegg eller vedtak, eller beiter ulovlig, gis det anledning til å idømme en konvensjonsavgift. Denne avgiften er en kombinasjon av godtgjørelse for den skade som overtredelsen kan ha medført og en økonomisk sanksjon med preventivt formål.

Første ledd behandler hvilke pålegg nemndene kan iverksette i anledning av overtredelser av konvensjonen, med unntak av ulovlig beiting som behandles i andre ledd. Overtredelsene kan være av ulik karakter og reaksjonene må tilpasses deretter. Konvensjonen regulerer ikke hvilke typer av reaksjoner som kan komme på tale. Det kan være pålegg om både å gjøre noe eller å unnlate å gjøre noe. Nemndene kan selv gjøre vedtak om et passende pålegg. Av pålegget skal det fremgå at om dette ikke etterleves, kan vedkommende måtte betale konvensjonsavgift.

Ved ulovlig beiting kan overprøvningsnemnden, uten at pålegg først er utferdiget, gjøre vedtak om konvensjonsavgift. I art. 32 finnes bestemmelser om hvilke hensyn som skal vektlegges når konvensjonsavgiftens størrelse fastsettes.

Art. 31

Det opprettes et felles norsk-svensk fond som konvensjonsavgiften skal betales til. Midlene skal benyttes dels til å betale erstatning til den sameby eller det reinbeitedistrikt som berøres av en over-

dahje boazoorohahkii masa rihkkun čuoheá, ja nubbi oassi galgá adnot eará doaimmaide mat ovddidit rádjeraštildeaddji boazodoalu. Eaktun máksit ruđa čerrui dahje boazoorohahkii lea ahte foanddas lea ruhta. Vaháguvvon čearru dahje boazoorohat galgá čájehit, makkár vahága rihkkun lea daguhan čerrui dahje boazoorohahkii. Son, gean lohket dagahan vahága, galgá beassat cealkit áššis.

Vuosttažettiin lea sáhka das ahte čájehit makkár liigegoluid čearru dahje boazoorohat leat gillán, dahje makkár sisabođu leat massán, rihkkuma geažil. Berre maiddá leat vejolaš, muhtun oktavuodain, mearridit buhtadusa árvvošteami vuodul go lea dáhpuhuvvan lobihis guođoheapmi ja heittotvuotta.

Art. 32

Dán artihkkalis leat njuolggadusat das makkár beliid dárkkistangoddi galgá vuhtiiváldit go mearrida konvenšuvnadivvada sturrodaga.

Vuosttaš lađas giedahallá lobihis guođoheami. Dárkkistangoddi galgá vuosttažettiin vuhtiiváldit vahága maid rihkkun lea dagahan guovllu boazodollui. Divat galgá leat dan mađe allat ahte buhte dan vahága maid rihkkun lea mielddisbuktán. Jus ii leat vejolaš álkis vugiiguin meroštallat man stuora vahága guođoheapmi lea mielddisbuktán, de ferte vahága sturrodaga mearridit árvvošteami vuodul. Dasto galgá lávdegoddi vuhtiiváldit makkár vejolašvuodát guoskevaš áššebealis leat hehttet lobihis guohtuma. Obbalaččat sáhtá dadjat ahte boazodoalus ferte rehkenastit ahte soames ovttaskas bohccot guhtot lobihis guovllus. Dát dáhpuhuvvá erenoamážit dain guovlluin gos eai leat lunddolaš oazit. Boazodoalli, gii viežžá ruovttoluotta bohccuidis mat leat lobihis eatnamis, ovdal liiggás guhkes áigi vássá, ii berre geatnegahttojuvvot máksit konvenšuvnadivvada. Loahpa loahpas galget eará bealit vuhtiiváldojuvvot rihkkuma oktavuodas. Jus omd. čájehuvvo ahte rihkkun dáhpuhuvvá dihto-dáhtolaččat, jeavddalaččat, dahje ahte rihkkun dáhpuhuvvai go ieža ledje rahpan áiddi, de galgá dát váikkuhit divvada sturrodaga nu ahte lea balddihahtti ovdamearkan. Jus rihkkuma duogážit leat dakkár dilálašvuodát maid olbmot eai sáhte váikkuhit, omd. eahpedábalaš ja váttis dálkkádagat dahje eará sullasaš áššit leat sivvan, de dát berre geahpidit divvada.

Nubbi čuokkis giedahallá dilálašvuodaid go gohčus ii čuvvojuvvo, ja makkár bealit de galget

váikkuhit divvada sturrodaga. Vahága viidodat ja eará dilálašvuodaid vuhtiiváldin maid rihkkun dagaha giedahallojuvvo ovddit lađđasis. Go gohččosa eai čuovo, de galgá divvada sturrodaga mearrideamis maiddá vuhtiiváldit guoskevaš áššebeali ekonomalaš dili. Gohččosiid ulbmil lea dábalaččat njulget dilálašvuoda. Danne galgá divvada sturrodaga árvvoštallat ovttaskas olbmo dahje čearu dahje boazoorohaga ekonomalaš dili ektui.

Go konvenšuvnadivat mearriduvvo, de ferte leat gorrelašvuotta dan ja rihkkuma gaskkas. Lávdegoddi sáhtá mearridit ahte ii geatnegahte máksit guođohandivvada.

Kap. 8 Sierra mearrádušat

Art. 33

Rádjeraštildeaddji boazodollui lea mávssolaš ahte bohccuid bealljemearkkat leat dan mađe iešguđetláganat ahte čielgasit oaidná mearkkas gii bohcco eaiggáduššá. Jus ovttasbargu rastá ráji galgá doaibmat, de galget dát eiseválddit geat mearkagirjái čálihit mearkkaid, dárkkistit ahte odđa mearka ii leat ovdalaččas juo anus dán guovllus. Ovttasbargu riikkaid gaskka galgá viiddiduvvot mearkkaid girjáičáliheami oktavuodas. Dán artihkkala mielde galgá nuppi riikka bealljemearkkaid girjáičálihaniseváldi viežžat cealkámuša nuppi riikka girjáičálihaniseválddis, ovdal go odđa mearka čálihuvo girjái. Vurdojuvvo ahte gulaskuddanáhusaid oaivilat deattuhuvvojit.

Art. 34

Jus našunála eiseváldi dahká mearrádusa mii guoská ovttaskas olbmo opmodahkii, sáhtá dát mearkkašit ahte guoskevaš olbmos lea vuoigatvuotta našunála lágaid mielde oazžut buhtadusa daid doaimmaid ovddas mat leat čadahuvvon su opmodagas. Seammaládje berre maiddá leat boazoguohtunlávdegotti ja dárkkistangotti dahkan mearrádusaid dáfus. Dákkár áššiid galget našunála orgánas geahččaluvvot ja riikkaid lágaid mielde.

Art. 35

Dan áigodagas go 1972-konvenšuvdna lea doaibman, leat Norgga ja Ruota hálddahusat rievdan. Ovdamearkka dihte leat Ruota “*lantbruksnämnden*” ja Norgga “*reindriftingsinspektør*” heaittihuv-

treddelse, dels til øvrig virksomhet som fremmer den grenseoverskridende reindrift. En forutsetning for at midler skal kunne utbetales til en sameby eller et reinbeitedistrikt er at det finnes midler i fondet. Det er opp til den skadelidende sameby eller reinbeitedistrikt å vise hvilken skade overtredelsen har ført med seg for byen eller distriktet. Den som utpekes som skadevolder skal høres.

Først og fremst handler det om å vise hvilke økte kostnader eller uteblitte inntekter overtredelsen har påført samebyen eller distriktet. Det bør også være mulig, i visse tilfeller, å beregne en skjønsmessig godtgjørelse for ulovlig beiting og ulemper.

Art. 32

I denne artikkel finnes regler om hvilke faktorer overprøvningsnemnden skal ta hensyn til når den fastsetter konvensjonsavgiftens størrelse.

Første punkt regulerer ulovlig beiting. Overprøvningsnemnden skal for det første ta hensyn til den skade overtredelsen har medført for reindriften i området. Avgiften skal være så høy at den erstatter den skade overtredelsen har medført. Om det ikke er mulig, med enkle metoder, å beregne beiteskadens størrelse, må skaden fastsettes til en skjønsmessig beløp. For det andre skal nemnden ta hensyn til hvilke muligheter vedkommendes har til å forhindre det ulovlige oppholdet. Rent allment kan det sies at man i reindriftsammenheng må regne med noe strørein på ulovlig område. Dette gjelder særlig i regioner der det ikke finnes naturlige grenser. En reindriftsutøver som innen rimelig tid henter og henter tilbake rein som har kommet inn på ulovlig område, bør derfor i alminnelighet ikke idømmes konvensjonsavgift. Til slutt skal øvrige omstendigheter ved overtredelsen telle med. Dersom man kan konstatere at overtredelsen f.eks. er forsettlig, skjer regelmessig, eller er muliggjort ved at man har åpnet et gjerde, skal dette påvirke avgiften i avskrekkende grad. Skjer overtredelsen på grunn av omstendigheter som er vanskelige å råde over, f.eks. uvanlige og vanskelige værforhold eller liknende bør dette være formildende.

I andre punkt reguleres det forhold at et pålegg ikke følges og hvilke omstendigheter som da skal få betydning for avgiftens størrelse. Når det gjel-

der hvilken skade ulovligheten har medført og hensynet til omstendighetene forøvrig, henvises det til hva som er anført i foregående ledd. Når et pålegg ikke følges skal man, når avgiftens størrelse bestemmes, også ta hensyn til vedkommendes økonomiske forhold. Hensikten med et pålegg er i de fleste tilfeller å rette opp et misforhold. Avgiftens størrelse må derfor avveies mot den enkeltes eller samebyens eller reinbeitedistriktets økonomiske forhold.

Når konvensjonsavgiften fastsettes må det finnes proposjonalitet mellom denne og overtredelsen. Nemnden kan unnlate å ilegge beiteavgift.

Kap. 8 Særskilte bestemmelser

Art. 33

Det er av stor betydning for den grenseoverskridende reindrift at reinmerker skiller seg fra hverandre på en slik måte at det klart fremgår hvem som eier reinen. For at samarbeidet over riksgrensen skal fungere må de myndigheter som registrerer reinmerker kontrollere at et nytt merke skiller seg fra et allerede eksisterende merke innen regionen. Samarbeidet mellom landene må derfor utvides ved registrering av reinmerker. Ifølge denne artikkel skal registreringsmyndigheten i ett land høre det andre landets registreringsmyndighet innen nytt reinmerke registreres. Det forutsettes at det legges stor vekt på høringsinstansens synspunkter.

Art. 34

Dersom en nasjonal myndighet treffer et vedtak som berører en enkeltpersons eiendom kan dette innebære at vedkommende ifølge nasjonal lovgivning har rett til erstatning for eventuelle inngrep. Tilsvarende bør gjelde vedtak truffet av reinbeitenemnden og overprøvningsnemnden. Slike saker skal prøves av nasjonalt organ og etter landets lovgivning.

Art. 35

I løpet av den tiden 1972-konvensjonen har vært virksom, har det skjedd forandringer innenfor forvaltningene i Norge og Sverige. Eksempelvis har "lantbruksnämnden" i Sverige og "reindrifts-

von, ja doaimmat mat gullet dáidda 1972-konvenšuvnna mielde leat sirdojuvvon “leanastivrii” ja “boazodoalloagronomii”. Muhtun čadahuvvon rievdadusat leat maiddá mielddisbuktán rievdadusaid daidda lágaide gokko konvenšuvdna lea dahkkon našunála láhkan. Muhtun oktavuodain eai leat rievadan 1972-konvenšuvnna, namalassii eai leat soahpan ođđa šiehtadusa Norgga ja Ruotta gaskkas dan birra ahte rievdadit 1972-konvenšuvnna. Ruotas lea našunála duopmostuollu hilgon mearrádusaid mat konvenšuvnna mielde leat dahkkon eiseválddis mii ii namuhuvo 1972-konvenšuvnna (rievdadus lea čadahuvvon dušše našunála lágain). Vai nu ii dáhpháhuva boahteáiggi, lea dát artihkal váldon mielde konvenšuvdnii. Artihkal galgá maid geavahuvvot orgánaid ektui, omd. jus čearru dahje boazoorohat našunála mearrádusaid bokte ožžot eará namaid dahje eará organisašuvvuogi.

Kap. 9 Loahppamearrádusat

Dán kapihttalas leat mearrádusat dohkkeheami (ratifiserema), fápmuibidjama j.e birra.

Art. 36

Dát konvenšuvdna boahdá 1972-konvenšuvnna sadjái ja šiehtadusa sadjái maid Norga ja Ruotta sohpe juovlamánu 13. beaivvi 1971, ja mii gusto boazoáiddiid ceggema ja ortnegisdoallama hárrái muhtun sajiin riikkaráji mielde (Jämtlandda leana ja Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkat).

Art. 37

Dán artihkkala mielde galgá konvenšuvdna dohkkehuvvot ja dohkkehanneavvut galget lonuhuvvot dihto báikkis ovdal cuoŋumánu 30. beaivvi 2002. Nugo dábálaččat, de gustojit dárogiel ja ruoŋagiel konvenšuvdnateavsttat dássáloga. Sáme giel jorgaleapmi addá sápmelaččaide vejolašvuoda lohkat konvenšuvnna iežaset gillii.

Art. 38

Konvenšuvdna galga biddjot fápmui miessemánu 1. beaivvi 2002 go 1972-konvenšuvdna heaitá doaibmamis. Konvenšuvdna galgá, nu movt dálá konvenšuvdna, gustot golbmalogi jagi. Ođđa ortnet lea evttohuvvon, ahte konvenšuvdna dan maŋnel gusto vel logi jagi, dahje guhkit, jus ii celkojuvvo eret.

4.2.3 Evttohuvvon lávdegottiid mearrádusat

Lávdegottiid oktasaš mearrádusat

Kantuvra ja bargoveahka

§ 1

Boazoguohtunlávdegottis ja dárkkistangottis galgá leat oktasaš kantuvra báikkis mii lea leanas dahje fylkkas gos boazoguohtunkonvenšuvdna gusto. Báikki mearridit dán guovtti riikka ráđdehusat ovttasráđiid. Lávdegottiin galgá leat boastačujuhus goappaš riikkain.

Dat riikka gos kantuvra lea, háhka ja goasttida heivvolaš kanturlanjaid.

§ 2

Lávdegottiin lea oktasaš čáli ja bargoveahka, jus dat lea. Lávdegottiid jodiheaddjiin lea ovddasvástáduš ráhkkanahhtit iežaset áššiid. Jodiheaddji ovddasvástáduš lea fuolahit ahte bargit doaimmahit bargguideaset ja ahte áššit, mat leat boahdán lávdegoddái, meannuduvvojit dađistaga. Virgáibidjaneavttut leat seammaláganat go eará almolaš ášahusaid virgeolbmui dan riikkas gos bargit leat biddjojuvvon virgái.

Čáli ii sáhte ráhkkanahhtit ášši dárkkistangođđái, jus lea seammá ášši ráhkkanahhtán boazoguohtunlávdegoddái. Dárkkistangotti jodiheaddji mearrida movt dáid áššiid galgá ráhkkanahhtit.

Lávdegottiid miellahtut čoahkkanit go guoskevaš jodiheaddjit leat gohččon čoahkkimii ja veahkin ráhkkanahhtet muhtun áššii.

Ekonomalaš hálddašepmi

§ 3

Ráđdehusat mearridit ovttasráđiid dárkkistangotti jodiheaddji doaibmabuhtadusa, ja mátkaja biebmobuhtadusa máksomeriid. Lávdegottiid eará miellahtuid doaibmabuhtadusa, ja mátkaja biebmobuhtadusa máksomeriid mearrida miellahtuid ruovtturiikka ráđdehus.

§ 4

Eará golut, mat gusket lávdegottiid doaimmaide, máksojuvvojit das maŋnil go jodiheaddji lágida máksima. Dákkár ulbmiliid váste galgá juolluduvvot doarvái ruhta lávdegottiide. Ruhtajuolludeami, masa dábálaččat goappaš riikkat leat máksán ovttaade, galgá dat eiseváldi olggosmáksit maid riikka ráđdehus mearrida maŋnil go lávdegoddi lea addán rehkega.

inspektør” i Norge opphørt og deres oppgaver etter 1972-konvensjonen er overtatt av “*länsstyrelsen*” og “*reindriftsagronomen*”. En del av de forandringene som er innført har også ført til endringer i den lovgivning der konvensjonen er gjort til nasjonal lov. I noen tilfeller har man unnlatt å gjøre forandring i 1972-konvensjonen, dvs. ikke truffet ny avtale mellom Norge og Sverige om forandring av 1972-konvensjonen. I Sverige har nasjonal domstol underkjent vedtak ifølge konvensjonen truffet av myndighet som ikke nevnes i 1972-konvensjonen (endringen har kun vært gjennomført i den nasjonale lovgivning). For å unngå lignende forhold i fremtiden er denne artikkel tatt inn i konvensjonen. Artikkelen skal også anvendes på organer, f.eks. om en sameby eller et reinbeitedistrikt gjennom nasjonale vedtak skulle få andre navn eller annen organisasjonsform.

Kap. 9 Sluttbestemmelser

Dette kapittel inneholder bestemmelser om ratifisering, ikrafttredelse m.m.

Art. 36

Denne konvensjon erstatter 1972-konvensjonen og protokoll den 13. desember 1971 mellom Norge og Sverige om oppføring og vedlikehold av reingjerder ved visse deler av riksgrensen (Jämtlands län og Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker).

Art. 37

Ifølge denne artikkel skal konvensjonen ratifiseres og ratifikasjonsinstrumentene utveksles på et bestemt sted senest den 30. april 2002. Som sedvanlig har den norske og den svenske konvensjonsteksten lik gyldighet. Den samiske oversettelsen gjør det mulig for samene å lese konvensjonen på sitt eget språk.

Art. 38

Konvensjonen skal tre i kraft 1. mai 2002 når 1972-konvensjonen løper ut. Konvensjonen skal, som den nåværende, være gyldig i tretti år. Et forslag til nyordning er at konvensjonen deretter skal gjelde for ytterligere ti år, eller lenger, om den ikke sies opp.

4.2.3 Forslag til statutter for den norsk-svenske reinbeitememnden og den norsk-svenske overprøvningsnemnden

Felles bestemmelser for nemndene

Kontor og personell

§ 1

Reinbeitememnden og overprøvningsnemnden skal ha et felles kontor på et sted som ligger i et län eller fylke der reinbeitekonvensjonen gjelder. Stedet bestemmes av de to lands regjeringer i fellesskap. Nemndene skal ha en postadresse i hvert land.

Passende kontorlokaler skaffes og bekostes av det land hvor kontoret ligger.

§ 2

Sekretær og eventuelt øvrig personell er felles for begge nemndene. Lederen i de respektive nemnder har ansvaret for forberedelsen av sine saker. Lederen har ansvaret for at de ansatte utfører sine arbeidsoppgaver og at innkomne saker behandles uten opphold. Ansettelsesvilkårene er de samme som for andre offentlige ansatte i det land de er tilsatt.

Sekretæren kan ikke forberede en sak i overprøvningsnemnden som vedkommende tidligere har forberedt i reinbeitememnden. Lederen i overprøvningsnemnden bestemmer hvordan disse sakene skal forberedes.

Nemndenes medlemmer møter etter innkalling fra sine respektive ledere og bistår ved foreberedelsen av enkelte saker.

Økonomisk forvaltning

§ 3

Overprøvningsnemndens leders godtgjørelse, samt reise- og kostgodtgjørelse, fastsettes av regjeringene i fellesskap. For øvrige medlemmer av nemndene fastsettes godtgjørelsen og satsene for reise- og kostgodtgjørelse av regjeringen i vedkommendes hjemland.

§ 4

Dekning av andre kostnader vedrørende nemndenes virksomhet skjer etter anvisning fra deres leder. Til slike formål skal tilstrekkelige beløp bevilges nemndene. Bevilgningen skal, som ho-

§ 5

Lávdegottiid rehketdoalu galgá sáddet guoskevaš departementii, ja dat galgá dárkkistuvvot nu movt ráđdehusat ovttasráđiid mearridit.

Obbalaš áššemeannudannjuolggadusat

§ 6

Áššebáhpirat ja eará cealkámušat mat bohtet lávdegottiide, sáhttet leat čállojuvvon juogo dáro-ruoŧa- dahje sámegillii. Njálmmálaš šiehtadallamiin sáhttet atnit daid seammá gielaide. Jus dárbbášuvvo jorgalit dahje dulkot, de lávdegottit mákset goluid.

Lávdegottiid čoahkkingirjiid ja mearrádusaid galget dilálašvuodaid mielde čállit ovttá dahje eanet gielaide.

§ 7

Lávdegottiid miellahtuin, virgáibiddjojuvvon bargiin ja earáin, geat bálkáhuvvojit bargat, lea jávohuššangeasku mearrádusaid birra maid lávdegottiid dahje daid jođiheaddjit leat dahkan, gitta dasságo mearrádus lea almmuhuvvon dohkálaš vugiin.

Lávdegottiid áššeráhkkanahhtimat eai leat almolaččat. Njálmmálaš šiehtadallamat leat almolaččat. Mearrádusat leat almolaččat dakka- viđe go lávdegotti miellahtut leat dan vuolláičállán.

§ 8

Miellahtuide geat oassálastet áššeráhkkanahhtimis, dahje leat mielde dahkamis loahpalaš mearrádusa áššis, gustojit čuovvovaš bealátvuohtanjuolggadusat:

- guoskevaš olmmoš ii galgga ieš leat áššebealli
- guoskevaš olmmoš ii galgga leat náitalan/ovttasássi ovttainge áššebeliin, iige galgga leat áššebeali eamisogalaš iige náittosdili bokte vulosmanni- ja bajásmanni linjjás, dahje doarásmanni linjjás gitta oambeliid/vilbeliid ráđjái.
- guoskevaš olbmos ii galgga leat virgáibidjagaskavuohta iige makkárge eará alebuš/vuolebušvuoda gaskavuohta áššebeliin
- eai galgga leat sierra dilálašvuodát mat dahket ahte hedjona luohttámuš dasa ahte guoskevaš olmmoš lea sorjákeahtes ja bealátkeahtes.

§ 9

Áššebealit sáhttet ohcat ja oažžut nuvttá riekteveahki, daid evtuid vuodul mat gustojit sin guoskevaš riikkain, sihke boazoguohtunlávdegotti áššiide ja dárkkistangotti áššiide.

§ 10

Áššebáhpirat ja eará cealkámušat galget čálalaččat dieđihuvvot áššebeliide ja eiseválddiide maid da ášši guoská, mat fas bealisteaset galget vástidit ahte leat vuostáiváldán báhpiriid. Jus vássá vahku nu ahte dákkár duođastus ii leat bohtán lávdegoddi, de galgá dát dieđihuvvot riikka stevdnetvihtana bokte. Erenoamáš dilálašvuodain sáhtta dieđáhusa almmuhit unnimusat ovttá aviissas maid dan guovllus dábálaččat lohket.

§ 11

Mearrádusain, maid sáhtta váidit, lea golbma vahku váidináigemearri. Váidinčálus galgá leat bohtán dárkkistangoddi dán áigodaga áiggis.

Boazoguohtunlávdegotti mearrádusat

§ 12

Ášši, mii ovddiduvvo boazoguohtunlávdegoddi, galgá sisttisoallat dieđuid mat dárbbášuvvojit, jus galgá sáhttit mearridit áššis. Jus lávdegoddi gávnna ahte áššebáhpirat leat váilevaččat mange láhkái, galgá lávdegoddi addit ohccái dihto áigemeari divvut boasttuvuođa. Jus boasttuvuođat eai divvojuvvo, de adnojuvvo ahte ášši ii leat ovddiduvvon.

§ 13

Jus boazoguohtunlávdegotti gávnna ahte ášši ii gula lávdegotti bargosuorggi siskkobeallái, de galgá hilgut ášši. Jus ášši ii hilgojuvo, de dát dieđihuvvo buot ášševuostebeliide maid diehtá, ávžžuhusain vástidit dihto áigemearrái.

Jus dárbbášuvvo, de galget áššebáhpirat sáddejuvvot maiddái daidda eiseválddiide maiddái ášši guoská guoskevaš riikkain, vaikko dát eai adnojuvvo leat áššebeallin.

§ 14

Lávdegotti áššeráhkkanepmi galgá leat čálalaš. Erenoamáš oktavuodain sáhtta lávdegoddi mearridit njálmmálaččat ráhkkanahhtit ášši.

§ 15

Jođiheaddji galgá dakkaviđe hilgut ášši jus:

- ášši ii leat ovddidan lunddolaš dahje juridihkalaš persovdna, mas lea doarváii gullelašvuolta áššái
- lea dakkár ášši maid lávdegoddi ii sáhte meanudit

Mearrádusaid dán láđđasa mielde dahká jođiheaddji oktonassii, muhto daid sáhtta váidit ollislaš lávdegoddi.

vedregel med likt beløp fra hvert land, utbetales av den myndighet som landets regjering beslutter etter rekvisisjon fra nemnden.

§ 5
Nemndenes regnskap skal sendes til aktuelt departement, og revideres slik regjeringene i fellesskap bestemmer.

Generelle saksbehandlingsregler

§ 6
Saksanlegg og øvrige uttalelser som kommer inn til nemndene kan være skrevet enten på norsk, svensk eller samisk. Ved muntlige forhandlinger kan de samme språk anvendes. I den grad oversettelse eller tolkning er nødvendig, betales kostnadene av nemndene.

Nemndenes protokoller og avgjørelser skal etter omstendighetene skrives på ett eller flere språk.

§ 7
Nemndenes medlemmer, ansatte og øvrige oppdragstakere har taushetsplikt om beslutninger truffet av nemnden eller dens leder inntil vedtaket er meddelt på behørig måte.

All saksforberedelse i nemndene er unntatt offentlighet. Muntlige forhandlinger er offentlige. Vedtak er offentlige straks de er undertegnet av alle medlemmene i nemnden.

§ 8
For de medlemmer som er med under forberedelsen av en sak, eller er med å treffe endelig vedtak i denne, gjelder følgende habilitetsregler:

- vedkommende må ikke selv være part i saken,
- vedkommende må ikke være gift/samboende med noen som er part i saken eller i slekt eller svogerskap i opp eller nedstigende linje eller i sidelinje så nært som søskenbarn,
- vedkommende må ikke være i et ansettelsesforhold eller annet over/underordningsforhold til en part i saken,
- det må ikke foreligge slike særlige omstendigheter som tilsier at tiltroen til vedkommendes uavhengighet og upartiskhet svekkes.

§ 9
Parter kan søke og få tilkjent fri rettshjelp, etter de vilkår som finnes i sine respektive land, til

saker både for reinbeitememnden og overprøvningsnemnden.

§ 10
Saksanlegg og øvrige uttalelser skal meddeles partene og berørte myndigheter skriftlig, som igjen plikter å svare at dette er mottatt. Er slik bekreftelse ikke innkommet innen en uke, skal dette meddeles gjennom landets stevnevitne. Hvis særlige forhold foreligger, kan meddelelsen skje via kunngjøring i minst en avis som er alminnelig lest i området.

§ 11
For beslutninger som kan påklages gjelder en klagefrist på tre uker. Klageskrivet må være kommet inn til overprøvningsnemnden innen denne tid.

Bestemmelser for reinbeitememnden

§ 12
En sak til reinbeitememnden skal inneholde de opplysninger som er nødvendig for å kunne ta stilling til saken. Finner nemnden at saksanlegget på noen måte er mangelfullt, skal den gi søker en viss frist til å rette feilen. Hvis feilen ikke rettes, anses saken for ikke innkommet.

§ 13
Finner reinbeitememnden at et saksanlegg er av en slik art at det ikke er innenfor nemndens arbeidsområde, skal det avvises. Avvises det ikke, meddeles dette til alle kjente motparter med oppfordring om å svare innen en viss frist.

Er det nødvendig skal saksanlegget også sendes til berørte myndigheter i de respektive land, selv om disse ikke er å betrakte som parter.

§ 14
Saksforberedelsen i nemnden skal være skriftlig. I særlige tilfelle kan nemnden beslutte muntlig saksforberedelse.

§ 15
Leder skal straks avvise saken hvis

- saken ikke er fremmet av fysisk eller juridisk person med tilstrekkelig tilknytning til saken,
- gjelder en sak som ikke kan behandles av nemnden.

Avgjørelser etter dette ledd treffes av leder alene, men kan påklages til den samlede nemnd.

§ 16

Go áššeráhkkanahhtin loahpahuvo, de galgá čálalaš mearrádus dahkkot farggamusat.

Dárkkistangotti mearrádusat

§ 17

Dárkkistangotti miellahttu galgá, ovdalگو algá ámmáhii, leat dahkan duopmárváli, dahje leat cealkán duopmárdáhkádusa iežas ruovtturiikkas.

§ 18

Dárkkistangotti ášši berre sisttisoallat

- guoskevaš áššebeliid ja eiseválddiid nama ja čujuhusa nu čielgasit go vejolaš,
- dilálašvuodaid maid atná alccesis doarjjan
- duođaštusaid, ja
- čuočuhusa maid ovddida.

Jus áššebáhpirat leat váilevaččat, de galgá lávdegotti jodiheadji addit sutnje, gii ovddida ášši, áigemeari divvut váilevašvuodaid. Jus váilevašvuodát eai leat divvojuvvon mearriduvvon áigái, de adnojuvvo ahte ášši ii leat buktujuvvon mean-nudeapmái.

§ 19

Jodiheadji galgá dakkavide hilgut ášši jus:

- ášši ii leat ovddidan lunddolaš dahje juridihkalaš persovdna mas lea doarvái gullevaš-vuohta áššái
- lea dakkár ášši maid lávdegoddi ii sáhte mean-nudit

Mearrádusaid dan láđđasa mielde dahká jodiheadji oktonassii, muhto daid sáhtta váidit ollislaš lávdegoddi.

§ 20

Ášši dieđihuvvo áššebeliide maid diehtá, ja sii ožžot cealkináigemeari. Dát cealkámuš galgá sisttisoallat dan mii čilgejuvvo §18 vuosttaš ladđasis, bustávain b–d.

Jus dárbbahuvo, galget áššebáhpirat maiddái sáddejuvot daidda eiseválddiide maidda ášši guoská guoskevaš riikkain, vaikko dát eai leat áššis áššebelít.

§ 21

Go cealkináigemearri vássá meaddel, de jodiheadji mearrida galgá go giedahallat ášši čálalaččat vai njálmmálaččat. Go leat stuora ja/dahje deatalaš áššit, dahje go okta áššebeliin dan gáibida, de berrejit dábálaččat dollojuvot njálmmálaš šiehtadallamat.

Jus ášši meannuduvvo čálalaččat, de ožžot buot áššebelít dihto áigemeari buktit dadja-

mušaid. Jus ášši meannuduvvo njálmmálaččat, de sohpet šiehtadallamiid áiggi ja báikki. Šiehtadallamiid ovdal, sáhtta joatkit ráhkkanahhtit ášši, muhto galgá leat geargan vahku ovdal šiehtadallamat álggahuvvot.

Jus ii goabbáge áššebelít boade šiehtadallamiidda, de sáhtta lávdegoddi juogo meannudit ášši dahje hilgut dan.

Jus lávdegoddi oaivvilda ahte ášši ii leat doarvái bures čuvgejuvvon, sáhtta dát viežžat eambo čuvgehusaid áššái.

§ 22

Áššeráhkkaneamis mearrida jodiheadji okto. Mearrádusaid sáhtta, jus dat loahpahit ášši dahje muhtun osiid áššis, váidit ollislaš lávdegoddi.

§ 23

Njálmmálaš šiehtadallamiidda bohtet dábálaččat áššebelít, vihttanat ja áššedovdit persovnnalaččat. Geavatlaš sivaidda geažil, sáhtta sin baicca dutkat telefuvnna bokte. Erenoamáš oktavuodain sáhtta lávdegoddi dohkkehit čálalaš raporttaid.

Ovdalگو sáhtta čilgehusa addit, de galgá mitalit nama, riegeadanbeaivvi, čujuhusa, virggi ja makkár oktavuoha lea áššebeliide. Dasto sii nevojuvvojit mitalit duođaid.

Áššebelít gohččot ieža iežaset vihttaniid ja áššedovdiid šiehtadallamiidda, ja sis lea ovddasvástádus dáid goluin.

Lávdegottis lea ovddasvástádus daidda duođaštangoluide maid ieš álggaha.

§ 24

Go čálalaš áššeráhkkanahhtin dahje njálmmálaš šiehtadallamat leat loahpahuvo, de galgá čálalaš mearrádus dahkkot nu jođánit go vejolaš.

§ 25

Go konvenšuvnadivat lea almmuhuvvon, de galgá juolludit 21 beaivvi áigemeari máksit divvada.

§ 26

Loahpahuvo ášši sáhtta ođđasit ovdandivvut go

- mearrádus lea dahkkon nu ahte muhtin áššebelít ii beassan cealkit áššis dahje ii beassan oassálastit njálmmálaš šiehtadallamiin, ja áššebelít sáhtta duođaštut ahte sus lei dohkálaš jávkanágga,
- leat ovdanbohtán ođđa dilálašvuodát mat čielgasit čájehit ahte mearrádus lea boastut, dahje
- mearrádusa vuodđun leat áššemeannudanboasttuvuodát, mat leat váikkuhan mearrádusa.

§ 16

Når saksforberedelsen er avsluttet skal skriftlig vedtak treffes snarest mulig.

Bestemmelser for overprøvningsnemnden

§ 17

Medlem av overprøvningsnemnden skal før tiltrødelse ha avlagt dommered eller dommerforsikring i sitt hjemland.

§ 18

En sak til overprøvningsnemnden bør inneholde:

- a) så fullstendig som mulig navn og adresse på berørte parter og myndigheter,
- b) de omstendigheter man påberoper seg,
- c) bevisoppgave, samt
- d) den påstand som legges ned.

Er det mangel ved saksanlegget, skal nemndens leder gi den som fremmer saken en frist til å rette mangelen. Er ikke mangelen rettet innen fristen, anses saken for ikke innkommet.

§ 19

Leder skal straks avvise saken hvis:

- a) saken ikke er anlagt av fysisk eller juridisk person med tilstrekkelig tilknytning til saken, eller
- b) gjelder en sak som ikke kan behandles av nemnden.

Avgjørelsen etter dette ledd treffes av leder alene, men kan påklages til den samlede nemnd.

§ 20

Saken meddeles kjente parter med en frist for uttalelse. Denne uttalelse skal inneholde det som er beskrevet i § 18 første ledd bokstav b–d.

Er det nødvendig skal saken også sendes til berørte myndigheter i de respektive land, selv om disse ikke er å betrakte som parter.

§ 21

Når fristen for uttalelse er gått ut, beslutter leder om saken skal behandles skriftlig eller muntlig. Ved store og/eller viktige saker, eller når en av partene krever det, bør det som hovedregel avholdes muntlige forhandlinger.

Behandles saken skriftlig, gis alle berørte en frist til å komme med ytringer. Behandles saken

muntlig, avtales tid og sted for forhandlingene. I tiden frem til disse kan fortsatt saksforberedelse finne sted, dog ikke senere enn en uke før forhandlingsmøtet.

Om begge parter uteblir fra forhandlingene, kan nemnden enten behandle saken eller avvise den.

Mener nemnden at saken ikke er tilstrekkelig opplyst, kan den innhente ytterligere opplysninger.

§ 22

Beslutninger under saksforberedelsen treffes av leder alene. Beslutningene kan, hvis de avslutter saken eller deler av denne, påklages til den samlede nemnd.

§ 23

Ved muntlige forhandlinger møter som hovedregel parter, vitner og sakkyndige personlig. Tilsier praktiske grunner det, kan de i stedet avhøres pr. telefon. I spesielle tilfeller kan nemnden tillate skriftlige rapporter.

Før forklaring avgis skal navn, fødselsdato, adresse, stilling og eventuell tilknytning til partene oppgis. Deretter skal de formanest til å forklare seg sant.

Partene innkaller selv sine vitner og sakkyndige og er ansvarlig for deres utgifter.

Nemnden er ansvarlig for utgiftene til den bevisførsel den selv iverksetter.

§ 24

Når den skriftlige saksforberedelsen eller de muntlige forhandlinger er avsluttet, skal skriftlig vedtak treffes snarest mulig.

§ 25

Når vedtak om konvensjonsavgift er meddelt, skal det gis enogtjue dagers frist til å innbetale avgiften.

§ 26

En avsluttet sak kan gjenopptas når

- a) vedtaket er truffet uten at en part fikk anledning til å uttale seg eller møte ved de muntlige forhandlinger og parten kan dokumentere at han hadde gyldig fravær,
- b) det er fremkommet nye omstendigheter som klart viser at vedtaket er feil, eller
- c) om det har forekommet saksbehandlingsfeil som har hatt betydning for vedtaket.

Norgga-ruota foandda njuolggadusat rádjerastildeaddji boazodoalu vást

§ 27

Norgga-ruota foandda hálldašeami njuolggadusaid mearridit ráđđehusat ovttasráđiid, boazoguohtunlávdegotti dieđiheami maŋnil.

4.3 Kommišuvnna evttohus – konvenšuvdnaguovllušiehtadus

Kommišuvdnaevttohusa art. 8 vuodul galgá ása-huvvot sierra šiehtadus man gohčoda “*konvensjonsområdeprotokoll*” (konvenšuvdnaguovllušiehtadus). Šiehtadus válddáha formálaš mearriduvvon rájiid, ja guođohanáigodagaid go dat dárbbášuvvojit, daidda konvenšuvdnaguovlluide ja rádjeguohtunguovlluide mat evttohuvvojit ása-huvvot Norggas ja Ruotas, vrd. kap 4.1. Guovllut čilgejuvvojit evttohusa kártagirjjázis (kárttat 1–46). Geográfalaš namat maid šiehtadusas geavahit, leat váldon almmolaš kárttain; Norggas leat Statens kartverk (Stáhta kártadoaimmahaga) M-711 kárttat ja Ruotas leat Lantmäteriet “*Röda Kartan*”. Koordináhtat čujuhit kártaide.

4.3.1 Romssa ja Norrbottena davágeaži regioidna

Dolpi konvenšuvdnaguovlu Geaggáma čearu vást

Davil: Riikarájis golmmariika rádjemarkkas, Golddajávrris ja Govdajoga mielde gitta Govdajávraí, ja das viidáseappot čázadaga mielde Čazajávraí, dán jávrris mielde davimus luovtta rádjaí (koord. X469568, Y7676869), das jogaža mielde Siktaguras ja Gaskasuorggis dohko Čoaigidanvuovddijohkii (Kitdalselva), dán joga mielde Omasvutnii (Storfjord), vuona mielde ja Čiekŋaleanu mielde (Signaldalelva) gitta geidnuí E6, ja dasto dán geainnu Gárgámii (Nordkjotsbotn), das Bahccavuona mielde (Ballsfjorden) Gárgámis Sørkjosenii. Oarjin: Njuolga linjjás Kjoselva oivošiš (koord. X431426, Y7680211) Stuarajávrris (Storvatnet) davimus luovtta rádjaí (koord. X432918, Y7675123), Stuarajávrris mielde gitta lulimus luovtta rádjaí (koord. X432776, Y7672860), das viidásit njuolga linjjás Ándor-

jávrris oarjedavimus luovtta rádjaí (koord. X431195, Y7670635), dán jávrris mielde lulimus luktii (koord. X432113, Y7669074), das njuolga linjjás Svensborgselva njálbmái Geatkejávrris, das viidásit Geatkeeanu mielde Øverbygd rádjaí. Lulil: Målselva Øverbygd rájis Vuolit Rostojávraí, viidásit Rostoeanu mielde Rostojávraí (Store Rostavatn) ja dán jávrris mielde gitta riikarádjaí Riksrøys 287 bokte. Nuortan: Riikarádjaí Rostojávrris rájis golmmariika rádjemarkkii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 1.

Saivomuotka konvenšuvdnaguovlu Basevuovddi boazoorohaga vást

Guođohanáigodat: golgotmánu 1.beavvis cuonmánu 30.beavvá.

Oarjin: Muonioälv rájis Kallojärvi buohta (koord. X1803302, Y7584460), njuolga linjjás dán jávrris badjel Kuoppajávraí (koord. X1802225, Y7584192), viidásit das njuolga linjjáid mielde Hanhijärvet (koord. X1798927, Y7580498) – Jupukkajärvi (koord. X1800327, Y7577443) – Kelojärvi (koord. X1797065, Y7575356) – Kalattomajärvi (koord. X1796943, Y7570336) – Nuulankijärvi (koord. X1800089, Y7567695) – Rukojärvi (koord. X1803242, Y7564670). Lulil: Čázadat Rukojärvi rájis badjel Rukolompolo gitta dan rádjaí gos jogaš rasttida vuovdegeainnu mii maná Tervaharjut (koord. X1804708, Y7565997), das njuolga linjjá mielde Heinäjärvet (koord. X1813433, Y7564896), das njuolga linjjá mielde Muodosjávraí (koord. X1816746, Y7565990) ja gitta geaidnu 400 rádjaí Kahtovaara buohta (koord. X1815013, Y7570293). Nuortan og davil: Geaidnu 400 maŋemus namuhuvvon báikkis gitta buohta Noijanpolanvaara (koord. X1815688, Y7570436), dán báikkis njuolga nuorttas Muonioälv rádjaí (koord. X1803962, Y7584601), viidásit Muonioälv mielde gitta Kallojärvi buohta.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 2.

Likká konvenšuvdnaguovlu Lávnjitvuomi čearu vást

Davil: Rostojávrris Riksrøys 287, Rostoeanu mielde Vuolit Rostojávraí, dán jávrris mielde ja Rostojoga bokte dasságo jogat manne oktii Dieváideanuin (Divielva) Rostanes bokte. Oarjin: Dieváideatnu Rostanes rájis gitta Hávgajoga oivošii maŋemus namuhuvvon jogas. Lulil: Hávgajohka Dieváideanu rájis bajás gitta Hávgajávrris oivošii, das njuolga linjjás Gorvvejávrris orjješdavimus luovtta rádjaí riikaráji bokte. Nuortan: Riikarádjaí Gorvvejávrris Rostojávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 3.

Bestemmelser om det norsk-svenske fondet for den grenseoverskridende reindrift

§ 27

Regler for forvaltningen av det norsk-svenske fondet fastsettes av regjeringene i fellesskap etter initiativ fra reinbeitememnden.

4.3 Kommisjonens forslag til konvensjonsområde-protokoll

I samsvar med art. 8 i kommisjonens forslag til konvensjon skal det opprettes en egen protokoll benevnt "*konvensjonsområdeprotokollen*". Denne protokollen beskriver de formelt fastsatte grensene, og i aktuelle tilfeller beitetider, for de konvensjonsområder og grensebeiteområder som er foreslått etablert i Norge og i Sverige, jfr. kap. 4.1. Områdene er beskrevet i innstillingens karthefte (kart 1–46). De geografiske navnene som benyttes i protokollen er hentet fra offisielle kartverk; i Norge kartserien M-711 fra Statens kartverk og i Sverige "*Röda Kartan*" fra Lantmäteriverket. Koordinatene refererer seg til de respektive kartene.

4.3.1 Region Troms og nordlige Norrbotten

Dolpi konvensjonsområde for Könkämä sameby
I nord: Fra riksgrensen ved treiksrøysa, langs Golddajávri og Govdajohka til Govdajávri, videre vassdraget til Čazajávri, langs denne innsjøen til dens nordligste vik (koord. X469568, Y7676869), videre langs bekken i Siktagura og Gaskasuorgi til Čoalgedanvuovddijohka (Kitdalselva), langs denne elven til Storfjord, langs fjorden og Čieknjaleatnu (Signaldalelva) til vei E6, videre langs denne veien til Gárgán (Nordkjøsbotn), videre Báhhcavuotna (Ballsfjorden) fra Gárgán til Sørkjosen. I vest: I rett linje fra Kjoselva's utløp (koord. X431426, Y7680211) til Stuorajávris (Storvatnet) nordligste vik (koord. X432918, Y7675123), langs Stuorajávri til dens sørligste vik (koord. X432776, Y7672860),

videre i rett linje til Ándorjávri's nordvestligste vik (koord. X431195, Y7670635), denne innsjøen til dens sørligste vik (koord. X432113, Y7669074), derifra i rett linje til Svensborgselva's utløp i Geatkejávri, videre Geatkeatnu til Øverbygd. I sør: Måselva fra Øverbygd til Vuolit Rostojávri, videre etter Rostoeatnu til Rostojávri (Store Rostavatn) og denne innsjøen frem til riksgrensen ved Riksrøys 287. I øst: Riksgrensen fra Rostojávri til treiksrøysa.

Områdets grenser er inntegnet på kart 1.

Saivomuotka konvensjonsområde for Helligskogen reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

I vest: Fra Muonioälv på høyde med Kallojärvi (koord. X1803302, Y7584460), i rett linje over denne innsjøen til Kuoppajärvi (koord. X1802225, Y7584192), videre i rette linjer til Hanhijärvet (koord. X1798927, Y7580498) – Jupukkajärvi (koord. X1800327, Y7577443) – Kelojärvi (koord. X1797065, Y7575356) – Kalattomajärvi (koord. X1796943, Y7570336) – Nuulankijärvi (koord. X1800089, Y7567695) – Rukojärvi (koord. X1803242, Y7564670). I sør: Vassdraget fra Rukojärvi over Rukolompolo frem til der bekken krysser skogsveien til Tervaharjut (koord. X1804708, Y7565997), derifra i rett linje til Heinäjärvet (koord. X1813433, Y7564896), videre i rett linje til Muodosjärvi (koord. X1816746, Y7565990) og frem til vei 400 på høyde med Kahtovaara (koord. X1815013, Y7570293). I øst og nord: Vei 400 fra sist nevnte punkt til på høyde med Noijanpolanvaara (koord. X1815688, Y7570436), fra dette punkt rett østover til Muonioälv (koord. X1803962, Y7584601), videre Muonioälv opp til på høyde med Kallojärvi.

Områdets grenser er inntegnet på kart 2.

Likká konvensjonsområde for Lainiovuma sameby

I nord: Fra Rostojávri ved Riksrøys 287, etter Rostoeatnu til Vuolit Rostojávri, langs denne innsjøen og Rostojohka til sammenløpet med Dieváideatnu (Divielva) ved Rostanes. I vest: Dieváideatnu fra Rostanes opp til Hávgajohka's utløp i sist nevnte elv. I sør: Hávgajohka fra Dieváideatnu opp til utløpet fra Hávgajávri, derifra i rett linje til Gorvvejávri's nordvestligste vik ved riksgrensen. I øst: Riksgrensen fra Gorvvejávri til Rostojávri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 3.

Skaitelandet/Anttis konvenšuvdnaguovlu boazorohagaide Gielas, Stálonjárga ja Meavki
Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beaivvis cuonomanu 30. beaivái.

Oarjin ja lulil: Dan bokte gokko Duortnoseanu (Torneälv) rasttida lappmarksgränsen gitta dan rádjái gokko dát rádjái rasttisa Myllyjoki, das njuolga linjjás Järvikaiset (koord. X1774920, Y7501994) ja viidásit ruovttoluotta Duortnoseanu (Torneälv) rádjái, vulos Juopakoski mielde (koord. X1779438, Y7502732), dán jogas viidásit Paavosaari rádjái (koord. X1812979, Y7480732) Lehonsuantos. Nuortan: Njuolga linjjás Paavosaari rájis jávrráža rádjái (koord. X1809124, Y7485839) nuorttavvelis Saukkuvuoma ja viidásit Pellijoki (koord. X1809214, Y7486510), dán jogaš mielde gitta Pellijärvái (koord. X1800976, Y7492407), das njuolga linjjás Ainettijoki nuortalulimus čihkii (koord. X1799336, Y7494487), viidásit joga mielde, Ainettijoki mielde, gitta Lainioälv rádjái, Lainioälv mielde bajás Rauvoskoski (koord. X1790919, Y7518142). Davil: Mañemus namuhuvvon báikkis Lainioälv:s Saarijärvái (koord. X1789361, Y7517665), viidásit njuolga linjjás badjel Tonkijärvi ja Liikamaa gitta dasa gos lappmarksgränsen rasttida Duortnoseanu (Torneälv).

Guovllu rájiid leat merkejuvvon kárttas 4.

Ánjavuopmi konvenšuvdnaguovlu Sárevuomi čearu váste

Davil: Riikarájis Gorvvejávrrri orješdavimus luovtta rájis njuolga linjjás Hávgajoga oivošii Hávgajávrris, das viidásit Hávgajoga mielde Dievaidetnui ja dán eanu mielde Målselva rádjái, Målselva mielde Gaedgeseanu (Kirkeselva) oivošii Øverbygd bokte. Oarjin: Gaedgeseanus Øverbygd rájis Jordbrua rádjái (koord. X423356, Y7637210) Gaedgesbađa bokte, dán báikkis ja njuolga linjjás Gaedgesčohkka (Kirkestinden) aláži 1677, das viidásit njuolga linjjás Tindtjørna oarjjimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Gaskasjåkka njálbmái Álddesjávrris. Lulil: Álddesjávrrri mielde ja Lenesjávrrri mielde gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarádji Lenesjávrris Gorvvejávrrái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 5.

Duoddaras (Láirevággi) konvensjonsområde Talma čearu váste

Davil: Lenesjávri (Leinavatn) riikarájis viidásit Aldesjávri (Altevatnet) mielde ja Aldesjoga (Barduelva) mielde gitta Sørdalselva oivošii Øyvoll bokte. Oarjin: Sørdalselva rájis dan namuhuvvon oivošis gokko jogat manne oktii Grensevatnan ja Riksrøys 272 rádjái riikarájis. Lulil ja nuortan:

Riikarádji Riksrøys 272 rájis (Pålnoröset) Lenesjávrrái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 6.

Njuoravuopmi konvenšuvdnaguovlu Gielas boazorohaga váste

Lulil: Ruovdemáđi riikarájis jávrrážiidda (koord. X1617178, Y7596055) mat leat dakka nuortta-bealde Tornehamn kapealla. Nuortan: Mañemus namuhuvvon báikkis njuolga linjjás Riksrøys 272 (Pålnoröset) rádjái. Davil ja oarjin: Riikarájis Riksrøys 272 rájis dan báikái gokko ruovdemáđi rasttida riikaráji.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 7.

Báhcajeagil konvenšuvdnaguovlu Gielas boazorohaga váste

Oarjin ja lulil: Čázádat Torneträsk – Dárikrsøysajávri – Jiegajávri – Alajávri – Váhkujávri – Nuorajávri gitta Kallojärvái. Nuortan ja davil: Kallojärvi rájis čázádaga mielde Lulip Vuolusjávri – Davip Vuolusjávri, mañemus namuhuvvon jávrrri orjjesdavimus luovtta rájis njuolga linjjás Lulip Stálujávrrri nuortalulimus luktii, viidásit čázádaga mielde Lulip Stálujávri – Stálujohka – Korttojärvi – Torneträsk.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 8.

4.3.2 Davágeaži Nordlánda ja gaska ja lulágeaži Norrbotten regioidna

Beatnakvuobmi konvenšuvdnaguovlu Gabna čearu váste

Davil: Guovllurádjái Nordlánda ja Romssa boazoguovllu gaskka riikarájis ruovdemáđi mielde Gätterat stášuvdnii. Oarjin: Vuolga Gätterat stášuvnnas Ruoidnačohkkii (alloadat 1360) Ruoidnajávrrri lulimus báikái, dan rájis njuolga linjjás Beajojiekna rádjái (aláš 1475), das manná njuolga linjjás Váhttečohkkii (aláš 1494), das manná njuolga linjjás Basejávrrri davimus luktii, das fas manná dan seammá jávrrri lulimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás (badjel Basejiekna jiehki) Leirvatnet nuorttimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás allodaga 1379 aláži. Lulil: Aláš 1379 rájis njuolga linjjás jiehki mielde lulábeali Sealggajávrrri aláš 1289 rádjái, das njuolga linjjás hengge mielde Ákšu rádjái, das njuolga linjjás badjel Čunojávrrri ja dan jávrrri nuorttimus luovtta rádjái, das manná dan báikái gokko rádjái gaskal Gabna ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 263 bokte. Nuortan: Riikarádji Riksrøys 263 rájis davás dan báikái gos guovllurádjái gaskal

Skaitelandet/Anttis konvensjonsområde for reinbeitedistriktene Gielas, Hjerttind og Mauken.

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

I vest og sør: Fra der Torneälv krysser lappmarksgrensen og frem til hvor denne grensen krysser Myllyjoki, derfra i rett linje til Järvikaiset (koord. X1774920, Y7501994) og videre tilbake til Torneälv, nedover Juopakoski (koord. X1779438, Y7502732), videre etter denne elven til Paavosaari (koord. X1812979, Y7480732) i Lehonsuanto. I øst: I rett linje fra Paavosaari til et tjern (koord. X1809124, Y7485839) nordøst for Saukkuvuoma og videre til Pellijoki (koord. X1809214, Y7486510), denne bekken opp til Pellijärvi (koord. X1800976, Y7492407), herfra i rett linje til Ainettijoki's sørøstligste krok (koord. X1799336, Y7494487), videre etter elven Ainettijoki frem til Lainioälv, etter Lainioälv opp til Rauvoskoski (koord. X1790919, Y7518142). I nord: Fra sist nevnte punkt i Lainioälv til Saarijärvi (koord. X1789361, Y7517665), videre i rett linje over Tonkijärvi og Liikamaa frem til der lappmarksgrensen krysser Torneälv.

Områdets grenser er inntegnet på kart 4.

Änjavuopmi konvensjonsområde for Saarivuoma sameby

I nord: Fra riksgrensen ved Gorrvejavris nordvestligste vik og i rett linje til Håvgajohka's utløp fra Håvgajávri, videre etter Håvgajohka til Dievåiteatnu og denne elven til Målselva, langs Målselva til Gaedgeseatnus (Kirkeselva) utløp ved Øverbygd. I vest: Gaedgeseatnu fra Øverbygd til Jordbrua (koord. X423356, Y7637210) ved Gaedgesbatta, fra dette punkt og i rett linje til Gaedgesčakkas (Kirkestinden) topp 1677, videre i rett linje til Tindtjørna's vestligste vik, herfra i rett linje til Gaskasjjákka's utløp i Aldesjávri. I sør: Langs Aldesjávri og Lenesjávri frem til riksgrensen. I øst: Riksgrensen fra Lenesjávri til Gorrvejavri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 5.

Duoddaras konvensjonsområde for Talma sameby

I nord: Lenesjávri (Leinavatn) fra riksgrensen og videre langs Aldesjávri (Altevatnet) og Aldesjåkka (Barduelva) frem til Sördalselva's utløp ved Øyvoll. I vest: Sördalselva fra nevnte sammenløp til Grensevatnan og Riksrøys 272 på riksgrensen. I sør og øst: Riksgrensen fra Riksrøys 272 (Pålnoröset) til Lenesjávri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 6.

Njuoravuopmi konvensjonsområde for Gielas reinbeitedistrikt

I sør: Jernbanen fra riksgrensen til tjernene (koord. X1617178, Y7596055) like øst for Tornehamn kapell. I øst: En rett linje fra sistnevnte punkt til Riksrøys 272 (Pålnoröset). I nord og vest: Riksgrensen fra Riksrøys 272 til det punkt der jernbanen krysser riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 7.

Báhcajeagil konvensjonsområde for Gielas reinbeitedistrikt

I vest og sør: Vassdraget Torneträsk – Dárikrsøy-sajávri – Jiegajávri – Alajávri – Váhkujávri – Nuorajávri frem til Kallojärvi. I øst og nord: Fra Kallojärvi etter vassdraget Lulip Vuolusjávri – Davip Vuolusjávri, fra sistnevnte innsjø nordvestligste vik i rett linje til Lulip Stálujávris sørøstligste vik, videre vassdraget Lulip Stálujávri – Stálujohka – Korttojärvi – Torneträsk.

Områdets grenser er inntegnet på kart 8.

4.3.2 Region nordlige Nordland og mellomste og sørlige Norrbotten

Beatnakvuopmi konvensjonsområde for Gabna sameby

Mot nord: Områdegrensen mellom Nordland og Troms reindriftsområder fra riksgrensen etter jernbanen til Gátterat stasjon. Mot vest: Fra Gátterat stasjon til Ruoidnačohkka (høyde 1360) til sørligste punkt av Ruoidnajávri, deretter i rett linje til Beajojiekna (topp 1475), derfra i rett linje til Váhttečohkka (topp 1494), derfra i rett linje til nordligste bukt i Basejávri, derfra til sørligste bukt i samme vann, derfra i rett linje (over isbreen Basejiekna) til østligste bukt i Leirvatnet, deretter i rett linje til toppen av høyde 1379. Mot sør: Fra topp 1379 i rett linje langs isbreen sør for Sealggajávri til topp 1289, derfra i rett linje langs fjellskrent til Ákšu, derfra i rett linje over Čunojávri til denne innsjøens østligste bukt, derfra til det punkt der grensen mellom Gabna og Laevas møter riksgrensen ved Riksrøys 263. Mot øst: Riksgrensen fra Riksrøys 263 nordover til det punkt der områdegrensen mellom Nordland og Troms møter riksgrensen ved jernbanen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 9.

Nordlándda ja Romssa bohtet oktii riikarájiin ruovdemáđi bokte.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 9.

Nuorjonjunni konvenšuvdnaguovlu Laevas čearu vástte

Davil: Dan báikkis álgá gokko ráđji gaskal Gabna ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 263 bokte, viidásit njuolga linjjás Gállančohkkii (aláš 1171), njuolga linjjás Stohkkenjunnái (aláš 1226), das njuolga linjjás oarjjás Čáihavárrái (aláš 1381), das jiehkki badjel aláži 1727 (nuortadavvelis Durmålstind), das manná Rundtuva ráđjái (alldat 474) Sørtdalen:s, das njuolga johkii (koord. X605538,Y7561408). Oarjin ja lulil: Sørrelva mielde Rundtuva buohta, viidásit Kobbrelva mielde Nuorjjojárái (Kobbvatnet), das viidásit nuortalulimus luovtta ráđjái Nuorjjojárriis, das manná Nuorjjojoga mielde, Guovdelisjárri ja Vanasjárri mielde dan báikái gos ráđji gaskal Laevas ja Girjas manná oktii riikarájiin Riksrøys 259 bokte. Nuortan: Riikaráji mielde dan báikkis gokko ráđji gaskal Laevas ja Girjas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 259 bokte, dan báikái gokko ráđji gaskal Gabna ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 263 bokte.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 10.

Skávhlá konvenšuvdnaguovlu Girjas čearu vástte

Davil: Nuorjonjuni konvenšuvdnaguovllu lulábeali ráđji riikarájis Riksrøys 259 bokte Nuorjjojárái, das čázadaga mielde joganjálbmái Skjomenfjorden:i, ja das Skjomenfjordena dasságo dat nohka. Oarjin: Orohatráji mielde gaskal Skjomen ja Frostisen boazoorohagaid ja Sørskjomen:i, das manná Frostisen boazoorohakkii joga-oivošii lulábeali Frostisen-dálu, dan rájis manná jogaža mielde Ruostajiehkái (Frostisen), njuolga linjjás jiehkki badjel davágeaži Bukkevatnet:a nuorttamus luovtta ráđjái, das čázadaga mielde lulit Bukkevatnet ráđjái ja das viidásit Geitvatnet ráđjái. Lulil: Geitvatnet rájis čázadaga mielde Guovdelasjárái, dán jávri mielde Forsvatnet ráđjái ja Siidasjárái dan báikái gos ráđji gaskal Girjas ja Baste bohtet riikaráđjái, viidasit riikaráji mielde dan báikái gos orohatráđji gaskal Girjas ja Laevas bohtet oktii riikarájiin Riksrøys 259 bokte Skjomen boazoorohagas.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 11.

Bávgi konvenšuvdnaguovlu Baste čearu vástte

Davil: Skávhlá konvenšuvdnaguovllu lulimus ráđji álgá dan báikkis gos ráđji gaskal Baste ja Girjas bohtet riikaráđjái Siidasjárri bokte ja manná Guovdelasjárái, dasto dán jávri mielde ja jávri oarjeleamos luovtta ráđjái. Oarjin: Nuolga linjjás dan ceggoseamos hengge bokte ja jiehkki Isfjel-

let ráđjái (aláš 1437), das njuolga linjjás davimus luovtta ráđjái jávriis mas lea alldat 708, ja das dán jávri badjel dan lulimus luovtta ráđjái, das čázadaga mielde jávri bokte, man alldat lea 698, ja čázadaga mielde Austerdalen:i ja vulos Inner Tysfjorden ráđjái. Oarjin: Vuolgá Inner Tysfjorden rájis ja manná Slábávuodnai (Sørfjorden), rastá vuona ja das bajás Baddjejárái. Lulil: Vuolgá Baddjejárriis, čázadaga mielde bajás Sadjemjárre nuortamus luovtta ráđjái, das njuolga linjjás aláži 1236 mii lea Gihtsejienas, das njuolga linjjás badjel jienja ja Noaidejárri oarjjimus luovtta ráđjái, das manná dán jávri mielde Lavzejárái, dan ráđjái gos ráđji gaskal Baste ja Sørkaitum (Unnačearoš) bohtet riikaráđjái. Nuorta: Riikaráji mielde dan báikái gokko ráđji gaskal Baste ja Girjas bohtet riikaráđjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 12.

Slahpenjárdga konvenšuvdnaguovlur Sørkaitum (Unnačearoš) čearu vástte

Davil: Bárgi konvenšuvdnaguovllu lulimus ráđji vuolgá dan báikkis gokko ráđji gaskal Baste ja Sørkaitum (Unnačearoš) bohtet riikaráđjái, ja manná Inner Tysfjorden:i. Oarjin: Vuolgá Inner Tysfjorden:is ja nuoris gaskal Hulløya ja nanná neatnama (gátti). Lulil: Sisa Mannfjorden:i, Stovvatnet, Čoadnejárri, dan ráji mielde gaskal Hábmmer ja Frostisen boazoorohagaid ja manná riikaráđjái (seammá báikkis gokko ráđji gaskal Sørkaitum ja Sirkas bohtet riikaráđjái). Nuortan: Riikaráji mielde dan báikkis gokko ráđji gaskal Sirkas ja Sørkaitum bohtet riikaráđjái ja manná gitta dan báikái gokko ráđji gaskal Baste ja Sørkaitum bohtet riikaráđjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 13.

Ruonas ráđjeguohatumat Hábmmer boazoorohaga vástte

Guodohanáigodat: Skábmamánu 1. beaivvis guovvamánu 28./29. beaivái.

Davil: Riikarájis vuolgá Amasvákkejárri bokte, dán jávri mielde nuortalulimus luovtta ráđjái, das manná njuolga linjjás Rettjatjaure orjješdavimus luovtta ráđjái ja das čázadaga mielde Sibokjárái, das čázadaga mielde dasságo dat johka manná oktii jogain mii bohtá Bajkasjárriis. Lulil: Joga mielde gitta Bajkasjárái, badjel dán jávri oarjjimus luovtta ráđjái, das nuolga linjjás Ábmeljárre nuorttimus luovtta ráđjái, dasto dán jávri mielde ja čázadagas bajás Slahpejárái, dán jávri mielde oarjjimus luovtta ráđjái ja das riikaráđjái ja dakko gokko dat rasttida Ruonavakki. Oarjin: Vuolgá Ruonavakkis riikaráji mielde Amasvákkejárri.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 14.

Nuorjonjunni konvensjonsområde for Laevas sameby

Mot nord: Fra det punkt der grensen mellom Gabna og Laevas møter riksgrensen ved Riksrøys 263, videre i rett linje mot Gállančohkka (topp 1171), i rett linje til Stohkkenjunni (topp 1226), derfra i rett linje mot vest til Čáihavárri (topp 1381), derfra over isbreen til topp 1727 (nordøst for Durmålstind), deretter til Rundtuva (høyde 474) i Sördalen, deretter rett i elva (koord. X605538, Y7561408). Mot vest og sør: Langs Sorelva på høyde med Rundtuva, videre etter Kobbelva til Nuorjjojavri (Kobbvatnet), videre til sørøstligste bukt i Nuorjjojavri, derfra etter Nuorjjojohka, Guovdelisjavri og Vanasjavri til det punkt der grensen mellom Laevas og Girjas møter riksgrensen ved Riksrøys 259. Mot øst: Langs riksgrensen fra det punkt der grensen mellom Laevas og Girjas møter riksgrensen ved Riksrøys 259, til det punkt der grensen mellom Gabna og Laevas møter riksgrensen ved Riksrøys 263.

Områdets grenser er inntegnet på kart 10.

Skávhlá konvensjonsområde for Girjas sameby

Mot nord: Den sørlige grensen for Nuorjonjunni konvensjonsområde fra riksgrensen ved Riksrøys 259 til Nuorjjojavri, derfra vassdraget til utløpet i Skjomenfjorden, derfra ut Skjomenfjorden. Mot vest: Etter distriktsgrensen mellom Skjomen og Frostisen reinbeitedistrikter inn Sørskjomen, derfra inn i Frostisen reinbeitedistrikt til elveutløpet sør for gården Frostisen, deretter etter denne bekken til Ruostajiehkki (Frostisen), i rett linje over isen til østligste bukt av nordlige Bukkevatnet, derfra vassdraget til sørlige Bukkevatnet og videre til Geitvatnet. Mot sør: Fra Geitvatnet etter vassdraget til Guovdelasjavri, denne innsjøen til Forsvatnet og Siidasjavri til det punkt der grensen mellom Girjas og Baste møter riksgrensen, videre langs riksgrensen til det punkt der distriktsgrensen mellom Girjas og Laevas møter riksgrensen ved Riksrøys 259 i Skjomen reinbeitedistrikt.

Områdets grenser er inntegnet på kart 11.

Bávgi konvensjonsområde for Baste sameby

Mot nord: Den sørligste grensen for Skávhlá konvensjonsområde fra det punkt der grensen mellom Baste og Girjas møter riksgrensen ved Siidasjavri til Guovdelasjavri, deretter denne sjø til dens vestligste bukt. Mot vest: I rett linje etter den bratteste fjellskråningen og isbreen til Isfjellet

(topp 1437), deretter i rett linje til nordligste bukt i vann med høyde 708, deretter over dette vannet til sørligste bukt, deretter vassdraget via vann med høyde 698 og vassdraget ned Austerdalen ned til Inner Tysfjorden. Mot vest: Fra Inner Tysfjorden til Slábávuodna (Sørfjorden), over fjorden og deretter opp til Baddjejavre. Mot sør: Fra Baddjejavre, opp vassdraget til østligste bukt av Sadjemjavre, deretter i rett linje til topp 1236 i Gihksejiekja, deretter over isen i rett linje til vestligste bukt i Noaidejavri, deretter etter denne sjø til Lavzejavri til det punkt der grensen mellom Baste og Sörkaitum møter riksgrensen. Mot øst: Etter riksgrensen til det punkt der grensen mellom Baste og Gierjas møter riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 12.

Slahpenjárgga konvensjonsområde for Sörkaitum sameby

Mot nord: Den sørligste grensen for Bávgi konvensjonsområde fra det punkt der grensen mellom Baste og Sörkaitum møter riksgrensen, til Inner Tysfjorden. Mot vest: Inner Tysfjorden og sundet mellom Hulløya og fastlandet. Mot sør: Inn Mannfjorden, Storvatnet, Čoadnejávri etter grensen mellom Hábmer og Frostisen reinbeitedistrikter til riksgrensen (på samme punkt som grensen mellom Sörkaitum og Sirkas møter riksgrensen). Mot øst: Langs riksgrensen fra det punkt der grensen mellom Sirkas og Sörkaitum møter riksgrensen til det punkt der grensen mellom Baste og Sörkaitum møter riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 13.

Ruonas grensebeiteområde for Hábmer reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. november til og med 28./29. februar.

Mot Nord: Fra riksgrensen ved Amasvákkejávri, etter dette vannet til sørøstligste bukt, derfra i rett linje til nordvestlige bukt i Rettjatjauare og så etter vassdraget til Sibokjavre, derfra etter vassdraget til samløpet med elv fra Bajkasjavre. Mot sør: Etter elven frem til Bajkasjavre, deretter over denne sjø til vestligste bukt, derfra i rett linje til østligste bukt i Ábmeljávri, så etter dette vann og opp vassdraget til Slahpejavre, derfra dette vann til vestligste bukt og så til riksgrensen der denne krysser Ruonasvage. Mot vest: Fra Ruonasvage langs riksgrensen til Amasvákkejávri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 14.

Máhtunjárgga konvenšuvdnaguovlu Sirkas čearu vástte

Davil: Slaphenjárgga konvenšuvdnaguovllu lulit rádji manná Čoadnejávrris Mannfjorden:i. Oarjin: Hulløysundet mielde gitta Oarjevutnii (Helle-mofjorden). Lulil: Manná Oarjevuona mielde Njallajoga oivošii Vuotnabađa bokte (Hellemobotn), das čuovvu dán joga Ávzzejávraí, das leahkeráiggi Gussajávraí, dán jávrru badjel nuorttimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás riikarádjái gokko dat rasttida Valddajávri. Nuortan: Riikaráji mielde Valddajávri rájis gitta Čoadnejávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 15.

Lijná konvenšuvdnaguovlu Sirkas čearu vástte

Davil: Vuolgá Riksrøys 246 bokte, Sávvzas, njuolga linjjás Heargejávrru (Reinoksvatnet) nuorttimus luovtta rádjái, das manná jávrru mielde oivošii. Oarjin: Vuolgá Heargejávrru oivošis ja manná Jierdajávraí, das čázádaga mielde, álggos Juoksajávraí, das fas Gaskajávrruide ja das viidasit Linájávraí ja Goržajávraí, ja das dán jávrru lulimus luovtta rádjái, das manná njuolga linjjás Várreveajekajávrru davimus luovtta rádjái, ja das orohatrádjái gaskal Storskog ja Hábmmer nu movt dat manná dán jávraí. Lulil: Vuolgá Várreveajekajávrris orohatráji mielde gaskal Storskog ja Hábmmer ja manná Riksrøys 244 rádjái Hurrevaris. Nuortan: Davás riikaráji mielde Sávvzas rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 16.

Ruonasvágge rádjeguhtumat Sirkas čearu vástte
Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis čakamánu 30. beavái.

Davil: Vuolgá riikarájis Valddajávrru bokte, manná Máhtunjárgga konvenšuvdnaguovllu lulimus ráji mielde, dasságo Njallajohka ja Rávgajohka bohtet oktii. Oarjin: Rávgajoga mielde ja dán čázádaga mielde Ruonasvasvákkiis riikarádjái. Nuortan: Vuolgá Ruonasvasvákkiis gitta Valddajávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 17.

Sijddás rádjeguhtumat Tuorpon čearu vástte

Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis juovlamánu 15. beavái.

Davil: Vuolgá riikarájis gokko dat johka, mas joganjálbmi lea Raddujávrris, rasttida ráji (su. 1 km davvelis Riksrøys 241 (koord. X549036, Y7476070), viidasit dán joga mielde jávrráš 837, jávrráš 841 ja jávrráš 872 rádjái, dán jávrrášis jávrrášii 866 ja viidasit Loaiddojohka čázádaga mielde gitta Loiddojávraí (Loytavatnet) ja viidasit

Aivojávrru oarjjimus luovtta rádjái. Oarjin: Aivojávrru oarjjimus luovtta rájis njuolga linjjás láddo rádjái bajábealde buođu mii lea Siiddasjávrru (Sisovatnet), dán jávrru mielde luolimus luovtta rádjái. Lulil: Vuolgá Siiddasjávrru lulimus luovtta rájis ja manná Sisovasstinden:i (1411), das dohko Olmmáilik?a (Blåmannsisen) gitta dan báikái gokko jiehkis manná okta suorgi Leirsjøen:i, das Leirsjøen mielde dan báikái gokko rádji gaskal Storskog/Sjunkfjell ja Balvatn boazoorohagaid bohtet riikarádjái. Nuortan: Riikarádji.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 18.

Rastesvárre rádjeguhtumat Storskog/Sjunkfjell boazoorohaga vástte

Guođohanáigodat: Juovlamánu 15. beavvis cuoŋománu 30. beavái.

Davil: Ráji mielde gaskal Sirkas ja Tuorpon čearuid riikarájis Vastenjaure rádjái ja das Virihaure rádjái. Nuortan: Manná Virihaure mielde gitta johkaoivošii mii boahtá Gásakjávrris. Lulil: Čázádaga mielde Virihaures Gásakjávrru rádjái ja viidasit čázádaga mielde riikarádjái dakko gokko čázádat boahtá oktii rájiin gaskal Storskog/Sjunkfjell ja Balvatn boazoorohagaid. Oarjin: Riikarádji.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 19.

Sálla konvenšuvdnaguovlu Tuorpon ja Luokta-Mavas čearuid vástte

Davil ja oarjin: Vuolgá Leirvatnet rájis gokko orohatrádji gaskal Storskog/Sjunkfjell ja Balvatn boazoorohagaid bohtet riikarádjái, ja das orohatráji mielde oarjjás Øvrevatnet rádjái. Lulil: Dán jávrris čázádaga mielde bajás Langvatnet rádjái, viidasit čázádaga mielde Loamejávraí ja Muotkejávraí dán jávrru nuortalulimus luovtta rádjái, das viidasit Låmeluobballi riikaráji bokte. Nuortan: Riikaráji mielde Låmeluobballis gitta Leirvatnet rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 20.

Doarro konvenšuvdnaguovlu Luokta-Mavas čearu vástte

Oarjedavil: Riikarájis Gaskajávrru (Mellomvatnet) bokte, dán jávrru oarjjageahčái, das nuolga linjjás Dårrojav'ri nuorttageahčái, das manná jávrru orješlulimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Vuop'piluok'ta rádjái, mii lea Baljav'ri:s (Balvatnet), das jávrru nuorttamus báikái. Lulil: Baljav'ri nuorttamus báikkis ja njuolga linjjás Riksrøys 235 rádjái. Nuortan: Álgá Riksrøys 235 rájis ja manná riikaráji mielde Gaskajávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 21.

Máhtunjárgga konvensjonsområde for Sirkas sameby

Mot nord: Sørgrensen for Slaphenjárgga konvensjonsområde fra Čoadnejávri til Mannfjorden. Mot vest: Etter Hulløysundet til Oarjevuotna (Hellekofjorden). Mot sør: Etter Oarjevuotna til utløpet av Njallajohka ved Vuotnabahta (Hellemobotn), deretter denne elv til Ávzzejávri, derfra dalgangen til Gussajávri, over dette vann til østligste bukt, derfra i rett linje til riksgrensen der denne krysser Valddajávri. Mot øst: Langs riksgrensen fra Valddajávri til Čoadnejávri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 15.

Lijná konvensjonsområde for Sirkas sameby

Mot nord: Fra Riksrøys 246, Sávvzas, i rett linje til østligste bukt i Heargejávri (Reinoksvatnet), derfra langs dette vann til utosen. Mot vest: Fra utosen i Heargejávri til Jierdajávri, deretter vassdraget, først til Juoksajávri, så til Gaskajávrit og videre til Linájávri og Goržjávri, og så til sørligste bukt i denne sjøen, derfra i rett linje til nordligste bukt i Várreveajekajávri og derfra til distriktsgrensen mellom Storskog og Hábmer slik den går i denne sjøen. Mot sør: Fra Várreveajekajávri etter distriktsgrensen mellom Storskog og Hábmer til Riksrøys 244 på Hurrevare. Mot øst: Nordover etter riksgrensen til Sávvzas.

Områdets grenser er inntegnet på kart 16.

Ruonasvágge grensebeiteområde for Sirkas sameby

Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 30. september.

Mot nord: Fra riksgrensen ved Valddajávri, langs sørligste grense for Máhtunjárgga konvensjonsområde til samløpet mellom Njallajohka og Rávgajohka. Mot vest: Etter Rávgajohka og vassdraget i Ruonasvasvággi til riksgrensen. Mot øst: Fra Ruonasvasvággi til Valddajávri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 17.

Sijddás grensebeiteområde for Tuorpon sameby

Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 15. desember.

Mot nord: Fra riksgrensen, der elv med utløp i Raddujávvre krysser grensen (ca. 1 km nord for Riksrøys 241 (koord. X549036, Y7476070), videre etter denne elv til tjern 837, tjern 841 og tjern 872, fra dette tjern til tjern 866 og deretter videre langs vassdraget Loaiddojohka til Loiddojávri (Loytavatnet) og videre til den vestligste bukt i Aivojávri. Mot vest: Fra vestligste bukt i

Aivojávri i rett linje til dammen i Siiddasjávri (Sisovatnet), deretter etter dette vann til sørligste bukt. Mot sør: Fra sørligste bukt i Siiddasjávri til Sisovasstinden (1411), derfra over Olmmáiliknja (Blåmannsisen) til det området der en arm fra breen faller ut i Leirsjøen, derfra etter Leirsjøen til det punkt der grensen mellom Storskog/Sjunkfjell og Balvatn reinbeitedistrikter møter riksgrensen. Mot øst: Riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 18.

Rastesvárre grensebeiteområde for Storskog/Sjunkfjell reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 15. desember til og med 30. april.

Mot nord: Langs grensen mellom Sirkas og Tuorpon samebyer fra riksgrensen til Vastenjauere og derfra til Virihaure. Mot øst: Etter Virihaure til utløpet av elv fra Gásakjávrrer. Mot sør: Etter vassdraget fra Virihaure til Gásakjávrrer og videre etter vassdraget til riksgrensen der vassdraget møter grensen mellom Storskog/Sjunkfjell og Balvatn reinbeitedistrikter. Mot vest: Riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 19.

Sálla konvensjonsområde for samebyene Tuorpon og Luokta-Mavas

Mot nord og vest: Fra Leirvatnet der distriktsgrensen mellom Storskog/Sjunkfjell og Balvatn reinbeitedistrikter møter riksgrensen og deretter etter distriktsgrensen vestover til Øvrevatnet. Mot sør: Fra dette vann opp vassdraget til Langvatnet, videre etter vassdraget til Loamejávri og Muotkejávri til denne innsjøens sørøstligste bukt, deretter til Låmeluoppal ved riksgrensen. Mot øst: Etter riksgrensen fra Låmeluoppal til Leirvatnet.

Områdets grenser er inntegnet på kart 20.

Doarro konvensjonsområde for Luokta-Mavas sameby

Mot nordvest: Fra riksgrensen ved Gaskajávri (Mellomvatnet), over dette vann til vestenden, derfra i rett linje til østenden av Dárrojav'ri, derfra til sjøens sørvestligste bukt, derfra en rett linje til Vuop'piluok'ta i Baljav'ri (Balvatnet), derfra til østligste bukt i sjøen. Mot sør: Fra østligste bukt i Baljav'ri i rett linje til Riksrøys 235. Mot øst: Fra Riksrøys 235 langs riksgrensen til Gaskajávri.

Områdets grenser er inntegnet på kart 21.

Gráddas konvenšuvdnaguovlu Semisjaur-Njarg čearu váste

Davil ja oarjin: Vuolgá Riksrøys 235 bokte Bal-lavéri nuorttimus luovtta rádjái. Das manná dán jávrrí mielde Skiei'dijoga oivošii, das manná dán joga mielde dasságo dát manná oktii Gráddasjogain (Graddiselva). Lulil: Gráddasjoga rájis dan báikái gokko dát manná rastá riikageainnu 77, dás manná orohatráji mielde dán geaidnoráigge riikarádjái. Nuortan: Riikarájis dan báikái gokko riikageaidnu 77 rasttida riikaráji Riksrøys 235 rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 22.

Älvsbyn konvenšuvdnaguovlu Balvatn boazo-orohaga váste

Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis cuo-
nománu 30. beaivái.

Nuortan ja davil: Piteelven mielde Älvsby gili rájis das gos geaidnu 94 rasttida joga ja manná Granselet rádjái (koord. X1706325,Y7311962). Oarjin ja lulil: Vuolgá Granselet rájis ja manná njuolga linjjás Stortjärnen rádjái (koord. X1705861,Y7308721), viidásit manná Åsträsket lulimus luktii (koord. X1707109,Y7305887), dás manná njuolga linjjás jávrái Manjärv ja dan oarj-
jimusi luktii (koord. X1716608,Y7305259), viidásit njuolga linjjás geaidnoerrui gávpogis Manjärv, geainnu mielde Manjärv rájis geaidnui 94 mii lea Vistheden buohta, viidásit geaidnu 94 gitta Piteälven rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 23.

Sandön konvenšuvdnaguovlu Balvatn boazo-orohaga váste

Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis cuo-
nománu 30. beaivái.

Sandön sullo mearragátti mielde.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 24.

Svanjggá rádjeguhtumat Semisjaur-Njarg čearu váste

Guođohanáigodat: Miessemánu 1. beavvis golg-
gotmánu 31. beaivái.

Davil: Álgá dan rájis go geaidnu 77 manná riikarádjái, das dán geainnu mielde dan báikái gokko dat rasttida Gráddasjoga, viidásit dán joga mielde, gaskal Saltfjell ja Balvatn boazo-orohaga ráji mielde, dan báikái gos Junkerdalselva rasttida E6. Oarjin: Das gos Junkerdalselva rasttida E6, ja E6 mielde dan báikái gos geaidnu rasttida Stákkáhajoga. Lulil: Dan báikki rájis gos Stákkáhajohka rasttida E6 ja viidásit Stákkáhajohka mielde dan báikái gos rájji gaskal Semisjaur-Njarg ja Svaipa bohtet riikageidnui.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 25.

Bureå-Sikeå konvenšuvdnaguovlu Saltfjell boazo-orohaga váste

Guođohanáigodat: Golggotmánu 1. beavvis cuo-
nománu 30. beaivái.

Oarjin: Geaidnu E4 mii vuolgá Bureå rájis gos dat johka, mii boahtá Bodaträsket:is rasttida E4 vulos Djäkneboda rádjái. Lulil: Geaidnu mii manná Djäkneboda rájis Ratan rádjái. Nuortan ja davil: Mearragátti mielde Ratan rájis Bureå rádjái. Dán guovlui gullet maid sullo ja sulložat.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 26.

Násavárre rádjeguhtumat Saltfjell boazo-orohaga váste

Guođohanáigodat: Skábmamánu 1. beavvis cuo-
nománu 30. beaivái.

Lulil: Dan rájis gokko Sølvbekken rasttida riikaráji, das dán joga mielde Silbajaure rádjái, das rájis dán jávrrí nuortadavimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Verdejoga oivošii Laisälvenis. Nuortan: Njuolga linjá Verdejoga njálmmis Laisälven:s gitta allodat 1047 rádjái, das njuolga linjjás Riksrøys 230 rádjái Straitastjogas. Oarjin: Riikarájji

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 27.

4.3.3 Helgelánda ja Västerbotten regioidna

Junkaravárri konvenšuvdnaguovlu Svaipa og Gran čearuid váste

Davil: Svanjgga rádjeguhtunguovllu lulábeali rájji riikarájis dakko gokko Stákkáhajohka rasttida riikaráji dan báikái gokko Stákkáhajohka golgá Ruovadajohkii (Randselva). Oarjin: Álgá dán rájis gokko Stákkáhajohka golgá Ruovadajohkii, dasto manná Ruovadajoga mielde vulos Almlia:i Lasken buohta (koord. X487999, Y7365398). Lulil: Álgá Ruovadajogas Almlia bokte ja njuolga linjjás Lasken:i (761), dasto njuolga linjjás gitta Gruonasčohkka (Grønnfjellet) alimus aláži (1055). Lulil: Manemus namuhuvvon báikkis ja njuolga linjjás Rismålsfjellet alimus aláži (1122), das viidásit Junkar (Junkeren) alimus báikái (1459), das manná Junkar rájis njuolga linjjás jávrráži Guobšagurra (Kvefsendalen) (779) ja manná Árdagavári (Ardekfjellet) buohta, das viidásit davás Árdagavári bokte njuolga linjjás jávrráži 762, das viidásit njuolga linjjás jávrráža oarjjimus báikái 682 ja dasto dan báikái riikarájis gokko Gran og Ran čearuid rájji álgá. Nuortan: Dan báikkis gokko čearuid rájji

Gráddas konvensjonsområde for Semisjaur/Njarg sameby

Mot nord og vest: Fra Riksrøys 235 til østligste bukt i Baljav'ri. Deretter denne sjø til utoset for Skiejddejåhká, deretter denne elv til samløpet med Gráddasjåhka (Graddiselve). Mot sør: Gráddasjåhka til det punkt der denne krysser riksvei 77, derfra langs distriktsgrensen etter denne vei til riksgrensen. Mot øst: Riksgrensen fra det punkt der riksvei 77 krysser riksgrensen til Riksrøys 235.

Områdets grenser er inntegnet på kart 22.

Älvsbyn konvensjonsområde for Balvatn reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

I øst og nord: Langs Piteelven fra Älvsby sted der vei 94 krysser elven opp til Granselet (koord. X1706325, Y7311962). I vest og sør: Fra Granselet i rett linje til Stortjärnen (koord. X1705861, Y7308721), videre til Åsträsket's sørøstligste vik (koord. X1707109, Y7305887), herfra i rett linje til innsjøen Manjärv's vestligste vik (koord. X1716608, Y7305259), videre i rett linje til veikrysset i byen Manjärv, etter veien fra Manjärv til vei 94 ved Vistheden, videre vei 94 frem til Piteälven.

Områdets grenser er inntegnet på kart 23.

Sandön konvensjonsområde for Balvatn reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Langs strandlinjen av øya Sandön.

Områdets grenser er inntegnet på kart 24.

Svanjggá grensebeiteområde for Semisjaur-Njarg sameby

Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 31. oktober.

Mot nord: Fra det punkt der vei 77 møter riksgrensen, deretter denne vei til det punkt der den krysser Gráddasjåhka, videre etter denne elv, langs grensen mellom Saltfjell og Balvatn reinbeitedistrikter, til det sted der Junkerdalselva krysser E6. Mot vest: Fra det punkt der Junkerdalselva krysser E6, langs E6 til det punkt der veien krysser Ståkkåhajåhká. Mot sør: Fra det punkt der Ståkkåhajåhká krysser E6 og videre langs Ståkkåhajåhká til det punkt der grensen mellom Semisjaur-Njarg og Svaipa møter riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 25.

Bureå-Sikeå konvensjonsområde for Saltfjell reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

I vest: Vei E4 fra Bureå der elva fra Bodaträsket krysser E4 ned til Djäkneboda. I sør: Veien fra Djäkneboda til Ratan. I øst og nord: Strandlinjen fra Ratan til Bureå. I området inngår også utenforliggende øyer og skjær.

Områdets grenser er inntegnet på kart 26.

Násavárre grensebeiteområde for Saltfjell reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. november til og med 30. april.

I sør: Fra det punkt der Sølvbekken krysser riksgrensen, deretter denne bekk til Silbajoure, deretter denne sjø til nordøstligste bukt, deretter en rett linje til Verdejåkkås utløp i Laisälven. Mot øst: En rett linje fra Verdejåkkås utløp i Laisälven til høyde 1047, deretter rett linje til Riksrøys 230 på Straitastjåkká. Mot vest: Riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 27.

4.3.3 Region Helgeland og Västerbotten

Junkaravárri konvensjonsområde for samebyene Svaipa og Gran

Mot nord: Sørgrensen for Svánjgga grensebeiteområde fra riksgrensen der Ståkkåhajåhká krysser riksgrensen til det punkt der Ståkkåhajåhká løper ut i Ruovadajohka (Randalselva). Mot vest: Fra det punkt der Ståkkåhajåhká løper ut i Ruovadajohka, deretter etter Ruovadajohka ned til Almlia på høyde med Lasken (koord. X487999, Y7365398). Mot sør: Fra Ruovadajohka ved Almlia i rett linje til Lasken (761), deretter i rett linje til høyeste toppen på Gruonasèohkka (Grønnfjellet) (1055). I sør: Fra sist nevnte punkt i rett linje til høyeste toppen av Rismålsfjellet (1122), videre til høyeste punkt av Junkar (Junkeren) (1459), fra Junkar i rett linje til tjernet i Guobšagurra (Kvefsendalen) (779) på høyde med Árdagavárri (Ardekfjellet), videre nord om Árdagavárri i rett linje til tjern 762, videre i rett linje til vestligste bukt av tjern 682 og så frem til det punkt på riksgrensen der grensen mellom Grans

manná riikarádjái ja viidasit riikaráji mielde Ståkkáhajohkii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 28.

Gitnetjahke rádjeguhtunguovlu Svaipa ja Gran čearuid váste

Guođohanáigodat: suoidnemánu 1. beavvis bor-gemánu 15. beaivái.

Davil: Álgá Junkaravárre konvenšuvdnaguovllu lulábeali ráji bokte riikaráji rájis gitta Ruovadajohkii Almlia bokte. Oarjin: Ruovadajohka Almlia bokte gitta dasságo dát manná oktii Grønffjellåga:in. Lulil: Álgá das gokko Ruovadajohka ja Grønffjellåga leat oktan johkan ja manná mañemus namuhuvvon joga mielde dasságo dat manná rastá Gállajávri (Kaldvatnet) geainnu, das manná jávri mielde Guobšajoga oivošii. Nuortan: Guobšajoga mielde jávrrázii 779.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 29.

Árdagavári konvenšuvdnaguovlu Ran čearu vaste

Davil ja oarjin: álgá Gran og Svaipa konvenšuvdna- ja rádjeguhtunguovlluid rájiin riikaráji rájis dakko gokko čearuid gaskasaš rájji gaskal Gran ja Ran mannet riikarádjái davábeali Árdagavári, das viidasit Guobšajoga mielde gitta Gállajávri, dasto dán jávri mielde jogaža oivošii mii golggiida Sandtjörndalen:s, dákkko namuhuvvon jogaža mielde gitta riikarádjái dakka oarjjabeali Lill-Uman (koord. X496648,Y7336515). Lulil ja nuortan: Álgá riikarájis báikkis dakka oarjjabealde Lill-Uman ja manná dasságo Gran og Ran čearuid rájji manná riikarádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 30.

Ovle-vuelie konvenšuvdnaguovlu Ubmeje čearu váste

Davil: Riikarájis Graesiejavrie (Grasvatnet) bokte, dasto dán jávri miella gitta Oksfjellelva oivošii, ja das dán jávri mielde Bretjerna rádjái ja dasto Okstindbreen. Oarjin: Okstindbreen mielde alázii 1581 (koord. X468570,Y7319128), dasto ráji mielde gaskal Ildgruben ja Røssåga boazoorohagaid njuolga linjjás Gryta rádjái bajágeažis Steikvassdalen, dasto Steikvasselva mielde gitte Reevhtse (Røssvatnet) rádjái, ja dán jávri mielde Krutåga rádjái. Lulil: Álgá Krutåga ja Kruvhtegenjaevrie (Krutvatnet) bokte ja čázáda-ga mielde gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarájis Kruvhtegenjaevrie rájis Graesiejavrie rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 31.

Vännäs konvenšuvdnaguovlu Ildgruben boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis – cuoñománu 30. beaivái.

Oarjin: Álgá Sunnasjö gávpogis (koord. X1672719,Y7113606), geainnu mielde mii manná gávpogiidda Bastuträsk ja Lillarmsjö gitta geidnui 92 (koord. X1674011,Y7096558). Lulil: Geaidnu 92 mañemus namuhuvvon báikkis geaidnoerrui (koord. X1682141,Y7096558) mii manná Eriksborg guvlui, ja viidasit dán geainnu mielde Holmsjö ja Nyland badjel gitta oaiveruovdegeidnui Degermyr bokte (koord. X1686156,Y7090396), dákkko ruovdegeainnu mielde gitta geaidnoerrui (landeveiskrysset) (koord. X1691126,Y7093625) Vesterås bokte, dán geainnu mielde geidnui 92 ja viidasit geainnu 92 mielde gitta Vindelälven rádjái. Nuortan: Vindelälven rájis mañemus namuhuvvon báikkis Inbyn rádjái (koord. X1699269,Y7103587), das viidasit geainnu mielde badjel Gullsjönäs gitta geidnui Gullsjö – Ö Stärkesmark (koord. X1695884,Y7110631), viidasit geainnu mielde badjel Tallberg gitta Lillsjön rádjái. Davil: Dán jávri davágeažis (koord. X1693404,Y7111732), njuolga linjjás Brännan:i (koord. X1689239,Y7111195), das njuolga linjjás Nybyn rádjái (koord. X1684232,Y7112127) Umeälven bokte, ja dasto viidasit Ramsele badjel njuolga oarjjás Ramsan:i, dán joga mielde gitta Holmberget buohta (koord. X1677524,Y7114271), dán báikkis geainnu mielde gitta langs Sunnansjö gávpogii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 32.

Bjännberg konvenšuvdnaguovlu Ildgruben boazoorohaga váste

Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis cuoñománu 30. beaivái.

Oarjin: Álgá geainnus Gräsmyr:s gitta Kalldalen:ii, das jogaš mii manná Gvorrnsjön, dán jávri mielde ja Gvorrnsjöbäcken mielde gitta Öreälven rádjái ja joga mielde geidnui E4. Lulil: E4 mielde Öreälv rádjái geaidnorruu dakka nuorttabeali Hörnån. Nuortan ja davil: Geaidnu mañemus namuhuvvon geaidnoearus Häggånäs badjel gitta Bjännberg rádjái, ja Bjännberg rájis manná Hörnån mielde gitta Frängstorp buohta (koord. X1694527,Y7077301), dán rájis njuolga linjjás Småbrännorna rádjái(koord. X1693697,Y7078091), viidasit geainnu mielde badjel Vibo gitta Gräsmyr rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 33.

og Rans samebyer begynner. Mot øst: Fra det punkt der grensen mellom samebyene møter riksgrensen og videre etter riksgrensen til Ståkkåhå-jåhkå.

Områdets grenser er inntegnet på kart 28.

Gitnetjåhke grensebeiteområde for samebyene Svaipa og Gran

Beitetid: Fra og med 1. juli til og med 15. august.

Mot nord: Sørgrensen for Junkaravárre konvensjonsområde fra riksgrensen til Ruovadajohka ved Almlia. I vest: Ruovadajohka fra Almlia til samløpet med Grønnfjellåga. Mot sør: Fra samløpet mellom Ruovadajohka og Grønnfjellåga langs sistnevnte elv til den krysser vei til Gállajávri (Kaldvatnet), deretter denne sjø til utløpet av Guobšajohka. Mot øst: Etter Guobšajohka til tjern 779.

Områdets grenser er inntegnet på kart 29.

Árdagavárri konvensjonsområde for Ran sameby

I nord og vest: Etter grensen for Gran og Svaipa's konvensjons- og grensebeiteområder fra riksgrensen der samebygrensen mellom Gran og Ran når riksgrensen nord om Árdagavárri, videre etter Guobšagurra til Gállajávri, deretter denne innsjøen til utløpet av bekk fra Sandtjørndalen, herfra etter omtalte bekk frem til Tverrtjønn (585 m.o.h.), deretter i rett linje til riksgrensen like vest for Lill-Uman (koord. X496648,Y7336515). I sør og øst: Riksgrensen et punkt like vest for Lill-Uman til det punkt der grensen mellom Gran og Ran møter riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 30.

Ovle-vuelie konvensjonsområde for Ubmeje sameby

Mot nord: Fra riksgrensen i Graesiejavrie (Grasvatnet), deretter denne innsjøen til utløpet av Oksfjellelva, videre etter denne elv til Bretjorna og deretter Okstindbreen. Mot vest: Etter Okstindbreen til topp 1581 (koord. X468570, Y7319128), deretter grensen mellom Ildgruben og Røssåga reinbeitedistrikter i rett linje til Gryta i øvre del av Steikvassdalen, deretter Steikvasselva frem til Reevhtse (Røssvatnet), deretter denne innsjøen frem til Krutåga. Mot sør: Krutåga og Kruvhtegenjaevrie (Krutvatnet) og vassdraget

frem til riksgrensen. I øst: Riksgrensen fra Kruvhtegenjaevrie til Graesiejavrie.

Områdets grenser er inntegnet på kart 31.

Vännäs konvensjonsområde for Ildgruben reinbeitedistrikt

Beitetid: 1. oktober – 30. april.

I vest: Fra Sunnasjö by (koord. X1672719, Y7113606), langs veien til byene Bastuträsk og Lillarmsjö frem til vei 92 (koord. X1674011, Y7096558). I sør: Vei 92 fra sist nevnte punkt til veikrysset (koord. X1682141, Y7096558) mot Eriksborg, videre denne vei over Holmsjö og Nyland til stambanen ved Degermyr (koord. X1686156, Y7090396), herfra etter jernbanen til landeveiskrysset (koord. X1691126, Y7093625) ved Vesterås, denne veien til vei 92 og videre vei 92 frem til Vindelälven. I øst: Vindelälven fra sist nevnte punkt til Inbyn (koord. X1699269, Y7103587), herfra videre veien over Gullsjönäs frem til veien Gullsjö – Ö Stärkesmark (koord. X1695884, Y7110631), videre veien over Tallberg frem til Lillsjön. I nord: Fra denne innsjøens nordlige ende (koord. X1693404, Y7111732), i rett linje til Brännan (koord. X1689239, Y7111195), herfra i rett linje til Nybyn (koord. X1684232, Y7112127) ved Umeälven, videre veien over Ramsle rett vestover til Ramsan, denne elven opp til på høyde med Holmberget (koord. X1677524, Y7114271), fra dette punkt langs veien frem til Sunnansjö by.

Områdets grenser er inntegnet på kart 32.

Bjännberg konvensjonsområde for Ildgruben reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

I vest: Veien fra Gräsmyr til Kalldalen, derifra bekken til Gvorrjsjön, videre langs denne innsjøen og Gvorrjsjöbäcken frem til Öreälven og langs elven frem til vei E4. I sør: E4 fra Öreälv til veikrysset like øst for Hörnån. I øst og nord: Veien fra sist nevnte veikryss over Häggån til Bjännberg, fra Bjännberg langs Hörnån til på høyde med Frängstorp (koord. X1694527, Y7077301), fra dette punkt i rett linje til Småbrännorna (koord. X1693697, Y7078091), videre langs veien over Vibo til Gräsmyr.

Områdets grenser er inntegnet på kart 33.

Gierkietjahke rádjeguhtunguovlu Ildgruben boazoorohaga vástte

Guodohanáigodat: Birra jagi.

Nuortan: Riikarájis dakka oarjjabeali Lill-Uman (koord. X1460294,Y7339056), njuolga linjjás gitta Kátaviken:ii Över-Uman rádjái. Lulil: Över-Uman rájis ja riikarádjái. Oarjin: Riikarájis Över-Uman rájis gitta báikái dakka oarjjabealde Lill-Uman (koord. X1460294,Y7339056).

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 34.

Vaekie konvenšuvdnaguovlu Vapsten čearu vástte
Davil: Ovle-vuelie konvenšuvdnaguovllu lulábeali ráji mielde Kruvhtegenjaevrie rájis gitta Reevhtse (Rössvatnet) rádjái. Oarjin: Reevhtse mielde Bjørkåselvas njálmmis merrii, das njuolga linjjás badjel Aalesjaevrie (Elsvatnet) gitta Åanghkejaevrie (Unkervatnet) rádjái Breidablikk bokte. Lulil: Åanghkejaevrie ja Skardmodselva gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarádji Skardmodselva rájis gitta Kruvhtegenjaevrie rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 35.

Lögdeå konvenšuvdnaguovlu Byrkije boazoorohaga vástte

Guodohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis cuonmánu 30. beaivái.

Oarjin: Oaiveruovdegeainnu rájis Lögdeälven rájis gitta Långviksmon rádjái. Lulil: Geaidnu Långviksmon:is gitta Långvattsån rádjái (koord. X1648134,Y7061770), dán joga mielde ja Flyggsjön badjel Stor- og Lillhattsjön, ja das viidasit Hattsjöån mielde Flärke rádjái, das geaidnu Hundsjö rádjái, dán jávrri lulábealis (koord. X1659069,Y7051641) njuolga linjjás Saluböle rádjái (koord. X1672404, Y7044009) geainnu E4 bokte. Nuortan: Mearragátti mielde Saluböle rájis gitta Lögdeälvens njálbmái. Nuortan: Lögdeälven njálmmis gitta dakko gokko oaiveruovdegeaidnu rastida joga.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 36.

Raajnese konvenšuvdnaguovlu Vilhelmina norra čearu vástte

Davil: njuolga linjá riikarájis Valtanjaure bokte jávrái luvlie Diehpele (Austre Tiplingen). Oarjin ja lulil: luvlie Diehpele rájis Simleelva mielde jávrái Råtnan ja viidaseappot čázádaga mielde bijjie Raentsere (Ransaren) riikaráji bokte. Nuortan: riikarádji bijjie Raentsere rájis Valtanjaure rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 37.

Råaksoentjahke rádjeguhtunguovlu Vilhelmina norra čearu vástte

Guodohanáigodat: miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31. beaivái.

Davil: Riikarájis Skardmoelva bokte ja dán joga mielde vulos dakko gokko jogaš mii bohtá Råaktjoentjahke golgá johkii (koord. X468544, Y7260493). Oarjin: Maņemus namuhuvvon báikkis Skardmoelva:s ja jogaža mielde báikái sulii 2 km davábealde Pantdalsklumpen (koord. X468104,Y7258711), das njuolga linjjás oarjjabeali Råaktjoentjahke (Rotfjellet) báikái bajimusas Pantdalen (koord. X466494,Y7256476), das njuolga linjjás Fisklausvatnet davimus luovtta rádjái, dán jávrri mielde gitta nuortalulimus luktii, das jogaža mielde Daarnege (Daningen) oarjimus luktii. Lulil: namuhuvvon jávrri mielde nuorttamus luovtta rádjái ja viidaseappot jogaža mielde gitta riikarádjái. Nuortan: Riikarájis Daarnege rájis gitta Skardmoelva rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 38.

Jitnemen konvenšuvdnaguovlu Vilhelmina södra ja Frostvikens norra čearuid vástte

Davil: Álgá riikarájis jávrri bijjie Raentsere bokte, čázádaga mielde jávrái mas lea allodat 968 dakka nuorttabealde Goeblehketjahke (Flåfjellet), dasto dán jávrri mielde oarjelulimus luovtta rádjái. Oarjin: Namuhuvvon jávrri oarjelulimus luovtta rájis luksaguvlui bijjie Jitnemenjaevrie lulimus luovtta rádjái, das njuolga linjjás Såålejaevrie rádjái, das čázádaga mielde bijjie Sipmehke (Vestlige Sipmekinnsjön) rádjái ja viidasit čázádaga mielde riikarádjái Sipmekenjaure bokte. Nuortan: Riikarájis Sipmekenjaure bokte gitta bijjie Raentsere rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 39.

4.3.4 Davvi-Trøndelága ja davágeaži Jämtlánda regioidna

Bajme konvenšuvdnaguovlu Østre-Namdal boazoorohaga vástte

Davil: Álgá Sipmekenjaures riikaráji bokte ja dán čázádaga mielde Sipmekjukke rádjái gokko manná oktan Gavostjukkiin. Nuortan: Sipmekjukke ja Gavostjukke oktasaš jogas ja dasto maņemus namuhuvvoma rájis gitta Leipikvatnet rádjái. Lulil: Leipikvatnet mielde ráji mielde Ankarvatnet opmodaga rájis riikarádjái. Oarjin: dan báikki rájis gokko Ankarvatnet opmodatrádji manná oktii riikarájiin ja riikaráji mielde gitta Sipmekenjávraí.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 40.

Gierkietjahke grensebeiteområde for Ildgruben reinbeitedistrikt

Beitetid: Hele året.

I øst: Fra riksgrensen like vest for Lill-Uman (koord. X1460294,Y7339056), i rett linje frem til Kåtaviken i Över-Uman. I sør: Fra Över-Uman og frem til riksgrensen. I vest: Riksgrensen fra Över-Uman til et punkt like vest for Lill-Uman (koord. X1460294,Y7339056).

Områdets grenser er inntegnet på kart 34.

Vaekie konvensjonsområde for Vapsten sameby

I nord: Etter sørgrensen for Ovla-vuelie konvensjonsområde fra Krurvhtegenjaevrie til Reevhtse (Røssvatnet). I vest: Etter Reevhtse til Bjørkåselvas utløp i sjøen, derifra i rett linje over Aalesjaevrie (Elsvatnet) til Åanghkejaevrie (Unkervatnet) ved Bredablikk. I sør: Åanghkejaevrie og Skardmodalselva frem til riksgrensen. I øst: Riksgrensen fra Skardmodalselva til Krurvhtegenjaevrie.

Områdets grenser er inntegnet på kart 35.

Lögdeå konvensjonsområde for Byrkije reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

I vest: Langs stambanen fra Lögdeälven til Långviksmon. I sør: Veien fra Långviksmon frem til Långvatnsån (koord. X1648134,Y7061770), langs denne elven og Flyggsjön over Stor- og Lillhattsjön, videre etter Hattsjöån til Flärke, herfra veien frem til Hundsjö, fra denne innsjøens sørspiss (koord. X1659069,Y7051641) i rett linje til Saluböle (koord. X1672404,Y7044009) ved vei E4. I øst: Strandlinjen fra Saluböle til Lögdeälvens munning. I nord: Lögdeälven fra munningen frem til der stambanen krysser elven.

Områdets grenser er inntegnet på kart 36.

Raajnese konvensjonsområde for Vilhelmina norra sameby

Mot nord: En rett linje fra riksgrensen ved Valtanjaure til innsjøen luvlie Diehepele (Austre Tiplingen). I vest og sør: Fra luvlie Diehepele etter Simleelva til innsjøen Råtnan og videre vassdraget til bijjie Raentsere (Ransaren) ved riksgrensen. I øst: Riksgrensen fra bijjie Raentsere til Valtanjaure.

Områdets grenser er inntegnet på kart 37.

Råaksoentjahke grensebeiteområde for Vilhelmina norra sameby

Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 31. oktober.

I nord: Fra riksgrensen ved Skardmoelva og denne elv ned til der bekken fra Råaktjoentjahke renner ut i elven (koord. X468544,Y7260493). I vest: Fra sist nevnte punkt i Skarmoelva og langs bekken til et punkt ca. 2 km nord for Pantdalsklumpen (koord. X468104,Y7258711), derfra i rett linje vest for Råaktjoentjahke (Rottfjellet) til et punkt øverst i Pantdalen (koord. X466494,Y7256476), deretter i rett linje til nordligste bukt av Fisklausvatnet, videre over denne sjø til sørøstligst bukt, herfra etter bekken til vestligste bukt i Daarnege (Daningen). I sør: Over nevnte sjø til østligste bukt og videre bekken frem til riksgrensen. I øst: Riksgrensen fra Daarnege til Skardmoelva.

Områdets grenser er inntegnet på kart 38.

Jitnemen konvensjonsområde for samebyene Vilhelmina södra og Frostvikens norra

I nord: Fra riksgrensen ved innsjøen bijjie Raentsere, etter vassdraget til innsjøen med høyde 968 rett øst om Goeblehketjahke (Flåfjellet), deretter over denne sjø til sørvestligste bukt. I vest: Fra sørvestligste bukt i nevnte sjø rett sørover til sørligste bukt i bijjie Jitnemenjaevrie, deretter i rett linje til Såålejaevrie, deretter vassdraget til bijjie Sipmehke (Vestlige Sipmekinnsjøen) og videre vassdraget frem til riksgrensen ved Sipmekenjaure. I øst: Riksgrensen fra Sipmekenjaure til bijjie Raentsere.

Områdets grenser er inntegnet på kart 39.

4.3.4 Region Nord-Trøndelag og nordlige Jämtland

Bajme konvensjonsområde for Østre-Namdal reinbeitedistrikt

Mot nord: Fra Sipmekenjaure ved riksgrensen og etter dette vannet til Sipmekjukke til samløpet med Gavostjukke. Mot øst: Fra samløpet mellom Sipmekjukke og Gavostjukke og deretter langs sistnevnte til Leipikvattnet. Mot sør: Etter Leipikvattnet langs grensen mot eiendommen Ankarvattnet til riksgrensen. Mot vest: Fra det punkt der eiendomsgrensen til Ankarvattnet møter riksgrensen langs riksgrensen til Sipmekenjaure.

Områdets grenser er inntegnet på kart 40.

Praahkoe konvenšuvdnaguovlu Østre-Namdal boazoorohaga vástte

Nuortasdavás: Álgá Riksrøys 199 bokte, čuovvu Stora Blåsjøns skiftslag ráji mielde gitta Jorms skiftslag rádjái. Nuortaslulás: Jorms skiftslag ráji mielde gitta riikarádjái Riksrøys 197 A bokte. Oarjin: Riikarádji Riksrøys 197A bokte gitta Riksrøys 199 rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 41.

Jorm rádjeguhtunguovlu Østre-Namdal boazoorohaga vástte

Guođohanáigodat: golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái.

Davil: Bajme konvenšuvdnaguovllus riikarájis gitta Leipikvattnet rádjái. Nuortan: Leipikvattnet rájis, Leipikelven mielde gitta Ankarvattnet rádjái, Blåsjøn joga mielde, Blåsjöälven, Jorm, Kycklingvattnet, ja joga mielde gitta Kvarnbergsvattnet rádjái. Lulil: Kvarnbergsvattnet gitta riikarádjái. Oarjin: Riikaráji mielde Kvarnbergsvattnet rádjái Riksrøys 197A bokte, Praahkoe konvenšuvdnaguovllu nuorttabeali ráji mielde Riksrøys 199 bokte, mañnil riikaráji dan báikái gokko Bajme konvenšuvdnaguovllu lulimus rádji deaivvada riikarájiin.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 42.

Mealhko konvenšuvdnaguovlu Jiingievaerie čearu vástte

Davil: Riikaráji mielde Muruån rájis gitta Murusjøen rádjái, dasto Murusjøen mielde Kveeidet:i, das viidásit johkii gokko geaidnu 74 rasttida joga, geaidnu 74 mielde dasságo rasttida Gamvolbekken, dasto dát johka Kalvika i Sandsjøen rádjái, Sandsjøen mielde dan čázádaga rádjái mii lea gaskal Sandsjøen ja Laksjøen. Oarjin: Dakko gokko geaidnu 756 manná caza badjel, geainnu 756 mielde dakko gokko rasttida Botnbekken, Lenglingen oarjedavimus luovtta rádjái. Lulil: Lenglingen mielde Julestraumen rádjái, “straumen” ja Ulen ja Rengen mielde riikarádjái. Nuortan: Rengen:is riikaráji mielde Muruån:ii.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 43.

Laadth-gieles rádjeguhtunguovlu Skjærkerfjell boazoorohaga vástte

Guođohanáigodat: Birra jagi.

Nuortasdavás: Riikarájis Holdern bokte, badjel jávrra lulimus luovtta rádjái, Holdersströmen mielde Torrøjen rádjái. Lulil: Torrøjen mielde badjel Gaunviken ja Gaunan riikarádjái. Oarjin: Gaunan:s riikaráji mielde Holderen rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 44.

4.3.5 *Lulli–Trøndelága ja lulágeaži Jämtlánda regioidna*

Enan rádjeguhtunguovlu Essand boazoorohaga vástte

Guođohanáigodat: Muhtin oassi geassemánu 1. beavvis juovlamánu 31. beaivái (guohtumat siskkobealde boazoguohtuneatnamiid (renbetesfjällen) ja muhtin oassi golggotmánu 1. beavvis cuonomanu 30. beaivái (guohtumat olggobealde boazoguohtuneatnamiid renbetesfjällen).

Davil: Das gokko E75 rasttida riikaráji ja viidásit E75 mielde Enkroken rádjái. Nuortan: Enan mielde šaldái Sevedholm bokte, dasto njuolga linjjáid mielde Blåhammarklappen rádjái, dasto Blåhammarskftet guvlui ja Västre Endalshøyden guvlui. Lulil: Álgá Västre Endalshøyden:s njuolga linjjás jávrráži 1057 mii lea Svaaletjahke riikarájis. Oarjin: riikarádji jávrráži 1057 gitta E75 rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 45.

Bealjehkh rádjeguhtunguovlu Handölsdalen čearu vástte

Guođohanáigodat: miessemánu 1. beavvis golggotmánu 31. beaivái.

Davil: Jávrráš 1057 riikarájis Svaaletjahke bokte, njuolga linjjás dakko gokko Åarkanjohke manná Saantenjaevrie. Oarjin: Saantenjaevrie mielde Nesjøen: i ja lulimus luovtta rádjái go Nea manná merrii. Lulil: Nesjøen nuortalulimus luovtta rájis Nea ja Ganka mañnil čázádaga mielde riikarádjái. Nuortan: Dan báikkis go čázádat mii boahť Nedalssjön:s rasttida riikaráji ja riikaráji mielde Svaaletjahke rádjái.

Guovllu rájit leat merkejuvvon kárttas 46.

Praahkoe konvensjonsområde for Østre-Namdalen reinbeitedistrikt

Mot nordøst: Fra Riksrøys 199, langs grensen for Stora Blåsjöns skiftslag til grensen for Jorms skiftslag. Mot sørøst: Etter grensen for Jorms skiftslag til riksgrensen ved Riksrøys 197 A. Mot vest: Riksgrensen fra Riksrøys 197A til Riksrøys 199.

Områdets grenser er inntegnet på kart 41.

Jorm grensebeiteområde for Østre-Namdalen reinbeitedistrikt

Beitetid: Fra og med 1. oktober til og med 30. april.

Mot nord: Fra Bajme konvensjonsområde fra riksgrensen til Leipikvattnet. Mot øst: Fra Leipikvattnet, langs Leipikvelven til Ankarvattnet, etter elven til Blåsjön, Blåsjöälven, Jorm, Kycklingvattnet, og etter elven til Kvarnbergsvattnet. Mot sør: Kvarnbergsvattnet til riksgrensen. Mot vest: Langs riksgrensen fra Kvarnbergsvattnet til Riksrøys 197A, langs østlig grense av Praahkoe konvensjonsområde til Riksrøys 199, etter riksgrensen til det punkt der Bajme's sørligste konvensjonsgrense møter riksgrensen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 42.

Mealhkoe konvensjonsområde for Jiingievaerie sameby

Mot Nord: Fra riksgrensen langs Muruån til Murusjøen, deretter Murusjøen til Kveidet, videre til elv der vei 74 krysser elven, vei 74 til den krysser Gamvolbekken, deretter denne bekk til Kalvika i Sandsjøen, etter Sandsjøen til eidet mellom Sandsjøen og Laksjøen. Mot vest: Fra det punkt der vei 756 krysser eidet, langs vei 756 til den krysser Botnbekken, til nordvestlige bukt i Lenglingen. Mot sør: Etter Lenglingen til Julestraumen, etter straumen og Ulen og Rengen til riksgrensen. Mot øst: Fra Rengen og langs riksgrensen til Muruån.

Områdets grenser er inntegnet på kart 43.

Laadth-gieles grensebeiteområde for Skjækerfjell reinbeitedistrikt

Beitetid: Hele året.

Mot nordøst: Fra riksgrensen ved Holdern, over sjøen til sørligste bukt, etter Holdersstrømmen til Torröjen. Mot sør: Etter Torröjen over Gaunviken og Gaunan til riksgrensen. Mot vest: Fra Gaunan etter riksgrensen til Holderen.

Områdets grenser er inntegnet på kart 44.

4.3.5 Region Sør-Trøndelag og sørlige Jämtland

Enan grensebeiteområde for Essand reinbeitedistrikt

Beitetider: Dels fra og med 1. juni til og med 31. desember (beiter innenfor "renbetesfjällen") og dels fra og med 1. oktober til og med 30. april (beiter utenfor "renbetesfjällen").

I nord: Fra det punkt der E75 krysser riksgrensen og videre langs E75 til Enkroken. Mot øst: Langs Enan frem til bru ved Sevedholm, deretter i rette linjer mot Blåhammarkläppen, deretter mot Blåhammarskaftet og Västre Endalshöjden. Mot sør: Fra Västre Endalshöjden i rett linje til tjern 1057 på Svaaletjahke på riksgrensen. I vest: Riksgrensen fra tjern 1057 til E75.

Områdets grenser er inntegnet på kart 45.

Bealjehkh grensebeiteområde for Handölsdalen sameby

Beitetid: Fra og med 1. mai til og med 31. oktober.

Mot nord: Fra tjern 1057 ved riksgrensen på Svaaletjahke, i rett linje til det punkt der Åarkanjohke faller ut i Saantenjaevrie. Mot vest: Etter Saantenjaevrie til Nesjøen og den sørøstligste bukt der Nea faller ut i sjøen. Mot sør: Fra sørøstligste bukt av Nesjøen etter Nea og Ganka langs vassdraget til riksgrensen. Mot øst: Fra det punkt der vassdraget fra Nedalssjön krysser riksgrensen og langs riksgrensen til Svaaletjahke.

Områdets grenser er inntegnet på kart 46.